

Městská knihovna v Praze

POHÁDKY II

Hans Christian
Andersen

Hledáte místo, kde...

... můžete celý den studovat nebo pracovat?

... seženete knížku pro zábavu, do školy, k poučení?

... stahujete e-knihy, posloucháte hudbu, tisknete 3D?

... osobně potkáte české i světové autory?

... můžete zajít na koncert, filmy artové i 3D?

Právě jste ho našli!

Městská knihovna v Praze

43 poboček, **3** pojízdné knihovny, **4 000** akcí ročně,
2 000 000 dokumentů, **60** Kč za registraci

www.mlp.cz

knihovna@mlp.cz

www.e-knihovna.cz

www.facebook.com/knihovna

Městská knihovna v Praze

Pohádky II

Hans Christian Andersen

Přeložil Gustav Pallas

Znění tohoto textu vychází z díla [Pohádky](#) tak, jak bylo vydáno nakladatelstvím Brio v Praze v roce 2005. Pro potřeby vydání Městské knihovny v Praze byl text redakčně zpracován.

§

Text díla (Hans Christian Andersen: Pohádky II), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), je vázán autorskými právy a jeho použití je definováno [Autorským zákonem](#) č. 121/2000 Sb.

Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uved'te autora-Nevyžívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko](#).

Verze 1.0 z 12. 2. 2019.

OBSAH

Rajská zahrada	7
Pohanka	21
Anděl	23
Obrázek z hradeb	26
Návrší skřítků	27
Děvčátko se sirkami	34
Sousedé	37
Límec	47
V poslední den	50
Nejkrásnější růže na světě	55
Žal srdce	58
Skřítek u hokynáře	60
Za tisíc let	64
Pod vrbou	66
Poslední perla	80
Dvě panny	83
Na konci moře	85
Jakoubek a Kristýnka	87
Něco	98
Hlásný Ole	105
Slabikář	112
Dcera krále močálů	118
Zvonivá tůň	154
Anna Bětka	158
Krásná!	168
Motýl	175
Psyche	178
Šnek a růžový keř	190
Bludičky jsou ve městě, řekla čarodějnice	193
Větrný mlýn	205

Petr, Petřík a Petříček	208
Domovníkův syn	213
Povídka slunečního paprsku	231
Husopaska Markétka a její rodina	234
Nejneuvěřitelnější věc	246
Štěstí může ležet v dřívku	250
Dny v týdnu	253
Svíčky	256
Velký mořský had	259
Klíč od vrat	268
O tetce Zubybol	279
Zelenáčci	290
Dva ostrůvky	292

Rajská zahrada

Byl jeden královský syn a snad nikdo neměl tolik krásných knih jako on. O všem, co se událo na tomto světě, se tak mohl dočíst a spatřit to nádherně namalované. Každý národ a každá země v nich byly popsány, jen o tom, kde hledat rajskou zahradu, tam nestálo ani slova. A právě na to princ nejvíc myslel. Jeho babička mu vypravovala, když ještě byl docela malý a teprve se chystal do školy, že květiny v rajské zahradě chutnají jako nejsladší koláč a jejich kalíšky jsou plné nejjemnějšího vína. Také říkala, že je na jednom květu napsáno *Dějepis*, na druhém *Zeměpis*, na jiném *Počty*. Stačilo sníst ten koláč a znal jsi vše, co ses měl za úkol naučit, a čím více jsi jedl, tím více jsi z dějepisu, zeměpisu i počtů věděl.

Tehdy tomu bezmezně věřil. Až když povyrostl, pochopil, že nádhra rajské zahrady spočívá ještě v něčem jiném.

„Proč jen utrhla Eva jablko ze stromu vědění! Proč jen jedl Adam zapovězené ovoce! Být já na jejich místě, nebylo by se to stalo! Nikdy by se hřích nedostal na svět!“

To říkal tenkrát a to říkal ještě, když mu bylo sedmnáct let.

Rajská zahrada nepřestávala zaměstnávat jeho mysl.

Jednoho dne si vyšel do lesa. Šel sám, neboť tak se procházel nejraději. Připozdívalo se, stahovaly se mraky a pak se spustil liják. Nebe se změnilo v jeden jediný splav, z něhož se řtila voda, a byla taková tma, jaká bývá v nejhlubší studni. Princ se brzy smekal po vlhké trávě, brzy klopýtal o mokré kameny, které vyčnívaly ze skalnaté půdy. Všude bylo vody ažaž a na ubohém princovi nezůstala nit suchá. Musel přelézat veliká skaliska, z nichž voda crčela do vysokého mechu. Byl zemdlen, že se sotva držel na nohou.

Tu uslyšel podivný šumot a spatřil před sebou velikou jeskyni. Uvnitř hořelo světlo, že bys na něm mohl upéci celého jelena, a tak

se také dělo. Nádherný jelen s obrovskými parohy se pomalu otáčel na rožni mezi dvěma poraženými jedlemi. Obstarožní žena, vysoká a silná, jako by byla převlečeným mužem, seděla u ohně a házela do plamenů poleno za polenem.

„Jen pojd' blíž,“ pravila, „a posad' se k ohni, ať si usušíš šaty!“

„Příšerně tady táhne!“ řekl princ a sedl si na podlahu.

„Ano, a bude ještě hůř, až se vrátí moji synové!“ odvětila žena. „Jsi v jeskyni větrů, moji synové jsou čtyři větry světa. Rozumíš tomu?“

„Jistě, avšak kde jsou tvoji synové?“ otázal se princ.

„Na hloupou otázku je těžká odpověď,“ prohlásila žena. „Moji synové se mi nezpovídají. Jsou dospělí, dělají si, co chtějí. Ale chceš-li to mermomocí vědět, ted' právě koulejí míč s oblaky. Tam, ve velkém sále,“ ukázala nahoru do vzduchu.

„Ach tak!“ pokývl princ. „Ale proč se do mne tak zhurta obouváte? Ženy, které vídávám kolem sebe, hovoří daleko jemněji!“

„Protože nemají nic jiného na práci! Já však musím být rázná a drsná, mám-li udržet svoje syny na uzdě! A umím je zkrotit, třebaže mají tvrdé hlavy! Vidíš ty čtyři pytle tamhle na zdi? Těch se bojí, jako ty ses bával metly za zrcadlem. Dovedu hochy svázat, to mi věř, a potom šup s nimi do pytlů. Mnoho okolků s nimi nenadělám! Tam pak sedí a nemohou se prohánět, dokud to neuznám za dobré. A vida, tady zrovna jednoho máme!“

Severní vítr vkročil a přinesl s sebou ledový chlad. Veliké kroupy se sypaly na podlahu a sněhové vločky poletovaly kolem. Byl oděn v kazajku a spodky z medvědí kůže. Čepice z tulení srsti mu spadala až přes uši. Dlouhé rampouchy zdobily jeho vousy a další kroupa za kroupou padaly z límce kabátu.

„Nechod'te hned k ohni,“ nabádal princ, „mohl byste mít omrzliny na obličeji i na rukou!“

„Omrzliny?“ Severák se hlasitě zasmál a dodal: „Jaképak omrzliny, vždyť mráz je moje největší potěšení! A kdopak jsi ty, chudáčku, a jak ses dostal do jeskyně větrů?“

„Je mým hostem!“ řekla stařena. „A není-li ti to vysvětlení vhod, taky bys mohl skončit v pytli! Ted’ víš, co si myslím!“

To pomohlo! Severní vítr se zklidnil a vyprávěl, odkud přichází a kde byl skoro celý měsíc.

„Od Ledového moře se vracím,“ pravil. „Byl jsem na Medvědím ostrově s ruskými velrybáři. Spal jsem u kormidla, když vypluli k Severnímu mysu, a když jsem se cestou na chvíli probudil, přeletěl mi okolo nohou pták bouřlivák. Je to veselý pták. Chvíli rychle mává křídly, potom je zase drží nepohnutě rozepjatá, a přece letí dál.“

„Tak jenom ne tak z daleka široka!“ napomenula ho matka. „Dostal ses tedy na Medvědí ostrov!“

„A je tam moc hezky! Půda jako k tanci, rovná jak talíř! Poloroztá-
lý sníh s mechem, ostré kameny a všude leží kostry mrožů a ledních medvědů, které vypadají jako ruce a nohy obrů pokryté práchnivějící zelení. Řekl bys, že na ně slunce nikdy nezasvitlo. Foukl jsem trochu do mlhy, aby bylo vidět naše přístřeší. Byl to dům zbudovaný z lodního vraku a pokrytý tuleními kůžemi vnitřkem obrácenými ven, takže byly červené a zelené. Na střeše seděl živý lední medvěd a bručel. Šel jsem po pobřeží, abych si prohlédl ptačí hnízda, a spatřil jsem v nich holá mláďata. Křičela a otevírala zobáčky. Nafoukal jsem jim do nich, aby se naučila zavírat ústa. Úplně dole na břehu se váleli mroži. Vypadali jako pohyblivá střeva nebo jako obrovští červi s prasečími hlavami a na loket¹ dlouhými zuby!“

„Umíš dobře vypravovat, chlapče!“ pochválila Severní vítr matka. „Až se mi sliny v ústech sbíhají, když tě slyším!“

„Pak jsme se dali do lovu. Harpuna se zaryla mrožovi do hrudi a proud teplé krve se vyřinul na led jako vodotrysk. Tu jsem pomyslel také na svoje pobavení! Zadul jsem a poručil svým plachetním lodím, ledovým krám vysokým jak hory, aby sevřely lovící čluny. Hoj, to bylo lomozu a křiku! Ale já jsem lomozil hlasitěji. Mrtvá těla

1 Stará délková míra, asi 60 centimetrů. Pozn. red.

velryb, bedny a lanoví, všechno museli vyložit na led! Posypal jsem to sněhovými vločkami a hnál je v sevřených plavidlech i s jejich lovem k jihu, aby tam okusili slané vody. Ti se již nikdy nevrátí na Medvědí ostrov!“

„To jsi ale jednal špatně!“ už se tolik neradovala matka.

„Co dobrého jsem udělal, o tom necht’ ostatní vyprávějí!“ řekl vítr. „A tuhle již máme bratra od západu, toho mám ze všech nejraději, voní mořem a přináší s sebou příjemný chlad!“

„To je malý Zefír?“ ptal se princ.

„Ano, ovšem, je to Zefír!“ odvětila stařena. „Ale nyní již není tak malý jako kdysi. Za starých časů to byl hezký a hodný chlapec, ale to už je opravdu dávno!“

A Zefír vskutku vypadal jako divoch, dokonce měl kolem hlavy vycpané kolo, aby si neublížil, když na něco narazí čelem. V ruce držel obušek zhotovený z amerického mahagonového stromu. Větší věru nemohl být!

„Odkudpak přicházíš?“ zeptala se ho matka.

„Z pralesů,“ pravil, „kde trnité liány tvoří houštinu mezi všemi stromy, kde vodní chřestýš leží ve vlhké trávě a lidé se zdají zbytečnými!“

„A copak jsi tam dělal?“

„Díval jsem se na hlubokou řeku, jak se řítí ze skal, mění se v prach a zase letí k mrakům, aby podepřela duhu. A pozoroval jsem divokého buvola. Plul po řece, ale proud jej strhl s sebou. Hnal se s hejnem divokých kachen, které se nad vodopádem vznesly do výše, zatímco buvol se zřítíl dolů. To se mi líbilo. Zadul jsem, až se vše rozbouřilo, až se prastaré stromy vyvracely z kořenů a tříštily na kusy.“

„Jiného jsi nedělal nic?“ vyptávala se stařena.

„Metal jsem kozelce po stepích, hladil divoké koně a strásal kokosové ořechy! Ano, ano, já bych toho dovedl vypravovat! Ale není dobře povídat pokaždé všechno, co víš. To přec znáš, stařenko!“

Líbal přitom svoji matku, že by se málem svalila dozadu. Byl to opravdu divoký chlapec.

A do toho přiletěl Jižní vítr v turbanu a vlajícím beduínském plášti.

„Tady uvnitř to ale fičí!“ řekl a přihodil několik polen do ohně. „Je hned poznat, kdo byl doma první!“

„Je tu takové horko, že bys upekl ledního medvěda!“ namítl severní bratr.

„Ty sám jsi lední medvěd!“ nedal se Jižní vítr.

„Chcete, abych vás oba strčila do pytle?“ okřikla je stařena a nařídila synovi, který se vrátil z jihu: „Sedni si tamhle na kámen a vypravuj, kdes byl!“

„V Africe, matko!“ odvětil. „S Hotentoty jsem lovil lvy v zemi Kafrů. Jaká tam roste na rovinách tráva, zelená jako oliva! Tančila tam antilopa a pštros uháněl se mnou o závod, ale já mám přece rychlejší nohy. Přišel jsem na poušť, k žluté písčíně, která se podobá mořskému dnu. Předě mnou tam dorazila karavana. Lidé, kteří ji tvořili, právě zabíjeli svého posledního velblouda, aby si opatřili pitnou vodu, ale dostalo se jim jí jenom málo. A žádného konce neměla ta rozlehlá poušť a slunce pálilo, až písek žhnul a sálal. Začal jsem se v něm válet a zvířil jej ve vysoké sloupy. To byl tanec! Mělas vidět, jak zkroušený byl dromedár a jak si kupec přetahoval kaftan přes hlavu! Vrhł se přede mnou k zemi jako před Alláhem, svým Bohem. Nyní jsou již pohřbeni a pyramida z písku stojí nad nimi všemi. Až ji jednou odfouknu a slunce vybělí jejich kosti, poznají poutníci, že tu už byli lidé. Jinak by tomu nikdy neuvěřili!“

„Tedy jsi tropil jenom zlo!“ zlobila se matka. „Marš do pytle!“ A nežli se Jižní vítr nadál, uchopila jej okolo pasu a šup s ním do pytle! Válel se po podlaze, ale ona si na něj sedla a jemu nezbylo než tiše ležet.

„Máš to čiperné syny, na mou věru!“ prohodil princ.

„Ovšem,“ odvětila, „a jak jsem řekla, taky je dovedu zvládat! Tady máme čtvrtého!“

Byl to Východní vítr, oblečený jako Číňan.

„Odkudpak přicházíš?“ zeptala se ho matka. „Myslela jsem, žeš byl v rajské zahradě.“

„Tam poletím až zítra!“ odpověděl. „Zítra tomu bude sto let, co jsem tam byl naposled. Dnes přicházím z Číny, kde jsem tančil okolo porcelánové věže, až se všechny zvony rozezvučely. Dole na ulici dostávali kupci bití. Bambusové hole jim otloukali o záda, a přece to byli lidé od prvního do devátého společenského stupně. Křičeli: ‚Děkuji pěkně, otcovský dobrodinče!‘ Ale nemysleli to tak. A já jsem houpal zvonky a zpíval: ‚Cink, cank, cu!‘“

„Jsi ty ale rozpusta!“ pravila stařena. „Dobře že zítra poletíš do rajské zahrady, přinejmenším to prospěje tvému vzdělání! Napij se tam důkladně z pramene moudrosti a naber z něho do lahvičky i pro mě!“

„To udělám!“ řekl Východní vítr. „Ale pročpak jsi strčila mého bratra z jihu do pytle? Ven s ním, ať mi vypravuje o ptáku fénixovi! O něm chce princezna v rajské zahradě slyšet pokaždé, když ji po stu letech navštívím. Otevři pytel, buď mou přesladkou matinkou a já ti dám plné kapsy čerstvého zeleného čaje, který jsem na východě natrhal.“

„No, kvůli tomu čaji a žeš můj mazánek, otevřu pytel!“

Učinila, jak slíbila, Jižní vítr vylezl, ale vypadal náramně schlíple, protože byl ten cizí princ svědkem jeho potrestání.

„Tady máš palmový list pro princeznu,“ řekl východnímu bratrovi. „Ten mi dal starý pták fénix, jediný vládce ptačí říše. Vyryl do něho zobákem celý svůj životopis – o všech staletích, jež prožil, se v něm princezna může dočíst. Sám jsem viděl, jak založil oheň ve svém hnízdě a vzplanul jako žena jednoho Inda. Suché větévky praskaly, zápach a dým se šířily vzduchem! Nakonec, když vše hořelo plamenem, proměnil se v popel, ale jeho vejce rudě zářilo v ohni,

dokud se neozvala velká rána. To vejce prasklo a z něho vylétělo mládě, jež je nyní vládcem všech ptáků a jediným ptákem fénixem na celé zeměkouli. Vykousl otvor do palmového listu, který jsem ti dal. Je to jeho pozdrav princezně.“

„Ted' se ale dáme do jídla!“ prohlásila matka a všichni se posadili, aby pojedli upečeného jelena. Princ seděl vedle Východního větru a brzy se spřátelili.

„Poslyš,“ zahájil rozhovor princ, „myslíš, že bys mi nyní pověděl, jaká je ta princezna, o které se zde tolik hovoří, a kde vlastně leží rajská zahrada?“

„Hoho,“ řekl Východní vítr, „chceš-li tam, tedy let' zítra se mnou! Ale musím ti říct, že tam žádný člověk nebyl od dob Adama a Evy. Ty dva snad znáš ze své biblické dějeprawy?“

„Nu ovšem!“ přikývl princ.

„Když tehdy byli vyhnáni, propadla se rajská zahrada do země, ale podržela si svoji teplou sluneční zář, svoje mírné ovzduší a veškerou svoji krásu. Bydlí tam královna víl a je to ostrov blaženosti, kam smrt nikdy nepřichází, kde je rozkoš pobývat! Sedni si mi zítra na záda a já tě vezmu s sebou. Myslím, že to nějak půjde! Ale ted' již nemluv, chci spát!“

A po chvíli všichni spali. Časně ráno se princ probudil a byl nemálo překvapen, když zjistil, že sedí na zádech Východního větru, který jej opatrně přidržuje, a jsou tak vysoko ve vzduchu, že lesy a pole, řeky, ba i jezera mají sotva takovou velikost, s níž jsou zakreslovány na mapách.

„Dobré jitro!“ řekl Východní vítr. „Mohl sis ještě trochu pospat, neboť na rovné krajině, již míváme, není toho mnoho k spatření. Ledaže by se ti chtělo počítat kostely! To jsou ty křídové tečky na zelené desce pod námi.“

Tou zelenou deskou myslel pole a louky.

„Nebylo to ode mne způsobné, že jsem se nerozloučil s tvou matkou a tvými bratry!“ pravil princ.

„Když spíš, jsi bez viny!“ opáčil Východní vítr a potom letěli ještě rychleji. Dávaly o tom vědět koruny všech stromů, které míjeli. Když se ocitli nad lesy, šuměly všechny větve a lupeny. A potvrzovaly to i moře a jezera, neboť kdekoli je přelétali, zvedaly se vlny výše a veliké lodi nořily se hluboko do vody jako plovoucí labutě.

K večeru, s prvním soumrakem, poskytovala překrásný pohled velká města. Hned tu a hned zase onde v nich hořela světla a bylo to, jako by někdo zapálil kus papíru a z něj vylétla spousta ohnivých jisker, jako by to byly děti spěchající do školy.

Princ tleskal rukama, ale Východní vítr jej prosil, aby to nedělal a raději se pevně držel, protože by snadno mohl spadnout a uvíznout na špičce některé kostelní věže.

Orel nad černými lesy létal sice lehce, ale Východní vítr letěl lehčeji. Kozák jedoucí stepí dokázal svého koníka pohnat k trysku, ale prince unášel vítr ještě rychleji.

„Nyní můžeš vidět Himálaj!“ řekl. „Je to nejvyšší horstvo v Asii. Již brzy budeme v rajské zahradě!“

Zamířil ještě více k jihu a brzy ucítili vůni koření a květin. Fíky i pomeranče tu divoce rostly a planá réva měla modré a červené hrozny.

Sestoupili a lehli si do měkké trávy, kde květiny kynuly větru, jako by chtěly říci: „Vítáme tě zase u nás!“

„Jsme již v rajské zahradě?“ tázal se princ.

„Ještě ne,“ odpověděl Východní vítr, „ale brzy tam dospějeme. Vidíš tu skalní stěnu a tu velkou jeskyni, před níž visí révoví jako dlouhé zelené záclony? Skrz tu musíme projít! Zabal se do pláště, neboť zde sice pálí slunce, ale o krok dál bude ledová zima. Pták, který letí okolo jeskyně, má jedno křídlo v teplém venkovním vzduchu a druhé v té nejchladnější tmě!“

„Tak to je tedy cesta do rajské zahrady?“ vydechl princ.

Ale to už vešli do jeskyně. Ach, jak tu mrazilo! Avšak netrvalo to dlouho, neboť Východní vítr rozepjal křídla a ta zazářila jako

nejjasnější oheň. V jejich svitu bylo vidět veliké kameny nejpodivnějších podob, z nichž kapala voda. Brzy byla cesta tak těsná, že museli lézt po čtyřech, brzy zase tak široká, jako by se ocitli na volném prostranství. Nejspíš celá jeskyně připomínala hřbitovní kapli s němými píšťalami varhan a zkamenělými korouhviemi.

„To jdeme do rajske zahrady cestou smrti?“ tázal se princ, ale Východní vítr bez toho, že by slovem odpověděl, ukázal dopředu, kde jim zářilo vstříc překrásné modré světlo.

Balvany okolo nich se víc a víc měnily v mlhu, která nakonec byla tak jasná jako bílý mráček v měsíčním světle. A oni dýchali nejrozkošnější a nejpříjemnější vzduch, čerstvý jako na horách a vonící jako růže v údolích.

Také tudy tekla řeka, stejně čistá jako vzduch, a ryby se tu leskly jako zlato a stříbro. Purpuroví úhoři, z nichž sršely ohnivé jiskry při každém pohybu, si hráli dole ve vodě a široké listy leknínu měly duhové barvy, kdežto květ sám byl rudý hořící plamen, jemuž poskytovala voda potravu, jako olej v lampě sytí plamen. Pevný mramorový most, ale tak umělecky a jemně tesaný, jako by byl z krajek a skleněných perel, vedl přes vodu k onomu ostrovu blaženosti, kde se rozprostírala rajska zahrada.

Východní vítr vzal prince na ramena a přenesl ho tam.

Květiny a listoví tu zpívaly nejkrásnější písně z jeho dětství, ale podivně krásně, jak by žádný lidský hlas nedovedl.

A rostly to zde palmy, nebo obrovské vodní rostliny? Tolik dužnatých a velkých stromů princ ještě nikdy nespatriil. Jako dlouhé věnce visely tu přepodivné úponkovité rostliny, jaké bylo možné vidět pouze vymalované zlatem a barvami na okraji starých kancionálů či propletené začátečními písmeny kapitol. Byla tu rovněž nejpodivnější seskupení ptáků, květin a ozdob. A o kus dál v trávě stálo hejno pávů s rozvinutými barevnými chvosty. Nemohlo to přece být nic jiného! Ale když se jich princ dotkl, zjistil, že to nejsou zvířata. To se veliké šťovíky skvěly jako paví peří a lvi a tygři skákali jako

hebké mrštné kočky mezi zelenými křovinami, které voněly jako olivové květy, a udivovali svou krotkostí. Divoký lesní holub, zářící jako nejkrásnější perla, načechrával svými křídly hřívu mohutného lva a antilopa, jindy tak plachá, stála tu a pokyvovala hlavou, jako by si s nimi také chtěla hrát.

Vtom se objevila rajská víla. Její šaty připomínaly slunce a její obličej byl přívětivý jako obličej matky, jež se šťastná sklání nad svým dítětem. Byla velmi mladá a krásná, a spanilé byly i dívky se svítící hvězdou ve vlasech, jež ji doprovázely.

Východní vítr jí odevzdal list psaný ptákem fénixem a víle zazářily oči radostí. Vzala prince za ruku a vedla jej do svého zámku. Jeho stěny měly barvy nejnádhernejších tulipánových lístků, hýčkaných slunečním jasnem, také strop byl jediná velká třpytná květina, a čím více jsi na ni upíral zrak, tím hlubší ti připadal její kalich.

Princ přistoupil k oknu, vyhlédl jednou z tabulek a spatřil strom poznání, hada přitisknutého ke kmeni, Adama i Evu.

„Cožpak nebyli vyhnáni?“ otázal se.

Víla se usmála a vysvětlila mu, že do každé okenní tabulky vypálila doba svůj obraz. Ale nikoli takový, jaký obvykle vidáme na zdech. V těchto obrazech je život. Listy a větve stromů se pohybují, lidé přicházejí a odcházejí, jako v zrcadle.

Princ vyhlédl druhou tabulkou a spatřil sen Jakubův. Viděl žebřík sahající až k nebi, viděl, jak se andělé s velkými perutěmi vznášejí nahoru a dolů. Vskutku, všechno, co se událo na tomto světě, žilo a hýbalo se ve skle před ním. To už ale k němu víla vlídně přistoupila a vedla ho do vysokého sálu, jehož stěny vypadaly jako průsvitné obrazy a obličejové podobizen na nich byly jeden krásnější než druhý. Ano, zdi tu zobrazovaly miliony blažených, kteří se usmívali a zpívali v jedné jediné melodii. Ti nahoře byli tak malí, že se jevíli menšími než nejmenší růžové poupě naznačené tečkou na papíře. A uprostřed sálu stál velký strom s bujnými větvemi, z nichž visela velká i malá zlatá jablka. Byl to opravdový strom poznání, jehož

sladké plody okusili Adam a Eva, a z každého jeho listu co chvíli skanula zářivě rudá kapka rosy. Bylo to, jako by strom plakal krvavé slzy.

„Nyní sestoupíme do člunu!“ řekla víla. „Osvěžíme a občerstvíme se na vodě! Člun nás bude kolébat, ale nehne se z místa, zato všechny země světa budou ubíhat kolem nás.“

A byla to zvláštní podívaná, jak se celý břeh neustále měnil! Hned se přiblížily vysoké sněžné Alpy zahalené oblaky a pokryté černými jedlovými lesy. Lesní roh v nich zněl hluboce a bolestně a pastevec pěl krásně v údolí. Vzápětí skláněly svoje dlouhé větve nad člunem banánové stromy, labutě černé jak uhel pluly po hladině a nejzvláštnější zvířata a květiny se ukazovaly na pobřeží. To Austrálie, pátý díl světa, se svými modrými horami letěla kolem nich. Bylo slyšet zpěv kněží a vidět tanec divochů při zvuku bubnů. Naskýtal se pohled na egyptské pyramidy čnějící až k mrakům, na svalené sloupy a sfingy, napůl pohřbené v písku. Polární záře hořela nad ledovci severu a byl to ohňostroj, jaký by nikdo nedovedl napodobit.

Princ byl velmi šťasten, neboť spatřil ještě tisíckrát více, než jsme zde vypočítali.

„Mohu tady zůstat navždy?“ zeptal se.

„To záleží jenom a jenom na tobě!“ odvětila víla. „Nedáš-li se svést, nebudeš-li jako Adam toužit po zapovězeném, tehdy zde můžeš navždy zůstat!“

„Nedotknu se jablek na stromě poznání!“ pravil princ. „Vždyť je tu na tisíce plodů právě tak krásných!“

„Zkoumej sám sebe, ale necítíš-li se dost silný, raději odleť s Východním větrem, který tě přinesl. Záhy se vydá zpět a nevrátí se dřív než za sto let. Ta doba ti zde uplyne, jako by to bylo pouhých sto hodin, ale přec je to dosti dlouhý čas pro pokušení a hřích. Každý večer, až půjdu od tebe, musím na tebe zvolat: ‚Pojď se mnou!‘ Musím ti pokynout rukou, ale ty zůstaň. Nechod’ za mnou. Každým

krokem by se tvoje touha zvětšila, neboť bys vstoupil do sálu, kde roste strom poznání. Já spím pod jeho vonnými visutými větvemi. Ty by ses sehnul nade mnou a já bych se musela usmívat, ale jakmile bys vtiskl jediný polibek na moje ústa, propadl by se ráj hluboko do země a byl by pro tebe ztracen. Ostrý vítr pouště by kolem tebe burácel, chladný déšť by kanul z tvých vlasů. Smutek a tíseň byly by ti údělem.“

„Zůstanu zde!“ nenechal se zviklat princ.

Východní vítr jej políbil na čelo a řekl:

„Bud' silný a za sto let se opět sejdem! Sbohem! Sbohem!“

Pak rozepjal svoje veliké perutě, které se blyštěly jako blesky v létě nebo severní záře v chladné zimě.

„Sbohem! Sbohem!“ volaly květiny i stromy, zatímco čápi a pelikáni letěli v řadě jako třepetavá stužka a doprovázeli Východní vítr až k hranicím zahrady.

„Nyní započneme svoje tance!“ pravila víla. „Až skončíme, spatříš, jak na tebe při západu slunce kývám, a také uslyšíš, jak volám: ‚Pojď se mnou!‘ Ale nečín tak! Sto let, večer co večer, musím to opakovat, a pouze pokud odoláš, získáš více síly a nakonec to nebudeš ani vnímat. Dnes večer to však bude poprvé, proto jsem tě znovu varovala!“

A víla jej vedla do velké síně z bělostných lilií, jejichž žluté tyčinky tvořily malé zlaté harfy, které zněly zvukem houslí a tóny flétny. Nejkrásnější dívky, vzdušné a štíhlé, oblečené ve vlnící se závoje, takže bylo vidět jejich spanilé údy, vznášely se v tanci a zpívaly, jak krásný je život, že nikdy nezemřou a že rajska zahrada pokvete na věky.

Pak začalo zapadat slunce. Celé nebe se proměnilo v hořící zlato, jež zalévalo lilie svou září, takže vypadaly jako nejkrásnější růže. Princ pil pěnivé víno, které mu dívky podávaly, a cítil blaženost, jakou dosud nepoznal. Vtom zpozoroval, že pozadí sálu mizí a otevírá se pohled na strom poznání. Zářil leskem, který oslepoval oči,

a zpěv odtud zněl, jako by mu jeho matka zpívala jemně a líbezně:
„Moje dítě! Moje milované dítě!“

Vzápětí naň kývla víla a něžně zvolala:

„Pojď za mnou! Pojď za mnou!“

A on se za ní hnál, zapomněl na svůj slib, zapomněl na vše hned prvý večer, a ona dál kývala a usmívala se. Vůně, kořená vůně kolem se stávala silnější, harfy zněly mnohem krásněji a zdálo se, že miliony usmívajících se hlav v sále, kde strom rostl, kývají a pějí:
„Všechno máme zvědět! Člověk je pán světa.“

A z listů stromu poznání již nekanuly krvavé slzy, aspoň principi přišlo, že to jsou zářivé hvězdy.

„Pojď za mnou! Pojď za mnou!“ nepřestávaly lkát chvějící se tóny a při každém kroku princova krev prudčeji vřela.

„Musím,“ říkal, „vždyť to není žádný hřích, nemůže být! Proč bych neměl jít za krásou a radostí! Chci jen vidět, jak spí! Vždyť tím nic není ztraceno, pokud se jí nedotknu a nepolíbím ji, a já to neučiním, neboť jsem silný a mám pevnou vůli!“

Vtom víla odhodila svoje zářivé šaty, odhrnula větve a v okamžiku v nich zmizela.

„Ještě jsem nezhřešil,“ pravil princ, „a také nezhřeším!“

Ale rozhrnul větve nad tou, jež tu spala i ze sna se usmívající, krásná, jak může být jenom víla v rajské zahradě, sklonil se k ní a spatřil, že se jí na řasách chvějí slzy!

„Ty pláčeš nade mnou?“ šeptal. „Neplač, krásná ženo! Nyní teprve chápu rajské štěstí, nyní mi proudí krev a myšlenkami. Sílu cherubína a věčný život cítím ve svém pozemském těle. Necht' třeba pro mne nastala věčná noc. Jediná minuta, jako je tato, je dosti velkým bohatstvím!“

Políbil slzy na jejích tvářích a jeho ústa dotkla se jejích.

Tu zazněl úder hromu, tak hluboký a strašlivý, jaký ještě nikdy nikdo neslyšel, a všechno se zřítilo. Krásná víla i kvetoucí rajská zahrada klesaly, klesaly hluboko, a stále hlouběji. Princ viděl, jak se

vše propadá do černé noci a jak už jen jako malá zářivá hvězda svítí z té velké dále. Smrtelný chlad proběhl mu údy, zavřel oči a dlouho ležel jako mrtvý.

Studený déšť mu skrápěl obličej, ostrý vítr se honil kolem jeho hlavy, až se nakonec vrátily jeho myšlenky zpět.

„Co jsem to učinil!“ vzlykal. „Zhřešil jsem jako Adam! Zhřešil jsem tak, že se ráj propadl hluboko do země!“ Otevřel oči. Hvězda tam daleko, hvězda, která zářila jako zapadlý ráj, stále ještě svítila – byla to jitřenka na nebi. Povstal a viděl, že je v hlubokém lese a na dohled má jeskyni větrů. Pak už matka větrů seděla vedle něho a rozhněvaně vztahovala ruku do výše.

„Hned první večer!“ pravila. „To jsem si mohla myslet! Kdybys byl mým hochem, už bys byl v pytli!“

„Tam také skončí!“ přisadila si opodál stojící Smrt.

Byla to statná stará žena s kosou v ruce a s velkými černými křídly.

„Do rakve jej položíme, ale teď ještě ne. Teď si ho pouze poznamenám. Jen ať si ještě chvíli putuje po světě, aby odpykal svůj hřích, aby se mohl napravit! Ale jednou se vrátím! Až se toho nejméně naděje, strčím ho do černé rakve a poletím s ním ke hvězdám, kde také kvete rajská zahrada. Bude-li dobrý a zbožný, vstoupí do ní. Bude-li však mít myšlenky a srdce stále plné hříchů, klesne s rakví ještě hlouběji, než klesl ráj. A teprve za tisíc let si pro něj přijdu, aby se buď propadl ještě hlouběji, nebo se ocitl na jiskřící hvězdě, která tam nahoře tak krásně září.“

Pohanka

Často, jdeme-li po bouřce okolo pole, na němž roste pohanka, všimneme si, že úplně zčernala, jako by byla sežehnuta. Rolník by řekl: „Do pohanky udeřil blesk!“

Ale proč udeřil?

Budu vám vyprávět, co mi o tom řekli vrabci, a vrabci to věděli od vrby, která stála u pohankového pole a stojí tam dosud. Už tenkrát byla stará, ctihodná a vrásčitá. Uvnitř měla dutinu, ze které rostla tráva i ostružiní, nahýbala se dopředu a větve jí splývaly k zemi jako dlouhé zelené vlasy.

Na všech polích kolem dokola rostlo obilí – pšenice, ječmen, oves, ano, i krásný oves, který vypadá v době zralosti jako houf malých žlutých kanárků, tísnících se na jedné jediné větvi. Klasy požehnaně sílily, a čím byly plnější a těžší, tím hlouběji se skláněly ve zbožné pokoře. Ale bylo tu také pole s pohankou. Leželo přímo u staré vrby a pohanka se vůbec pokorně neskláněla k zemi jako ostatní obilí. Stála zpřímá a hrdě se vypínala.

„Nejsem přece méně bohatá než obilné klasy,“ pravila, „a kromě toho jsem mnohem krásnější. Moje květy si nezadají s květy jabloně. Je radost podívat se na mne a moje sestry. Znáš něco krásnějšího, nežli jsme my, stará vrbo?“

Vrba kývala hlavou, jako by chtěla říci:

„Ovšemže znám!“

Ale pohanka ji ve své pýše nebrala na vědomí:

„Kdo by poslouchal hloupý strom, který je tak starý, že mu v břiše roste tráva!“

Vtom přišla strašlivá bouře. Všechny polní rostliny zavíraly lístky a ještě více skláněly hlavičky před zuřícími živly, jenom pohanka se nepřestávala vypínat.

„Skloň hlavu jako my!“ volaly květiny.

„Já to nemám zapotřebí!“ odbyla je pohanka.

„Skloň hlavu jako my!“ nabádalo obilí. „Blíží se anděl bouře! Jeho křídla sahají od mraků až k zemi a přeseke tě v půli dřív, než jej stačíš poprosit o milost.“

„Ale já se nechci sklonit!“ trvala na svém pohanka.

„Tedy aspoň zavři svoje květy a sviň lístky!“ radila stará vrba. „A nedívej se do blesku, když roztrhne mraky, neboť to si nikdo netroufne udělat. Bleskem je sice možné vidět až nahoru k Pánubohu, ale ten pohled dokáže i člověka oslepit. Co by se asi teprve stalo nám, pozemským rostlinám, kdybychom si takovou věc dovolily, nám, které jsme mnohem menší!“

„Menší nemenší,“ odpověděla pohanka, „já se chci právě teď dívat Pánubohu do oken!“ A také to dělala, zatímco celý svět stál v plamenech, tak se blýskalo.

Konečně bouře minula a květiny i obilné klasy osvěženy deštěm opět pozvedaly hlavy k čerstvému vzduchu. Jen pohanka spálená bleskem do černa ležela na poli mrtvá a neužitečná.

Stará vrba se rozechvěla, z jejích zelených listů padaly velké kapky vody, jako by ronila slzy, a vrabci ji utěšovali:

„Neplač! Vždyť je opět krásně! Podívej, slunce svítí, mraky lehce plynou a cítíš vůni květů. Tak proč pláčeš, stará vrbo?“

A vrba začala vypravovat o tom, jak byla pohanka pyšná a jak za to byla potrestána.

Tak tomu totiž vždycky bývá.

Vy už víte, že jsem tenhle příběh slyšel od vrabců. A kdy mi jej vyprávěli? Jednou večer, když jsem je prosil o pohádku.

Anděl

„Kdykoliv umře dítě, přijde na svět Boží anděl. Vezme mrtvé dítě na ruce, rozestře nad ním svá velká bílá křídla a letí do míst, která mělo dítě rádo. Tam natrhá plnou náruč květin, jež přinese k Pánu-bohu, aby tam nahoře kvetly ještě nádherněji než na světě. A dobrý Pánbůh přitiskne k sobě všechny květiny a tu, která je jeho srdci nejbližší, políbí. Květina tím nabude řeči a může pět spolu s ostatními bytostmi o věčné blaženosti.“

Hled', tohle vše vyprávěl Boží anděl, když odnášel jedno mrtvé dítě do nebe. A dítě mu jako ve snu naslouchalo, zatímco se vznášeli nad jeho domovinou, nad loukou, kde si hrálo, až se ocitli v zahradě s krásnými květinami.

„Kterépak bychom měli vzít s sebou a zasadit v nebi?“ zeptal se anděl. Dítě pohlédlo na štíhlý růžový keř, jemuž zlá ruka zlomila peň, takže větve plné velikých polorozvitých poupat uvadly, a řeklo:

„Ubohý keř. Vezmi jej, aby nahoře v nebi opět rozkvetl!“

A anděl jej vzal, políbil soucitné dítě a maličké napůl otevřelo oči. Pak spolu natrhali spoustu krásných pěstěných květin, ale vzali také opovrhovaný pryskyřník a divokou macešku.

„Nyní máme květiny, které potřebujeme,“ radovalo se dítě. Anděl přikývl, ale ještě neletěli nahoru k Pánu-bohu.

Za nočního ticha zamířili k velikému městu a snesli se do jedné z jeho nejtěsnějších uliček. Povalovaly se tam celé hromady slámy, popele a smetí, ale ležely tu i střepy talířů, úlomky sádrových soch, hadry či staré klobouky, zkrátka všechno, co nevypadalo hezky, neboť byl den stěhování.

Anděl se procházel mezi veškerým tím haraburdím, pak ukázal na několik střepů z květináče a na zem, jež z něj vypadla. Držely

ji pohromadě jen zbytky kořínků zvadlé polní květiny, která se již nelíbila, a proto ji vyhodili na ulici.

„Vezmeme ji také s sebou!“ řekl anděl. „A já ti o ní budu vyprávět, zatímco poletíme!“

I letěli a anděl vypravoval:

„V té úzké uličce, do níž jsem tě zavedl, v ubohém sklepním bytě bydlel chudý churavý chlapec. Od malička musel ležet v posteli, a když se cítil nejlíp, dokázal pomocí dvou berliček několikrát přejít malou světničku sem a tam, nic víc. Také sluneční paprsky sem dopadaly jenom několik dní v roce. A stalo-li se, že v létě ozářily na půl hodinky komůrku i postel nemocného, tu se chlapeček hrál v jejich svitu, viděl je červeně jako krev prosvítat jemnými prsty, které zvedal k obličeji, a přestože znal les v jeho nádherném letním šatě jen podle zelené větévky, kterou mu přinesl sousedův syn, říkal:

„Dnes jsem byl venku.“

Zelenou větvičku si přidržoval nad hlavou a zdálo se mu, že stojí mezi buky, kde slunce svítí a ptáci zpívají. Jiného dne mu přinesl sousedův syn luční květiny, mezi nimiž objevil jednu s kořínkem. Vložil ji do květináče, postavil na okno vedle postýlky a květinu zasadila šťastná ruka!

Rostla, vyrážela nové a nové lístky a záhy každým rokem kvetla. Byla nemocnému chlapci tou nejkrásnější květinovou zahrádkou, jeho malým pokladem na tomto světě. Zaléval ji a ošetřoval, staral se, aby se jí dostalo každého slunečního paprsku, i toho posledního, který zavadil o nízké okénko. A květina se stala součástí jeho snů, neboť pro něj kvetla a šířila vůni, jeho těšila zrak, k ní se obracel i ve chvíli, kdy ho Pánbůh povolával.

Nyní je tomu právě rok a po celý ten čas stála květina zapomenuta na okně, dokud ji při stěhování nevymetli koštětem na ulici. Ale my jsme zachránili tu ubohou, zvadlou rostlinu a vzali jsme ji s sebou do kytice, neboť působila na světě více potěšení než nejnádhernější květina v královské zahradě.“

„Ale jakpak tohle všechno víš?“ ptalo se dítě anděla, který je nesl do nebe.

„Vím to,“ odpověděl, „protože já jsem ten nemocný chlapeček, který chodil s berličkami! Svoji květinu dobře znám!“

Dítě otevřelo doširoka svoje velké oči, překvapeně se zahledělo do krásného a veselého obličeje andělova a v témže okamžiku byli v nebi, kde panuje jen radost a věčné blaženství.

A Bůh přivinul mrtvé dítě ke svému srdci a ono dostalo křídla jako anděl, jenž je přivedl, a zatímco spolu ruku v ruce odlétali, přivinul Bůh k svému srdci i nové kvítí, ale jen chudobnou zvadlou polní květinu políbil.

Květina nabyla hlasu a připojila se k andělům, kteří se vznášeli okolo Pánaboha. Někteří docela blízko, jiní ve větším kruhu a další ještě dál, až kdesi v nekonečnu, ale všichni byli stejně šťastní a všichni radostně zpívali. Malí i velcí, to nevinné, ale teď už blažené dítě i ta chudobná polní rostlinka, kterou vymetli koštětem a nechali ležet zvadlou v úzké tmavé uličce.

Obrázek z hradeb

Je podzim. Stojíme na zámeckých hradbách a rozhlížíme se po moři. Pozorujeme množství lodí a díváme se na švédský břeh, který se zvedá vysoko v záři večerního slunce.

Za námi spadají hradby kolmo dolů. Jsou porostlé nádhernými stromy, jejichž žlutnoucí listí pomalu opouští větvoví a snáší se k chmurným budovám obklopeným kulatou dřevěnou ohradou. Uvnitř chodí stráž a je tam těсно a temno, ale ještě temněji je za zamřížovaným oknem, kde si odpykávají svůj trest nejhorší zločinci.

Zapadající slunce proniká do holé cely, svítí na zlé i dobré! Podmračený špinavý trestanec hledí nepřátelským pohledem na jeho chladný paprsek.

A tu přilétá na mříž malý ptáček, neboť rovněž ptáci zpívají zlým i dobrým!

Když umlkne jeho krátké „kvirevít!“, zůstane sedět, zatřepotá křídly a vyškubne si z nich jedno pírko. Pak načechrá jemnější peříčka na krku a zlý muž v okovech se na něj nepřestává dívat. Mírnější výraz přelétne odpudivým obličejem, myšlenka, kterou si sám jasně neuvědomuje, zazáří v jeho nitru. Je příbuzná se slunečním paprskem procházejícím skrze mříž, je příbuzná s vůní fialek, které se na jaře znovu objeví v trávě!

Vtom zazní píseň lovcova, tak mile a zvučně!

Ptáček spěšně ulétne z mříže – i sluneční paprsek zmizí. Zase je temno v cele, temno v srdci zločince, ale kousek slunce tam přece zasvitlo, ptáčkova píseň tam pronikla.

Zněte dál, vy krásné písně lesního rohu! Večer je vlhý, moře hladké jako zrcadlo a tiché.

Návrší skřítků

Po rozpukané kůře starého stromu pobíhalo několik mrštných ještěrek. Rozuměly si dobře, neboť hovořily ještěrcí řečí.

„No ne, to je ale hluku a spěchu na starém dobrém návrší skřítků!“ řekla jedna z nich. „Pro samý rámus jsem celé dvě noci skoro oka nezamhouřila. Stejně mi bývá, jenom když mě bolí zuby – to také nespím!“

„Docela určitě se něco děje!“ pravila druhá ještěrka. „Nechávají stát návrší na čtyřech sloupech až do kuropení, aby pořádně vyvětralo, a rusalky se učí novým tancům, jak lze poznat dle dupotu. Něco se tam zkrátka chystá!“

„Tím si můžete být jisté. I žížala, s níž jsem nedávno rozmlouvala a k níž mě váže jakýsi příbuzenský vztah, to potvrdila,“ připojila se třetí ještěrka.

„Přicházela rovnou z návrší, kde po několik dní a nocí hrabala, a věděla toho dost. Vidět nemůže to ubohé zvíře, ale cítí a slyší docela dobře. Takže – na návrší skřítků očekávají cizince. Vznešené cizince! Víc nedovedla žížala povědět, neboť to sama netušila, ale všechny bludičky dostaly rozkaz, aby se účastnily pochodňového průvodu, jak tomu říkají. A zlaté a stříbrné nádoby, jehož je návrší plné, se čistí a leští, aby se pěkně vyjímalo v měsíčním světle.“

„Kdo to jen může být – ti cizinci?“ vrtalo hlavou všem ještěrkám a jedna přes druhou vykřikovaly: „Co se tam asi připravuje? Slyšte, jaký je tam hluk! Slyšte, jaký je tam šum!“

A vtom se návrší skřítků otevřelo a z něj vyběhla postarší rusalka s nahými zády, ale jinak velmi slušně oblečená. Byla to hospodyně krále skřítků, říkalo se, že snad i jeho vzdálená příbuzná. Na čele měla jantarové srdce a nohy se jí jen míhaly: Cupy, cupy!

Utíkala jako vítr a přímo dolů – do močálu k příteli lelkoví.

„Zveme vás na dnešní večer do našeho návrší,“ řekla, „ale nechtěl byste nám dříve prokázat velkou službu a vzít na sebe sezvání hostí? Pomozte něčím, když sám nemáte domácnost! Navštíví nás několik náramně vznešených šotků. Ti již něco znamenají, proto se chce král skřítků ukázat!“

„A koho mám pozvat?“ ptal se lelek.

„K velkému plesu může přijít třeba celý les, ba i lidé, pokud umí hovořit ze spaní anebo si trochu počínat podle našeho způsobu. Pro slavnostní hostinu však budeme přísně vybírat, neboť tam chceme mít jenom osoby nejvzácnější. Přela jsem se o to s králem. A nadále jsem toho názoru, že bychom neměli povolit přístup strašidlům. Mořský muž a jeho dcery by ovšem měli být mezi prvními pozvanými. Všichni víme, že neradi vycházejí na souš, ale posadíme-li každého z nich na mokrý kámen nebo na něco ještě lepšího, soudím, že tentokrát neodřeknou. A také všechny zasloužilé šotky první třídy s ohonem, trpaslíky a pidimužíky bychom tam měli mít, a nelze opomenout ani vlkodlaka, dědky a zmetky. Ti sice patří k duchovenstvu, nejsou jako našinci, ale to je jenom jejich úřadem, jinak jsou s námi příbuzní a často nás navštěvují.“

„Platí!“ řekl lelek. Rychle odlétl, aby to všechno stačil, a hospodyně obrátila kroky k domovu. Rusalky již zaplnily prostor před návrším a tančily se závoji utkanými z jemné mlhy a bílé měsíční záře. Vypadalo to krásně a určitě by se to líbilo každému, kdo se o takové věci zajímá.

Uvnitř návrší byl slavnostně vyzdoben velký sál. Podlaha umytá měsíční září a zdi natřené čarovným sádlem, to vše se lesklo ve světle svící jako lístky tulipánu. Kuchyně byla plná žab na špejlích, šnečích budek nadívaných dětskými prstíčky, pikantního salátu ze semínek lišejníků, vlhkých myších rypáček a bolehlavu. Nechybělo ani řízné pivo z hasrmanova pivovarnictví a perlivé víno skládované v klenutých hrobkách, všechno velmi dobré jakosti. Rezavé hřebíky a sklo z kostelních oken sloužily za pečivo.

Staříčský král skřítků nechal svoji vzácnou korunu vyleštit práškem z rozdrolené břidlice, a to z břidlice rtuťové, kterou si ani král nedokáže opatřit lehce, a v ložnici pověsili nové záclony a připevnili je hlemýždími růžky. No, říkám vám i já, bylo to ruchu a pobíhání!

„Tak a teď ještě všechno vykuřte pálenými žíněmi a štetinami a pak snad konečně budeme se vším hotovi!“ pokývla hlavou stará rusalka.

A nejmenší králova dcera vyzvídala:

„Drahý tatínku! Dozvíme se nyní, kdo jsou ti vznešení cizinci?“

„Že se ptáš ty,“ odvětil král, „tedy to prozradím. Tvoje starší sestry necht' se chystají ke svatební hostině, neboť zcela jistě obě dvě provdám. Můj vrstevník, šotek z Norska, ten, který bydlí ve starých doverských útesech a má mnoho zámků z granitových balvanů a zlaté doly, jež jsou lepší, než by kdo myslel, přichází k nám se svými dvěma chlapci. Doufá, že si tu vyhledají nevěsty. Nu, a ten skalní šotek je takový opravdu poctivý norský dědouš, veselý a upřímný. Znáám jej ještě ze starých časů. Připili jsme si a pobratřili se spolu, když si sem dolů přijel pro ženu. Už zemřela, byla to dcera skalního krále v Möen. Ó, jak se těším na toho norského dědouška! O jeho synech se říká, že jsou to nezpůsobní a nadutí výrostkové, ale snad se jim činí bezpráví. Či se snad polepší, až se trochu umoudří. Prozatím jim ukažte aspoň vy, co se sluší a patří!“

„A kdy dorazí?“ zeptala se jiná z dcer.

„To záleží na síle větru a na počasí!“ prohlásil král skřítků. „Zásadně cestují hospodárně, a tak přijedou lodí. Chtěl jsem, aby to vzali přes Švédsko, ale starý to tím směrem nesnáší. Nejde s duchem času a to nemám rád!“

Vtom přihopsaly dvě bludičky, jedna rychleji než druhá, přičemž ta první přišla dřív.

„Již jdou! Již jdou!“ volaly.

„Podejte mi korunu, postavím se do měsíčního světla,“ řekl král skřítků.

A dcery zamávaly závoji a poklonily se až k zemi, protože to už před nimi stál starý doverský šotek, na hlavě korunu ze ztuhlých rampouchů a hlazených borových šišek, na tenkém těle medvědí kožich a boty s podkůvkami. Jeho synové naproti tomu měli nahé krky a jen lehký oděv, neboť to byli siláci.

„Tohle že je návrší?“ zeptal se za ostatní nejmladší chlapec a ukázal na domov skřítků. „Tomuhle u nás v Norsku říkáme díra!“

„Hoši, hoši!“ vypeskoval je stařec. „Díra jde přece vždycky směrem dolů. A návrší zase směrem nahoru. Cožpak nemáte v hlavě oči, že se tak díváte?“

Po pravdě ale jedině, čemu se tady dole v Dánsku divili, bylo, jak říkali, že zde jejich řeči takřka beze zbytku rozumějí.

„Jenom se tak nenaparujte!“ usadil je stařec. „Jinak by si o vás místní mysleli, že jste hodně hloupí!“

Poté s nimi vešel do návrší skřítků, kde už byla shromážděna jemná společnost. Sešla se tak rychle, jako by ji sem vítr sfoukal, a na každého hosta čekalo hezky upravené místo, aby se mu pohodlně sedělo. Pro mořské žínky dokonce přivlekli velké kádě s vodou a ony si v nich hověly a říkaly, že se cítí jako doma. Všichni se také způsobně chovali, jen oba mladí norští šotci si položili nohy na stůl v domnění, že všechno mohou a že jim všechno sluší.

„Nohy dolů!“ řekl starý šotek a tu poslechli, ale nijak s tím nespíchali. Dámu, jež byla hostitelkou, šimrali borovými šiškami, které měli po kapsách, a nakonec si zuli boty, prý pro pohodlí, a dali jí je podržet.

To otec, starý doverský šotek, byl věru docela jiný. Vyprávěl velmi krásně o hrdých norských skalách a o vodopádech, které se pěnívě řítí dolů s hřmotem připomínajícím hromobití i zvuk varhan. A vypravoval také o lososu, který skáče i proti proudu divoké bystřiny, když lehkonohá vodní víla hraje na zlatou harfu, o zářivých zimních nocích, kdy zvoní rolničky saní a chlapci pobíhají s rozžatými po-

chodněmi po hladkém ledu – tak průhledném, že vidí, jak ryby pod jejich nohama před nimi utíkají.

Ba, uměl vyprávět, že všichni naslouchali s otevřenými ústy, co povídá. Slyšel jsi při tom hučet větrné mlýny, viděl jsi chlapce a děvčata zpívat písně a tančit národní tance. Hejsa! A náhle, jen tak za řeči, dal dědoušek šotek staré rusalce políbení, až to mlasklo. Věru, byla to pořádná hubička, přestože nebyli vůbec příbuzní.

Nato se daly do tance mladé rusalky. Nejdřív tančily prosté tance, potom ty dupavé – a moc jim to slušelo. Nakonec přišly na řadu umělé tance, jimž ony říkaly „vyšší“. Mrskaly nohama, žes nepoznal, kde je jejich konec a kde začátek a co je ruka a co noha, tak se proplétaly v divé směsici. Potom se zase otáčely kolem dokola, až se z toho vlkodlakovi udělalo špatně a musel se honem odporoučet od stolu.

„Ach, jaká to obratnost a ohnivost!“ řekl uznale stařeček šotek. „Ale dovedou ještě něco kromě skákání, mrskání nohama a otáčení se dokola?“

„Však se hned dozvíš!“ usmál se král skřítků a zavolal svoji nejstarší dceru. Byla útlá a průsvitná jako měsíční paprsek, byla nejjemnější ze všech sester. Strčila si bílý kolíček do úst a vzápětí nadobro zmizela – to bylo její umění.

Ale dědoušek šotek pravil, že by se mu nelíbilo, kdyby jeho žena takové umění provozovala, a také si nemyslel, že by to jeho chlapci rádi viděli. Druhá dcera uměla chodit sama vedle sebe, jako by byla zároveň svým stínem, tím stínem, který přece rusalky nemají.

Třetí byla docela jiná než ostatní. Učila se v hasrmanově hospodě vařit a dovedla čarovnou pečínku prošpikovat světluškami namísto slaniny.

„To bude dobrá hospodyně!“ pochválil ji stařeček šotek a přitukl si s ní, ale jen naoko, neboť nechtěl příliš mnoho pít.

Pak přišla čtvrtá dcera. Měla velikou zlatou harfu a dokázala na ni hrát tím způsobem, že když rozezvučela první strunu, zvedli

všichni levou nohu, neboť skřítkové a šotci jsou leváci, a poté, co udeřila na druhou strunu, museli všichni dělat, co chtěla.

„To je nebezpečná ženská!“ řekl dědoušek šotek, zatímco oba jeho synové opouštěli návrší, protože se už nudili. „A co umějí tvoje další dcery?“

„Jsem zamilovaná do Norů!“ odpověděla pátá rusalka. „A pokud se vdám, tak jedině do Norska!“

„To říká kvůli písni, v níž se praví, že až svět zanikne, zůstanou pouze norské skály jako jeho připomínka a památka. Ano, proto chce k vám nahoru, velmi se bojí zániku,“ pošeptala nejmladší ze sester dědouškovi.

„Hoho!“ řekl stařec. „To se podívejme! A co dovede sedmá a nejmladší?“

„Ještě přijde šestá před sedmou!“ pravil král skřítků, neboť uměl počítat. Ale šestou rusalku nedonutili, aby něco předvedla.

„Neumím nic jiného než říkat lidem pravdu!“ vymluvila se. „Proto se o mne nikdo nestará a já si hledím vystačit s tím, že si šiju rubáš!“

Nyní směla vystoupit sedmá a nejmladší. A co uměla? Inu, vypravovat pohádky a dokázala jich vypravovat tolik, kolik jen sama chtěla.

„Tady je mých pět prstů,“ vztáhl k ní paži stařeček, „a zkus mi vypravovat o každém jeden příběh!“

I vzala ho rusalka za ruku a on se smál, až se prohýbal, a když dovyprávěla o prsteníku, který byl obtočen zlatým kroužkem, jako by věděl, že tu dojde k zasnoubení, řekl stařec:

„Drž pevně, co máš, ta ruka je teď tvoje! Tebe jedinou chci mít za ženu!“ Ale rusalka pravila, že mu ještě poví pohádku o malíčku.

„Tu si poslechneme až v zimě,“ rozhodl starý šotek, „a také mi ještě jednou povíš tu o jedli a bříze a o darech vil a mrazu s rolníky! Bud' si jistá, že se ještě mnoho navypravuješ, neboť u nás nahoře to dosud nikdo dobře neumí. A budeme sedávat v kamenné jizbě, kde s praskotem hoří borová polena, a budeme pít medovinu

ze zlatorohů norských králů. Vodník mi jich několik kusů daroval. A jak tak budeme sedět, přijde na návštěvu žrec² a bude zpívat salašnické písně. To bude veselo! Los bude skákat přes vlny a otloukat se o skaliny, ale až k nám se nedostane! Ano, věř mi, je dobře v našem starém Norsku! Ale kde jsou moji chlapci?“

Ach ano, kde byli chlapci? Běhali polem a zhasínali bludičky, které se tak ochotně a spořádaně dostavily k pochodňovému průvodu.

„Copak to je, takhle se honit!“ napomínal je stařec. „Právě jsem vám našel matku a vy si také můžete vybrat každý podle své chuti.“

Ale chlapci řekli, že rádi pohovoří a popijí na přátelství, ale po ženitbě že netouží.

I hovořili, připíjeli si a vyprázdnili každou skleničku až na dno. Potom si svlékli šaty a beze studu ulehli na stůl k spánku.

Stařeček však tančil se svojí mladou nevěstou až do rána a vyměnil si s ní boty, což je u šotků a skřítků významnější než výměna prstenů.

„Právě kokrhá kohout!“ oznámila stará rusalka, když se rozednilo. „Musíme zavřít okenice, aby nám sem nepražilo slunce!“

A s tím se návrší zavřelo.

Venku ale pořád ještě běhaly ještěrky nahoru a dolů po rozpukané kůře stromu a družka pravila družce:

„Oh, jak mám ráda toho starého norského šotka!“

„Já mám raději jeho chlapce!“ prohlásila žízala, to ubohé zvíře, které nemohlo nic vidět!

2 Pohanský kněz. Pozn. red.

Děvčátko se sirkami

Byla strašlivá zima. Sněžilo a nastával tmavý večer, poslední v roce, večer silvestrovský.

A v té zimě a temnotě šlo městem malé chudobné děvčátko, prostovlasé a bosé.

Vyšlo sice z domu ve střevících, ale nebyly mu mnoho platné! Byly příliš veliké, vždyť v nich matka ještě donedávna chodila, a maličká je ztratila hned po pár krocích, když přebíhala ulici, aby se vyhnula dvěma prudce se ženoucím vozům.

Jeden střevíc vůbec nebyl k nalezení a s druhým utekl jakýsi chlapec. Tvrdil, že ho jednou použije jako kolébku pro své děti.

A tak šla holčička dál bosky. Nožky měla promodralé zimou a ve staré zástěře chránila několik balíčků sirek. Jeden nabízela, ale nikdo od ní za celý den nic nekoupil, nikdo jí nedal jediný peníz. Hladová a zkrhlá kráčela kupředu a vypadala neboze a ustrašeně. Sněhové vločky dopadaly na její dlouhé světlé vlasy, jež se jí hezky vlnily kolem šíje, ale na krásu nyní věru nemyslela.

Ve všech oknech kolem zářila světla a ulicí se šířila lahodná vůně husí pečinky. Ale ovšem, je přece silvestrovský večer, vzpomněla si holčička a uchýlila se do koutku mezi dvěma domy, z nichž jeden vystupoval do ulice. Tam se schoulila, nožky pod sebou, ale přesto ji záblo čím dál víc. Domů si netroufala. Za to, že neprodala ani jednu krabičku sirek a nepřinesla ani jediný haléř, by ji otec zbil. Kromě toho – doma byla také zima, neboť bydleli až pod střechou, skrze níž neustále fičel vítr, třebaže největší otvory ucpali slámou a hadry.

Nyní již měla ruce téměř ztuhlé zimou. Ach! Jedna sirka by jí udělala dobře, i jedna sirka by pomohla! Kdyby si jen troufla vytáhnout ji z balíčku, škrtnout o zed' a zahřát si prsty!

Nakonec tak přece učinila – škrt! A jak sirka zajiskřila, jak zaplápolala teplým a jasným plamínkem připomínajícím světélko, když kolem ní pevně obemkla svoje dlaně!

Bylo to však zvláštní světlo. Děvčátko se v něm vidělo před velkými železnými kamny s lesklým mosazným kováním a mosaznými dvířky. Oheň v nich krásně hořel a příjemně hřál! Ó, to bylo pěkné!

Malička natáhla nožky před sebe, aby si je také ohřála, ale vtom plamínek zhasl, kamna zmizela a ona zase seděla na chladné zemi a v ruce držela zbytek shořelé sirky.

Rozškrtla tedy novou. I ta rychle vzplála, jasně svítila a všude, kde se její světlo dotklo domu, o nějž se dívka opírala, stávala se zeď průhlednou jako lehounký závoj.

Mohla se dívat přímo do světnice, jíž vévodil stůl pokrytý bělostným ubrusem. Na něm stálo jemné porcelánové nádobí, krásně tam voněla pečená husa se švestkovým a jablkovým kompotem, a ještě krásnější bylo, že husa vyskočila z mísy, batolila se po zemi s vidličkou a nožem ve hřbetě a mířila přímo k ní.

Jenže sirka dohořela a před chudobnou dívčinou se znovu tyčila jen tlustá studená zeď.

Škrtla tedy třetí sirkou, a než se nadála, seděla pod překrásným vánočním stromkem. Byl ještě větší a měl mnohem více ozdob než ten, který zahlédla o posledních Vánocích sklem dveří u bohatého kupce. Tisíce světél hořely na zelených větvkách a na dalších byly připevněny pestré obrázky, podobné těm, které zkrášlují výkladní skříně. Malička po nich vztáhla obě ruce. V ten okamžik však sirka opět dohořela, ale těch tisíce světél zůstávalo, jenom byla výš a ještě výš. Pochopila, že to jsou hvězdy, a náhle viděla, jak jedna z nich padá dolů a zanechává po sobě na nebi dlouhou ohnivou čáru.

„To někdo umírá!“ pomyslela si malička, neboť její stará babička, která už dávno nebyla mezi živými, ale která jediná ji měla ráda, říkala:

„Když padá hvězda, letí nějaká duše vzhůru k Pánubohu.“

Spěšně škrtila další sirkou o zeď, vše kolem ještě jasněji zazářilo a uprostřed toho jasu stála její stará laskavá babička, sama také jasná a zářící!

„Babičko, ó, babičko, vezmi mne s sebou! Já vím, že zmizíš, jakmile sirka dohoří! Zmizíš jako ta teplá kamna, jako krásná husí pečínka a velký nádherný vánoční stromek!“ zvolala maličká a zapálila všechny sirky, které zbyly v balíčku, aby si babičku co nejdéle udržela.

A sirky vydaly takovou zář, že bylo vidět jako za bílého dne, a babička nebyla nikdy tak krásná a tak veliká. Zvedla holčičku k sobě a letěly spolu v tom jasu vysoko, převysoko, tam, kde není zima, kde není ani hlad a strach – až k Pánubohu.

Mrazivé ráno našlo v koutě domu sedět dívenku s červenými tvářičkami a úsměvem okolo rtů už bez života.

Nadobro zmrzla v poslední večer starého roku – bílý den krácel již jen přes její malou mrtvolku svírající v rukou téměř vyškrtaný balíček sirek.

„Chtěla se ohrát,“ říkali kolemjdoucí – neboť nikdo z nich netušil, jaké krásy spatřila a s jakou radostí a nádherou vstoupila se starou babičkou do Nového roku.

Sousedé

Vypadalo to, jako by se v rybníku na návsi něco přihodilo. Všechny kachny – jak ty, které si příjemně hověly na vodě, tak ty, jež v ní stály na hlavě – spěchaly na břeh, ale nepřihodilo se nic. Jen v bahně po nich zůstalo plno stop, široko daleko bylo slyšet jejich křik a hladina rybníka se zčeřila. Ještě před chvilkou byla jasná jako zrcadlo, takže v ní bylo vidět každý strom, každý keř na břehu i starou chalupu s dřavou lomenicí a vlaštovčím hnízdem, ale zejména velký růžový keř plný květů. Nakláněl se přes zeď, takže se jeho šlahouny téměř dotýkaly vody, v níž se pak všechno zrcadlilo, jenomže vzhůru nohama.

Sotva se ale hladina zvlnila, rozplýval se jeden výjev za druhým a nakonec zmizel celý obraz. Zůstala jen dvě pírká, jež ztratily odlétající kachny. Chvilí se houpala nahoru a dolů, pak se náhle zvedla, jako by je odnášel vítr, ale ve vteřině to zase vypadalo, že žádný vítr není. Peříčka se houpala na vodě jako předtím a v průzračné hladině bylo znovu vidět okolí rybníka i lomenici s vlaštovčím hnízdem.

Také růžový keř se v ní opět odrážel a všechny jeho květy byly krásné, ale nevěděly o tom, protože jim to nikdo neřekl. Nedaly jim to znát ani sluneční paprsky, které se jemně dotýkaly jejich voňavých plátků, a přece bylo každému z květů tak jako nám, když máme duši plnou blažených myšlenek.

„Jak krásné je žít!“ říkaly. „Toužíme už jen po jednom, abychom směly políbit slunce, jež je tak teplé a jasné. A ty růže tam dole ve vodě bychom také chtěly políbit. Vypadají jako naše druhé já. A chtěly bychom políbit ta rozkošná ptáčátka v hnízdě vedle nich. Vida, dokonce je jich několik i nad námi! Vystřikují hlavičky a tence pípají. Nemají ještě peří jako jejich otec a matka, ale rovněž patří

k našim sousedům. Ano, máme dobré sousedy, jak nahoře, tak dole, a o to krásnější je tady žít!“

Ta ptáčka dole a nahoře – nu, však víte, že v případě těch dole šlo jen o odraz ve vodě – byli vrabci. A jejich rodiče byli také vrabci. Natrefili na prázdné vlaštovčí hnízdo, uvelebili se v něm a cítili se tu doma.

„To, co tam dole pluje, jsou malá kachňátka?“ ptala se vrabčátka zaujatá kachními pírký pohupujícími se po vodě.

„Co kdybyste se ptali chytře, když už se ptáte?!“ opáčila matka. „Copak nevidíte, že to je jen jejich peří, živý oblek, jaký záhy dostanete i vy? Ale váš bude jemnější. Jinak by ovšem nevadilo mít je tady nahoře v hnízdě, neboť pěkně hřejí! A když už jsme u toho, moc by mě zajímalo, co kachny tolik polekalo. Muselo to být něco ve vodě, protože já jsem to určitě nezavinila, i když je pravda, že jsem na vás zrovna v tu chvíli trochu hlasitěji zapíjala. Ty hloupé růže by to měly vědět, ale ony nevědí nikdy nic, jen se v sobě zhlízejí a vydávají vůni. Mám jejich sousedství opravdu až po krk!“

Tak hovořila vrabčice a růže se dál rozplývaly:

„Slyšíte ta ptáčka tam nahoře! Již se pokoušejí o zpěv! Ještě jim to sice moc nejde, ale to se poddá! Věru, je příjemné mít takové veselé sousedy!“

Vtom přiběhli úprkem dva koně. Z jednoho seskočil chlapec, který je sem přivedl vykoupat, a svlékl ze sebe všechno kromě širokého černého klobouku. Přitom si pohvizdoval, jako by byl také ptáče, a pak v místě, kde byla voda nejhlubší, zajel se zvířaty do rybníka. Když se dostal až pod růžový keř, utrl jednu růži a zastrčil si ji za klobouk.

Tak vyšňořený vyvedl koně zpátky na břeh a odjel pryč.

Ostatní růže hleděly za svojí sestrou a tázaly se jedna druhé, kam se poděla, ale žádná z nich na tu otázku nedokázala odpovědět. Pouze svěřovaly družka družce:

„Kdybych se rovněž mohla dostat ven do světa! I když doma je taky pěkně! Ve dne je nebe jako malované a za noci je ještě krásnější! To dělají ty maličké otvory, jichž je v něm ohromné množství!“

Růže mínily hvězdy, ty připodobňovaly k malým otvorům, neboť si je nedovedly jinak vysvětlit. A nahoře pokračovala matka vrabčice:

„My ožívujeme dům. Vlaštovčí hnízda přinášejí štěstí, a proto jsou lidé rádi, že nás mají. Ale to sousedstvo dole?! Například ten růžový keř dělá jen vlhko na zdi. Myslím, že ho brzy odstraní, aby tam mohlo růst obilí. Růže jsou jenom na dívání a pro vůni, nejvýš se ještě může stát, že si je někdo zastrčí za klobouk. Kromě toho, jak vím od své matky, každý rok opadají. Selka je uloží do soli a potom jim dá francouzské jméno, jež neumím vyslovit a ani po tom netoužím. To je celý jejich život. Jsou jenom pro oči a pro nos. Tak, a teď to víte!“ Když se nachýlil večer a komáři se roztančili ve vlahém vzduchu a mráčky zrudověly, přilétl slavík a zpíval růžím o kráse, jež je věčná jako sluneční svit. Růže se domnívaly, že slavík zpívá o sobě, neboť se to i tak dalo brát. Ani stínem je nenapadlo, že je ta píseň určena jim, ale přesto se z ní radovaly a přemýšlely, zdali také z těch holátek v hníždě budou slavíci.

„Pochopili jsme docela dobře všechno, o čem ten pták zpíval,“ pravili malí vrabčáci, kteří rovněž naslouchali. „Jenom jednomu slovu jsme nerozuměli: Co to je krása?“

„Krása není nic!“ odpověděla matka. „Ta je pouze na pohled. Viděla jsem to v panském dvoře, kde holubi mají vlastní dům a každý den se jim sype hrách a pšenice. Jedla jsem s nimi a vy také budete, to zařídím, neboť pověz mi, s kým obcuješ, a já ti povím, kdo jsi! Ale chtěla jsem vám povědět o ptácích, které v tom panském dvoře rovněž mají. Jsou dva, mají zelené krky, korunku na hlavě a mohou roztáhnout ocas do velkého kola s tolika barvami, že z toho zrak přechází. Pávi se ta zvířata jmenují a oni jsou ta krása. Avšak kdyby je trochu oškubali, nevypadali by jinak nežli my. Sama jsem to chtěla zkusit, ale byli moc velcí!“

„Tedy to zkusím já!“ řekl nejmenší vrabčáček, ten, který na sobě neměl ještě ani pírko.

V chalupě, na níž bylo přilepeno vlaštovčí hnízdo, bydleli dva mladí lidé. Měli se rádi, v práci se činili, a tak u nich bylo vždycky velice hezky a nejvíc v neděli ráno, kdy mladá žena natrhala náruč nejkrásnějších růží, dala je do sklenice s vodou a postavila na kraj truhly.

„Ted' vidím, že je svátek,“ políbil muž svou roztomilou žínku. Pak se posadili vedle sebe, četli z modlitební knížky a slunce svítilo okny na čerstvé růže i na oba zamilované.

„To je ale nudný pohled!“ podotkla vrabčice, která z hnízda viděla přímo do světnice, honem letěla pryč a totéž udělala i další týden, neboť dokud růžový keř kvetl, objevovaly se růže ve sklenici každou neděli.

Už opeřená vrabčátka vyskočila, že poletí s ní, ale matka řekla: „Zůstanete tady!“

A tak zůstali, vrabčice opět odlétla sama a ani nevěděla jak, uvízla v léčce z koňských žíní. Několik chlapců je nastražilo na větví a žíně se tak pevně ovinuly okolo její nohy, jako by ji chtěly přerážnout. Ach, to bylo bolesti a strachu! A chlapci hned přiskočili, a aby jim kořist neuletěla, hrubě ji tiskli v dlaních.

„Vždyť to je jenom obyčejný vrabec!“ zvolali nakonec, ale ptáka nepustili. Odnášeli si jej domů, a kdykoli začal křičet, uhodili ho přes zobák. Na statku stál uprostřed dvora starý čeledín. Uměl vyrábět mýdlo na holení i na umývání, mýdlo v celých hroudách i v menších kusech a také pro legraci nešel daleko. Když spatřil vrabce, s nímž hoši přišli, ale na němž jim, jak pravili, pramálo záleželo, řekl:

„Tak jej trochu zkrášlíme!“

Vrabčice hrůzou ani nedutala – a muž vyňal ze skříňky plné krásných barev hrst pozlátka a chlapci museli doběhnout pro vejce. Když se vrátili, vejce rozklepl, bílkem potřel ptáka a na bílek nanesl pozlátko, takže vrabčice byla od hlavy až k patě pozlacená. Avšak ona v té chvíli nemyslela na parádu, jenom se celá třásla. A veselý

mydlář ještě vytrhl ze svého kabátu kousek červeného hadru, vystříhl z něj zubatý kohoutí hřeben a přilepil jej vrabčici na hlavu.

„Nyní uvidíte létat zlatého ptáka!“ řekl a vrabčici pustil.

Té se strachem stále ještě chvěly všechny údy, nicméně odletěla do jasného slunečního světla celá zářivá, tak zářivá, že se jí všichni vrabci, ba i jedna velká vrána velice polekali, ale pak honem letěli za ní, neboť chtěli vědět, co je to za vznešeného ptáka.

„Kampak! Kampak!“ volala vrána.

„Počkej! Tak přece trošku počkej!“ křičeli vrabci.

Ale ona nechtěla čekat. Plna úzkosti spěchala domů a málem se tam nedostala, tak moc se hejno, které ji pronásledovalo, rozrůstalo. A přilétali další ptáci, malí i velcí, a někteří nalétávali až do její blízkosti.

„Hled'me, hled'me, copak to je?“ volali všichni.

„Hled'me, hled'me, copak je to?“ křičely i její vlastní děti. „To bude nejspíš to paví mládě, co hraje všemi barvami. Píp! To bude ta krása!“ A sotva se k nim matka přiblížila, sekaly po ní svými zobáčky a nechtěly ji pustit do hnízda.

A potom už do ní začali klovat i ostatní ptáci a nepřestali, dokud na sobě měla jediné pírkó, dokud zkrvavená a bezvládná neklesla do růžového křoví.

„Ubožáčku!“ litovaly ji růže. „Pojď, my tě schováme! Opři se o nás, slož do našich listů unavenou hlavu!“ A vrabčí matka naposled rozevřela křídla, ale potom je k sobě zase pevně přitiskla a umřela v náručí svých sousedů – svěžích a krásných růží.

„Píp!“ začali se zanedlouho durdit mladí v hnízdě. „Kde jen matka vězí! Snad nás takhle nechce donutit, abychom se živili sami? Dům po ní sice podědíme, ale kdo rozhodne, komu z nás bude patřit?“

„Ovšemže tady ostatní nestřím, jakmile se ožením a budu mít vlastní děti!“ pravil nejmenší vrabčáček.

„Já budu mít určitě víc žen a dětí nežli ty!“ řekl druhý.

„Ale já jsem nejstarší!“ nechal se slyšet třetí.

A už se hádali, už se tloukli křídly a zobáčky a – bum! Až na nejmladšího vrabčáka vypadli z hnízda.

Leželi na zemi a zlobili se. Vrtěli hlavičkami ze strany na stranu, obraceli očka vzhůru, jen jazyčky nevyplazovali, jako to dělají lidské děti, a pak se – protože už trochu létat uměli – rozprchli do světa. Předtím si ale slíbili, že pokud se ještě někdy setkají, pípnou a hrábnou třikrát levou nožičkou, aby se poznali. Nejmladšímu vrabčákovi bylo po jejich odchodu hej. Sám se roztahoval v hnízdě, kde byl nyní jediným pánem, ale netrvalo to dlouho.

Jedné noci zaplavila okna rudá záře a vzápětí plameny dosáhly až na střechu. Její suchá sláma se vzňala, celý dům shořel a vrabčák s ním.

Jen mladí manželé se šťastně dostali ven. Ale když příští den vyšlo slunce a zasvitlo na vše, co osvěžila noc, viděli, že z chalupy nezbylo víc než pár zuhelnatělých trámů. Opíraly se o komín, který jediný se ještě tyčil, hustý kouř vycházel ze spáleniště a před tím vším stál růžový keř – nedotčený, dál svěže kvetoucí a každá jeho větévka, každý květ se zrcadlily v tiché hladině rybníka.

„Jeden by neřekl, jak krásně se vyjímají růže před vyhořelým domem!“ zvolal malíř, který šel právě kolem. „To si musím načrtnout. Bude z toho překrásný obrázek!“

A rozevřel skicák, vytáhl tužku a nakreslil na bílý papír dýmající rozvaliny, zuhelnatělé trámy u komína, který se víc a víc nakláněl, a hlavně kvetoucí růžový keř. Byl opravdu překrásný a byl to hlavně on, kdo způsobil, že vše bylo zaznamenáno.

Po nějakém čase tudy letěli dva z vrabců, kteří se zde narodili.

„Kde je dům?“ ptali se. „A kde je hnízdo? Píp, všechno shořelo, i náš malý bratr shořel. To proto, že zůstal v hnízdě. Růže z toho vyvázly dobře! Stojí tu dosud s čerstvými červenými tvářemi a nedbají ani za mák neštěstí svého souseda. Nemluvme s nimi! A opusťme tohle ošklivé místo!“

S tím odletěli. A přišel podzim a jeden z těch krásných slunných dnů, kdy se zdá, že je stále ještě prostředek léta. Na panském dvoře bylo sucho a čisto a před širokými schody do domu se procházeli holubi. Jejich černé, bílé a fialové perí se lesklo na slunci a matky holubice se nadouvaly a volaly:

„Zůstaňte pohromadě, vrkú! Zůstaňte pohromadě!“

Neboť tak se lépe vyjíkali.

„A kdopak jsou ta maličká stvořeníčka, která pobíhají mezi námi?“ zeptal se starý holub se zelenýma očima lemovanýma červenými proužky.

„Ti malí, šedí? To jsou vrabci,“ odvětila vedle sedící holubice. „Slušná zvířátka! A protože jsme proslaveni svou dobrosrdečností, necháváme je, ať si také zobnou! Jinak toho moc nenamluví, ale hleďte, jak hezky hrabou nožkami.“ Ano, hrabali. Třikrát levou nožičkou a pak zapípali na znamení, že se vzájemně poznali. Byli to zbylí vrabci ze spáleného domu.

„Tady je neobyčejně dobré pojeníčko!“ libovali si a mladí holubi je pyšně obcházeli a pomlouvali ostatní.

„Vidíš toho drzouna?“ volali jeden na druhého. „A vidíš tu holubici? Vidíš, jak rychle polyká hrách, aby se na ni dostalo nejvíc? Kukrú! Ale zase pelichá na temeni! Koukej, teď se kvůli tomu zlobí! Kukrú!“ Ovšem po chvíli i jejich oči jiskřily a rudly vztekem a matky je nepřestávaly napomínat.

„Zůstaňte pospolu, vrkú! Držte se pohromadě, děťátka. Vrkú, kukrú,“ ozývalo se neustále, neboť tak tomu bylo vždy na každém dvoře a bude tomu tak ještě za tisíc let. Vrabci si zatím výtečně pochutnávali, ale také pozorně naslouchali, ba i pyšně nadouvat se chtěli. To se jim však nedařilo, a tak sotva měli dost, otočili se k holubům zády, pověděli si, co si o nich myslí, a proskákali tyčkovým plotem do zahrady. Z ní vedly dveře na verandu, a protože byly otevřené, vhopkal jeden vrabec na práh a plný kuráže po dobrém jídle volal:

„Píp! To si troufám! A troufnu si ještě dál.“

„Píp,“ přidal se druhý. „To já si troufnu také, a ještě něco víc!“ vhopkal až do světnice. Uvnitř nikdo nebyl a to pobídlo i třetího vrabce. Vlétl ještě hlouběji než jeho bratři a pravil:

„Bud' všecho, nebo nic! Ale musím říci, že je moc podivné tohle lidské hnízdo! A kolik si toho sem postavili! A copak to máme tady?“ Vykulil oči, neboť přímo před ním kvetly růže, zrcadlily se ve vodě a zuhelnatělé trámy se opíraly o nahnutý komín.

„No ne, co to má znamenat?! A jak se to dostalo do panské světnice?“

Všichni tři vrabci se hned chtěli rozletět přes růže a komín, ale narazili na zeď. Růže i komín byly jenom na obraze, který namaloval malíř podle kresby, kterou si načrtl u rybníka.

„Píp!“ zlobili se. „To nic není. To jen tak vypadá. To je ta krása! Nevím, jestli to chápete vy, ale já ne!“ Pak rychle odlétli, protože do světnice vcházeli lidé.

A uplynul celý rok a den. Holubi mezitím mnohokrát zavrkali, či spíše zavrčeli – vztekouni! Vrabci se v zimě něco namrzli, ale zato si vesele žili v létě. Byli již téměř všichni sezdaní, možná bych měl říci ženatí, a také mláďata vyvedli a každý si pochopitelně myslel, že jeho potomci jsou nejhezčí a nejchytřejší. Léтали si jeden tam, druhý jinde, jak kdo chtěl, a když se potkali, poznali se podle zapípání a podle toho, že třikrát zahrabali levou nožičkou. Nejstarší z nich, už hodně odrostlá, ale stále ještě svobodná vrabčice, jako jediná neměla vlastní hnízdo a neměla ani žádná mláďata. Její touhou bylo podívat se do velkého města, a tak se rozletěla do Kodaně.

Tam stál – hned vedle královského zámku a průplavu, v němž kotvily lodi s jablky a hrnčířským zbožím – velký krásně pomalovaný dům. Jeho okna byla dole širší než nahoře, a když jimi vrabčice nahlédla dovnitř, viděla místnosti, které víc než pokoje připomínaly nádherně rozkvetlé tulipány Tolik barev a krás tu bylo a uprostřed tulipánů stály bílé lidské postavy. Byly vytesány z mramoru, některé také ze sádry, ale v jejích očích to vyšlo nastejno. Nahoře, na střeše

domu, jako by se v letu zastavil kovový vůz tažený kovovými koňmi a na voze stála – rovněž v kovu vyvedená – bohyně vítězství.

Bylo to Thorvaldsenovo muzeum³.

„To je záře! To je záře!“ povzdychla si stará vrabčí slečna. „To je jistě ta krása! Píp! A je mnohem větší nežli páv!“

Pamatovala si ještě z mládí, co byla největší krása, kterou kdy její matka poznala, a snesla se na nádvoří, které bylo také krásné. Na zdech, jež se kolem ní tyčily, byly namalovány palmy a další rozmanité listoví. Uprostřed zahrady stál velký růžový keř a jeho květy obsypané větévkami se skláněly nad jakýsi hrob. Popolétla tím směrem, protože tam zahlédla několik vrabců, a zvolala: „Píp!“ – a třikrát hrábla levou nožičkou. Takhle pozdravila za ten rok a den už mnohokrát, nikdo jí však neodpověděl, neboť ti, kdo se rozprchnou, nenarazí na sebe tak často.

Až tentokrát pozdrav, který se stal vrabčici již jakýmsi zvykem, nezůstal bez odezvy. Dva staří vrabci a jeden mladý rovněž řekli: „Píp!“ – a hrábli levou nožičkou.

„Hleďme! Dobrý den, dobrý den!“

Sešli se tři staří z onoho vrabčího hnízda i synáček jednoho z nich a hned se dali do hovoru.

„Tak vida, kde jsme se potkali!“ pravili. „Je to vznešené místo, ale k jídlu toho tady mnoho není. To je ta krása! Píp!“

A tu začala vycházet spousta lidí ze sálů, ve kterých se nacházely ty krásné mramorové postavy, a přistupovali ke hrobu, v němž odpočíval proslulý dánský mistr, muž, který mramorové sochy vytvořil.

Ano, všichni, kdo vyšli, stanuli se zářícími zraky u Thorvaldsenova hrobu a mnozí z nich sbírali spadané růžové lístky a schovávali si je. Byli mezi nimi i lidé z velké dálky – někteří přijeli až Anglie, z Německa a Francie. A jedna krásná dáma utrhla celý

3 Kodaňské muzeum sochařského umění dánského tvůrce Bertela Thorvaldsena. Pozn. red.

růžový květ a připevnila si jej na prsa. To utvrdilo vrabce v tom, že tu růže vládnou a že celý dům byl zbudován pouze pro ně. Zdálo se jim to přece jenom trochu mnoho, ale když viděli, s jakou úctou se lidé k růžím sklánějí, nechtěli se chovat jinak.

„Píp!“ pohlédli jeden na druhého a začali zametat zem kolem hrobu svými ocásky. Přitom jedním očkem pokukovali po růžích, a čím déle na ně hleděli, tím víc jim připadaly jako jejich dávné sousedky. A bylo tomu tak.

Malíři, jenž zvěčnil růže zkrášlující zbytky shořelého domu, dovolili po nějakém čase keř vykopat a on jej věnoval staviteli Thorvaldsenova muzea, neboť krásnější druh nebyl nikde k vidění.

Ano, sousedky našich opeřenců se dostaly na Thorvaldsenův hrob, kde dál kvetly a jako připomínku nehynoucí krásy rozdávaly svoje rudé vonící lístky příchozím z dalekých zemí.

„Zdá se, že jste přišly k dobrému místu zde ve městě,“ podotkli vrabci.

A růže přikývly.

Poznaly šedivé sousedy a měly velkou radost, že je zase vidí.

„Je krásné žít a kvést, vidět samé přívětivé obličeje a potkat staré přátele! To pak každý den jako by byl velkým svátkem!“

„Píp!“ přikývli vrabci a rozštěbetali se mezi sebou.

„Hned jsme věděli, že jsou to naše staré sousedky! Ještě si dobře pamatujeme, od jaké kachní louže pocházejí! Píp! A vida, jaké cti došly! Měly opravdu víc štěstí než rozumu. Vždyť co je zvláštního na takovém červeném střapci, to věru nechápeme. A tady ten lístek je úplně zvadlý, to nám nikdo nevymluví!“

Začali do lístku klovat, až upadl, ale růžový keř tím byl ještě zelenější a čerstvější. Růžové květy ještě více voněly, ještě bohatěji kvetly a v slunečním jasu se pojila se jménem nesmrtelného dánského sochaře i jejich krása.

Límec

Byl jednou kavalír, jehož jediným domácím nářadím byl zouvák a hřeben, ale zato měl nejkrásnější límec na světě. A o tom límci vám něco povím...

Byl již v těch letech, že mohl myslet na ženitbu, a tu se stalo, že se dostal do prádla s podvazkem.

„No ne!“ pravil límec. „Ještě nikdy jsem neviděl bytost tak štíhlou a jemnou, tak měkkou a rozkošnou. Smím se otázat, jakpak se jmenujete?“

„To nepovím!“ odsekl podvazek.

„A kde bydlíte?“ ptal se límec.

Ale podvazek byl velmi stydlivý a zdálo se mu, že se ani tentokrát nesluší odpovědět.

„Jste patrně pás,“ hádal límec, „takový ten pás, který se nosí na spodním těle! Troufám si říci, že jste jak k užitku, tak k ozdobě, vy malá bytůstko!“

„Nehovořte se mnou tak!“ řekl podvazek. „Myslím, že jsem vám k tomu nedal žádný podnět!“

„Nu, když je někdo tak krásný jako vy,“ pravil límec, „to je již dostatek podnětů.“

„Nepřibližujte se ke mně!“ varoval podvazek. „Vypadáte nějak příliš mužně.“

„Však také jsem opravdový kavalír!“ prohlásil límec. „Mám zouvák a hřeben!“ To ovšem nebyla pravda, neboť to jeho pán měl věci, jimiž se chlubil.

„Přesto se nepřibližujte!“ trval na svém podvazek. „Nejsem na to zvyklý!“

„K čemu tolik upejpání!“ mračil se límec.

A vtom je vyndali z necek, naškrobili a v koši vynesli na slunce. Pak je položili na žehlicí prkno a přišla žehlička.

„Paní!“ řekl límec. „Milá, vzácná paničko! Vždyť hřejete tak, že ze mne nic nezbude. Začíná mi být nějak divně, ano, jsem úplně z míry, vy snad do mě vypálíte otvor. Ach, kořím se vám!“

„Ty, obyčejný hadřík?“ ušklíbla se žehlička a dál hrdě jezdila po límci sem a tam, neboť si namlouvala, že je parní kotel, který jede po železnici a táhne za sebou vozy.

„Ano, jen to jsi, obyčejný hadr!“ broukla ještě jednou, neboť si všimla, že se límec v kraji už trochu třepí.

I přišly nůžky na papír a nitě, které vylézaly z látky, ustríhly.

„Ó!“ pravil límec. „Vy budete jistě primabalerína! Jak dovedete pohybovat nožkami! Nic rozkošnějšího jsem v životě neviděl! Žádný člověk by to nedovedl tak jako vy!“

„To víme!“ odvětily nůžky.

„Zasloužila byste si být povýšena do hraběcího rodu!“ pokračoval límec. „Bohužel, vše, co mám, je moje dvornost, zouvák a hřeben! Ale věřte, kdybych měl hraběcí titul...“

„To mi asi nabízí ruku!“ pomyslely si nůžky, a protože o nic takového nestály, stříhly do něho tak hluboko, že musel být odložen.

„Ještě bych se mohl ucházet o hřeben!“ napadlo zneuznaný límec. A hned to zkusil: „Je vskutku pozoruhodné, jak dokážete cenit najednou všechny svoje zuby. Nemyslel jste ještě nikdy na ženitbu?“

„Ale to se rozumí, že ano!“ odpověděl hřeben. „Jsem zasnouben se zouvákem!“

„Zasnouben!“ povzdechl si límec, a protože už nebyl nikdo, o koho by se mohl ucházet, uzavřel se do sebe.

Uplynula dlouhá doba. Po ní se dostal límec do bedny a s bednou do továrny na papír, kde již byla veliká společnost hadrů. Jemné se držely dál od hrubých, jak se to ostatně patřilo, ale všechny měly co vypravovat. Límec ovšem mluvil nejvíc, neboť byl odjakživa velký chlubil.

„Měl jsem spoustu známostí!“ pravil pyšně. „Nedaly mně pokoje! No, však jsem také byl opravdový kavalír. Vždy jsem se držel hezky zpříma a měl jsem zouvák a hřeben, ač jsem je nikdy nepotřeboval! Ó, měly jste mě vidět, když jsem ležel čerstvě naškrobený! Což mi připomíná moji první známost. Byl to pás, velmi jemný a pružný, opravdu roztomilý. Skočil pro mne do kádě! Také jedna vdova pro lásku ke mně zhynula. Vzplála tak silně, až zčernala. A málem bych zapomněl na malou tanečnici. Byla rozkošná, ale velmi prudká, myslím, že je to na mně dodnes vidět. Můj vlastní hřeben mě měl rovněž rád, dokonce tak rád, že pro mne ztratil všechny zuby. Ba, prožil jsem toho mnoho, ale nejvíc vzpomínám na podvazek – vlastně na pás, který skočil do kádě. Ano, mám toho spoustu na svědomí a věru, uleví se mi, budu-li očištěn, stanu-li se bílým papírem!“

Stal se jím a ostatní hadry rovněž.

Z límce byl navíc udělán právě ten kus bílého papíru, který máte před sebou, ten, na němž je vytištěna tato povídka.

Došlo k tomu proto, že se tolik chlubil tím, čím nikdy nebyl. Pamatujte si to a snažte se, aby se vám něco podobného nepříhodilo. Neboť nevíte, jestli se jednou také nedostanete do továrny, v níž se z hadrů dělá papír, na který někdo vytiskne povídku o vás. Papír, na kterém někdo vyzradí vaše tajemství, a vy pak budete spolu s ním běhat světem a vypravovat je kolem dokola, jako to dodnes dělá límec.

V poslední den

Nejposvátnější mezi všemi dny našeho života je den, kdy zemřeme. Je to poslední den, který je nám dopřán, den veliké posvátné proměny. Přemýšlel jsi už opravdově a vážně o této rozhodující, nade vší pochybnost poslední hodině svého pobytu na tomto světě?

Byl jeden muž, muž přísné víry, jak mu říkali, hrdinný obhájce Písma, jež pro něj bylo zákonem, horlivý služebník všemocného Boha. Smrt stála právě u jeho lože a měla nebeský, ale přísný obličej.

„Přišel tvůj čas, následuj mne!“ pravila. Pak se dotkla svým chladným prstem jeho nohou a ony zledovatěly. Dotkla se také jeho čela a potom jeho srdce, jež pod tím dotekem puklo, a duše šla za andělem Smrti.

Ale v těch několika vteřinách, kdy byl zasvěcován smrti od nohou až k čelu a srdci, proběhlo myslí umírajícího jako velké těžké mořské vlny vše, co mu život přinesl a přivodil. Zřel jediným pohledem dolů, do závratné hloubky, a ten pohled obsahoval jediným bleskem myšlenky celou tu nesmírnou cestu – v jednom jediném pohledu zračil se náhle nesčetný roj hvězd zahrnující do sebe tělesa a světy širých prostor.

V takovém okamžiku chvěje se hrůzou ustrašený hříšník a nemá nic, oč by se mohl opřít, je mu, jako by klesal do nekonečné prázdnoty, zatímco věřící opírá hlavu o Boha s odevzdaností dítěte:

„Buď vůle tvá!“

Leč tento umírající neměl mysl dítěte, vším svým ustrojením byl muž. On se nechvěl hrůzou jako hříšník, vždyť byl vždycky pravověrný – náboženské obřady vykonával s veškerou přísností a odsuzoval miliony, jež šly širokou cestou ke zkáze. Mečem a ohněm byl připraven zničit jejich těla, neboť byl přesvědčen, že

jejich duše již zničeny byly a navždy zůstanou. Zato jeho poslední cesta měla být cestou k nebi, které před ním mělo otevřít bránu slibující milost.

Provázel tedy pokojně duši, jež odcházela s andělem Smrti, ale přece se ještě jednou ohlédl po loži, kde v rubáši ležel pozemský, cizí obraz jeho „já“. Pak letěli a šli – a zdálo se, že současně putují obrovskou síní i lesem. Byli v přírodě, ale vše tu bylo přistřiženo, napjato, přivázáno a postaveno do řady jako ve starých francouzských zahradách. A mezitím se konala jakási podivná maškaráda.

„To je lidský život!“ kývl anděl Smrti k postavám, jež míjeli.

Všechny byly víceméně zakukleny – ty, které chodily v sametu a zlatě, nepatřily vždy k nejušlechtilejším či nejmocnějším a za nejchudší a malé nebylo možné označit pouze ty, které na sobě měly bědný šat. Ano, byla to velice zvláštní maškaráda. A duši následující anděla Smrti nejvíce překvapilo, když viděla, že všichni dohromady pod svým šatem cosi nenápadně schovávají, cosi, o čem však ostatní velice dobře vědí, neboť druh se vrhal na druh a trhal jej tak dlouho, dokud jeho tajemství neodhalil.

A byla to u jednoho krysí hlava, u druhého šklebící se opice, u třetího ohyzdný kozel – a tak to šlo dál a dál, až k slizkému hadu a leklé rybě. U každého se dalo najít zvíře, jež s sebou všichni nosíme, zvíře, které navzdory tomu, že pevně srostlo s člověkem, poskakovalo a mrskalo sebou, chtělo ven, přestože je každý pečlivě zakrýval šatem, jež ostatní strhávali s voláním:

„Vidíš? Jen se dobře podívej! To je on! To je ona!“

Ano, nejvyšší touhou bylo odhalit bídu druhovu.

„Řekneš mi, jaké zvíře provází mne?“ ptala se putující duše.

A anděl Smrti ukázal před sebe na pyšnou postavu, již se kolem hlavy leskla pestrobarevná svatozář, ale v jejímž srdci se ukrývaly nohy páva.

Svatozář byla jen ptákův pestrý ocas!

Pak putovali dál a velcí ptáci ohyzdnými, avšak zřetelně lidskými hlasy křičeli z větví stromů:

„Ty, poutníku Smrti, pamatuješ si na nás?“

Byly to všechny zlé myšlenky a žádosti z dob mužova života. Z nich vycházelo to volání:

„Nezapomněls na nás?“

A duše mířící do nebe se na okamžik zachvěla, neboť dobře poznala všechny, kdo tu nyní vystupovali jako svědkové.

„V našem těle ani v naší povaze nepřebývá nic dobrého,“ pravila, „ale u mne se myšlenky nikdy nezměnily ve skutky, svět nikdy nespatrił plody toho zlého ovoce!“ A přidala do kroku, aby co nejdříve unikla usvědčujícím skřekům, avšak velcí černí ptáci ji nepřestali obletovat. Stále se vznášeli v kruzích kolem ní a křičeli, jako by je mělo být slyšet po celém světě. Duše prchala jako štvaná laň, až muž při každém kroku narážel o kameny. Řezaly ho do nohou a působily mu tím nesnesitelnou bolest.

„Kde se tu berou ty ostré kameny? Je jich po zemi jako suchého listí!“

„To je každé neprozřetelné slovo, které jsi vypustil. Neboť každé takové slovo zranilo srdce tvého bližního mnohem hlouběji než kameny, jež se nyní zarývají do tvých nohou!“

„O tom jsem nikdy nepřemýšlel!“ přiznal muž – a vtom zaznělo vzduchem:

„Nesud’ a nebudeš souzen!“

„Neboť jsme všichni zhřešili!“ přikývla duše, ale muž se jí postavil.

„Já jsem zachovával zákon a evangelium, dělal jsem, co jsem dělat mohl, nejsem proto jako ostatní!“ Do toho stanuli před nebeskou branou a anděl, jenž strážil vchod, se tázal:

„Kdo jsi? Pověz mi o své víře a dokaž ji svými skutky!“

„Plnil jsem přísně všechna přikázání! Ponížil jsem se před očima světa, nenáviděl jsem a stíhal zlo i zlé, ty, kteří jdou širokou cestou

do věčné záhuby. A chci to dělat nadále, ohněm i mečem, budu-li moci!“

„Jsi tedy z vyznavačů Mohamedových!“ pravil anděl.

„Ne, to ne!“

„Kdo mečem zachází, mečem i schází, praví Syn Boží, ale ty toho názoru nejsi. Možná jsi tedy synem Izraele, jenž praví s Mojžíšem: Oko za oko a zub za zub!“

„Jsem křesťan!“

„To nepoznávám z tvé víry a tvých skutků. Víra Kristova hlásá odpuštění, lásku a milost!“

„Milost!“ znělo nekonečnou prostorou a nebeská brána se otevřela a duše vstoupila do otevřené krásy.

Světlo, které odtud zářilo, bylo ale tak oslňující, tak pronikavé, že před ním duše ustoupila jako před taseným mečem. Také zvuky písně, jež se z nekonečného prostoru linuly, zněly tak vroucně a dojemně, že to žádný pozemský jazyk neumí vypovědět. Duše se před nimi zachvěla, skláněla se hlouběji a stále hlouběji, nebeský jas do ní pronikal a ona cítila a vnímala to, co nikdy předtím – tíhu svojí pýchy, svojí tvrdosti a svých hříchů.

Tak se v ní vyjasnilo a s ní i v mužově srdci.

„Co dobrého jsem na světě vykonal, vykonal jsem, protože jsem nemohl jinak, avšak to zlé – to bylo ze mne samého!“ pravil.

A jeho duše oslepená čistým nebeským světlem začala bezmocně klesat, aspoň se jí to zdálo, zhroucená do sebe samotné, sražená ze své výjimečnosti, nezralá pro království nebeské a v myšlenkách na přísného, spravedlivého Boha neschopná ze sebe vypravit:

„Milost!“

A přece milost přišla, neočekávaná a bezmezná.

Duše vnímala Boží nebesa v celém tom nekonečném prostoru okolo sebe a cítila, jak ji povznáší Boží láska, jež proudí kolem jako nevyčerpatelná síla.

„Svatá, svatá, milostivá a věčná budiž, duše lidská!“ zaznělo do toho sborem.

A my všichni, ano, my všichni se budeme ve svůj poslední den chvět jako duše, o níž jsme vyprávěli. Budeme se chvět před září a nádherou nebeské říše, budeme se hluboko sklánět, pokorně klesat, a přece se budeme – nesení Jeho láskou a Jeho milostí udržováni – vznášet do nových prostor. Očištění, ušlechtilější a lepší, přiblížíme se kráse světla a jím posílení vstoupíme do věčného jasu.

Nejkrásnější růže na světě

Byla jedna mocná královna a ta měla ve své zahradě nejkrásnější květiny ze všech zemí světa. Především však milovala růže. Vlastnila nerozmanitější druhy – divoké plané růže se zelenými lístky jablkové vůně i nejpůvabnější provensálské růže vyrůstaly při zámeckých zdech, vinuly se kolem sloupů, protahovaly se okenními římsami do chodeb a plazily se po stropěch sálů. To bylo přepestrých vůní, barev i tvarů!

Přesto smutek a bol dlely uvnitř komnat. Královna ležela na loži těžce nemocná a lékaři prohlásili, že její dny jsou sečteny.

„Možná bych ale přece věděl o něčem, co by ji zachránilo,“ pravil nejmoudřejší z nich. „Přineste jí nejkrásnější růži na světě, tu, která je výrazem nejvyšší a nejčistší lásky. Spatří-li ji její oči, než se obrátí v sloup, pak neumře.“

A mladí i staří z blízkého i dalekého okolí přicházeli s růžemi, snášeli ty nejkrásnější, které našli ve svých zahradách, avšak žádná z nich nebyla ta pravá. Bylo nutno přinést květinu ze zahrady lásky. Jenže – která růže v ní byla výrazem nejvyšší, nejčistší lásky?

Už i básníci pěli o nejkrásnější růži na světě, každý jmenoval svoji, a zpráva o tom šla do všech koutů země, ke každému srdci, které bilo láskou, k lidem každého stavu a každého stáří.

Ale nejmoudřejší z lékařů říkal:

„Ještě nikdo nevyslovil jméno toho nejkrásnějšího květu! Ještě nikdo neukázal na místo, kde vypučel v celé své kráse. Není to růže z rakve Romea a Julie, třebaže bude navždy vonět v pověstech a písních. Také to nejsou růže, které vyrůstají z krvavých kopí Winkelriedových⁴, z krve, jež svatě tryská z prsou hrdinových

⁴ Arnold von Winkelried byl legendární švýcarský hrdina z bojů proti Habsburkům ve 14. století. *Pozn. red.*

pro záchranu vlasti, třebaže žádná smrt není sladší, žádná růže červenější než prolitá krev. Ba ani to není ona zázračná květina, již věnuje muž nejlepší léta svého života, nekonečné dny i bezesné a osamělé noci v tichém pokoji, magická růže vědění.“

„Já vím, kde nejkrásnější růže kvete,“ pravila matka, jež přišla ke královninu loži s děťátkem v náručí. „Vím, kde nalezneš tu nejkrásnější růži světa! Růže, která je výrazem nejvyšší a nejčistší lásky, kvete na růžových líčkách mého sladkého dítěte, když posilněno spánkem otevře očka a šťastně se na mne usměje.“

„Krásná je růže, o které mluvíš, ale na světě je ještě krásnější!“ odvětil onen moudrý muž.

„Ano, mnohem krásnější!“ řekla jiná žena. „Spatřila jsem ji a ušlechtilejší a posvátnější nad ni není. Bledou jako lístky čajové růže jsem ji zahlédla na lících panovnice. Odložila svoji skvostnou korunu a kráčela osamělá dlouhou truchlivou nocí se svým nemocným dítětem na loktech, plakala nad ním, líbala je a orodovala o ně u Boha tak vroucnou modlitbou, jakou jenom matka zná v největší úzkosti.“

„Posvátná a podivné moci je bílá růže žalosti, ale stále to není ona.“

„Souhlasím, nejkrásnější růži světa jsem spatřil před oltářem!“ řekl starý biskup. „Viděl jsem ji zářit, byla jako obličej anděla. Mladým dívkám, které šly ke stolu Páně, aby obnovily svoji křestní smlouvu, vykvetly přelíbezné růže na svěžích líčkách, ale jedna z nich se s takovou láskou a oddaností duše dívala vzhůru ke svému Bohu, že nemůže být čistší a vyšší lásky.“

„Budiž požehnána!“ vzhlédl mudrc k biskupovi. „Přesto nikdo z vás dosud nevyslovil jméno nejkrásnější růže světa.“

A tu vstoupil do komnaty královnin synáček. V rukou držel otevřenou knihu, v sametu vázanou a s velkým stříbrným kováním, slzy mu stály v očích a stékaly po tvářích.

„Matinko,“ řekl, „jen si poslechni, co jsem čet!“

A dítě se posadilo k posteli a četlo z knihy o tom, který sám sebe obětoval, podstoupil smrt na kříži, aby spasil všechny lidi narozené i dosud nezrozené.

„Větší lásky na světě není,“ pokývl moudrý muž.

A růžový svit přeběhl královniny tváře, její oči byly zase velké a jasné, neboť viděla zvedat se z knihy nejkrásnější růži světa, obraz té, která vypučela z krve Kristovy a dřeva kříže.

„Vidím ji,“ pravila, „ano, nikdy nezemře ten, kdo spatří tuto růži, nejkrásnější na světě!“

Žal srdce

Je to vlastně povídka o dvou dílech, co chceme vyprávět. První část by možná mohla být vypuštěna – ale uvede vás do děje druhé části, což je užitečné. Pobývali jsme na venkově v jednom panském sídle. Stalo se, že majitelé na jeden den odjeli a tu dorazila ze sousedního městečka jakási paní s mopslíkem v náručí a nabízela nám akcie svojí koželužny. Všechny potřebné papíry měla s sebou a my jsme jí poradili, aby je složila, zalepila do obálky a na obálku napsala adresu vlastníka dvorce: „Generální válečný komisař, rytíř atd., atd.“ Poslechla, vzala pero, pak se ale zarazila a prosila nás, abychom jí adresu ještě jednou a pomalu zopakovali. Učinili jsme tak. Žena se dala do psaní, ale uprostřed titulu „generální válečný“ vzdychla:

„Jsem jenom obyčejná vdova!“ A snad aby se lépe soustředila, posadila mopslíka na zem. Pes kňučel. Vzala jej přece s sebou, aby se pobavil a zdravě vyvenčil, ne proto, aby tu seděl jen tak na podlaze.

Jeho zevnějšek se vyznačoval tupým čenichem a tučnými zády a paní pravila:

„On nekouše! Nemá už zuby. Je to v podstatě člen rodiny, věrný, i když trochu zlostný To mají na svědomí moji vnuci. Stále si hrají na svatbu a po něm chtějí, aby dělal družičku. To jej namáhá a dráždí, chlupáčka ubohého!“

Odevzdala nám svoje papíry a opět vzala mopslíka na ruku.

To je první díl – ten, který mohl snad být vynechán.

Mopslík zemřel! To je díl druhý.

Došlo k tomu týden nato. Zavítali jsme právě do onoho sousedního městečka a ubytovali se v hostinci. Naše okna směřovala na dvůr, který byl laťkovým plotem rozdělen na dvě části. V jedné visely hrubé i vydělané kožešiny a kůže a byly tam také rozličné koželužské potřeby. Vše patřilo vdově.

Mopslík zemřel ten den ráno a byl pohřben právě zde. Vnuci oné vdovy – máme na mysli majitelku koželužny, neboť mopslík nebyl nikdy ženatý – urovnali hrob, a byl to hezký hrob, muselo být příjemné v něm ležet. Rov byl obložen střepy, zasypán pískem a do písku hoši zastrčili půl pivní láhve hrdlem vzhůru. To jediné se nám nezdálo zrovna symbolické...

Poté se roztančili kolem a nejstarší z chlapců, asi sedmiletý mládeneček praktického založení, navrhl, aby byl mopslíkův hrob ukazován všem lidem z ulice. Vstupné mělo obnášet jednu čamrdu⁵. To bylo něco, co měli všichni hoši, a ti to zase mohli dát děvčátkům.

Návrh byl jednohlasně přijat a všechny děti z ulice i z nedalekého okolí přicházely a dávaly svoje čamrdy. Nejeden chlapec tak chodil to odpoledne jenom s jednou zapnutou šlí, ale zato si směl prohlédnout mopslíkův hrob – a to přece stálo za to.

Jen malá otrhaná dívčinka půvabného vzhledu nevstoupila dovnitř. Postávala před vrátky koželužny, aniž promluvila, a upřeně hleděla do dvora, kdykoli se branka otevřela. V rozkošném obličejí svítila modrá očka, až radost pohledět, a vše rámovaly překrásné kadeřavé vlásy. Neměla žádné čamrdy – proto smutně postávala venku a stála tu, dokud všichni neviděli mopslíkův hrob a dokud všichni zase neodešli. Pak se posadila, zakryla si malýma opálenýma ručkama tvář a vypukla v pláč. Ona jediná nespátřila to, co všichni, a to byl takový srdce žal, jaký často ani dospělí nepoznali.

Dívali jsme se na to shora – a mnozí, dívají-li se shora, mohou se smát takovému žalu právě jako žalu každého jiného člověka.

Tak, a to je celá povídka.

Ten, kdo jí nerozumí, ať si koupí akcie vdoviny koželužny.

5 Knoflík. Pozn. red.

Skřítek u hokynáře

Byl jeden student, který bydlel v podkrovní komůrce a neměl vůbec žádný majetek. A byl jeden hokynář, jemuž patřil dům i se studentovou světničkou.

Tomu zůstával věrný malý skřítek, protože od něj dostával vždy na Štědrý večer mísu máslem maštěné kaše. Pro tu trochu kaše hokynáře nebylo, a tak se skřítek ochotně v krámě zabydlel.

Jednoho dne vstoupil do hokynářství student. Protože neměl koho poslat, vypravil se sám pro několik svíček a kousek sýra. Vstoupil zadním vchodem, a když obdržel, co potřeboval, zaplatil. Hokynář mu pokývl na dobrou noc a hokynářova žena učinila stejně, i když svým založením dovedla víc než jen kývat na pozdrav!

Student pokynul rovněž a pak se zastavil, neboť mu nedalo, aby si neprohlédl kus papíru, do něhož byl sýr zabalený. A hle, byl to list vytržený ze staré knihy. Z knihy, která neměla být nikdy roztrhána, protože i z toho jednoho kusu papíru bylo vidět, že jde o sbírku poezie.

„Leží toho tady ještě víc!“ povšiml si jeho zaujetí hokynář. „Dostal jsem to od jedné staré ženy za trochu kávy. Dáte-li mi osm haléřů, je zbytek váš.“

„Díky,“ řekl student. „Ale jestli mohu, vzal bych si to místo sýra! Rád se spokojím jen s chlebem a máslem. Vždyť by bylo hříšné, kdyby se měla taková kniha zničit. Vy jste znamenitý a praktický muž, ale poezii nerozumíte víc než tahle bečka.“

Ten výraz nebyl právě zdvořilý, zvláště vůči hokynáři. Ale muž se smál, i student se smál, protože to oba brali jenom jaksi žertem. Pouze skřítek se hněval, že si někdo dovolil říci něco takového kupci, jenž byl domácím pánem a prodával to nejlepší máslo.

Když nastala noc, v krámě stáhli roletu a všichni kromě studenta ulehli do postele, vešel skřítek dovnitř, popadl výřečnost, již hokyně ve spaní nepotřebovala, a v tu chvíli byl každý předmět, na který ji postavil, obdarován hlasem a mohl vyslovovat myšlenky a city právě tak dobře jako paní. Vždy to ale jen jednomu bylo dovoleno, což bylo správné, neboť jinak by všechny věci hovořily najednou.

Jako první položil skřítek vyřídilku na sud, do něhož byly odkládány staré noviny.

„Je to pravda pravdoucí,“ tázal se, „že nevíte, co je to poezie?“

„A to já zas vím,“ opáčil sud. „To je takové to čtení v dolní části novin. Většinou se odstříhuje, přesto myslím, že ho mám v sobě víc než student, ač jsem pouhopouhá hokynářská bečka.“

Pak skřítek položil vyřídilku na kávový mlýnek a měli byste slyšet, jak ten spustil! Potom ji postavil na máselnici a hned zase na zásuvku na peníze. Každý z nich byl stejného mínění jako sud – a na čem se shodla většina, to bylo nutné respektovat.

„Nyní to student schytá!“ pravil skřítek. Docela tiše vyběhl po kuchyňských schodech nahoru a kráčel ke komůrce, kterou student obýval.

Dveřmi prosvítalo světlo, a když se skřítek podíval klíčovou dírkou, spatřil, že si mladík čte v roztrhané knize, kterou objevil dole. A jak zvláštní světlo uvnitř bylo! Z knihy vyzařoval jediný paprsek, ale ten se najednou začal proměňovat v kmen, v mocný strom, jenž se zvedal do výše. Záhy se nad studentem doširoka rozprostíral a každý jeho list se svěže zelenal, každý květ byla půvabná dívčí hlavinka, jejíž oči byly jednou temné a jiskřivé, jindy modré a plné obdivuhodného jasu. Každý plod byla zářící hvězda a zněl tu zpěv i zvuky nebývalé krásy.

Takové krásy, jakou si malý skřítek ani nedovedl představit!

I zůstal stát na špičkách, díval se a naslouchal, dokud se uvnitř nerozprostřela tma. To student zhasl svoji lampu a uložil se ke spánku. Ale náš malý skřítek tu dosud stál, neboť zpěv uvnitř zněl

stále tak něžně a vroucně, jako by měl být rozkošnou ukolébavkou pro spícího mladého muže.

„Je tady překrásně!“ pravil malý skřítek. „Toho bych se nenadál! Myslím, že se k studentovi přestěhuju!“

Ale pak přemýšlel dál a dál – a nakonec vzdychl:

„Student však nemá žádnou kaši!“

I šel – ano, vrátil se zase dolů k hokynáři.

A bylo moc dobře, že se vrátil, neboť bečka mezitím spotřebovala téměř celou paninu vyřídilku. Její horní bachratá polovina již přednesla výčet všeho, co obsahovala, a nyní se bečka chystala obrátit, aby totéž mohla učinit polovina dolní. Leč tu přišel skřítek a odnesl vyřídilku zpátky majitelce. Přesto celý krám – od zásuvky na peníze až k otýpkám dříví – měl od té doby o bečce vysoké mínění. Všechny předměty si jí vážily a důvěřovaly jí do té míry, že kdykoli hokynář četl večer ve svých novinách umělecké a divadelní zprávy, věřily, že pocházejí z jejího nitra.

Ale malý skřítek již nesedal s nimi, už nenaslouchal všem těm moudrostem a rozumům dole. Nikoli, jakmile zazářilo světlo v podkrovní komůrce, změnily se jeho paprsky jako kouzlem v silná kotevní lana, která ho k sobě přitahovala.

Musel nahoru, musel se dívat klíčovou dírkou, jíž jako by k němu proudilo cosi velkého. Měl pocit, že je na vzdutém moři, přes něž Bůh v bouři kráčí, a propukal v pláč, aniž věděl, proč pláče, ale bylo v tom pláči cosi blahodárného. Podobně by se asi cítil, kdyby mohl sedět vedle studenta pod stromem. To však nebylo možné – musel se spokojit s klíčovou dírkou.

Před ní v té studené chodbě stál, i když se podzimní nečas proháněl vikýřem a bylo chladno, tak chladno. Ale to pocítil, teprve když světlo v podkrovní komůrce zhaslo a zvuky začaly zmírat v hukotu větru. Hu! Tu mu byla zima a rychle spěchal zpět do svého teplého koutku.

Tam bylo milo a útulno, a když přišla vánoční kaše štědře máslem maštěná – byl hokynář zase mistr.

Jenže o půlnoci vzbudil skřítko hřmot okenic, do nichž lidé zvenčí bušili, hlasitě volající, že hoří. Ponocný troubil na poplach, v celé ulici bylo jasno jako ve dne, ale hořelo v tomto domě, či u sousedů? Ptali se všichni zděšeně a hokynářova paní byla tak zmatena, že si vyndala z uší zlaté náušnice a strčila je do kapsy, aby jí aspoň něco zbylo. Hokynář běžel pro své cenné papíry a služka pro hedvábnou pláštěnku, na kterou si tak předlouhou dobu šetřila.

Každý se snažil zachránit, co měl za nejcennější, a totéž chtěl i náš malý skřítek.

Několika skoky překonal schody a vrátil se do podkrovní světničky. Když spatřil, že student stojí u otevřeného okna a pokojně hledí na oheň, který šlehal ze sousedního statku, chmátl po podivné knize, jež ležela na stole, strčil ji do své červené čapky a pevně ji sevřel oběma rukama.

Největší vzácnost byla zachráněna a skřítek honem spěchal dál. Utíkal s knihou na půdu, odtud vylezl až na špičku komína a tam seděl, osvětlen hořícím domem naproti, a stále oběma rukama tiskl červenou čapku, do níž uložil svůj poklad. Teď už věděl, jak je to s jeho srdcem a komu vlastně patří.

Pak byl oheň uhašen, skřítkovo nitro se opět zklidnilo a on rozvážně pravil:

„Budu patřit oběma! Nemohu se přece od hokynáře úplně odloučit, už pro tu jeho kaši!“

A to bylo lidské, ne? My ostatní se přece také neobejdeme bez hokynáře – a jeho kaše.

Za tisíc let

Ano, za tisíc let přeletí mladí obyvatelé Ameriky na křídlech páry světové moře a navštíví starou Evropu! Vydají se za jejími pomníky a památnými místy, jako my se vydáváme za rozpadávajícími se krásami Asie. Za tisíc let přijdou!

Vody Temže, Dunaje a Rýna dlí ještě ve svých korytech, Mont-blank se stále pyšní svým sněžným vrcholem, severní záře dosud osvětluje chladné kraje, ale generace za generací se mění v prach. Doboví vládci jsou zapomenuti stejně jako ti, kteří sní svůj poslední sen pod travnatým pahorkem, na němž si bohatý mlynář nechal postavit lavičku, aby se kochal pohledem na lány vlnícího se obilí.

„Do Evropy!“ volají mladá americká pokolení. „Do rodiště našich otců a dědů, na místa vzpomínek, jež vzbuzují nejvábnější představy. Do Evropy!“

A již se vzducholoď blíží. Je přeplněna cestujícími, neboť cesta vzduchem je rychlejší než po moři. Elektromagnetický drát pod světovým oceánem již telegrafoval, jak početná je karavana, jež zanedlouho spatří Evropu, neboť pod vzdušným korábem se už rýsuje pobřeží Islandu. Ale cestující ještě spí, chtějí být probuzeni až nad Anglií. Tam vstoupí na půdu starého kontinentu – v zemi Shakespearově. Tak nazývají Británii synové ducha, zem politiky či zem strojů jí zase říkají jiní.

Celý den se tu výprava zdrží. Právě tolik času může zaměstnané pokolení věnovat velké Anglii a Skotsku.

Cesta pokračuje kanálovým tunelem do Francie, země Karla Velikého a Napoleona. Vyslovuje se jméno Molièrovo, vědátoři hovoří o klasické a romantické škole, dálném starověku a oslavují hrdiny, básníky i učence, jež naše doba nezná, neboť se teprve narodí v kráteru Evropy, jímž navždy bude Paříž.

Vzápětí vzdušný parník přeletí zemi, z níž vyšel Kolumbus, kde se narodil další objevitel Cortez a kde houpavými verši pěl svá dramata Calderón. Krásné černooké ženy i dnes žijí v kvetoucích údolích, stejně jako prastaré zpěvy oslavující hrdinného Cida a starodávnou Alhambru.

A znovu vzduchem přes moře do Itálie, tam, kde leží starý, věčný Řím. Zanikl. I půvabná úrodná Campagna je pouští.

„Kostel svatého Petra,“ ukáže průvodce na osaměle stojící zbytek zdi, o jejíž pravosti se pochybuje.

A rychle do Řecka, strávit noc v bohatém hotelu na vrcholu Olympu. Také zde jsme byli!

Pak směřují k Bosporu. Několik hodin odpočinku na půdě Byzance. Několik pohledů na chudé rybáře, kteří napínají sítě v místech, kde se, jak praví pověst, nacházela za turecké nadvlády zahrada přináležející k harému.

A zase letí dál. Přes zbytky mocných měst při břehu silného Dunaje. Tu i onde – na místech bohatých vzpomínkami, těch, jež teprve přijdou, jež chvátající čas teprve zrodí – snáší se vzdušná karavana níž a opět se zvedá. Tam dole leží Německo – kdysi obepjaté nejhustší sítí železnic a kanálů. Země, kde Luther kázal, Goethe pěl a Mozart svíral v ruce žezlo tónů. I další jména zářila ve vědě a umění, ale o těch již nic nevíme.

Jednodenní pobyt v Německu a jeden den na severu, ve vlasti Hanse Christiana Oersteda, objevitele elektromagnetismu, Karla Linného, jenž rozdělil rostlinstvo podle druhů, a v zemi starých hrdinů a mladých Norů. Island navštíví na zpáteční cestě. Gejzíry přestaly vřít, Hekla vyhasla, ale jako věčná sága zvedá se dál mocný skalní ostrov v hučícím moři.

„Opravdu mnoho je toho v Evropě k vidění!“ řekne jeden z mladých Američanů. „A zvládli jsme to za osm dní. Ano, dá se toho stihnout tolik, kolik ani velký cestovatel...“ – vysloví se jméno, jež patří k současnosti – „... ve svém slavném díle ‚Evropa, prohlédnuta za osm dní‘ stihnout nedokázal.“

Pod vrbou

Okolí Kjöge je velmi holé. Město sice leží u moře, jež mu dodává na půvabu, ale krajina mohla být pěknější. Kolem dokola vidíš jen pole a je odtud daleko do lesa. Avšak kdekoli zdomácníš, najdeš něco krásného, po čem budeš toužit i na nejúchvatnějších místě na světě.

To platilo rovněž pro odlehlé předměstí Kjöge. Několik malých chudobných domků se zahrádkami se tu svažovalo dolů k potůčku, který vtékal do moře, a v létě tu mohlo být docela hezky. Dvě děti ze sousedství, Knud a Hanička, které k sobě nacházely cestu pod ostružinovými keři, si tím byly dokonce jisté.

V jedné zahradě stál bezový keř, ve druhé stará vrba a právě pod vrbou, která stála přímo u potoka, si oba hráli nejraději. Ale Pánbůh nad maličkými bděl, takže se jim nic nestalo, jistě i proto, že chlapec byl velký strašpytel.

Tolik se bál vody, že ho nebylo možné ani za horkých dnů dostat k moři, kam se ostatní děti rády chodily brouzdat.

Snášelo se kvůli tomu na jeho hlavu mnoho posměšků, ale jednou se jeho kamarádce Haničce zdálo, že pluje na lodičce v zálivu u Kjöge a Knud jí jde naproti. Voda mu sahala nejdřív po krk, potom až nad hlavu.

A hoch od okamžiku, kdy o jejím snu slyšel, na něj neustále ukazoval. Odmítal, aby byl nadále nazýván zbabělcem, Haniččin sen byl jeho pýchou, ale do vody ani pak nešel.

Chudobní rodiče obou dětí si spolu také dobře rozuměli, často se scházeli a Knud a Hanička si dál hráli v zahradách i na cestě, jež byla vroubena po obou stranách dalšími vrbovými stromy. Ty však měly až ke kmeni osekane koruny, protože tu nestály pro ozdobu, nýbrž pro užitek. A tak nejkrásnější zůstávala vrba v jejich zahradě. Pod ní strávili nejednu pěknou chvíli, jak se říká.

V Kjøge bylo ale kromě vrb a moře i veliké tržiště. V období trhů na něm stály přímo celé ulice stánků s hedvábnými stužkami, botami a spoustou jiných rozličných věcí. Bývala u nich velká tlačenice, a protože v této části země pravidelně zhusta pršelo, mohl jsi tu cítit výpary ze selských kamizol, ale i libou vůni medových koláčů.

Naplňovaly skoro jednu celou boudu a úžasné bylo, že muž, který je prodával, bydlíval po dobu trhů u rodičů malého Knuda. Chlapec od něj pokaždé nějaký ten medový koláček dostal a nikdy nezapomněl Haničce kousek schovat.

Ale úplně nejbáječnější bylo, že trhovec uměl vyprávět pohádky, a to skoro o všem, ba i o svých koláčích.

O těch dokonce vyprávěl jednoho večera povídku, která udělala na obě děti tak hluboký dojem, že na ni nikdy nezapomněly. A nám nic neudělá, poslechneme-li si ji také, už proto, že je krátká.

„Na pultu v krámě ležely dva kousky medového cukroví,“ započal svůj příběh prodavač. Jeden představoval muže s kloboukem, druhý slečnu bez klobouku, ale s trochou pozlátka na hlavě. Obličeje měli jenom na přední straně a odtud se také lidé na ně měli dívat, nikoli zespodu – tak se nemáme dívat na žádného člověka.

Muž měl do levé půlky těla vetknutou hořkou mandli, to bylo jeho srdce. Slečna byla jenom čistě medový kousek. Zůstávali na pultě jako vzorky a leželi tam tak dlouho, až se do sebe zamilovali. Ale nepověděli si to navzájem.

„On je mužský, tak ať se vysloví jako první,“ říkala si slečna, jakkoli hořela touhou zvědět, je-li její láska opětována. Jenže on se jí víc zaobíral ve svých myšlenkách, jak už to tak mužští dělají. Zdálo se mu, že se z něj stal skutečný chlapec a měl čtyři dvouhaléře, za které si slečnu koupil, a na posezení ji snědl.

Tak oba leželi dny a týdny na pultě a jen víc a víc vysychali.

„Už toho mám dost, ležet jen tak zbůhdarma vedle něj!“ usoudila nakonec slečna a přelomila se v půli.

„Kdyby byla věděla o mojí lásce, určitě by vydržela o něco déle!“ usoudil on.

„Tak, to je celá povídka a zde jsou ti dva!“ řekl cukrář. „Jsou pozoruhodní svým životem i mlčenlivou láskou, která nikdy k ničemu nevede. A teď jsou vaši!“ Dal Haničce pána v klobouku, který stále ještě držel pohromadě, Knud dostal zlomenou slečnu a oba byli prodavačovou povídkou tak dojati, že nedokázali medové milence sníst.

Schovali si je a příštího dne s nimi šli na kjögský hřbitov. Kostelní zeď za ním byla porostlá brečťanem, jenž v zimě i v létě šplhal nahoru a tvořil překrásný měkký koberec. Do něj postavili oba cukrové panáčky – doprostřed zeleně a na slunce – a pak vyprávěli jiným dětem příběh o mlčenlivé lásce, která nebyla k ničemu.

„Ach ano, to je ta láska,“ říkali ostatní chlapečkové a děvčátka, neboť se jim povídka velice líbila. Jenže zatímco si cukrové milence z obou stran prohlíželi, vetřel se mezi ně velký hoch a ze zlomyslnosti medovou slečinku snědl. To Knuda s Haničkou rozplakalo, ale potom udělali totéž – svorně se rozdělili o ubohého muže, aby nezůstal na světě sám.

Na povídku o něm a jeho slečně ale nikdy nezapomněli a dál byli neustále pohromadě, ať pod bezovým keřem, či pod vrbou. Holčička zpívala stříbrným hláskem ty nejkrásnější písničky a Knud je měl rád, ačkoli mu zpěv mnoho neříkal. A nebyl jediným dívčíným posluchačem. Lidé z Kjöge, dokonce i obchodnice se železem, zastavovali své kroky, aby Haničce naslouchali, a obchodnice říkala:

„To děvčátko má sladký hlásek!“

Věru, byly to moc krásné časy, ale netrvaly věčně.

Haniččina matka zemřela a její otec se chtěl kvůli novému sňatku přestěhovat do Kodaně, kde mu nabízeli práci městského posla – což byl úřad, který dával naději na značné příjmy. I dali sbohem sousedům, všichni měli při tom loučení slzy v očích a děti plakaly nejvíc.

Staří si slíbili, že si aspoň jednou za rok napíšíou, co je nového, a pak šel život zase svým tempem. Knud se dostal do učení k ševci, nemohl přece jen tak zbůhdarma utrácet čas, a potom šel ke konfirmaci⁶.

Ó, jak rád by se býval v ten slavnostní den vypravil za Haničkou. Ještě nikdy v Kodani nebyl! Nedostal se tam však ani tentokrát, ačkoli to nebylo z Kjöge více než pět mil. Ale kodaňské věže vídal za jasného počasí zvedat se za zálivem a v den konfirmace spatřil jasně i zlatý kříž na kodaňském dómu.

A znovu při tom vzpomínal na Haničku! Zdali se naň ještě pamatuje? Byl si jist, že ano. O Vánocích pak přišel rodičům list od jejího otce. Všem se dařilo dobře a Haničku potkalo velké štěstí: díky svému překrásnému hlasu dostala místo u divadla, v němž se o představení nemluví, nýbrž jenom zpívá. Také něco peněz již vydělala a z těch poslala drahým sousedům v Kjöge celý tolar na přilepšenou, aby si připili o Štědrém večeru na její zdraví. To připsala sama, vlastní rukou, a v doušce stálo:

„Přátelský pozdrav Knudovi!“

Všichni plakali, ač to všechno bylo tak veselé, ale oni vlastně plakali radostí. A Knud, který myslel na Haničku každý den, nyní viděl, že i ona vzpomínala na něj, a čím víc se blížila doba, kdy se měl stát tovaryšem, tím jasněji si uvědomoval, že má Haničku rád, a nepochyboval o tom, že se stane jeho ženou.

Při těch myšlenkách mu pohrával úsměv kolem úst a ještě rychleji vytahoval dratev⁷, ba dokonce si několikrát vrazil šídlo hluboko do prstu, ale to nevadilo. Neboť on nehodlal být němý jako marcipánoví milenci, jejichž příběh byl pro něj v dětství tolik poučný. A jakmile se stal tovaryšem, svázal si raneček. Poprvé ve svém životě se doopravdy chystal do Kodaně, a dokonce tam už měl

6 Slavnostní přijetí za dospělého člena církve (evangelické), biřmování. *Pozn. red.*

7 Obuvnická nit. *Pozn. red.*

zamluvené místo. To bude Hanička překvapená, až ho uvidí, a jakou bude mít radost! Muselo jí nyní být sedmnáct let, protože jemu bylo nedávno devatenáct.

Chtěl pro ni již v Kjöge koupit zlatý prstýnek, ale potom si uvědomil, že v Kodani jistě dostane mnohem krásnější. I rozloučil se s rodiči a vydal se na cestu. V podzimním dešti a blátě, jež barvilo jen padající listí, dorazil k novému mistrovi a hned následující neděli se vypravil za Haničkou. Oblékl se na to do nových tovaryšských šatů a vzal si nový klobouk. Pořídil si jej ještě v Kjöge a pěkně mu slušel – dřív nosíval vždy jen čepici. Našel dům, který hledal, stoupal po schodech vzhůru a jímala ho závrať z toho, jak lidé ve městě žili na sebe natlačeni.

Uvnitř ve světnici to vypadalo docela přívětivě a Haniččin otec uvítal Knuda přátelsky. Jeho nové ženě byl cizí, ale podala mu ruku a nabídla hrnek kávy.

„Stal se z tebe hezký chlapík,“ řekl otec. „To bude mít Hanička radost, až tě spatří. Musím říci, že mi to děvče dělá mnoho radosti, a dá-li Bůh, bude jí ještě víc. Má svoji komůrku a platí nám za ni!“

Zdvořile, téměř jako cizí zaklepal na dceřiny dveře a na vyzvání vstoupili.

Ach, to zde bylo krásně! Jistě bys takovou komůrku nenašel v celém Kjöge. Ani královna nemohla mít rozkošnější! Byly tu koberce, záclony až na zem i sametem potažená lenoška. A všude plno květin, na stěnách obrazy a do zrcadla bys málem vrazil!

Bylo veliké jako dveře! Knud to všechno přelétl jediným pohledem, ale pak už měl oči jen pro Haničku. Byla z ní dospělá dívka a mnohem krásnější, než si ji Knud v duchu představoval. Nebylo v Kjöge panny jako ona, tak jemná byla! Ale jak cize se na něj dívala, na něj, Knuda! Leč jenom okamžik, vzápětí se rozběhla, jako by jej chtěla políbit. Nakonec tak neučinila, avšak pohled na přítele z mládí jí udělal takovou radost, že jí slzy vstoupily do očí.

A potom se toho tolik navyptávala a nahovořila! Mluvila o Knudových rodičích, o bezovém křoví i vrbě. Na svědky jejich her vzpomínala jako na bezovou matičku a vrbového tatíčka, jako by to byli skuteční lidé. A však jimi také mohli být! Právě tak jako perníkoví milenci, na které si rovněž pamatovala – jak leželi na pultě, až vyschli a medová slečinka se rozlomila. Tomu se srdečně smála a Knudovi stoupala krev do hlavy, čelo i tváře mu hořely a jeho srdce bušilo silněji než jindy.

Ne, ani trochu nezpyšněla! To ona zařídila, že mu rodiče nabídli, aby s nimi strávil večer. Nalévala mu voňavý čaj, hlasitě předčítala z knihy a Knud měl pocit, že všechno, o čem čte, se týká jeho citu k ní. Souznělo to s jeho nejhlubšími myšlenkami a potom zpívala. Prostou píseň změnila svým zpěvem v překrásnou pohádku a vypadalo to, že při ní i její srdce přetéká. Nebylo pochyb, má Knuda ráda – tak jako on ji.

Mladíkovi stékaly po tvářích slzy dojetí a nedovedl vyřknout jediné slovo. Musel jí připadat jako ten největší hlupák, a přece mu tiskla ruku a říkala:

„Máš dobré srdce, Knude, zůstaň vždy takový, jaký jsi!“

Ano, byl to krásný večer. Nebylo možné po něm usnout, a také Knud neusnul. Vždyť při loučení Haniččin otec řekl:

„Doufám, že na nás nezapomeneš. Že neuplyne celá zima, nežli nás zase přijdeš navštívit!“

Mohl se tedy klidně zastavit další neděli, což také chtěl. Předtím se ale každý den po práci procházel ulicí, v níž Hanička bydlela, a díval se vzhůru k jejímu oknu. Téměř vždy se tam svítilo a jednoho večera spatřil za záclonou docela jasně stín dívčina obličeje.

Byly to pěkné chvíle!

Jen paní mistrová neměla pochopení pro to, že se po nocích toulá, jak jeho vycházky nazývala, a potřásala hlavou. Ale mistr se smál:

„Vždyť je to mladý člověk!“ říkal. Leč Knud je sotva vnímal, myslel pouze na to, že v neděli zase uvidí Haničku.

„Řeknu jí, jak u ní bez ustání dlím všemi svými myšlenkami a že se musí stát mojí ženou. Jsem sice jenom ševcovský tovaryš, ale mohu se stát mistrem, nebo aspoň dílovedoucím, budu-li neúnavně pracovat a poctivě se snažit! Ano, to všechno jí řeknu, neboť z němé lásky nic nebývá, tomu jsem se naučil od perníkových panáků.“

A neděle přišla, i Knud přišel, ale jak nešťastně! Všichni se chystali pryč, jen Hanička mu stiskla ruku a otázala se:

„Byl jsi už někdy v divadle? Ne? Tak to musíš! Budu zpívat ve středu, a budeš-li mít kdy, pošlu ti vstupenku. Můj otec ví, kde bydlí tvůj mistr.“

Jak láskyplně s ním jednala! A ve středu vskutku došla zapečetěná obálka. Bez jediného slova, ale vstupenka v ní byla. Tak šel ten večer Knud poprvé ve svém životě do divadla a na scéně spatřil Haničku, sladkou a překrásnou. Byla sice provdána za cizího muže, ale to bylo jen na divadle, to jenom tak hrála. Tím si byl Knud jistý, jinak by mu přece neposlala vstupenku, jinak by nedovolila, aby se na to díval.

Představení skončilo a všichni v hledišti tleskali a vykřikovali. Rovněž Knud nadšeně volal: „Bravo!“ – a sám král se na Haničku usmíval! Bože, jak maličký si Knud připadal. Jak Haničku ještě víc miloval a ona ho určitě také měla ráda. Ale muž musí říci první slovo, tak to přece říkala již perníková panenka. Ano, v té povídce bylo mnoho, přemnoho poučného.

Opět nastala neděle a Knud se znovu vypravil do ulice, kde Hanička bydlela. Kráčel městem jako k pobožnosti, a když zjistil, že je dívka doma sama, byl si jist, že mu náhoda nemůže víc přát.

„To je dobře, že přicházíš!“ uvítala ho. „Chtěla jsem za tebou poslat otce, ale pak mne napadlo, že se dnes večer stavíš. Musím ti říci, že v pátek odjíždím do Francie. Musím do světa, má-li ze mne být něco pořádného!“

S Knudem se zatočila celá světnice a srdce jako by mu chtělo vyskočit z hrudi. Přesto mu slzy nevstoupily do očí, jen bylo zřejmé, jak velice je zarmoucen. Hanička si toho všimla a skoro se dala do pláče.

„Ty poctivá, věrná duše!“ řekla.

A tu se rozvázal Knudovi jazyk a přiznal dívce, jak vroucně ji miluje a že žije jen tím, že se jednou stane jeho ženou. Mluvil a mluvil, a když domluvil, pustila Hanička, bledá jako smrt, jeho ruku a pronesla smutně:

„Nedělej nás nešťastnými, Knude! Budu ti vždy sestrou, na kterou se můžeš spolehnout. Ale ničím víc!“ A s ručkou na jeho žhavém čele pokračovala:

„Bůh nám dá síly k mnohému, avšak jen chceme-li sami!“

Vtom vstoupila do světnice její nevlastní matka.

„Knud je všecken zoufalý, že odjedu,“ obrátila se k ní Hanička. Přitom sklouzla její ruka na jinochovo rameno, takže to vypadalo, jako by spolu hovořili jenom o cestě a ničem jiném. Nakonec dodala:

„Bud' přece muž! Bud' hodný a rozumný jako tehdy pod vrbou, když jsme oba byli dětmi!“

A Knudovi jako by s těmi slovy zapadl kus světa, myšlenky mu poletovaly myslí, zmatené a bezmocné jako pírkó ve větru. Zůstal, ač nevěděl, jestli jej zvali, ale přívětiví a hodní k němu byli. Hanička mu opět nabídla čaj a zase zpívala. Tentokrát ne staré písně, přesto však tak překrásné, že při nich srdce usedalo. Potom si dali sbohem. Knud k ní nevztáhl ruku, ale ona se jí jemně chopila:

„Popřeješ přece štěstí svojí sestře, můj dávný bratře!“

A usmívala se v slzách a slzy jí stékaly po tvářích, když opakovala: „Bratře!“

To mu ovšem mohlo hodně pomoci!

Nicméně takové bylo jejich rozloučení. Hanička odjela do Francie a Knud chodil sám po blátivých kodaňských ulicích. Ostatní tovaryši se ho ptali, proč je tak zadumán, a zvali ho s sebou na zábavy. Má přece mladou krev! I šel s nimi do tančírny, potkal mnoho krásných dívek, ale žádná nebyla jako Hanička. A tak tam, kde myslel, že by na ni mohl zapomenout, o to víc ožívala v jeho myšlenkách.

„Bůh nám dá síly k mnohému, avšak jen chceme-li sami,“ vzpomněl si na její slova. A jeho duše se zmocnila nábožná nálada a sepjal ruce. Housle tklivě hrály, krásné dívky se kolem něj točily, ale on se náhle ulekl, že je na místě, kam nemůže vzít Haničku, jež byla stále s ním v jeho srdci.

Vyšel ven, běžel ulicemi až k domu, kde bydlívala, ale byla tam tma, všude jen tma, prázdno a smutno. A svět šel po svém, nastávala zima i vody zamrzly – jako by se vše chystalo na skon. Ale zase zavládlo jaro a s první parolodí, kterou Knud uviděl odplouvat, zatoužil rovněž zmizet, uniknout odtud daleko, do širého světa, kamkoli, až na Francii.

I svázal si raneček a putoval bez přestání a bez oddechu. Teprve v německém Norimberku ho těkavost mysli opustila. V tom podivuhodném starém městě, kde všechny ulice běží, jak chtějí, a kde se domy s arkýři a věžičkami, podivně lomenými střechami a okapy v podobě draků a psů s dlouhými těly nesnaží stát v řadě.

Vkročil na náměstí a se zaujetím hleděl na vodotrysk zdobený kovovými postavami, biblickými i historickými, u něhož hezké služebné děvče nabíralo vodu. Nabídlo mu, aby se trochu občerstvil, a podarovalo ho růží, kterých mělo celou hrst, což se Knudovi zdálo dobrým znamením.

Z blízkého kostela k němu doléhal hlas varhan a zněly téměř tak jako v kostele v Kjöge. Vstoupil tedy do chrámu, v němž sluneční paprsky prosvítaly vysokými barevnými okny a mihotaly se mezi štíhlými kamennými sloupy, a nábožný pocit zmocnil se jeho myšlenek, klid zalil jeho nitro. Pak hledal a našel dobrého mistra, a tak zůstal v Norimberku a učil se řeči.

Tou dobou už byly staré hradební příkopy proměněny v svěží zelinářské zahrádky, ale vysoké zdi s těžkopádnými věžemi stály dosud. Provazník stácel svoje provazy na trámové táhnoucím se podél oněch zdí a všude, i z těch nejmenších prasklinek a otvůrků, vyrůstaly bezové keře a snášely své větve k nízkým domkům dole.

V jednom z nich bydlel Knudův mistr, a tak i do jinochovy podkrovní komůrky nahlížel oknem bez. Knud zde vytrval celé léto a zimu, ale s jarem musel dál. Šeřík v plném květu voněl tak mocně jako v Kjöge, na zahradě jeho rodičů.

I přestěhoval se blíž do středu města, daleko od té podmanivé vůně. Líbilo se mu, že dílna nového mistra stojí těsně vedle starého zděného mostu nad neustále hučícím vodním mlýnem, a měl rád svou novou světničku, jejímž oknem mohl pozorovat prudkou řeku svíranou domy s chatrnými balkony, jež se užuž chystala strhnout s sebou.

Tady nerostly žádné bezy, dokonce ani žádné květináče nebyly v oknech vidět. Zato hned naproti, přitisknuta k domu, jako by se obávala, že i ji by mohl strhnout proud, nakláněla se nad řeku právě taková vrba, jako byly ty u potoka v Kjöge.

Stalo se tedy jenom to, že se přestěhoval od bezové matičky k vrbovému tatíčkovi. A ten strom způsoboval, že se po večerech cítil:

*„... tak Dánem v svém citu
v bílém měsíčním svitu!“*

A nezapřičiňovalo to ani náhodou měsíční světlo, nýbrž jen a jen ona stará vrba, a opět neměl stání. Proč? Zeptej se vrby, zeptej se kvetoucího bezu!

I dal také tomuto norimberskému mistrovi sbohem, putoval dál a jako dosud s nikým nehovořil o Haničce. Hluboko v nitru skrýval svůj žal a všemožné paralely nacházel ve staré povídce o perníkových figurkách.

Nyní už věděl, proč měl panáček hořkou mandli na levé straně hrudi, on sám tam cítil podivnou příchut' hořkosti. A Hanička, vždy tak milá a usměvavá, byla jenom medovou panenkou.

Při tom pomyslení jako by se mu řemen jeho uzlíčku ostřeji zařezával do těla a těžce dýchal. Rychle jej uvolnil, ale nic to nepo-

mohlo. Teprve když před sebou spatřil vysoké hory, začal si zase uvědomovat, že svět je větší než jeho trápení, a se slzami v očích upřeně hleděl na Alpy, jež se mu zdály složenými křídly všehomíra.

Jednou se možná ta křídla zvednou a vezmou s sebou vznešené obrazy černých lesů, hučících vod, mraků a sněžných plání!

„Ano, jednou se tak jistě stane. V den posledního soudu zvedne svět svá obrovská křídla, vzlétne k Bohu a pukne jako bublina v jasných nebeských paprscích.

Ó, kdyby již nadešel poslední soud!“

Stále se ještě nedokázal smířit se svým osudem a dál putoval zemí připomínající v zeleni se topící ovocnou zahradu. Z dřevěných pavlačí domů kývaly naň dívky paličkující krajky, vrcholky hor zářily v rudém večerním slunci, a když spatřil průzračná jezera mezi stromy, tu vzpomínal na pobřeží, na záliv u Kjöge – a lítost, nikoli již bol, opanovala jeho srdce.

Také mohutný Rýn, který se jako jediná dlouhá sněhobílá vlna řtil a valil kupředu, jako by byl místem vzpomínek. Třepetaly se v mracích jako stužka duhy – vystávaly mu před očima jako vodní mlýn u Kjöge, kde se voda rovněž tříštila a hučela.

Rád by býval zůstal v tichém porýnském kraji, ale bylo tu příliš mnoho bezu a vrb – i krácel ještě dál. Po uzounkých stezkách, jež se jako vlaštovčí hnízda lepily na skalní stěny, tam, kde prameny z horských velikánů s hukotem padaly do hloubky mlh, bílého bodláčí a alpských růží, šlapal sníh v teplém letním slunci.

Potom dal severním zemím vale a vstoupil mezi kaštanové stromy, vinice a kukuřičná pole. Pohoří tyčilo se jako zeď mezi ním a vzpomínkami a před ním leželo nádherné město Milán. Tam našel další práci. V dílně ctihodných starých manželů, kteří si brzy oblíbili zbožného tovaryše, který málo mluvil, ale o to více pracoval. Také Knudovi u nich bylo dobře. Zdálo se mu, že se Bůh smiloval a oprostil jeho srdce od těžkého břemene.

S radostí stoupával do věže mramorového chrámu, bílého jako sněh, který pokrýval v zimě jeho domovinu, a jakoby sestaveného z dalších špičatých věží a květinami i obrazy vyzdobených balustrád. Z každé špice a oblouku se na něj smály sochy a vysoko nad sebou měl modré nebe, zatímco pod ním se rozprostíralo město s rozlehlou lombardskou plání.

Tady také myslel na břechťanem obrostlé zdi hřbitova v Kjöge, leč netoužil po něm. V ústraní zdejších velebných hor chtěl být jednou pochován. Tak celý rok prožil v Miláně a byla tomu již tři léta, co odešel z domova. Jednou ho mistr vzal do města, ale ne do cirkusu, na šašky a krasojezdce, nýbrž do velké opery. A byl to stánek, který stál za podívání.

Sál měl sedm poschodí, ve všech byly hedvábné záclony a od podlahy až ke stropu seděly dámy nastrojené jako do plesu. I pánové byli v plném lesku a bylo tam takové světlo, jaké vydá jen nejjasnější sluneční zář. Potom zabouřila hudba ještě úchvatněji nežli v divadle v Kodani, ale tam zase byla Hanička, kdežto zde...

Jenže vtom se zvedla opona a – ach, na scéně jako kouzlem stála Hanička ve zlatě a hedvábí, se zlatou korunkou na hlavě. Zpívala jako anděl, kráčela ke kraji jeviště a usmívala se, jak jen ona dovedla, přímo na Knuda. Ubohý jinoch se chopil mistrovky ruky a zvolal: „Hanička!“

Okolí nic neslyšelo, hudebníci hráli hodně hlasitě, jen mistr ukázal na potištěný list:

„Opravdu, jmenuje se Hanička!“

V programu stálo Haniččino jméno, takže to nebyl sen, a lidé v hledišti jásalí, zasypávali Haničku květinami a vyvolávali ji znovu a znovu. Před divadlem se pak nahrnuli kolem jejího povozu, táhli jej ulicemi a Knud byl v čele toho davu.

Když dojeli k jejímu zářivě osvětlenému domu, protlačil se ke kočáru, z něhož Hanička vystoupila, a upřeně se zadíval do jejího spanilého obličej. I ona mu pohlédla přímo do tváře, ale bylo vidět,

že ho nepoznává. Jakýsi pán s hvězdou na prsou jí podal rámě – říkalo se, že jsou spolu zasnoubeni.

Potom šel Knud domů a zase si svázal svůj raneček. Tentokrát chtěl – a musel – zpátky do Kjøge, k bezu a ke všem vzpomínkám pod vrbu!

Prosili jej, aby zůstal, ale nic ho nemohlo udržet, ani to, že je tuze velká zima a že v horách napadlo mnoho sněhu. Byl si jist, že opřený o svoji hůl dokáže jít v kolejích vozů prorážejících cestu.

I kráčel, jak si předsevzal, horami vzhůru a zase dolů, hvězdy se nad ním rozsvěcovaly, ale dosud nespátřil jediné stavení. Hluboko v údolí se také zažehovaly hvězdy. Ve tmě to vypadalo, jako by se obloha klenula i pod nimi, a zatímco on se cítil stále slabší a nemocnější, hvězd v údolí přibývalo a nakonec bylo vidět, že se pohybují.

Pochopil, že jsou to světla ve vsi, dovlekl se k nim z posledních sil a několik dní zůstal, neboť jeho tělo nutně potřebovalo odpočinek a ošetření. Mezitím nastalo v údolí tání a s ním se na vesnické návsi objevil muž s flašinetem a hrál dánskou melodii.

To Knuda popohnalo k další cestě. Šel rychlým tempem, ba přímo spěchal, jako by měl strach, aby se dostal domů, než všichni zemřou. Ale s nikým nehovořil o pohnutkách své touhy, nikdo netušil, co ho souží, neboť o nejhlubší bolesti se nehovoří, ta nezajímá nikoho, ani přátele, a on navíc žádné neměl. Jako cizinec kráčel neznámými zeměmi domů. A za koho bude tam? V jediném dopise, který mu rodiče před rokem a dnem napsali, stálo:

„Ty nejsi pravý Dán jako my doma. My jsme jimi opravdu, ale ty máš rád jenom cizí kraje!“

Rodiče to mohli napsat – mohli si myslet, že ho znají, ale nebylo tomu tak. Byl právě večer, když se dostal na otevřenou silnici, a záhy začalo silně mrznout v krajině, jež znala pouze louky a pole a byla stále rovinatější. Po chvíli však spatřil u cesty velikou vrbu a vše opět vypadalo jako v Dánsku!

Uložil pod strom své unavené tělo, oči se mu zavíraly, hlava točila, ale ještě vnímal, že k němu vrba nachyluje větve jako starý silný muž. Že sám vrbový tatíček jej zvedá a nese na mohutných ramenou unaveného syna dánské země k širošířému pobřeží u města Kjøge.

Ano, byla to vrba ze zahrady, kde si jako dítě hrával, která vyšla do světa, aby jej hledala. A nyní byl nalezen a odnesen k potoku, kde stála Hanička se zlatou korunkou na hlavě, tak jak ji naposledy spatřil.

„Bud' vítán!“ radostně volala. A srdečně jej vítali také medovní perníkoví panáci, mužíček a slečinka. Vyhlíželi mnohem víc jako lidé, jinak než v dobách dětství, prošli rovněž velkou změnou.

„Díky! Vřelé díky!“ pravili a hrdě ukazovali Knudovi svou neposkrvněnou přední stranu. „To tys uvolnil naše jazyky! Tys nás poučil, že se nemáme bát vyslovit svoje myšlenky, protože jinak jsou k ničemu! A nyní se z nich přece něco vyklubalo! Jsme zasnoubeni!“

Vzali se za ruce a vypadali i zezadu velmi obstojně, jak tak kráčeli ulicemi Kjøge, a bylo vidět, že míří rovnou do kjøgského kostela. Knud i Hanička šli za nimi, také ruku v ruce. Kostel stál tam, kde vždycky, a jako dřív měl červené zdi krásně porostlé svěžím břečťanem. Kostelní dveře se před oběma dvojicemi otevřely dokořán a varhany hřměly, když překračovaly práh chrámu.

„Panstvo napřed,“ řekl ceremoniář, „pak teprve perníkoví panáci!“

V tom pořadí tedy vstoupili všichni do kostela a klekli před oltář. Hanička naklonila hlavu ke Knudovi a chladné slzy se jí řinuly z očí, to led roztával v jejím srdci silou jeho lásky.

A jak ty slzy padaly na Knudovy žhoucí tváře, probudil se a viděl, že sedí pod starou vrbou v cizí zemi a ledové kroupy z temných mraků bičují jeho obličej.

„Stejně to byla nejkrásnější hodina mého života,“ pravil, „i když to byl jenom sen. Bože, dej, ať jej sním dál!“

Zavřel oči a znova usnul. Do rána napadlo tolik sněhu, že jej zaval po pás, ale on stále ještě snil. Až venkované míjející vrbu cestou do kostela našli pod ní zmrzlé tělo ševcovského tovaryše.

Poslední perla

Byl jeden bohatý a šťastný dům. Jeho panstvo, služebnictvo, přátelé – všichni byli šťastní a veselí, neboť na svět přišel dědic a matce i dítěti se dařilo dobře.

Lampa v útulné ložnici byla napůl zastíněná, nákladné hedvábné záclony byly tak těsně zataženy, že zcela zakrývaly okno, a na podlaze ležel koberec tlustý a měkký jako mech. Všechno zvalo ke zdřímnutí, krásnému odpočinku, což také ošetřovatelka dělala. Spala – a to bez obav mohla, neboť o vše bylo dokonale postaráno.

Strážný duch domu stál u hlav postele – jako sít' ze zářivých hvězd, z nichž každá byla perlou štěstí, snášel se k dítěti přes prsa matčina. I dobré víly života tu byly, aby předaly novorozeněti svoje dary. Překypovalo to zde zdravím, bohatstvím, štěstím a láskou, zkrátka vším, po čem lidé na světě touží.

„Vše je sem přineseno, vše bylo darováno!“ pravil strážný duch.

„Nikoli!“ zaznělo vtom vedle něho. A byl to dobrý anděl dítěte, kdo promluvil: „Jedna víla ještě nepředala svůj dar, ale přinese ho, jednou jej přinese. I kdyby mezitím měla uplynout léta. Poslední perla schází!“

„Schází?! Zde nesmí nic scházet. Je-li tomu vskutku tak, rychle vyhledejme tu mocnou vílu, pojd'me za ní!“

„Ona přijde, sama jednou přijde! Její perla slouží k tomu, aby věnec mohl být svázán!“

„Přesto – kde bydlí? Kde je její domov? Řekni mi to – já půjdu a přinesu tu perlu!“

„Když chceš!“ pravil dobrý anděl dítěte. „Dovedu tě k ní. Či spíše tam, kde je možné ji hledat, protože nežije na jednom místě. Putuje po královských zámcích i chudobných chaloupkách, žádného člověka nemine beze stopy, každému přinese svůj dar! Také s tímto

dítětem se setká. Soudíš-li však, že doba stejně dlouhá je nestejně užitečná, půjdeme hned pro perlu, jež chybí v tomto bohatství!“

A ruku v ruce se vznesli k místu, v němž v této chvíli víla dlela.

Byl to velký dům s tmavými chodbami a prázdnými pokoji. Řadou otevřených oken sem proudil drsný vzduch, dlouhými bílými záclonami povíval vánek a vládlo tu podivuhodné ticho. To proto, že uprostřed jedné z komnat stála otevřená rakev a v ní ležela žena v nejlepších letech. Její hrud' byla pokryta překrásnými čerstvými růžemi, a tak bylo vidět jenom její jemné sepjaté ruce a ušlechtilý obličej, projasněný smrtí a poznamenaný vysokou i ušlechtilou vážností bytosti zasvěcené Bohu.

U rakve stál muž s dětmi. Byl jich celý houf a nejmenší sedělo otci na rameni. Přišli s posledním pozdravením. Muž líbal ženě ruku, leč paže, která nad nimi dřív s takovou láskou bděla, byla nyní jako zvadlý list.

Hořké a těžké slzy stékaly velkými krůpějemi na podlahu a ani jediné slovo nebylo proneseno. Mlčení zahrnovalo v sobě celý svět bolesti. Pak všichni s tichým vzlykotem odešli.

Zůstalo jen světlo. A zatímco se plamen třepetal větrem a jeho dlouhý červený oharek vysoko čněl, vešli cizí lidé, položili víko na mrtvou a pevně zatloukli hřebíky. Hlasitě zněly úderý kladiva světnicemi i chodbami domu a zněly i v srdcích, jež krvácela.

„Kam mě to vedeš?“ tázal se strážný duch. „Zde nedlí žádná víla, jejíž perla patří k největším darům života!“

„Ale ano. Právě na tomto místě dlí v této posvátné hodině!“ odvětil strážný anděl a ukázal do kouta.

A tam, kde matka za dnů svého života sedávala mezi květinami a obrazy, kde jako dobrá duše domu přívětivě kývala na muže, děti i přátele a šířila radost jako pouto a srdce všeho, seděla nyní cizí žena oblečená v dlouhý hedvábný šat. Byla to Žalost, nová paní domu, nová matka na místě mrtvé. Žhavá palčivá slza sklouzla jí z tváře, dopadla na klín a proměnila se v perlu, jež zářila všemi

barvami duhy. A anděl uchopil tu perlu připomínající sedmibarevnou hvězdu a přiblížil ji k očím svého společníka.

„Perla žalosti, poslední, která nesmí scházet, neboť zvyšuje lesk a moc ostatních. Vidíš ten lesk duhy, jež spojuje zemi s nebem?“

Za každého z našich drahých zemřelých máme o jednoho přítele víc v nebi, po němž toužíme, k jehož hvězdě za pozemských nocí vzhlížíme. Pozoruj perlu žalosti! V ní leží peruti ducha, které nás odtud odnášejí.“

Dvě panny

Viděls již někdy panenku? Myslím to, co dlaždiči nazývají panenkou, nástroj, jímž se zatlouká dlažba. Je celá ze dřeva, dole široká a opatřená železným kruhem, nahoře užší, s dřevem napříč, to jsou její ruce.

Na dvoře, který byl spíš skladištěm než dvorem, byly dvě takové panenky. Stály mezi lopatami, sáhovkami⁸ i kolečky a šla o nich řeč, že se už nemají jmenovat jako dřív – že jediný správný název, který má dlaždičská mluva pro to, co jsme za starých časů nazývali panenkou, je „razítko“.

Mezi ženami jsou i takové, které nazýváme „emancipované“. Počítají se k nim ředitelky škol, porodní báby, tanečnice, které dovedou stát na jevišti na jedné noze, modistky i ošetřovatelky a do téhle řady „emancipovaných žen“ chtěly také patřit obě panenky na dvoře.

Byly panenkami u dlažebního úřadu a nehodlaly se ani za nic vzdát svého starého dobrého jména, nechtěly dovolit, aby je někdo nazýval „razítka“.

„Panenka je lidské jméno,“ říkaly, „a razítko je věc. Nenecháme se pojmenovávat jako věc, to je téměř nadávka.“

„Můj snoubenec by byl s to mě kvůli tomu nechat,“ pravila mladší, která byla zasnoubena s beranem. To je takový veliký stroj, který zatlouká kůly, dělá tedy zhruba to, co panenka dělá jemně. „Chce mne mít jako panenku, ne jako razítko, takže já se překřtít nenechám.“

„I já bych si spíš dala urazit obě ruce,“ prohlásila starší.

Kolečko však bylo jiného názoru – a kolečko už bylo něco! Pokládalo se nejmíň za čtvrt vozu, vždyť jezdilo na jednom kole.

8 Dřevěné rozvírací délkové měřidlo. *Pozn. red.*

„Podle mého názoru je jméno ‚panenka‘ značně sprosté. Ano, není ani zdaleka tak jemné jako ‚razítko‘, neboť jmenuješ-li se ‚razítko‘, dostáváš se do jedné řady s pečeti, a vzpomeňte jenom na ‚pečeť mlčenlivosti‘ nebo na ‚razítko zákona‘! Na vašem místě bych se vzdalo jména ‚panenka‘.“

„Nikdy! Na to jsem již příliš stará!“ pravila ta letitější.

„Vy asi nemáte zdání o tom, co je to evropská nutnost!“ podotkla k tomu stará poctivá sáhovka. „Je nezbytné se omezovat, podřídít se, přizpůsobit se duchu doby. Tím chci říct – je-li zákon na to, aby se ‚panenky‘ nazývaly ‚razítká‘, tedy se musejí nazývat ‚razítka‘! Každá věc má svoji sáhovku!“

„To bych spíše připustila,“ pravila mladší, „abychom se jmenovaly ‚slečna‘. Když už by to muselo být. ‚Slečna‘ přece jen není tak daleko od ‚panenka‘.“

„Já ne. Já bych se raději nechala rozsekat na třísky,“ pravila starší panenka.

Pak nastala práce. Panenky se vezly, položili je na kolečko a tomu se dalo říci jemné zacházení. „Razítky“ je ale nazývali, přestože „Pan! Pan!“ bušily do dlažby.

Bývalo by z toho bylo celé jméno, nebýt toho, že ze strachu usekávaly slova krátce a ostatní si ponechávaly pro sebe.

Jedna druhou ale stále oslovovaly „panenka“ a velebily staré dobré časy, kdy se ponechávala panenkám jejich pravá jména.

A zůstaly jimi obě, neboť beran, velký zatloukací stroj, vskutku mladší panenku nechal. Nehodlal se, jak řekl, zahazovat s nějakým „razítkem“.

Na konci moře

Dvě velké lodi byly vyslány k severní točně, aby našly v moři hranice zemí a vyzkoušely, jak daleko se lidé mohou dostat. Již rok a den pluly mezi mlhami a krami a jejich osádka zažila mnoho velikých strastí. Pak přišla zima. Slunce zůstávalo dole a předlouhou řadu neděl měla trvat noc. Vše kolem byl jediný kus ledu a v jeho sevření uvízly i lodi. Sníh ležel vysoko, převysoko, a ze sněhu tu také byly zhotovovány domy v podobě úlů. Některé si velikostí nezdaly s našimi kopci, jiné sotva pojal tři nebo čtyři muže.

Ale tma tam nebyla, severní zář bez ustání svítila červeně a modře – byl to velkolepý ohňostroj. Rovněž sníh svítil, a tak zdejší noc byla jediným dlouhým zářivým soumrakem.

V nejjasnějších hodinách se k lodím dostavovaly tlupy domorodců, na pohled podivných ve svých huňatých kožešinách. Přijížděli na saních vytesaných z ledových bloků, přiváželi ve velkých balících kožešiny, a sněhové domy tak získávaly teplé koberce. Kožešiny se ale nepokládaly jenom na zem, námořníci si z nich zhotovovali lože pod sněhovými závěsemi a také se jimi přikrývali, zatímco venku mrzlo, až praštělo. Ba, zima tu byla, jakou u nás neznáme, nemluvě o tom, že u nás byl teprve podzim. Na to často myslívali ti na severu a vzpomínali na sluneční paprsky doma a na červenožluté listí, které visí na stromech.

Hodiny ukazovaly, že se blíží večer, čas spánku, a v jednom ze sněhových domů se dva námořníci již uložili k odpočinku. Mladší měl s sebou nejvzácnější připomínku domova, bibli, kterou mu na cestu dala babička. Každý den mu ležela pod hlavou, a přestože už od dětství věděl, co v ní je, i zde z ní každý večer kus přečetl a jako už tolikrát rovněž dnes mu přišlo na mysl:

„Vezmu-li křídla svá na úsvitě a budu-li bydlit na konci moře, i tam doprovodíš mne a držet mne bude pravice tvá!“

Pod dojmem těchto svatých slov a pln víry v jejich pravdivost zavřel oči. Spánek přišel, ba i sen přišel. Avšak zatímco tělo odpočívalo, duše byla živá. Zalétaly k ní melodie starých drahých známých zpěvů a znělo to tak mile, tak teple jako závan jara. A potom ze svého lože spatřil, jak sněhovou závěj cosi zvenku prozařuje.

Zvedl hlavu, ale zářící bělost nebyly ani stěny domu, ani podlaha. Byla to veliká křídla. Z listů bible jako z kalichu lilie se zvedl anděl, rozepjal svoje ruce do dálky a stěny tvořené sněhovými návějami spadly jako síť z lehké mlhy.

Zelená pole domoviny a kopce s červenohnědými lesy ležely kolem dokola v tiché sluneční záři krásného podzimního dne. Čapí hnízdo již bylo prázdné, ale jablíčka ještě visela na košaté jabloni, třebaže listů opadalo. Červený šípek se rděl a špaček zpíval v malé zelené kleci nad sedlákovým oknem, kde našel svůj domov.

Špaček zpíval, jak byl naučen, a babička kladla na klec vlaš-tovičnick, jak to vnuk vždy dělával. A krásná kovářova dcera čerpala vodu ze studny, kývala přitom na babičku, která vyšla před dům, a babička také pokyvovala a ukazovala dopis ve své ruce. Dnes ráno dorazil z chladných zemí, tam shora, až od severní točny, kde vnuk byl – v rukou Božích.

Obě se smály a plakaly, a ten pod ledem a sněhem, jehož bdící duše pod křídly andělovými všechno viděla a slyšela, se smál a plakal s nimi. Pak byl dopis hlasitě čten a rovněž bible byla nahlas citována:

„... budu-li bydlit na konci moře, i tam doprovodíš mne a držet mne bude pravice tvá!“

Jako krásná nábožná píseň zvučela ta slova kolem a anděl rozložil svoje křídla jako závoj kolem spícího. Sen skončil.

Byl opět v tmavém sněhovém domě, ale bible zůstávala pod jeho hlavou, víra a naděje ležely mu v srdci. Bůh byl s ním, i domovina byla s ním – „... až na konci moře!“

Jakoubek a Kristýnka

Nedaleko řeky Gudena, v silkeborském lese, se zvedá výšina zvaná Aasen. A pod ní, směrem k západu, stálo, ba stojí ještě selské stavení obklopené políčky, na kterých písek prosvítá tenkou vrstvou ornice oseté pšenicí a žitem.

Je tomu ale už hodně let, co se tu odehrál tento příběh.

Lidé, kteří tu tenkrát žili, obstarávali tak dobře svoje malé hospodářství, jehož součástí byli i tři ovce, jeden vepř a dva volí, že to dalo na vlastní živobytí. Dokonce by si mohli dovolit i pár koní, ale Jeppe-Jaens říkal jako ostatní sedláci:

„Kůň sám sebe vyžírál! Spotřebuje, kolik dá užitku.“

A dál od jara do podzimu sám obdělával svoje skrovné polnosti a v zimě vyráběl dřeváky. Měl k tomu pomocníka, chlapíka, který je dovedl vyřezávat tak, že byly silné, lehké a úhledné zároveň.

A na dřevácích a vařečkách se vydělalo tolik, že rodinu Jeppe-Jaense nebylo možné počítat mezi chudé.

Malý Jakoubek, sedmiletý chlapec a jediné dítě v domě, rád sedával s otcem a pomocníkem ve světnici. Díval se, jak vyřezávají, řezal také do dřevěného špalíku, ba řezal se i do prstů, ale jednoho dne vyřezal dva kusy, které vskutku vypadaly jako malé dřeváčky, a měl to být, jak říkal, dar pro Kristýnku.

Kristýnka byla převozníková dcerka a byla tak jemná a hezounká, jako by šlo o panské dítě. Kdyby měla šaty lépe střížené a správné velikosti, nikdo by nevěřil, že je z chudobného domku pod lesem.

Tam bydlel její otec, již léta vdovec, a živil se tím, že vozil polena z lesa dolů, k úhoří násadě u Silkeborgu, a jindy zase nahoru, směrem na Randers. Neměl nikoho, kdo by na Kristýnku dával pozor, a tak byla skoro pořád s ním, buď na prámu, nebo ve vřesu či bru-

sinčí. Když měl jet až do Randersu, dával Kristýnku, která byla o rok mladší nežli Jakoubek, k Jeppe-Jaensově rodině.

Jakoubek a Kristýnka se spolu dobře snášeli. Jídávali z jedné mísy a hezky si hráli v písku, lezli a běhali kolem statku a jednoho dne se odvážili skoro až na kopec a na kus do lesa.

Tam objevili slučí vejce – a to byla velká událost.

Jakoubek ještě nikdy nebyl u Kristýnky, nikdy nejel na prámu po Gudena a po jezerech, ale nyní se tak mělo stát. Převozník mu slíbil, že ho vezme s sebou, a už večer předtím jej odvedl k sobě domů.

Nazítří pak hned časně zrána seděly obě děti na dřevu vyrovnaném na prámu a jedly chléb a ostružiny. Převozník a jeho pomocníci se zručně opírali o bidla a loď plula rychle po proudu a přes jezera. Ta se zdála sevřena lesem a rákosím, ale přece se vždy našla skulina, již mohli projet, třebaže se mocné duby skláněly až k prámu a vztahovaly k nim svoje oloupané větve připomínající vyhrnuté rukávy, jako by chtěly ukázat svoje nahá a kostnatá ramena. Staré olše, okolo nichž proud vyrval půdu, se pevně držely kořeny dna a vypadaly jako lesní ostrůvky. Leknínky se houpaly na hladině.

Byla to krásná jízda! A potom už byli blízko úhoří násady, kde voda hučela přes splavy. To bylo něco pro Jakoubka a Kristýnku, to otevírali oči! Tenkrát tu ještě nebyla ani továrna, ani vesnice. Úhoří násady obstarávalo jen několik lidí a jedině hřmot řítící se vody a křik divokých kachen oživovaly toto místo.

Když bylo dříví složeno, koupil Kristýnčin otec velký balík úhořů a zabité podsvinčátko, uložil všechno do koše a postavil dozadu na prám. Pak se vydali proti proudu domů. Vál správný vítr, a tak napjali plachty a šlo to právě tak dobře, jako by je táhli dva koně.

Když byli s prámem tak blízko, že měl muž, který pomáhal postrkávat prám, jenom malý kousek cesty domů, nakázal Kristýnčin otec dětem, aby se ani nehnuly, a vystoupil s ním na pevninu.

To ale Jakoubek s Kristýnkou dlouho nevydrželi. Museli se podívat do koše, v němž byli úhoři a podsvinče, hned zkoušeli podsvinče

zvednout, a protože je chtěli zvedat oba, pustili je a – rovnou do vody. Rychle se vzdalovalo po proudu a děti přepadla hrůza.

Jakoubek vyskočil na břeh, utíkal, co mu nohy stačily, a za chvíli za sebou uslyšel Kristýnku.

„Vezmi mě s sebou!“ volala a brzy oba zmizeli v křoví, odkud již neviděli ani prám, ani řeku. Ještě kousek běželi, ale tu Kristýnka upadla a dala se do pláče. Jakoubek ji zvedl.

„Pojď se mnou!“ pravil. „Náš dům je jen kousek odtud, na druhé straně kopce!“

Ale dům tam nebyl, i když šli dál a dál přes uschlé listí, přes spadané větve, které praskaly pod jejich malýma nožkami.

Vtom zaslechli hlasité volání. Zůstali stát, jako by je do země vrazil, a tiše naslouchali, ale byl to jenom ošklivý křik orla, jenž je polekal. A před nimi v lese rostly borůvky a bylo jich tak neuvěřitelné množství, že neodolali, jedli a jedli, až byli úplně černí nejen kolem úst, ale i na tvářích.

A vzápětí bylo slyšet nové volání.

„Dostaneme bití za to podsvinčátko!“ prohlásila Kristýnka.

„Proto jděme k nám!“ řekl Jakoubek.

I dali se znovu na pochod. Dostali se na vozovou cestu, ale ani ta nevedla domů. A se setměním je přepadla úzkost. Podivné ticho kolem bylo přerušováno ohyznými skřeky velkých výrů nebo možná hlasy ptáků, které neznali.

Tak došli až k jakémusi křoví. Kristýnka plakala, i Jakoubek plakal, a nakonec se z toho pláče stulili do trávy a usnuli.

Byl už bílý den, když se probudili. Záblo je, ale Jakoubek řekl, že na vrcholu kopce prosvítá slunce mezi stromy, tam že se ohřejí a také spatří dům jeho rodičů.

Avšak byli daleko, v docela jiné části lesa. Vylezli sice na kopec, ale ocitli se u jasného průhledného jezera, v němž se společně se slunečními paprsky mihotala celá hejna ryb. Překvapilo je, co viděli, i keř plný ořechů, který stál opodál. Natrhali si jich plné kapsy, roz-

louskali je a vybrali z nich jemná jádérka, ale sotva jimi začali tišit hlad, přišlo nové překvapení, nový strach:

Z křoví vyšla stařena. V hnědé tváři se jí leskly černé oči, na zádech měla ranec a v ruce sukovitou hůl. Byla to cikánka.

Děti hned neporozuměly její řeči, až když vyňala z kapsy tři veliké ořechy a pravila, že ukrývají samé krásné a kouzelné věci.

Jakoubek se na ni podíval, a protože se mu zdála přívětivá, dodal si odvahy a otázel se, dá-li mu je. Žena mu je podala, a zatímco si trhala do kapsy jejich malé oříšky, kulili Jakoubek s Kristýnkou oči na ty kouzelné.

„Je v tomhle vůz a koně?“ zeptal se Jakoubek.

„Je tam zlatý kočár a zlatí koně!“ odvětila žena.

„Tak mi jej dej!“ pravila Kristýnka a Jakub poslechl a žena jí zavázala ořech do nákrčníku.

„Je v tomhle takový malý hezký nákrčník, jako má Kristýnka?“ ptal se dál Jakoubek.

„Je tam deset nákrčníků!“ odpověděla žena. „Jsou tam jemné šaty, punčochy i klobouk!“

„Tak jej chci také!“ pravila Kristýnka a Jakoubek jí dal i druhý ořech.

Třetí byl malý a černý.

„Ten si nech!“ řekla Kristýnka. „Však je také hezký!“

„A co je v něm?“ otázel se Jakoubek.

„To nejlepší pro tebe!“ usmála se cikánka.

I sevřel Jakoubek ořech tak pevně, jak mohl, a žena slíbila, že jim ukáže správnou cestu. Šli tedy, ale opačným směrem, nežli měli, čímž ovšem nechceme říci, že se je cikánka chystala ukrást.

V divokém lese potkali lesníka Chraena, který Jakoubek znal. S ním se děti dostaly domů, kde už o ně měli tak velkou starost, že jim bylo odpuštěno, třebaže by si zasloužily notný výprask. Za to, že upustily podsvinčátko do vody, i za to, co udělaly potom.

Kristýnka se vrátila do domku pod lesem. Jakoubek směl pobýt v malé myslivně a první, co večer učinil, bylo, že vyňal ořech, který v sobě choval „to nejlepší pro něj“, položil jej mezi dveře a práh a dveře přitlačil. Ořech praskl, ale žádné jádro v něm nebylo, byl jenom z červotočiny, zkrátka úplně červivý, jak se říká.

„No, to jsem si mohl myslet!“ pravil Jakoubek. „Jak by mohlo být v takovém malém ořechu místo pro to nejlepší. Ani Kristýnka nedostane ze svých dvou ořechů jemné šaty a zlatý kočár!“

Přišla zima, i nový rok přišel.

Pak uplynulo několik podobných zim. Jakoubek začal chodit na náboženství k pastorevi, který bydlel kus od statku, a tou dobou se u nich zastavil převozník a vyprávěl Jakoubkovým rodičům, že Kristýnka vstoupí do služby a že je pro ni opravdovým štěstím, že se dostala do dobrých rukou. Pomyslete si, vezmou ji k sobě bohatí hospodáři z okolí Herningu, na západ odtud. Tam má být paní k ruce, a osvědčí-li se, slíbila ta hodná žena, že si ji i po konfirmaci podrží.

Tak se Jakoubek a Kristýnka spolu rozloučili.

Ona mu ukázala, že má ještě oba ořechy, které od něho dostala, když zabloudili v lese, a prozradila, že má ve skříni schované i oba dřeváčky, které jí jako malý chlapec vyřezal darem. Potom se rozešli.

Jakoubek byl konfirmován, ale zůstal doma. Dovedl zručně vyřezávat dřeváky a v létě dobře obstarával hospodářství. Matka k tomu měla už jenom jeho, neboť Jakoubkův otec nebyl více naživu. A jenom zřídka, povětšinou od kočího poštovního vozu nebo od prodavače úhořů, slyšeli něco o Kristýnce.

Dobře se jí dařilo u bohatých hospodářů a poté, co byla konfirmována, poslala otci psaní. Pozdravovala v něm také Jakoubka a jeho matku a psala i o šesti košilích a pěkných šatech, které dostala od hospodáře a hospodyně. Byly to věru utěšené zprávy. Na jaře pak jednoho krásného dne kdosi u Jakoubka a jeho matky zaklepal. Byl to převozník s Kristýnkou. Přijela na jednodenní návštěvu.

Využila příležitosti svézt se do Themu a zpátky. Překrásná byla a jemná jako slečinka, i pěkné šaty měla, hezky ušité, slušely jí. Tak se skvěla v celé své nádheře, že Jakoubek ve všedních starých šatech vůbec nenalézal slov.

Uchopil sice její ruku a stiskl ji, měl opravdovou radost, ale ústa mu vypověděla služby. Zato Kristýnka hovořila a políbila Jakoubka na ústa.

„Znáš mě ještě?“ pravila.

Avšak i když tu byli sami a on ji stále ještě držel za ruku, dokázal říci pouze:

„Z tebe se ale stala jemná dáma! Připadám si vedle tebe tak obyčejný a ošumělý! Přesto jsem se na tebe něco navzpomínal, Kristýnko! I na staré časy!“ Pak šli ruku v ruce vzhůru na kopec a dívali se přes Gudena na její rodiště s velkými vřesem porostlými svahy. Jakoubek byl i tam zamlklý, ale nepochyboval, že se Kristýnka musí stát jeho ženou. Vždyť jim již jako dětem říkali snoubenci. Zdálo se mu tedy, že k sobě patří, ač to žádný z nich nevyslovil, přestože jenom málo hodin ještě mohli být pohromadě. Kristýnka zase musela zpět do Themu, odkud zítra časně ráno odjede povozem do Vesteru.

Otec a Jakoubek ji do Themu doprovázeli. Byla světlá měsíční noc a i po příchodu do města Jakoubek držel Kristýnčinu ruku, nemohl ji pustit. Také jeho oči mluvily tak jasnou řečí, že slova byla téměř zbytečná, leč každé z nich šlo přímo ze srdce:

„Jestli sis dosud nezvykla na příliš jemný život,“ pravil, „a dovedla by ses se mnou uskrovnit v domě mojí matky, tedy budme jednou mužem a ženou! Ale můžeme ještě trochu počkat!“

„Ano, vyčkejme času!“ odpověděla, stiskla mu ruku a on ji políbil na ústa.

„Věřím ti, Jakoubku!“ dodala ještě Kristýnka. „A myslím, že tě mám ráda. Ale vyspíme se na to!“

Pak se rozloučili a Jakoubek řekl převozníkovi, že on a Kristýnka jsou spolu takřka zasnoubeni. Převozník odpověděl, že si něco

takového odjakživa přál, vrátil se s Jakoubkem domů, ale dál už o zasnoubení nehovořili.

Rok uplynul, dva dopisy si Jakoubek s Kristýnkou vyměnili a „Věrný až do hrobu!“ stálo u každého podpisu. Jednou zase vešel převozník k Jakoubkovi s pozdravem od Kristýnky, ale to, co měl dál vyřídit, pronášel poněkud váhavě. Kristýnce se dobře daří, ba víc než dobře, neboť je nejen hezká, nýbrž i vážená a oblíbená. Nu, a hospodářův syn byl doma na návštěvě, je čímsi velkým v nějakém obchodě v Kodani, a Kristýna se mu zalíbila. Avšak přestože on jí je rovněž po chuti a ani jeho rodiče proti tomu nejsou, Kristýnce přece jen leží na srdci, že Jakoubek snad mnoho na ni myslí, i rozhodla se odmítnout svoje štěstí. Tak hovořil převozník.

Když skončil, neřekl Jakoubek jediné slovo, jenom zbledl jako stěna. Nakonec ale potřásl hlavou a pronesl:

„Necht' Kristýnka svoje štěstí neodmítá!“

„Napiš jí několik slov v tom smyslu!“ pokývl převozník.

I psal tedy Jakoubek, ale nedovedl psaní sestavit tak, jak si přál. Přeškrtnal všechno a roztrhal papír – ale ráno byl dopis Kristýnce přece hotov.

Četl jsem, co jsi napsala svému otci. Vidím, že se ti v každém ohledu dobře daří a že se ti v budoucnosti může dařit ještě lépe. Zeptej se svého srdce, Kristýnko! A pečlivě zvaž, co tě očekává, staneš-li se mou ženou. Nemysli na mne a co je se mnou, ale myslí na své vlastní blaho! Ke mně nejsi připoutána sliby, a slíbila-li jsi mi něco ve svém srdci, tedy ti slib vracím. Radosti celého světa necht' tě provázejí, Kristýnko! Pánbůh snad má útěchu i pro moje srdce.

Tvůj navždy upřímný přítel

Jakoubek

To v listě stálo, s tím byl odeslán a Kristýnka jej obdržela.

O svatém Martinu pak měla ohlášky ve svém rodišti i v Kodani, kde žil ženich. Do Kodaně se chystala se svojí budoucí tchyní, neboť ženich se nemohl kvůli přílišnému zaměstnání vypravit do Jutska. Ještě předtím si však domluvila s otcem setkání ve vsi Funder, kterou měly obě ženy při cestě a kam měl otec nejbližše.

Tam se rozloučili, tam dala Kristýna sbohem i Jakoubkovi. Leccos se přitom hovořilo, ale Jakoubek neřikal nic. Stal se velmi zasmušilým, říkala později jeho stará matka.

A v té zasmušilosti mu jednoho dne přišly na mysl tři ořechy, které jako dítě dostal od cikánky. Byly to čarovné oříšky a dva z nich dal Kristýnce. V prvním byl zlatý kočár a koně, v druhém nejkrásnější šaty. Hodily se. Co jiného potřebovala v královské Kodani. Ano, jí se to splnilo!

Zatímco Jakoubkův ořech obsahoval jenom černou červotočinu. „To nejlepší“ pro něho, řekla cikánka – takže vlastně dobře hádala i jemu. Černý prach byl pro něj nejlepší. Nyní jasně rozuměl ženinu proroctví: „V černé zemi, v klidu hrobu mu bude nejlépe.“

Tak plynula léta – a ačkoli jich nebylo tolik, Jakoubkovi se zdála nekonečně dlouhá.

I hospodáři na statku u Herningu zemřeli jeden po druhém a celé jmění, mnoho a mnoho tisíc, zdědil syn. Ano, teď mohla Kristýnka dostat zlatý kočár a jemné šaty.

Po dvě léta, která následovala, však od ní nepřišlo ani jediné psaní, a když otec konečně jedno dostal, nebylo již psáno v blahobytu. Ani ona, ani její muž nedovedli s bohatstvím zacházet, rozuteklo se, jak přišlo, nebylo jim požehnáno, protože se o ně nestarali.

Ubohá Kristýnka!

A znovu byl vřes v květu a zase odkvetl a mnohokrát poletoval sních po údolích a kopcích, kde Jakoubek bydlel v ústraní.

Pak opět vysvitlo jarní slunko a Jakoubek oral. Pojednou najel do čehosi, co připomínalo křesací kámen, a když vzal nález do ruky,

viděl, že je to kov, neobyčejně lesklý tam, kde se do něho pluh zařízl. Šlo o veliký zlatý náramek z dob pohanských. Obrovský hrob byl zasypán a nyní jeho nejdražší ozdoba nalezena. To se Jakoubek dozvěděl, až když ukázal náramek pastorovi, který ho poslal za starostou, jenž o tom podal zprávu do Kodaně a radil Jakoubkovi, aby tam svůj drahocenný nález sám donesl.

„Našel jsi v zemi to nejlepší, cos mohl nalézt!“ poklepal mu na rameno a Jakoubek si pomyslel:

„To nejlepší! To nejlepší pro mne – a v zemi! Tedy měla cikánka přece jen pravdu, je-li tohle to nejlepší!“

Vydal se obchodní lodí z Aarhusu do Kodaně. Zdálo se mu to jako přes oceán, ale nakonec do královského města přece jen dorazil. Cena nalezeného zlata mu byla vyplacena, a byla to velká suma – celých šest set korun.

Bohatý jako ještě nikdy se Jakoubek procházel hlučnou Kodaní, ale večer před zamýšleným odjezdem zabloudil v ulicích. Vydal se opačným směrem a místo ke hradbám u západní brány se přes most dostal na předměstí Kristianshavn. Šel sice na západ, avšak jinudy, než měl.

Na ulici nebylo nikoho vidět. Zakrátko sice vyšla z jednoho chudého domku malá holčička, ale sotva se jí Jakoubek otázel na cestu, zarazila se a vzápětí vypukla v prudký pláč. Otázel se soucitně, co se jí stalo. Odpověděla cosi, čemu nerozuměl, a když se ocitli pod svítilnou a světlo z ní dopadlo dívčince do obličeje, velice se podivil. Do všech podrobností se podobala malé Kristýnce, tak jak si jí pamatoval z dob, kdy byli dětmi.

I následoval dívčinku do chudobného domku, vysoko vzhůru, po úzkých chatrných schodech až do malé podkrovní komůrky. Žádné světlo tam nebylo, jen těžký drsný vzduch a občas vzdech a vzlyk se ozvaly z nejtemnějšího kouta. Jakoubek rozžal sirku a vytušil matku dítěte v chudobné posteli.

„Mohu vám nějak pomoci?“ zeptal Jakoubek. „Potkal jsem maličkou, ale jsem tu ve městě cizincem. Není nějaký soused nebo někdo jiný, jehož bych mohl zavolat?“

Zvedl ženinu hlavu.

A byla to Kristýnka z chalupy.

Po léta nebylo její jméno doma vyslovováno, aby to nepobouřilo zklidněnou Jakoubkovu mysl, ale nebylo nic dobrého ani na klepech, ani na pravdivých zprávách, které o jejím osudu kolovaly. Ono množství peněz, které její muž zdědil po rodičích, učinilo jej natolik pyšným a zpupným, že svoje pevné místo opustil. Přes půl roku rozmařile cestoval po cizích zemích a také po návratu dělal jen dluhy a hýřil. Víc a víc se nakláněl vůz a nakonec se převrhl. Jeho mrtvola byla jednoho rána nalezena v průplavu, jenž protínal zámecký sad.

Mnozí jeho veselí přátelé a spolustolovníci říkali, že si to zasloužil, neboť žil jako šílenec. Kristýna se z jeho smrti vzpamatovala, ale ne nadlouho. Její několik týdnů staré děťátko, počaté v blahobytu a zrozené v období zmaru, bylo již v hrobě a teď i ona ležela na smrt nemocná a všemi opuštěná. V chudobné komůrce, na jakou sice byla v mládí zvyklá, ale jež jí nyní, když poznala lepší, o to víc dávala pocítit její bídu. A její starší děťátko, také Kristýnka, trpělo nouzí a hladem s ní a teď jí přivedlo Jakoubka.

„Bojím se, že tomu ubohému dítěti zemřu!“ vzdychla. „Kam se ve světě poděje!“

Více říci nemohla.

Jakoubek rozžehl další sirku, našel kus svíčky a osvětlil ubohou komoru. V jejím svitu hleděl na děvčátko, myslel přitom na Kristýnku v mladých letech a pro tu Kristýnku chtěl pomoci tomuto dítěti.

Umírající se naň dívala, oči se jí šířily a šířily – ale poznala jej? Nedoověděl se to, neuslyšel od ní ani slova.

Jsme opět v lese u Gudena. Vzduch je šedý, vřes odkvetl, západní větry ženou žluté listí z lesa do potoka a přes lada⁹ k chalupě, v níž nyní bydlí cizí lidé. Leč pod kopcem stojí – ochráněn vysokými stromy – tichý bílý a čistý dům a ve světnici hoří v kachlových kamnech rašelina. Oknem se dovnitř dere sluneční svit a září tu i dvojice dětských očí. Jako jarní skřivánčí zpěv zní žvatlání růžových usmívajících se úst – je tu život, je tu veselí, je tu malá Kristýnka. Sedí na klíně muži, jenž se jí stal otcem i matkou, nahradil jí rodiče, kteří odešli, jako sen odchází dítěti i dospělým.

Ano, Jakub si postavil čistý a úpravný domov, byl zámožný. Matka děvčátka ležela na hřbitově chudých v královské Kodani.

Jakub měl peníze v truhle, jak ostatní říkali, zlato ze země, ale měl ještě něco cennějšího než zlato – malou Kristýnku.

9 Nevyužívaný pozemek, pláň. *Pozn. red.*

Něco

„Chci něčím být! Chci být ve světě užitečný,“ řekl nejstarší z pěti bratrů.

„A byť bych nedosáhl významného postavení, jen když bude to, co dělám, k něčemu dobré. Mohl bych vyrábět cihly, bez těch se nelze obejít! Z toho by přece mělo mnoho lidí užitek!“

„Ale jinak to není nic moc!“ řekl druhý bratr. „To, o čem mluvíš, je řemeslná práce, může ji za tebe vykonat stroj. Já se raději stanu zedníkem. To je onačejší povolání! Jako příslušník cechu budu mít svůj odznak a svůj dům. A půjde-li všechno dobře, budu mít i pomocníky, budou mne nazývat mistrem a moje žena bude paní mistrovou. To už je přece jenom něco, tím stojí za to být!“

„To není docela nic!“ namítl třetí bratr. „Jako zedník jsi zcela mimo honoraci města! Můžeš být hodný muž, ale jako mistr patříš k těm, kdo jsou nazýváni ‚obyčejnými‘. Já mám v plánu něco lepšího! Stanu se stavitelem. Musím ovšem začít od píky. Abych se vyjádřil přesně, musím začít jako tesařský učeň a nosit na hlavě čepici, třebaže jsem zvyklý vycházet v hedvábném klobouku. Budu také muset běhat tovaryšům pro pivo i kořalku a bude mi nepříjemné, že mi tykají. Ale budu si říkat, že to je všechno maškaráda jen pro tenhle maškarní ples, a zítra – tedy, až budu tovaryšem – mne všichni nechají jít mou cestou! Vstoupím do akademie, naučím se kreslit a budou mne titulovat: ‚Pane architekto.‘ Ale mohu se stát i ‚vysokoblahorodím‘ a ‚veleurozeností‘, dokonce mohu mít ještě něco před tím a za tím. Budu stavět jako ostatní přede mnou! To je doopravdy něco, nač můžeš spoléhat! Ano, to už je něco!“

„Pouhé stavění by mne neuspokojilo!“ pravil čtvrtý bratr. „Nechci pracovat podle šablony, nechci být něčí kopií, chci být znamenitějším mužem nežli vy všichni dohromady! Vytvořím nový sloh,

dám stavbě myšlenku, která bude přiměřena podnebí a materiálu té země, národnosti té země, vývoji naší doby. Jak se říká, bude mít o jedno poschodí víc – svého vlastního génia!“

„Ale co když se podnebí a materiál nebudou k sobě hodit?“ řekl pátý bratr. „To by bylo zlé, poněvadž to mívá velký vliv! Národnost ve své vnější podobě může být jenom na efekt a rovněž vývoj naší doby tě třeba svede na scestí, jak se často mládí stává. Soudím, že jeden každý z vás bude k ničemu, ačkoli věříte v opak! Ale dělejte si, jak chcete. Sdělují vám pouze, že se s nikým z vás neztotožňuji, nehodlám dělat víc než stát mimo a pozorovat, jak vy pořídíte! Je cosi bláznivého v každé věci a já to budu odkrývat a hovořit o tom. To je něco!“

Dělal, jak pravil, a lidé o něm říkali:

„Něco v něm docela jistě je! Má dobrou hlavu! Ale nedělá nic!“

Jenže tím byl právě něčím. Vidiš, to byla jenom malá povídka, ale přesto bude bez konce, dokud svět bude stát.

„Ale copak nebylo nic s těmi ostatními bratry? To by pak bylo skoro o ničem!“

Tak dobře, poslouvej dál, je toho ještě celá pohádka!

Nejstarší bratr, ten, který dělal cihly, upozoroval, že se z každého hotového kusu skutálel malý haléř. Sice jenom měděný, ale mnoho měďáčků položených na sebe se proměnilo v lesklý zlaták, a kdykoli jím zaklepal u pekaře, řezníka, krejčího i mnoha dalších lidí, hned se dveře otevřely a obdržel, co potřeboval. Hled', to mu daly cihly. Některé se, pravda, rozpadly, jiné popraskaly, ale nakonec přece jen všechny našly upotřebení.

Na hrázi u moře žila chudá žena, která ze všeho nejvíc toužila po vlastním domku. I dostala všechny ty cihlové úlomky a kromě toho i nějaké cihly celé, neboť nejstarší bratr měl dobré srdce, třebaže jeho povoláním byla jenom obyčejná práce. Tím způsobem si chudá Markéta postavila chalupu. Uzoučkou sice, s jedním oknem nakřivo a dveřmi příliš nízkými. Také střecha mohla být lépe položena, ale

přístřeší i ochranu přece jen dávala a bylo ji vidět zdaleka. I z moře, jež se tříštilo v těsné blízkosti takovou silou, že slané kapky stříkaly až na došky, ale chaloupka pořád stála, dokonce i když byl již mrtev ten, z jehož cihel byla zhotovena.

Druhý bratr, ten, pane, dovedl stavět jinak než chudá Markéta. A není divu, však se tomu vyučil. Když odevzdal mistrovský kus, svázal si raneček a zazpíval si píseň řemeslníků:

*„Hoj, vesel jdu, dokud jsem mlád,
a domov můj je v poli.
Mé řemeslo je můj poklad
a šťasten jsem kdekoli,
kde v dáli tě zřím, vlasti má,
a dívku svoji vidím.
Kde ona kyne líbezná,
tam domov svůj si zřídím!“*

A taky si jej zřídil. Ve městě se poté, co se vrátil z cest, stal mistrem, stavěl jeden dům vedle druhého, a když jich už byla celá ulice a dodávala městu pěkného vzhledu – tu další domy v ní začaly stavět jeho vlastní obydlí.

Ptáš se, jak mohly domy stavět? Inu, jdi a zeptej se jich, ony ti sice neodpovědí, ale lidé řeknou:

„Opravdu mu ta ulice postavila jeho dům!“

Jenom malý a s hliněnou podlahou, ale když si na ní zatančil se svou nevěstou, uhladila se, jako by byla navoskovaná, a z každého kamene ve zdi vyrazil květ, takže stěny vypadaly, jako by byly poťazené drahým čalouněním.

Byl to rozkošný domek a v něm šťastní manželé. Cechovní prapor vlál venku a tovaryši i učedníci volali: „Sláva!“

Ano, to bylo něco!

Potom ale jejich mistr zemřel a to bylo také něco.

Třetí bratr – ten, který byl nejdřív tesařským učněm a běhal v čepici pro všechno, ale potom byl v akademii a stal se architektem – si rovněž postavil dům. Ale protože se také stal „vysokoblahorodím“ a „veleurozeností“, byl jeho dům nejkrásnější v ulici a ulice po něm dostala jméno.

To už bylo vážně něco a on byl někdo. Dokonce získal i ten dlouhý titul vpředu i vzadu. Jeho děti byly nazývány vznešenými dětmi, a když zemřel, byla vdova po něm urozenou vdovou. Jeho jméno stálo navždy na rohu ulice, lidé je v souvislosti s onou ulicí neustále vyslovovali – a to bylo teprve něco!

Čtvrtý bratr, ten, který chtěl vynalézt něco nového, něco velkého, co by mělo svého vlastního génia, vskutku postavil jedno poschodí navíc, ale to se pod ním probořilo a on spadl a zlomil si vaz.

Avšak dostalo se mu krásného pohřbu. S prapory a hudbou, oznámením v novinách, květinami na pohřebním voze i na dláždění. Nad jeho rakví byly prosloveny tři pohřební řeči, jedna delší nežli druhá, a to by ho bylo jistě potěšilo, neboť mu dělalo velkou radost, když se o něm hovořilo. Rovněž mu vystavěli na hrobě pomník – sice pouze o jednom poschodí, ale i to přece jenom bylo něco! Nicméně byl mrtvý jako tři starší bratři, přežil jenom nejmladší, ten, jenž všechny posuzoval. A to bylo dobře, neboť tím měl poslední slovo – a mít poslední slovo pro něj bylo vždy velmi důležité. Vždyť byl chytrá hlava, jak se o něm říkalo.

Ale udeřila také jeho hodina, i on zemřel a přišel k nebeské bráně.

A protože tam přicházejí duše vždy po dvou, stál tam společně s jinou duší, která by rovněž ráda dovnitř, a byla to duše chudé Markétky z domku na hrázi.

„To asi proto, abychom se hodně lišili, dostal jsem se sem v tutéž dobu jako tato ubohá duše!“ broukl k sobě nejmladší bratr a pak se otázel:

„Kdopak jsi, matko? Chceš také dovnitř?“

Stará žena se poklonila, jak nejlépe uměla, neboť myslela, že to s ní hovoří sám svatý Petr, a pravila:

„Jsem jen chudá, prostá žena, nemám ani rodinu! ‚Stará Markéta‘ mi říkájí – ‚z chaloupky na hrází!‘“

„Tak, a copak jsi vykonala tam dole?“

„Myslím, že skoro nic. Nic, kvůli čemu bych směla vejít. Bude to jenom skutek veliké milosti, bude-li mi zde otevřeno!“

„A jakpak jsi opustila náš svět?“ ptal se nejmladší dál, jen aby něco říkal, neboť jej nudilo pouze zde stát a čekat.

Jak jsem jej opustila, to ani nevím. Byla jsem už léta nemocná a ubohá, nemohla jsem ani vylézt z postele, natož do zimy, která byla letos krutá.

V posledních dnech nastalo sice bezvětrí, ale řezavo, jak zajisté Vaše Vysokoblahorodí ví. Led se držel při břehu, kam jen bylo možné dohlédnout, a všichni lidé z města si na něj přicházeli zabruslit a zatančit, tak tomu, tuším, říkají. Nechyběla ani spousta rozličného občerstvení, hudbu a výskot jsem slyšela až ve své chudobné chýši.

Jednou – schylovalo se k večeru, měsíc stál na obloze, ale ještě neměl dost sil – jsem se dívala z postele oknem ke břehu. A vtom vidím v dáli, mezi nebem a mořem, podivný bílý stín. Ležela jsem a pozorovala, jak se stín přibližuje, a sledovala jsem i černou skvrnu, která se rýsovala v jeho středu. Neustále se zvětšovala a já věděla, co to znamená. Na to jsem dost stará a zkušená, ačkoli se tohle znamení neobjevuje často, jenom dvakrát ve svém životě jsem viděla tu věc přicházet. Poznala jsem, o co jde, a zhrozila se. Bylo jisté, že lidi, kteří venku pijí, poskakují a jásají, překvapí strašlivá bouře s náhlým přívalem vody.

Mladí a staří, celé město bylo venku. A kdo je má varovat, když nikdo z nich nemá zkušenost, kterou mám já? Pojal mne takový strach, tak jsem pojednou oživila, jak již dávno ne! Slezla jsem z postele a přešla k oknu. Dál jsem se nedostala. Ale okno jsem přece otevřela. Venku lidé dál poskakovali na ledě, viděla jsem krásné

vlačky, slyšela, jak děti volají: „Hurá!“ – a dívky i jinoši zpívají. Bylo to veselí, ale výše a výše stoupal bílý mrak s černou skvrnou.

Volala jsem to na ně ze všech sil, ale nikdo mne neslyšel. Byla jsem příliš daleko se svou jistotou, že bouře již brzy propukne, led se roztříští a všichni ti veselí lidé se proboří bez záchrany. Všichni ti, kteří mě nemohli slyšet, všichni ti, k nimž jsem nemohla. Kéž bych je nějak dokázala dostat na břeh, šlo mi hlavou. A tu mi Bůh vnukl myšlenku, abych ve své posteli založila oheň. Abych raději nechala celý domek shořet, než aby tolik lidí tak bídně zahynulo.

Zažehla jsem světlo – a stihla vyjít přede dveře, tam jsem ale zůstala ležet. Oheň za mnou prudce vzplál a vyrazil oknem na střechu. To těm venku neušlo a běželi, aby pomohli té chuděře, o níž mysleli, že uvnitř shoří!

Přiběhli sem všichni, do jednoho. Slyšela jsem je přijít, avšak slyšela jsem také, jak to náhle vzduchem zahučelo. Slyšela jsem zahřmění, jež znělo jako výstřely z děla. Pak náhlý příboj zvedl led, až praskl. Ale to už byli lidé na hrázi.

Zachránila jsem je všechny. Ale nevydržela jsem chlad a úlek. Tak jsem se dostala sem, k nebeské bráně. Slyšela jsem, že se otevírá i pro takové chudáky, jako jsem já!“

V té chvíli se vskutku nebeská brána otevřela a anděl pobídl chudou ženu dovnitř. Cestou ztratila stéblo slámy ze svého lože, které zapálila, aby zachránila mnohé. A to stéblo se proměnilo v ryzí zlato, rostlo a stáčelo se jako nejkrásnější ozdoba.

„Hled', to přinesla chudá žena!“ obrátil se anděl k poslednímu z bratrů. „A co přinášíš ty? Dobře vím, žeš nevykonat vůbec nic, ani cihlu jsi nevyrobil. Kdybys mohl jít zpět a přinést aspoň jednu! Nebyla by k ničemu, ale co je uděláno s dobrou vůlí, je přece aspoň něco. Jenže ty nemůžeš jít zpět a já pro tebe nemohu nic udělat!“

Avšak tu poprosila za něj duše chudé ženy z hráze.

„Jeho bratr jich nadělal spousty a dal mi všechny kameny a úlomky. Z nich jsem slepila svůj ubohý baráček a to pro mne, chudáka

ubohého, znamenalo velmi mnoho! Nemohou pro něho všechny ty úlomky a kousky platit jako jedna cihla? Byl by to skutek milosti, který nyní tolik potřebuje. A zde je přece domov milosti!“

„Tvůj bratr, ten, kterého jsi nazýval nejobyčejnějším,“ pravil anděl, „ten, k jehož počestné práci ty by ses nikdy nesnížil, ti dává halěr, vstupné do království nebeského. Nebudeš tedy odmítnut, bude ti dovoleno stát tady venku a přemýšlet o svém životě, dívat se dolů a myslet na pomoc. Dovnitř však nesmíš, dokud nevykonáš aspoň něco dobrého!“

„To bych byl dovedl říci lépe!“ pomyslel si posuzovač. Ale neřekl to nahlas, což už věru bylo – něco.

Hlásný Ole

„Ve světě to chodí nahoru – dolů a dolů – nahoru! Teď už se ale výš nedostanu!“ pravil hlásný¹⁰ Ole. „Nahoru – dolů, dolů – nahoru musí většina lidí. Vlastně se nakonec stáváme všichni hlásnými a díváme se na život a věci shůry.“

Tak hovořil Ole na věži, můj přítel, starý hlásný, zábavný a hovorný chlapík, který vypadal, že zlehčí všechno, a přece skrýval tolik vážného na dně srdce. Pocházel z dobrých vrstev, říkalo se o něm, že je synem konferenčního rady, nebo jím aspoň mohl být. Studoval, byl výpomocným učitelem, nakonec i výpomocným knězem! Bydlel u faráře a měl rád okolo sebe všechno v pořádku.

Tehdy byl ještě mladý a akurátní, jak se říká. Chtěl mít boty vyleštěné leštidle, ale farář mu dával jenom mazadlo. Znesvářili se proto, jeden hovořil o lakotě, druhý o ješitnosti – leštidle se stalo příčinou jejich nepřátelství. Tak se rozešli. Jenže to, co žádal Ole od kněze, žádal také od světa: leštidle. Ale dostával vždy jen mazadlo. Tak se rozešel se všemi lidmi a stal se poustevníkem. Ovšem poustevnu s živobytím uprostřed velkého města najdeš jenom v kostelní věži, i vystoupal na ni a pochutnával si na dýmce ve své samotě. Díval se dolů, díval se nahoru, přemýšlel přitom a vyprávěl svým příznačným způsobem, co viděl i co neviděl, co se dozvěděl v knihách a rovněž sám o sobě.

Půjčoval jsem mu občas četbu, a byla to samá dobrá literární díla. Neměl rád anglické mravoučné romány, jak říkal, natož ty francouzské, svařené z větru a hrozinkových stonků. Ne, o opravdovém životě chtěl číst, knihy o divech přírody. Navštěvoval jsem jej aspoň jednou za rok, obyčejně hned po Novém roce, a měl tak

10 Hlídač na městské věži nebo také hradní či zámecký strážce. *Pozn. red.*

z první ruky, co poutalo jeho myšlenky na rozhraní starého a nového. Povím vám o dvou návštěvách a zkusím to podat jeho slovy. Snad se mi to zdaří.

První návštěva

Mezi knihami, které jsem naposledy půjčil Olemu, byla kniha o oblázcích a ta jej nejvíce zaujala a upoutala.

„Ba, to jsou takoví staří pamětníci, tyhle oblázky!“ pravil. „A okolo takových se přechází bez povšimnutí. Já sám jsem tak činil na poli i při břehu, kde jich leží spousta. Tam jim bezmyšlenkovitě šlapeš na hrud', těmto zbytkům nejstaršího starověku! To jsem sám dělal. Nyní ale má každý oblázek moji velikou úctu! Díky za knihu, která mě uchvátila, zapudila staré myšlení a zvyky. Učinila mě žádostivým číst něco více než smyšlené věci. Román světa je přece nejznamenitější ze všech románů! Škoda, že nemůžeme číst první díly, protože jsou sepsány v jazyce, jemuž jsme se neučili. Ale můžeme číst aspoň o útrobách zemských, o oblázcích, ve všech obdobích zemského vývoje. V takovém případě ovšem vystoupí jednající osoby teprve v šestém díle. Pan Adam a paní Eva. To je trochu pozdě pro mnohého čtenáře, ale mně je to jedno.

Celý román je velmi poutavý a my všichni jsme v něm obsaženi. Hemžíme se tam, zůstáváme na témže místě, avšak koule se otáčí, aniž přes nás přelije světové moře. Kůra, po níž chodíme, drží dobře, nepropadneme skrz ni. Je to historie milionů let s neustálým vývojem. Díky za tu knihu o oblázcích! To jsou chlapíci, kteří by dovedli leccos vyprávět, kdyby to uměli! A není nakonec zábavné poznat občas svoji nicotu? Není zábavné, zvláště když sedíš tak vysoko jako já, uvědomit si, že my všichni, i ti s leštídkou, jsme jenom cosi nesmírně pomíjejícího, zanedbatelní mravenci ve světovém mraveništi, třeba bychom byli mravenci s řádovou stužkou,

mravenci urození a vznešení? Stáváš se tak uboze mladým vedle těch miliony let starých, ctihodných oblázků. Četl jsem si v té knize o novoročním večeru a byl jsem do ní tak hluboce zabrán, že jsem zapomněl na obvyklou radost, již mi tato noc poskytuje. Tedy podívat se na ‚divoké amagerské vojsko‘! Ale, vy asi nevíte, oč jde!

Let čarodějnic na košťatech je dosti známý. Létají o svatojanské noci směrem na Blocksberg. Ale my máme také divoké vojsko, je domácího původu, žije v přítomné době a schází se v tu noc na amagerském ostrově.

Všichni špatní básníci, básnířky, hudebníci, novináři a jiné umělecké veličiny nestojící za mnoho letí o novoroční noci vzduchem k Amageru. Sedí rozkročmo na svém štětcu nebo brku – ocelové pero by je neuneslo, je příliš těžké.

Vídám je, jak říkám, každou novoroční noc. Většinu z nich bych dokázal nazvat jménem, ale nestojí za to zabývat se jimi. A oni zase nestojí o to, aby lidé věděli o jejich letu na Amager.

Mám jednu sestřenici, je to hokynářka a nějaký čas bývala mezi nimi vítaným hostem, protože dodává třem významným listům. Pak ji ale vynesli, jak říkala. Podle nich se nevyznala v brkových perech, dokonce ani neuměla správně létat.

Polovina toho, co povídá, bude nejspíš lež, ale i té druhé poloviny je až dost!

Když tam bývala, začínali se zpěvy. Každý host napsal píseň a pak ji přezpíval. Jen tu svoji, protože byla nejlepší! Potom vyrukovali ti, kdo dovedli zručně používat mluvidla a imitovat zvuky. Po nich přišli bubeníci, kteří vybubnovávají v rodinách.

Známosti byly uzavírány s těmi, kdo píšou a nepodepisují se, tedy tam, kde mají mazadlo místo leštidla. Byl tu kat se svým holomekem, a ten holomek byl říznější než mistr, aby vzbudil pozornost. Rovněž tu byl popelář, který obrací kbelíky a říká: ‚Dobře, velmi dobře, znamenitě!‘

A uprostřed veškerého toho veselí, jak také jinak, vyrostl z jámy stonek, strom, ohromný květ, hřib veliký jako střecha. Byl to odznak blahobytu té vážené společnosti a nesl v sobě všechno, co světu za minulý rok dala. Pršely z něho jiskry jako ohnivé plameny – to byly všechny ty vypůjčené myšlenky a ideje, které použili, a jež se nyní zvedaly a poletovaly jako ohňostroj. Hráli ‚Lano hoří‘ a malí básníci hráli ‚Srdce hoří‘. Vtipným říkali paliči, o méně vtipných se ani nehovořilo. A sršeli vtipy, jako bys tloukl prázdnými hrnci o dveře nebo hrnci s popelem z rašeliny.

‚Bylo to velmi zábavné,‘ vyjádřila se sestřenice. Vlastně řekla ještě mnoho zlomyslného a současně trefného, ale o tom nebudu mluvit, protože máme být dobří a shovívaví. Uznáte ale, že je-li někdo jako já zpraven o tamní slavnosti, zcela pochopitelně si dá každou novoroční noc pozor, aby viděl let toho divokého vojska. Pohřeší-li se jeden rok někteří, tedy přibudou noví. Avšak letos jsem úplně propásl pohled na hosty.

Valil jsem se spolu s oblázky skrz miliony let a viděl jsem, jak se v severních zemích řítí kameny na hromadu, viděl jsem je plout na ledových krách dlouho před tím, než si Noe postavil svou archu, viděl jsem je klesat na dno a opět se vynořovat na písčné výspě, která vyčnívala z vody a říkala: ‚Tohle bude Själland!‘

Viděl jsem, jak na nich hnízdí neznámé druhy ptáků, jak se na nich usazují divocí náčelníci, o nichž jsme nevěděli, dokud sekyra nevyryla tajemné znaky do několika z těch kamenů a ony se staly zájmem doby. Do toho jsem se zabral a zapomněl na vše. Tu však padly tři čtyři krásné létavice, zazářily a moje myšlenky zamířily jinam.

Víte zajisté, co jsou létavice? Neboť učenci to mnohdy nevědí! Myslím si o tom své a vycházím z tohoto: Jak častokrát bývá potají vysloven dík, jak často žehnáno někomu, kdo vykonal něco krásného a dobrého? A je-li ten dík němý, nepadne na zem? Domnívám se, že ne! Že se ho chopí sluneční svit, paprsek přenese upřímně cítěný

vděk na dobrodincovu hlavu, a pokud jej celý národ po dlouhé časy vysílá, tu přichází k němu jako děkovná kytice – padá jako létavice i na jeho hrob.

A mně, vidím-li létavici, zvláště o novoroční noci, je opravdovým potěšením hledat, komu může být ta kytice určena. Onehdy spadla zářivá létavice na jihovýchodě. Dík a požehnání mnohých a mnohých! Komu asi patřila, pomyslel jsem si, když jsem ji viděl dopadat na útes za Flensborským fjordem, kde říšská korouhev vlaje nad hroby dánských vlastenců. A spadla rovnou doprostřed země, do Sorö – na Holbergovu¹¹ rakev, jako kytice a díky tohoto roku za jeho krásné komedie!

Je to veliká radostná myšlenka vědět, že může spadnout létavice na náš hrob. Nespadne na můj, mně nepřinese dík, není mi zač děkovat, neboť se nedostanu k leštidlu. Mým losem na světě je dostávat mazadlo,“ zakončil Ole.

Druhá návštěva

Byl Nový rok, když jsem znovu vystoupal na věž. A tentokrát Ole mluvil o pohárech, které se vyprazdňují na přechodu ze staré do nové kapky, jak rok nazýval. Potom jsem vyslechl jeho příběh o sklenicích a byla v nich tato myšlenka:

„Když o novoroční půlnoci udeří zvon dvanáct, zvedají se lidé u stolu s plnými sklenicemi a pijí na zdraví nového roku. Zahajujeme-li rok se sklenicí v ruce, je to dobrý začátek pro pijáky, zahajujeme-li jej tím, že jdeme do postele, je to dobrý začátek pro lenochy! Spánek ovšem bude mít během roku velkou úlohu a sklenice rovněž. Víte, co je ve sklenicích?“ otázal se.

11 Ludvik Holberg (1684–1754), norskodánský dramatik, prozaik a filozof. Pozn. red.

Je v nich zdraví, radost a rozpustilost! Je v nich smutek a hořké neštěstí! Vždycky, když počítám sklenice, vidím přes sklo stupně rozpoložení rozmanitých lidí.

Hled'te, prvá sklenice, toť sklenice zdraví! V ní roste léčivá bylina – tu zasad'te a na konci roku můžete sedět v besídce plni sil.

Vezmete-li druhou sklenici, vyletí z ní ptáček a zacvrliká tak nevinně, radostně, že člověk naslouchá a snad spolu s ním i zapěje: „Život je krásný! Nebudeme klopit hlavy! S chutí vpřed!“

Z třetí sklenice se zvedá maličké okřídlené stvořeníčko. Andílkem ho ale nelze nazvat, protože má krev i mysl skřítků. Ne aby dráždil, spíš aby zažertoval. Sedne si nám za uši a pošeptá rozverný nápad, ulehne do našeho srdce, aby je zahřál, a my se stáváme rozpustilými či vtipnými – podle úsudku ostatních hlav.

Ve čtvrté sklenici není ani bylina, ani ptáček, ani stvořeníčko, je tam čára rozumu a přes tuto čáru nemáme nikdy jít.

Uchopíš-li pátou sklenici, rozpláčeš se nad sebou samým. Stáváš se převroucně a spokojeně dojatým nebo nastane jiný výbuch: ze sklenice vyletí s bouchnutím princ Karneval, hovorný a nevázaný! Strhne tě, že zapomeneš důstojnosti, máš-li nějakou! Zapomeneš víc, nežli máš a smíš zapomenout. Všechno je tanec, zpěv a vzruch. Masky tě vezmou s sebou, dcery ďáblovy v závoji a hedvábí přitochí se k tobě s uvolněným vlasem a půvabnými údy. Odtrhni se, můžeš-li!

A šestá sklenice? V té sedí satan sám, malý pěkně ošacený mužík, výmluvný, líbivý a velice příjemný, který ti vždy porozumí a ve všem ti přitaká, je celé tvoje já! Přijde se svítlnou, aby tě doprovodil k domovu! Je jedna stará legenda o světcích, který měl volit jeden ze sedmi smrtelných hříchů. Zvolil ten, který se mu zdál nejmenší: opilství. A v něm se dopustil všech ostatních šesti hříchů. Člověk s ďáblem si mísí krev, toť šestá sklenice, zde klíčí zlá zrnka v našem nitru a každé z nich se zvedá silou biblického hořčičného zrna, vy-

růstá v strom, jenž přeroste celý svět, a většina má pak před sebou jen jedinou volbu: dostat se do tavírny a přetavit se.

To je příběh sklenic!“ řekl hlásný Ole. „A ten je možné povídat jak s leštidlem, tak s mazadlem! Podávám jej s oběma.“

Tím skončila moje druhá návštěva u Oleho. Chcete-li slyšet ještě o jiných, bude nutno v nich pokračovat.

Slabikář

Byl jeden muž, který sepsal několik veršů do slabikáře – dvě řádky ke každému písmenu, jako tomu bylo ve starších vydáních. Zdálo se mu, že je třeba přijít s něčím novějším, že původní verše jsou již otřepané, nemluvě o tom, že měl ve vlastních rýmech zalíbení.

Jeho slabikář existoval zatím pouze v psané podobě, nicméně odnesl jej do velké knihovny, jež byla plná učených a zábavných knih, a postavil ho hned vedle starého tištěného. Takové sousedství však starý slabikář nehodlal strpět. Seskočil z poličky a strčil přitom do nové abecedy tak prudce, že spadla na zem, a zatímco její volné listy létaly po podlaze, otevřel se sám na první stránce.

A právě ta stránka v něm byla nejdůležitější.

Tam stojí všechna písmena, velká i malá, to znamená, že tento list má všechno, z čeho ostatní knihy žijí, abecedu, písmena, která vládou světem. A mají strašlivou moc! Záleží jenom na tom, jak je kdo rozmístí. Mohou vlít život do žil, ale i zabít, rozradostnit i zarmoutit. Jednotlivě stojící neznamenaají nic. Avšak v řadě – zejména jsou-li jimi podloženy velké myšlenky – dávají nám pochopit víc, nežli dokážeme snést, a skláníme se hluboce před poselstvím, které písmena snadno unesou! Ted' tu ale jen tak ležela tvář vzhůru a kohout ve velkém A zářil rudými, modrými i zelenými pery a nadouval se.

Věděl, co písmena značí, i to, že je v nich jediná živoucí bytost, a jakmile se starý slabikář ocitl na zemi, zatřepetal křídly, vylétl a usadil se na rohu knihovny. Zde si hladil zobákem peří a kokrhoval, až se to rozléhalo. Všechny knihy, jež v knihovně ve dne v noci dřímaly, když nebyly používány, probudilo to mocné zakokrhání, a vzápětí kohout pohovořil hlasitě a zřetelně o bezpráví, které bylo spácháno na ctihodném starém slabikáři.

„Všechno má být nyní úplně jiné! Vše má jít dál! Děti prý jsou tak chytré, že umějí číst dřív, než znají písmena. A mělo by se jim tedy dostat do rukou něco nového, řekl ten, který napsal nové verše k abecedě, ty, jež tu leží rozházeny po podlaze. Znam je! Aspoň desetkrát jsem je slyšel, protože nejmní tolikrát si je pročítal, ale neměl jsem z nich velikou radost. Proto se hodlám zastat našich starých dobrých básniček a obrázků, jež je provázejí. Chci za ně bojovat, pro ně tu kokrhám!

Nyní vám přečtu to nově napsané a přečtu to docela klidně. Ať jsme téhož názoru, že je to k ničemu!“

A. Abeceda

Není v světě větší věda
nežli naše *abeceda*.

B. Blázen

Bláznovi dej kdecu všude,
mudrc z něho těžko bude.

„Tenhle verš shledávám náramně bídým!“ řekl kohout. „Ale budu číst dál!“

C. Cíl

Po moři až do Indie – Kolumbus měl jasný *cíl*,
místo Indů indiány v Novém světě objevil.

D. Dánsko

Dánsko a našeho krále
Bůh ať opatruje stále.

„Tohle by asi leckdo prohlásil za krásné!“ pravil kohout. „Ale já toho neučiním! Mně se nic z toho nelíbí! – Tak dál!“

E. *Elegance*

Eleganci slon se učí,
když mu láska v srdci pučí.

F. *Frak*

Černý *frak* a žlutý nos,
to má každý správný kos.

G. *Groš*

Sedlák veze na trh koše,
aby domů přines' *groše*.

H. *Hurá*

Hlučné „*hurá*“ světem znívá,
špatné konce často mívá.

„Jak má tomuhle dítě rozumět?“ projevil znovu nesouhlas kohout. „Na obálce sice stojí: Slabikář pro malé i velké – ale velcí mají jiné věci na starosti, než aby četli takové veršíky, a malí je nemohou chápat! To už věru přesahuje všechny meze! Leč dál!“

CH. *Chůva*

Ve svátečním *chůva* chodí,
cizí děti pyšně vodí.

I. *Intelligent*

Intelligent chceš-li být,
moudrou hlavu musíš mít.

J. *Jitřenka*

Jitřenka vstává, den se rodí,
tak ať už kohout sebou hodí!

„Ted' si na mne ještě dovoluje!“ řekl kohout. „Ale já se řídím podle slunce, jedině to uznávám! Tak dále!“

K. *Kráva*

Milé dítě, praví *kráva*,
tele též se *krávou* stává.

„Co je dětem do tlachů o rodinných poměrech?“

L. *Lev a lorňon*

V poušti zříš *lva* bez *lorňonu*,
nechybí však *lvům* salonů.

M. *Mušle*

Dokud *mušli* perlet' chrání,
nesnědí ji dámy, páni.

N. *Nekonečno*

Nekonečno je naše máti,
každý se do něj zpátky vrátí.

O. *Olivový list*

Nejhezčí prapor – bud' si jist,
zdobí vždy *olivový* list.

„Tohle je asi hodně hluboké!“ řekl kohout. „Ale já se tomu nemohu za žádnou cenu dostat na dno!“

P. *Prase*

Že máte hodně *prasat* v lese?
To jenom hlupák hrdě nese!

„No, tohle je hrubé!“ poznamenal kohout.

Q. *Quido*

Quido je černý, Pavel bílý,
to asi *Quida* málo myli.

R. *Rejsek*

S mývalem přátelí se *rejsek*,
první dbá na čistotu, druhý je trochu *hejsek*.

S. *Samovar*

Důvěrných, klidných chvilék pár
zpríjemní v domě *samovar*.

„Nyní bych tak trochu zakokrhal, jestli dovolíte!“ přerušil sám sebe kohout. „Takové dlouhé čtení vysiluje! Musím nabrat dech!“

A zakokrhal tak mocně, že to znělo jako polnice, a naslouchat tomu působilo opravdu velkou rozkoš – tedy kohoutovi. „Ale dále!“

T. *Tma*

Když svět noci náleží,
je v něm *tma* jak ve věži.

U. *Uznání*

Uznání s sebou závist nese,
že se to změní, netěšte se.

V. *Vůl*

Pánem jsem, když *voly* mám,
hůř tomu, kdo je *volem* sám.

X. Xantipa

Xantipu vzít si, to je běs,
vzkázal nám moudrý Sokrates.

„Tady nedovedl nalézt něco nového! Nezbylo mu než vzít na milost *Xantipu*! Podle mého by ale *Xanthus* bylo lepší!“

Y. Yggdrasil

Posvátný strom bohů i světa
uvadl náhle – po bozích veta.

„No, již budeme brzy hotovi!“ řekl kohout. „Aspoň nějaká útěcha. Pokračujme!“

Z. Zefír

Zefír je vítr, co od západu vane,
lehounce, teple hladí naše skráně.

„Tak, tady to končí! Ale tím ještě není všechno odbyto! Nyní to bude vytištěno! A bude se to číst! Bude to náhradou za ctihodné staré verše v mojí knize! Co tomu říká vážené shromáždění, učené i neučené, jednotlivé knihy i sebrané spisy? Já jsem domluvil – nyní se mohou vyslovit další!“

Ale knihy i knihovna stály beze slova, a tak kohout sletěl zase dolů, do svého velkého A.

„Mluvil jsem dobře, kokrhal jsem dobře!“ hrdě se kolem sebe rozhlížel. „Nic takového nový slabikář nedokáže. Na to zajde! Vlastně už je mrtvý, vždyť nemá žádného kohouta!“

Dcera krále močálů

Čápi vypravují svým mladým mnoho pohádek a všechny se tak či onak týkají močálu a bažin. Samozřejmě jsou přizpůsobeny věku čápat a jejich chápavosti. Nejmenším stačí pro radost, když se jim řekne: „Čáry máry, tralala!“ Avšak starší již chtějí něco hlubšího, nebo aspoň nějakou rodinnou historii.

Z obou nejstarších a nejdelších pohádek, jež si generace čápů předávají, známe všichni tu o Mojžíšovi. Jak byl položen svojí matkou na vody Nilu, nalezen královskou dcerou a dobře vychován se stal velkým mužem, o němž se však neví, kde byl pohřben.

Druhou pohádku ale asi neznáte. Pochází z rodiny, dědila ji jedna čapí matka od druhé po celá tisíciletí a každá z nich ji vyprávěla lépe a lépe a my ji nyní budeme vyprávět nejlépe.

První dvojice čápů – ta, která s ní přišla, protože ji sama prožila – měla své letní sídlo na střeše roubeného vikingského dvorce poblíž rozlehlého rašeliniště ve Vend-Sysselu, jenž se nachází v hjörringském kraji, až docela nahoře, blízko města Skagenu v severním Jutsku. To abyste věděli, o jakém místě hovořím.

Také bych měl dodat, že tam veliké rašeliniště – pozůstatek zvednutého mořského dna, jak se můžeme dočíst v popisu toho kraje – dosud je a rozprostírá se na míle daleko, ze všech stran je obklopeno vlhkými loukami a houpajícími se bažinami a roste tam jenom rašelinný mech, nízký ostružiník a bídne stromky.

Skoro neustále se nad ním vznáší mlha a před více než sedmdesáti lety tam ještě žili vlci. Právem se tedy může zvat „divokým“ a jistě si umíte představit, oč více bažin i jezer, tedy oč neschůdněji tam bylo před tisíci lety!

Ovšem, co do jednotlivostí dalo se tam už tenkrát najít totéž. Rákos byl stejně vysoký, měl tentýž druh dlouhých listů a fialově

hnědé pernaté květy. Rovněž bříza se halila do bílé kůry a jemných volně visících listů jako dnes.

Co se týče živých tvorů – i moucha měla průhledný šat téhož střihu jako nyní, tělo čápa bylo už tehdy bílé s černými skvrnami a červenými punčochami.

Lidé, pravda, nosili jiný oděv, než káže současná móda, ale každému z nich, ať to byl lovec, nebo jeho sluha, každyčkému, kdo vstoupil na rašeliniště, se dařilo před tisíci lety, jako se daří těm, kdo tam přicházejí nyní. Probořili se a spadli dolů – ke králi močálů, jak jmenovali toho, jenž vládl této velké rašelinné říši. Králem bažin se mohl též nazývat, ale nám se zdá lepší říkat mu král močálů, i čápi jej nazývali stejně.

Velmi málo víme o jeho vládě, ale to je snad jenom dobře.

Blízko rašeliniště – u Limského fjordu – stál zmíněný vikingský roubený dům. Měl kamením vyzděný sklep, věž, tři poschodí a nad nimi, a na vršku lomenice, si vystavěl hnízdo čáp. Matka čápice usedla na vejce a byla si jista, že se vyvedou.

Jednoho večera zůstal otec čáp venku mnohem déle než jindy, a když se vrátil domů, byl celý rozčepýřený a schvácený.

„Musím ti vyprávět něco strašlivého!“ řekl čapí matce.

„Jen si to nech!“ odvětila. „Pamatuj, že mám vysedět mladé. Mohlo by mě to rozrušit!“

„Jenže tohle musíš vědět!“ pravil čáp. „Ona sem přišla – dcera našeho hospodáře! Odvážila se sem až z Egypta a nyní je pryč!“

„Ta z pokolení víl? Tak povídej! Na tohle jsem opravdu zvědavá!“

„Tak vidíš, matko! Jak víme, uvěřila tomu, co řekl lékař, sama jsi mi to vyprávěla. Uvěřila, že zdejší bahenní blatouch může pomoci jejímu churavému otci, i přiletěla sem ve svém pernatém kožíšku s dvěma dalšími pernatými princeznami, které musejí každý rok na sever, aby se vykoupaly a omládlý! Přiletěla – a teď je pryč!“

„Děláš takové okolky,“ pravila čapí matka, „že mi z toho zastydnou vejce! Nesnesu takové napínání!“

„Dával jsem dobrý pozor!“ pokračoval otec čáp. „A dnes večer, když jsem chodil rákosím tam, kde mne rašelina unese, přiletěly tři labutě. V jejich letu bylo cosi, co mi říkalo: ‚Dej pozor, to nejsou obyčejné labutě, mají jen takové peří!‘ Poznáš to citem, matko, to umíš stejně dobře jako já! Ty taky hned víš, jak se věci mají!“

„Nu ovšem!“ odvětila. „Ale vypravuj o princezně, poslouchání o labutím peří mám již dost!“

„Jak je ti známo, uprostřed rašeliniště se rozprostírá jakési jezero!“ pokračoval čapí otec. „I odsud bys ho mohla velký kus spatřit, kdyby ses chtěla zvednout. A právě v těch místech – mezi zeleným rákosím a zelenou bažinou – stojí velký strom. Na ten se ty tři labutě posadily, tloukly křídly a rozhlížely se. Jedna z nich odhodila labutí kožíšek a já v ní poznal naši princeznu.“

Seděla tam a neměla na sobě žádný jiný plášť nežli svoje dlouhé černé vlasy. Prosila obě ostatní princezny – to jsem jasně slyšel –, aby jí kožíšek dobře hlídaly, až se ponoří pod vodu pro květ, který na dně doufala najít.

Pokývly, ale sotva vstoupila do vody, vzlétly s kožíškem do vzduchu. Hledme, copak asi mají za lubem, ptal jsem se v duchu. Ona se zajisté ptala právě tak, když viděla, že se zvedají i s jejím pernatým kožíškem!

A pak uslyšela:

„Jenom se ponoř! Již nikdy nepoletíš v labutím kožíšku, už nikdy nespatriš egyptskou zemi! Zůstaneš sedět v bažině!“

Ještě zahlédla, jak trhají její pernatý kožíšek na tisíc kusů, jak peří lítá a snáší se všude kolem jako sněhová vánice. Pak obě ošklivé princezny odlétly.“

„To je hrozné!“ pravila čapí matka. „Nemohu to ani poslouchat! Přesto pověz, co se stalo dál!“

„Princezna naříkala a plakala! Slzy se jí řinuly z očí a padaly na strom. A strom se pohnul, protože to byl sám král močálů, který

bydlí v rašeliništi. Viděl jsem, jak se otočil, zvedl svoje dlouhé močálovité větve jako ramena a pak mizel.

To ubohé nešťastné dítě nesmírně vylekalo. Seskočilo na hou-pající se bažinatou půdu, ta však unese sotva mne! Ve vteřině se probořila a strom s ní.

V podstatě si pro ni přišel. Veliké černé bubliny se vyvalily na povrch a potom už po ní nebylo ani stopy. Nyní je pohřbena v divokém rašeliništi a nikdy se už s květem nevrátí do země egyptské. Ty bys nesnesla dívat se na to, mámo!“

„Přece jen jsi mi to ani neměl povídat v této době, aby se něco nestalo vejším! Však se princezna zachrání! Nějaké pomoci se jí jistě dostane. Kdybych to byla já nebo ty či někdo jiný z našeho rodu, byla by po nás veta!“

„Budu se po ní dívat každý den!“ pokývl otec čáp a také tak činil.

Uplynula dlouhá doba – a tu jednoho dne spatřil hluboko u dna zelený stonek, záhy se stvol přiblížil vodní hladině a objevil se na něm list, který stále a stále rostl. Pak vedle něj vyrazil pupen, a když nad ním čáp za kuropění opět přelétal, rozevřelo se silou slunečních paprsků poupě v květ.

Uprostřed kvítku leželo malé děvčátko a vypadalo tak čistě, jeho kůže byla tak hebká, jako by právě vystoupilo z lázně, a tolik připomínalo princeznu z Egypta, že čáp usoudil, že je to ona, jenom mnohem, mnohem menší.

Když ale všechno důkladněji rozvážil, pokládal za pravděpodobnější, že princezna je pouze matkou dítěte a otcem že je král močálů. Proto leželo v blatouchu.

„Tady však nemůže zůstat!“ pomyslel si čáp. „A nás je v hnízdě i bez něj mnoho! Ale něco mě napadá! Vikingská žena nemá potomky a tolikrát mě už o maličké prosila. Mnohokrát mi již vytkla, že jí žádné robě nepřináším. Nyní to konečně mohu udělat! Donesu dítě vikingské ženě. To bude radost!“

Vzal děvčátko, letěl s ním k roubenému domu, vyrazil zobákem otvor do napjaté kůže, jež sloužila za okenní tabulku, a položil děcko na ňadra vikingské ženy. Potom vzlétl k matce čápici, všechno jí převyprávěl a rovněž mládata byla už dost stará, aby poslouchala:

„Tak vidíš, že je princezna mrtvá! Naštěstí zachránila aspoň svoje děťátko a nyní je o ně postaráno!“

„Vždyť jsem říkala od začátku, že nějaká pomoc přijde!“ odpověděla matka čápice. „A nyní také trochu mysli na vlastní děti! Cítím, že se blíží doba odletu, začíná mě šimrat pod křídly! Kukačka a slavík jsou už pryč a křepelky si vyprávěly, že brzy přijde dobrý vítr! Naši mladí jistě dobře obstojí při cvičení, tím jsem si již dnes jistá!“

A vikingská žena měla opravdu velikou radost, když se ráno probudila a našla na svých ňadrech hezounké děťátko! Líbala je a hladila, ale nemluvně její pocity nesdílelo. Křičelo a mrskalo ručkama i nožkama. Nakonec přece jen pláčem usnulo, a jak tu tak bezbranně leželo, bylo tak krásné, že si nic krásnějšího ani nelze představit.

Vikingské ženě z toho bylo veselo a lehko, cítila se nezvykle svěží a byla si jistá, že se stejně neočekávaně jako maličká objeví i její hospodář se svým doprovodem. Povolala veškerou čeleď a dala se s ní do uklízení, aby všechno bylo v pořádku a připraveno na mužův příchod.

Dlouhé barevné záclony, do nichž se služkami vetkala obrazy pohanských bohů Odina, Thora a Freje, byly pověšeny, sluhové museli vyleštit staré štíty, jež chovali v domě pro ozdobu, lavici pokryly měkké podušky a krb uprostřed světnice byl obložen suchými poleny, aby se rychle mohl rozdělat oheň. Vikingská žena se sama velice přičiňovala, takže večer byla značně unavená a tvrdě usnula.

Když se pak k ránu probudila, strašlivě se polekala, neboť děťátko bylo pryč. Vyskočila, zapálila louč a všechno prohledala. Ale místo dítěte objevila v nohách postele jen velkou ošklivou žábu.

Pohled na ohyzdné zvíře vzbudil v ženě takový odpor, že vzala těžkou tyč, aby žábu utloukla. Ta se však na ni podívala tak divně, tak smutně, že ji nedokázala udeřit. Bezradně se rozhlédla kolem a vtom žába úpěnlivě a bolestně zaskřehotala. Žena se zhrozila, přiskočila k oknu a prudce je rozevřela.

Vycházející slunce vrhlo svoje paprsky na postel i na velikou žábu a pojednou – jako by se široká ústa zvířete stahovala – žába se zmenšila, tělo zružovělo, údy se staly hladkými a před ženou opět leželo její hezounké děťátko.

„Co to bylo!“ pravila. „To musel být nějaký ošklivý sen! Vždyť tu leží moje vlastní rozkošné, kouzelné dítě!“

Horoucně je líbala a pevně tiskla k srdci. Ale ono škrábalo a chňapalo kolem sebe jako divoké kotátko, takže bylo dobře, že se toho dne, ba ani následující den nevrátil vikingský pán, ačkoli jeho družina již nastoupila zpáteční cestu. Zastihl je nepříznivý vítr, vanoucí opačným směrem, přímo na jih, vítr jako stvořený pro čápy.

Všem se nelze zavděčit!

A v několika dalších osamělých dnech měla vikingská paní pochopit, jak je tomu s jejím děťátkem, jaké hrozné kouzlo na něm tkví.

Ve dne bylo spanilé a rozmarné jako světelný paprsek, v noci se však změnilo v ošklivou žábu, naříkavou a skřehotavou, se smutným očima. Jako by se u něj dvě dědičnosti neustále střídaly – vně i uvnitř.

A bylo to tím, že děťátko, které čáp přinesl, mělo ve dne podobu matky a povahu otce, v noci se pak projevovalo pokrevností obráceně. Z otcovy tělesné podoby vyzařovala matčina mysl a matčino srdce.

Jenže jak zrušit tuto moc, již vyvolalo čarodějné umění?

Srdce vikingské paní bylo naplněno úzkostí a smutkem nad tím vším. A přece visela na tom ubohém stvořeníčku, o jehož přeměnách si netroufala povědět svému hospodáři poté, co přijde domů. Jistě

by, jak bylo u nich zvykem, položil ubohé dítě na silnici, aby si je vzal, kdo chce, a to by laskavá vikingská paní nesnesla. Ano, jedinou možností bylo, že vikingský pán uvidí dítě jenom za jasného dne. A pak jednoho rána zašuměla čapí křídla nad střechou vikingského domu. V noci tu odpočívalo na sta čápů, aby se po velké přehlídce vznesli a odlétli na jih.

„Všichni připravit!“ zněl povel. „Ženy a děti také!“

„To je nám lehké!“ libovali si mladí čapí. „A šimrá nás v nohách, jako bychom je už měli plné živých žab! Je krásné chystat se na cestu do ciziny!“

„Držte se v hejnu!“ nařizovali otcové a matky. „A neklepejte stále zobáky, to nedělá dobře plicím!“

S tím vzlétli a v téže chvíli zazněla trubka. Pán domu přistál s veškerým svým mužstvem. Vraceli se s bohatou kořistí od galských břehů, kde lidé, právě tak jako v Británii, zpívali v úděsu:

„Osvobod' nás od divých Normanů!“

Vikingský dvorec u divokého močálu znovu ožil veselím a ruchem! Do světnice přinesli nádobu s medovinou, byla zapálena vysoká hranice i koně poraženi – slavnost měla být velkolepá. Obětník požehnal sluhy teplou koňskou krví, oheň praskal, kouř stoupal ke stropu, saze se usazovaly na trámech a padaly zpět. Ale na to tady byli odjakživa zvyklí.

Rovněž bylo pozváno přemnoho hostů a dostalo se jim pěkných darů, byly zapomenuty úskoky a falše. Všichni popíjeli a na znamení dobré nálady si házeli ohlodané kosti do obličeje. Skald – pěvec, ale také válečník, jenž putoval s výpravou a věděl o všem – přednesl píseň, v níž slyšeli o všech svých válečných skutcích a znamenitých činech.

Na konci každého verše zazněl refrén:

*„Bohatství pomine, přátelé zhynou,
také ty jednou zemřeš jistě.
Ale nikdy nezhyne slavné jméno!“*

Při těchto slovech tloukli všichni na štíty a nožem nebo kostí do desky stolu, aby to bylo hodně slyšet.

Vikingská paní seděla na příčné straně lavice v otevřeném slavnostním sále. Měla na sobě hedvábné šaty, zlaté náramky a velké jantarové perly. Byl to její nejlepší úbor a skald ve svém zpěvu zmiňoval také ji a hovořil o zlatém pokladu, který přinesla svému bohatému hospodáři.

Ten měl opravdovou radost z dítěte, které viděl pouze za dne. Nejen spanilost, ale i divokost děvčátka mu učarovaly. Říkal, že z něj může být srdnatá valkýra, to jest bojovná panna, která se dokáže bít s obry a ani nemrkne brvou, když cvičená ruka v žertu rozetne mečem její obočí.

Nádoba s medovinou byla vyprázdněna do samého dna a hned přitáhli novou. Pilo se hodně, neboť všichni zde byli přesvědčeni, že hodně vydrží.

Často se tenkrát užívalo přísloví: „Dobytče ví, kdy má jít domů z pastvy, ale nemoudrý muž neví nikdy, co jeho žaludek snese.“

Znali je i ti, co tu seděli, ale tak tomu bývá, že víme to, ale konáme ono. Rovněž se tehdy říkalo, že „Přítel omrzí, zdržuje-li se dlouho v domě jiného muže“ – ale zůstávali tu, neboť maso a medovina jsou dobré věci a bylo tu veselo! Zbytek noci pak strávili sluhové v teplém popelu, strkali prsty do tučných sazí a oblizovali je.

Byla to divná doba!

A bez ohledu na zvedající se podzimní bouře se vikingský pán rozhodl podniknout v tom roce ještě jednu výpravu. Vytáhl se svými lidmi k pobřeží Británie se slovy, že to je „jenom přes vodu“.

Jeho paní zůstala doma s děvčátkem a záhy bylo téměř jisté, že více miluje ubohou žábu se zbožnými očima a hlubokými vzdechy nežli krásné, ale škrabající a kousající lidské mládě.

Vlhké a drsné podzimní mlhy, jež bez úst ohlodávaly listí, ležely nad lesy a rovinami, „ptáci bezperáci“, jak tu říkali sněhu, přilétali v hustých hejnech a zima byla i na vodě. Vrabci zabrali čapí hnízdo a pomlouvali, jak bylo jejich zvykem, nepřítomné panstvo.

A kde byli tou dobou majitelé hnízda, oba čapi se všemi svými mláděty? Kde asi!

Byli v zemi egyptské, kde sluníčko teple svítilo jako u nás za letního krásného dne. Tamarindy a akácie kvetly kolem, Mohamedův půlměsíc zářil jasně na kopulích chrámů a čapi okupovali štíhlé věže. Odpočívali tu po dlouhé, předlouhé cestě a celá velká hejna měla hnízdo vedle hnízda i na mocných sloupech, popraskaných klenbách chrámů a dalších zapomenutých místech.

Datlová palma zvedala střechu svého větvoví do výše, jako by chtěla být slunečníkem. Bělošedé pyramidy směřovaly v čistém vzduchu k nebi jako stínové kresby, pštros ukazoval, jak hbitě dovede používat své dlouhé nohy, a odpočívající lev hleděl velkýma chytrýma očima na sfingu, napůl zasypanou pískem.

Vody Nilu ustoupily a celé koryto se hemžilo žábami. To byl pro čapí rodinu ten nejkrásnější pohled. Mláděta se dokonce domnívala, že něco tak bezměrně krásného může být jenom přelud.

„Taková nádhera na nás vždycky čeká v naší teplé zemi!“ pravila čapí matka a mládětům z toho až svrbělo v břiše.

„Uvidíme ještě něco?“ ptala se ale vzápětí. „Poletíme ještě dál, mnohem dál do země?“

„Tam již není nic k vidění!“ odpověděla čapí matka. „Za touto žírnou krajinou je jen divoký les, v němž strom prorůstá strom, a spolu se spleť popínavých rostlin tvoří neproniknutelnou houštinu, již si svýma těžkopádnýma nohama dokáže razit cestu jedině slon. Hadi tam jsou pro nás příliš velcí a čtyřnožci příliš rychlí. A kdybyste se odvážili až dovnitř pouště, skončíte s očima plnýma písku, a to ještě jste na tom dobře. Hůř to dopadne s tím, kdo se

dostane do pískové smršti. Ne, tady je nám nejlépe. Jsou tu žáby a kobylky! Tady zůstaneme a vy s námi!“

A zůstali.

Staří odpočívali ve svém hnízdě na štíhlém minaretu, a přece měli plno práce s hlazením svých kabátů. Také si zobákem popotahovali červené punčochy. Potom natáhli krky, vzájemně se pozdravili, zvedli nahoru hlavu s vysokým čelem ochmýřeným jemnými hladkými pírky a jejich hnědé oči chytře zářily.

Mladé samičky se rozvážně procházely mezi šťavnatým rákosím, pošilhávaly po mladých čápech a během navazování známosti při každém třetím kroku buď polkly žábu, anebo potřepávaly malým hádkem. Domnívaly se, že je to velice slušivé, a také jim to chutnalo. Samečkové zase vyvolávali hádky, tloukli druh druhu křídly a sekali po sobě zobáky, ba bodali se do krve.

Potom se zasnoubil ten a zadala se ona, mnoho samečků a samiček, vždyť kvůli tomu žili. Stavěli si hnízda a dostávali se přitom do nových hádek, neboť v jižních zemích jsou všichni tvorové horkokrevní. Ale bylo to zábavné na pohled a zvláště velké potěšení to působilo starým:

„Jak to sluší těm našim mladým.“

A každý den tu svítilo slunce, každý den bylo k mání plno jídla, nemuselo se myslet na nic jiného než na radovánky. To uvnitř bohatého zámku, u egyptského hospodáře, jak jej čápi nazývali, nebylo veselí domovem.

Mocný vládce ležel jako bez života na pohovce uprostřed velkého sálu s pestře pomalovanými zdmi, všechny údy ztuhlé. Vypadalo to, jako by ležel v tulipánu, a všichni příbuzní a sluhové stáli kolem něho. Nebyl mrtev, ale také nebylo možné říci, že žije. Spásná květina z rašeliniště v severských zemích, kterou měla nalézt a utrhnout ta, jež jej nejvroucněji milovala, nebude nikdy přinesena. Jeho mladá krásná dcera, která v labutím kožíšku zamířila přes moře a země k severu, se už nikdy nevrátí.

„Je mrtvá a zmizela!“ oznámily obě labutí panny po návratu domů a podepřely svá slova báchorkou, již vypravovaly na potkání:

„Letěly jsme všechny tři vysoko ve vzduchu. Přesto jsme neunikly očím lovce. Vystřelil tím směrem šíp, který zasáhl naši mladou družku. Pomalu, zpívajíc svoje sbohem, klesala doprostřed lesního jezera. Pohřbily jsme ji na břehu pod smuteční vrbou. Ale pomstily jsme se. Přivázaly jsme oheň pod křídla vlaštovky, která bydlela pod lovcovou rákosovou střechou, ta se vzňala, dům se ocitl v plamenech a on v nich uhořel.

Oheň bylo vidět přes celé jezero, jeho odlesky dopadaly až ke schýlené smuteční vrbě, kde je ona nyní zemí v zemi. Nikdy se už nedostane do egyptské země!“

Nato se obě falešnice rozplakaly a otec čáp, který je dobře slyšel, zaklapal zobákem, až se to rozléhalo:

„Jaká to lež, jaký výmysl! Mám chuť prohnat jim prsa zobákem!“

„A ulomit si jej!“ odušila čapí matka.

„To bys pak krásně vypadal! Měl bys myslet na sebe a na svoji rodinu, všechno ostatní je vedlejší!“

„Stejně si sednu na římsu otevřené kopule. Snad se učenci a mudrci, až budou zítra ráno hovořit o nemocném, dostanou věci trochu na kloub!“

A učenci a mudrci se sešli a hovořili mnoho, probírali zešíroka, v čem se čáp nevyzná – ale docela nic z toho nevyplýnulo pro nemocného nebo pro jeho dceru v divokém rašeliništi. Přesto bychom si je měli poslechnout. Nikdy neškodí vědět víc! Zvědět, co předcházelo, a tak lépe porozumět té historii – aspoň tolik jako otec čáp.

„Láska plodí život! Nejvyšší láska plodí nejvyšší život! Jenom láskou je možné získat spásu pro jeho život!“

Tak bylo hovořeno a byla to nesmírně chytrá a výstižná řeč – jak tvrdili učenci.

„Nu což, nebyla to špatná myšlenka!“ souhlasil otec čáp. „Já tomu tedy moc nerozumím!“ prohlásila čapí matka. „A soudím, že to není mojí vinou, nýbrž vinou té myšlenky! Ale na tom ostatně nezáleží, mám jiné věci na starosti!“

A pak hovořili učenci o rozmanitých láskách. O rozdílech mezi láskou snoubenců a láskou rodičů k dětem, o lásce světla k rostlinám – vždyť stačí, aby sluneční paprsek políbil bahno, a probudí se v něm klíček rostlinky.

Bylo to obšírné a vypadalo to tak učeně, že to po chvíli čapí otec nedokázal sledovat, neřku-li, aby to opakoval. Nicméně se nad tím zamyslel a s napůl zavřenýma očima stál celý den na jedné noze. Ba, byla to učenost příliš těžká, než aby ji unesl.

Ale jednomu porozuměl otec čáp přece – neboť už to slyšel jak od prostých lidí, tak od těch nejurozenějších a šlo jim to od srdce –, že to je velké neštěstí pro mnoho tisíc lidí a pro celou zemi, že ten muž leží nemocen a nemůže se vyléčit. Radostí a požehnáním by bylo, kdyby opět nabyl svého zdraví.

„Jenže kde roste květina, jež by jej uzdravila?“ ptali se všichni a hledali v učených knihách i zářících hvězdách, ve vzduchu a větru, pátrali všemi směry, jež je napadly. Z toho učenci a mudrci vyvodili, co jsme již slyšeli:

„Láska plodí život, život pro otce.“

A říkali ještě více, dokonce tolik, že tomu sami nerozuměli, a nakonec všechno opakovali a napsali jako recept:

„Láska plodí život.“

Ale pokud šlo o to, jak tu věc podle receptu zhotovit, byli v koncích. Jediné, na čem se sjednotili, bylo, že pomoc musí přijít od princezny, od té, která celou duší a celým srdcem lnula ke svému otci. Nakonec je i napadlo, jak by se to dalo provést – ale tomu bylo nyní již více nežli rok a den.

Nicméně bylo tenkrát usneseno, že se princezna o novoluní, až měsíc zajde, odebere k sfinze, odhází písek ode dveří na jejím úpatí

a vstoupí dlouhou úzkou chodbou do jedné z největších pyramid. Tam ležel jeden z mocných starověkých králů, obklopen nádherou a krásou, zabalen jako mumie, a ona měla opřít hlavu o jeho mrtvé tělo. Neboť jen tak se jí mohlo zjevit, kde najde spásu pro svého otce.

Princezna to všechno vykonala. A ve snu se dozvěděla, že má z hlubokého močálu v dánské zemi, místo bylo přesně označeno, přinést květ bažinného lotosu, který se v hloubi vody dotkne jejích prsou.

Proto letěla v labutím kožíšku z egyptské země až k divokému severskému rašeliništi.

Hled'te, tohle všechno věděli otec čáp a matka čápice a i my toho nyní víme víc, nežli jsme věděli dříve.

Rovněž je nám známo, že ji král močálů stáhl dolů k sobě a že ji doma pokládali za mrtvou a zmizelou. Jenom největší mudrc ze všech řekl jako čápí matka:

„Však ona se zachrání!“

I hodlali na ni čekat, neboť je nenapadalo nic lepšího.

„Myslím, že vyfouknu labutí kožíšky oběma ošklivým princeznám!“ řekl otec čáp. „Tak se už nikdy nedostanou k divokému rašeliništi a nebudou nikomu ubližovat. Také labutí kožíšky schovám tam nahoře, než budou potřeba!“

„A kdepak je tam hodláš schovat?“ zeptala se čápí matka.

„V našem hnízdě!“ odvětil. „S pomocí našich posledních mláďat je dopravím na sever, a kdyby nám byly příliš těžké, je ještě dost míst cestou, kde je můžeme ukrýt do příštího stěhování. Jednoho labutího kožíšku by sice bylo pro nebohou princeznu dost, ale budou-li dva, nic to nepokazí. Je lepší mít vícero šatů pro pobyt v severských zemích!“

„Nedostane se ti za to díků!“ uzavřela čápí matka. „Ale ty jsi pán! Já do tvých úmyslů nemám co hovořit – kromě chvil, kdy sedím na vejcích!“

Ve vikingském dvorci u divokého rašeliniště, kam se čápi z jara znovu vydali, dostalo se zatím maličké jména. Helgou ji nazvali, ale to jméno bylo příliš něžné pro povahu, jíž byla dívka obdařena. Nicméně měsíc za měsícem děvčátko rostlo a po letech, během nichž čápi neustále konali tutéž cestu – na podzim k Nilu, na jaře k rašeliništi –, se z děcka stalo veliké děvče, a sotva se kdo nadál, byla z ní šestnáctiletá panna.

Krásná skořápka, ale tvrdé a hrubé jádro učinily ji ještě divočejší, nežli byla většina lidí v této tvrdé a temné době.

S rozkoší nořila svoje bílé ruce do horké krve poraženého obětního koně, sama dokázala překousnout krk černému kohoutu, kterého měl obětní kněz zaříznout.

Svému pěstounovi říkala docela vážně:

„Kdyby tvůj nepřítel otočil lano okolo trámů ve střeše a strhl je nad tvoji komorou, zatímco bys spal, já bych tě nevzbudila, i kdybych mohla! Já bych to neslyšela, tak mi ještě nyní vře krev kolem ucha, na které jsi mi dal před lety políček! Já si to pamatuji!“

Ale vikingský pán nepřikládal těm slovům váhy. Stejně jako ostatní byl oslepen dívčinou krásou, aniž si povšiml jejích jiných vlastností.

Bez sedla sedávala jako přirostlá ke koni, kterého poháněla k plnému trysku, a nesekočila z něj, ani když se dostával do boje s jinými hřebci. Oblečena se vrhala ze skalního útesu do prudkého příboje fjordu a plavala vstříc vikingskému člunu mířícímu k pevnině. Ze svých krásných dlouhých vlasů ustříhla nejdelší kadeř a splela si z ní třetinu pro svůj luk.

„Co sám zhotovíš, je to nejlepší!“ říkala.

Vikingská paní, oplývající silnou vůlí, jak to bývalo v té době běžné, se ve vztahu k dceři projevovala jako slabá a bázlivá žena. Jistě i proto, že věděla, jaké kouzlo tíží to strašlivé dítě. A Helga ji zase s obzvláštní zlobnou radostí děsila.

Sedala před matkou stojící na zápraží či vcházející do dvora na okraji studně, mrskala rukama i nohama a nakonec mizela v úzké hluboké prohlubni. Zde se – přemožena svojí žabí povahou – hned potápěla, hned vynořovala, načež se jako kočka vyškrábala nahoru, vešla do slavnostního sálu a voda, jež z ní crčela, odplavovala zelené listí, jež bylo nasypáno na podlaze. Leč přece byla chvíle, která dovedla divokou Helgu trochu umírnit. Bylo to večerní stmívání. Tehdy se zklidňovala a stávala se zamyšlenou. Dala se volat a vést, jako by ji niterní cit vábil k matce. A když slunce zapadalo a schylovalo se k proměně, sedala tiše, svažetělá do podoby mloka, jenomže s tělem daleko větším, nežli toto zvíře mívá, a o to ošklivějším.

Vypadala jako bědný trpaslík s žabí hlavou a plovací blánou mezi prsty. V jejím pohledu bylo cosi velmi smutného i její hlas zmizel – z jejího hrdla vycházelo jen hluché kvákání, ne nepodobné zvukům ve spaní škytajícího dítěte. V těch okamžicích ji mohla vzít vikingská paní na klín – a také tak činila –, nevnímala její ošklivou podobu, viděla jenom její výmluvné oči a říkala:

„Málem bych si přála, abys zůstala němou žabičkou! Je na tebe strašlivější pohled, když vyjde na povrch tvoje spanilost.“

A psala runy, posvátné značky čarodějně, jež působí proti kouzlům a nemoci, házela je přes ubohou, ale ke zlepšení nedocházelo.

„Ani bych nevěřil, že byla někdy tak malá, že ležela v leknínu!“ prohlásil otec čáp po posledním přiletu.

„Nyní je z ní dospělý člověk a nesmírně se podobá své egyptské matce, kterou jsme již nespatri! Nezachránila se, jak sis myslela ty a ten největší učenec. Prošel jsem již poněkolikáté křížem krážem celé rašeliniště, ale nikde po ní není ani stopy! I v letech, kdy jsem dorazil několik dní před tebou, abych spravil hnízdo a to i ono pořídil, jsem v noci neustále létal nad otevřenou vodou, jako bych byl sova nebo netopýr, ale bez výsledku! Nemohli jsme jí ani odevzdat labutí kožešinky, které jsme s takovými obtížemi přivlekli s mláďaty

z nilské země. Tři cesty jsme se s nimi hmoždili. Nyní leží již řadu let na dně hnízda, a kdyby tu, nedej Pánbůh, vypukl požár a roubený dům shořel, je po nich veta!“

„I po našem starém dobrém hnízdě by byla veta!“ pravila čapí matka. „Na to ovšem myslíš míň než na kožešinky a svoji rašelinovou princeznu! Měl bys už jednou sejít k ní dolů a zůstat v močálu! Jsi špatným otcem rodiny, ale to ti říkám od doby, co jsem poprvé seděla na vejcích. Jen aby se nám – nebo našim mladým – neocitl pod křídly šíp té bláznivé vikingské holky! Vždyť ona ani neví, co dělá. Zcela opomíná, že jsme zde staršími usedlíky nežli ona. A že nikdy nezapomínáme na své povinnosti. Včas platíme svoji roční daň, jedno pero, jedno vejce a jedno mládě, jak to žádá právo. Myslíš, že bych si troufla, když je venku, sletět dolů jako za starých časů a jako to dělám v Egyptě, kde jsem napolo přítelkyní všech? Ne, sedím tady nahoře a zlobím se na ni – holku zlou – a také se zlobím na tebe! Měls ji nechat ležet v leknínu a nyní by byla dávno pryč!“

„Jsi mnohem ctihodnější než tvoje řeč!“ pousmál se otec čáp. „Znám tě lépe, nežli znáš sama sebe!“

A potom vyskočil, dvakrát zamával těžkými křídly, natáhl nohy dozadu a plul odtud, aniž by pohnul jediným pírkem. Když měl za sebou kus cesty, ještě jednou mocně zamával, slunce svítilo na jeho bílé peří, krk a hlava se napínaly vpřed, jak letěl a vznášel se.

„Pořád je nejhezčí ze všech!“ pomyslela si matka čápice. „Ale říct mu to nesmím!“

Léto minulo a letos se už s časným podzimem vrátil vikingský pán s kořistí a zajatci, mezi nimiž byl také křesťanský kněz, jeden z těch mužů, kteří bojovali proti severským modlám. A tak se v síni a ženské komnatě často hovořilo o nové víře, která se šířila zeměmi na jihu, ale prostřednictvím svatého Ansgara se dostala i nahoru do Hadeby u Slien.

Sama Helga slyšela o víře v Krista, který přišel, aby spasil lidské pokolení. Šlo jí to však, jak se říká, jedním uchem dovnitř a druhým ven. Pro slovo „láska“ měla pochopení, jenom když se zavřená v komoře scvrkla do podoby ubohé žáby. Ale vikingská paní naslouchala tomu vyprávění a cítila se podivně zaujatou pověstmi a zprávami, jež se šířily o synu jediného pravého Boha.

Mužové, kteří se vrátili z výpravy, zase vzpomínali na nádherné chrámy z drahocenných tesaných kamenů, jež byly postaveny tomu, jehož příkázáním je láska. Několik zde získaných nádob, dovedně tepaných a zhotovených z těžkého čistého zlata, bylo dokonce přivezeno. Každá voněla zvláštní kořenovou vůní. Byly to kadidelnice, kterými křesťanský kněz mával před oltářem, na němž nikdy netekla krev, ale víno a žehnaný chléb se měnily v krev toho, který se obětoval.

Křesťanský kněz byl uveden do kameny vyzděných hlubokých sklepů roubeného stavení, spoután na nohou i rukou lýkovými pouty. Byl krásný jako Odinův syn Baldur, říkala vikingská paní dojatá jeho bídou. Ale Helga žádala, aby mu pod kolena protáhli provaz a přivázali jej k ocasům divokých volů.

„Potom bych pustila psy! A hoj! Rovnou pryč, přes močály a bažiny! To by byl veselý pohled – a ještě veselejší by bylo, kdybych se za nimi mohla hnát na koni!“

Ale vikingský pán nechtěl, aby cizí kněz byl takovýmto způsobem usmrčen. Chtěl jej jako odpůrce a pronásledovatele vysokých bohů nazítrí ráno obětovat na krvavém kameni v háji. Bylo to poprvé, co zde měl být obětován člověk, a mladá Helga hned prosila, aby ona směla skropit modly a lid jeho krví. Vytáhla svůj lesklý nůž, a když jí jeden z velkých kousavých psů potulujících se po dvoře přeběhl přes nohy, vrazila mu nůž do boku.

„To je jenom, abych jej vyzkoušela,“ pravila.

Vikingská paní se bolestně zahleděla na zlé a zlomyslné děvče, a když přišla noc a s ní dceřina proměna, hovořila k ní vroucími slovy hluboce zarmoucené duše.

Ošklivý mlok vypadal sklíčeně, upíral na ni svoje hnědé smutné oči a zdálo se, že rozumí, že myslí lidsky.

„Nikdy, ba ani svému hospodáři jsem jediným slovem neprozradila, jakým dvojnásobným utrpením kvůli tobě procházím!“ pravila vikingská paní. „Mé srdce se nad tebou rmoutí víc, než bych si sama pomyslela! Ale veliká je láska mateřská. V tvé mysli ovšem není ani kousek místa pro takový cit! Tvoje srdce je jako kus močálu! Odkudpak ses vlastně dostala do mého domu?“

Po té otázce se ubohá bytůstka podivně zachvěla. Zdálo se, že se matka dotkla neviditelného pouta mezi jejím tělem a duší, a velké slzy se jí draly do očí.

„Krušná doba ti jednou nastane!“ pokračovala vikingská paní. „A hrozné to bude i pro mne! Kdyby tě raději jako dítě položili na silnici a noční chlad tě ukonejšil k smrti!“

Poté vikingská paní zašla s hořkým pláčem za volnou kožešinovou záclonu, která oddělovala přístěnek od světnice, a scvrklý mlok zůstal sám v koutě.

Seděl tiše, ale nakonec ve stále kratších intervalech vyrážel z hloubi svého nitra přidušené vzdechy. Bylo to, jako by se v koutku jeho srdce bolestně rodil nový život. Učinil krok vpřed, naslouchal, opět o krok postoupil a nemotornými pohyby neslyšně odstranil kůl, jímž byly zapřeny dveře. Pak vytáhl kolíček držící kliku, vstoupil do vedlejší místnosti a chopil se rozžehnuté lampy, která tu stála. Vše nasvědčovalo, že mu jakási silná vůle dodává sil, neboť dokázal zmoci i závoru na padacích vratech a vplížil se dolů k zajatci.

Dotkl se ho svýma studenýma slizkýma rukama, což kněze probudilo. Zhrozil se obludy před sebou jako ošklivého zjevení, mlok však vytáhl nůž, přeřezal jeho pouta a kynul mu, aby šel za ním.

Muž vzýval jména všech svatých, dělal znamení kříže, a když netvor zůstal nezměněn, pravil slovy bible:

„Blažený, kdo rozumně jedná s malými. Pán jej zachrání ve zlý čas! Kdo jsi? A odkud máš tuto strašnou zvířecí podobu, ač pln skutků milosrdenství?“

Mlok neodpověděl, jen vězni znovu pokynul a vedl jej za závěs zakrývající opuštěnou chodbu a ven do chléva. Tam přistoupil ke koni, na něhož se měl kněz vyšvihnout, sám se mrštně vyšplhal před něj a držel se zvířete za hřívu. Zajatec porozuměl a rychlým klusem vyjeli ze dvora.

Venku na otevřené pláni, na cestě, kterou by bez pomoci nikdy nenašel, kněz zapomněl na ošklivou podobu mloka, cítil, že milost Pánaboha přichází k němu skrze tohoto netvora. I přeříkával zbožné modlitby a pěl svaté písně, při nichž se mlok chvěl. Leč způsobily to modlitby a zpěv, anebo chlad jitra, jež se blížilo? Co pocítoval?

Jednu chvíli se zvedl vysoko do vzduchu, aby zastavil koně a seskočil, ale kněz jej držel pevně a pokračoval ve zbožném zpěvu, jako by tím mohl přemoci očarování, jež přisoudilo dívce podobu ošklivé žáby. A kůň uháněl ještě divočeji vpřed, nebe růžovělo, a sotva se první paprsek slunce prodral bílým mrakem, nesesedla na něm žába, ale kráska démonické mysli.

Kněz držel líbeznou mladou dívku ve svém náručí, a jat hrůzou nad tou proměnou, seskočil z koně v domnění, že jde o nové zhoubné kouzlo. Helga byla týmž skokem rovněž na zemi, a přestože jí dětské sukénky sahaly sotva po kolena, sáhla po ostrém noži u pasu a vrhla se na překvapeného kněze.

„Jdu k tobě!“ volala. „Jdu k tobě, abych ti mohla vrazit nůž do těla. Jsi bledý jako sníh! Otroku! Holobrádku!“

Dorážela jako saň, utkali se v těžkém boji, ale zdálo se, jako by knězi dodávala síly neviditelná moc.

Držel dívku pevně a starý dub mu pomohl, když uvolněnými kořeny takřka svázal její nohy, které se pod ně svezly. Vedle vyvěral potůček, i postříkal kněz jeho vodou obličej a prsa dívčina, vyzval

nečistého ducha, aby z ní vystoupil, a požehnal ji po křesťanském způsobu.

Leč svěcená voda neměla dost síly tam, kde netryskal také proud víry. A přece i v tom byla jeho převaha. Ne vyhraný boj, ale jeho počínání zlou moc přemohlo. Dívčina ramena klesla a ona hleděla překvapenými zraky na pobledlou tvář muže, jenž se jí jevil jako mocný kouzelník, silný v čarování a tajném umění. Vždyť temné runy četl a tajuplná znamení dělal ve vzduchu!

Ani před lesklou sekerou napřaženou proti jejím očím by nepohnula brvou, ale sklopila je, když jí dělal znamení kříže na čele a na prsou. Jako krotký pták tu nyní seděla, hlavu skloněnou na prsa.

A on k ní něžně hovořil o skutku lásky, který vykonala této noci, když v kůži ošklivé žáby k němu přišla, uvolnila jeho pouta a vyvedla jej ven, ke světlu a životu.

Říkal, že i ona je spoutaná, dokonce těsnějšími pouty nežli on, ale že se jí zase dostane pomoci od něho, aby rovněž vyšla vstříc světlu a životu. Že ji dopraví k svatému Ansgarovi do Hadeby a že se tam, ve městě křesťanů, kouzelná moc zlomí. Ale v žádném případě ji nepoveze vpředu, i kdyby se sebeklidněji chovala.

„Vzadu na koňském zadku musíš sedět, ne přede mnou! Kouzlo tvé krásy jsou čáry zlých sil a těch se bojím – i když vím, že mé je vítězství v Kristu!“

Po těch slovech padl kněz na kolena a modlil se tak nábožně a vroucně, že se celá mlčenlivá příroda lesní přeměnila ve svatý chrám. Ptáci začínali zpívat, jako by patřili k nové obci, divoká máta voněla, jako by chtěla nahradit ambru a kadidlo, a kněz dál zvučně hlásal slova Písma:

„Světlo shůry nás navštívilo, aby svítilo těm, kteří sedí v temnotě a ve stínu smrti, aby vedlo naše nohy na cestě míru!“

A potom se rozhovořil o touze všehomíra, a zatímco hovořil, stál kůň, který je nesl divokým klusem, na místě, jen tiše potřásal větévkami ostružin, až zralé šťavnaté plody padaly dívce na ruku,

jako by se samy nabízely k osvěžení. Když skončil, nechala se Helga bez odporu zvednout na koňský hřbet. Křesťanský muž svázal dvě větve lýčím, takže tvořily kříž, ten držel vztyčený v ruce a Helga seděla za ním jako náměsíčná.

Tak jeli lesem, který stále houstl, a cesta se tratila, až zmizela docela. Trní ji uzavíralo jako závora, již bylo nutné objet, a také pramen nepřecházel v bublavý potůček, nýbrž ve stojatý močál, který bylo třeba překonat. Plný síly i svěžesti byl však čerstvý lesní vzduch a neméně síla spočívala ve slovech milosti vyprávějících o víře a křesťanské lásce, o vroucí touze vést ke světlu a životu.

Říká se, že kapky vody naruší i tvrdý kámen a mořské vlny ohladí i špičaté balvany. Také rosa milosti, která se snesla na mladou Helgu, rozrušila vše, co v ní bylo tvrdého, a uhladila všechno ostré. Ještě to ale nebylo patrné, ani ona sama o tom ještě nevěděla, stejně jako semínko zahrnuté první osvěžující vláhou a teplými slunečními paprsky neví, že v něm již klíčí rostlinka a květ.

Jako matčin zpěv utkvívající nepozorovaně v mysli dítěte, jež žvatlavě opakuje, co slyšelo, aniž tomu ihned rozumělo, měla i zde slova sestavená v myšlenku naději, že budou časem pochopena. Vyjeli z lesa, zamířili přes vřesoviště a opět jeli lesy bez cest, dokud se večer nesetkali s lupiči.

„Kdepak jsi ukradl tu hezounkou panenku!“ volali, zarazili koně a strhli z něho oba jezdce.

Bylo jich mnoho a kněz neměl jinou zbraň než nůž, o který připravil Helgu. Mával jím kolem sebe, ale vtom se po něm jeden z loupežníků rozehnal sekerou. Křesťanský muž šťastně uskočil stranou, takže nebyl zabit, avšak ostří velké sekery vniklo koni tak hluboko do krku, až krev vytryskla a zvíře se svalilo na zem.

To vytrhlo Helgu z dlouhého a hlubokého zadumání. Vrhla se k chroptícímu zvířeti a kněz se postavil před ni, aby ji hájil a chránil. Ale jeden lupič se rozpřáhl svým těžkým železným kladivem a zasáhl ho do čela, až se roztříštilo a jeho krev i mozek se rozstříkly kolem.

Kněz padl bezvládně k zemi a dívka se ocitla v zajetí těch bezbožníků. V ten okamžik však zapadlo slunce, poslední sluneční paprsek pohasl a Helga se počala měnit. Bělozelená ústa jí sahala přes polovinu obličeje, tenčící se lokty pokryl sliz a vějířovitá plovací blána se doširoka roztáhla přes něžnou dlaň.

Lupiči s hrůzou ustoupili od ohyzdného netvora a ona, jak jí kázala žabí povaha, skákala před nimi do vzduchu, výše, než byla sama, a záhy zmizela v houští. Lupiče nenapadlo nic jiného, než že se nechali zmámit zlou lstí – či tajemnou mocí čarodějnou – a polekaně se rozutekli.

Vyšel měsíc.

A že byl právě v úplňku, dopadalo jeho světlo široko daleko a v té záři vyskočila z křoví Helga ve své noční podobě. Zastavila se u mrtvoly křesťanského kněze, pak přistoupila k zabitému koni. Její žabí oči se zdály plné slz a také hlava vydala skřek, jako když dítě propuká v pláč. Vrhala se hned na jednoho, hned na druhého, nabírala vody do ruky, mnohonásobně zvětšené plovací blánou, a lila ji na ně. Byli ale mrtvi a mrtvi zůstali!

Tomu rozuměla – záhy mohla přijít dravá zvířata a sežrat jejich těla. Ne, to se nesmělo stát! I hrabala v zemi, jak mohla, aby jim vyhrabala hrob, ale měla k tomu jenom silnější kus dřívka a ruce, na nichž se po chvíli napjatá plovací blána protrhla, až krev vystříkla.

Pochopila, že se jí práce nezdaří. I spěchala nabrat novou vodu, umyla obličej mrtvého a pokryla jej svěžím zeleným listím. Poté přitáhla několik velkých zelených větví, nakladla je na obě mrtvá těla a mezi ně nastlala nové lupení. Nakonec vzala nejtěžší kámen, jaký mohla zvednout, zatížila jím mohylu a zbytek otvorů ucpala mechem, přesvědčena, že je náhrobek pevný a řádný.

Při té těžké práci minula noc, vyšlo slunce – a Helga tu opět stála ve své dívčí kráse, leč s krvácejícíma rukama a poprvé se slzami na ruměných panenských tvářích. Ano, během této proměny probíhal těžký zápas v jejím nitru. S chvěním se rozhlížela a potom se jako

pronásledovaná hrůzným snem rozběhla k vysokému štíhlému buku. Pevně se ho přidržela hledajíc oporu, ale hned nato vylezla jako kočka na vrchol stromu a seděla tam jako poplašená veverka.

Tak strávila celý dlouhý den v lesní samotě a kolem bylo ticho a mrtvo. Ale opravdu tam bylo mrtvo?

Vždyť nedaleko poletovali dva motýli, hráli si a vzápětí zase zápolili, vedle bylo několik mravenišť, každé s mnoha sty pilných stvořeníček, která se hemžila a pobíhala porostem křížem krážem. Ve vzduchu tančilo nesčetně komárů, hejno vedle hejna, a všude bzučely houfy much, třepetala se boží kuřátka, vážky a další okřídlení tvorové. Rovněž dešťovka vylezla z vlhké země, kterou krtci již před ní nakypřili. Jinak ovšem bylo ticho a mrtvo kolem, neboť tak se liduprázdné pustině říká a rozumí. Nikdo si nepovšiml mladé Helgy kromě jeřábů, kteří poletovali a křičeli v koruně, do níž se uchýlila. Po krátkém obhlížení se zvědaví ptáci odvážně přiblížili až k ní. Ale pohled jejích očí způsobil, že odlétli, aniž z ní byli moudří, a stejně tak nezmoudřela ona ze sebe.

Když se přiblížil večer a slunce se sklonilo k západu, začalo kouzlo znovu působit. Spustila se ze stromu, a sotva poslední paprsek pohasl, seděla dole opět svráštělá žába s potrhányi plovacími blánami na rukou. Její oči však zářily odleskem krásy, jakou neměla Helga ani ve své nejkrásnější denní podobě. Nejvlídnější dívčí oči, svědčící o hluboké mysli a vroucím srdci, vyhlédly z žabí škrabošky, pak vypukly v pláč a ronily těžké a pokorné slzy.

Nedaleko narovnaného hrobu ještě ležel kříž z větví, poslední práce toho, jenž byl nyní tak daleko. Helga jej uchopila a tu ji napadlo zasadit jej mezi kameny nad ním a zabitým koněm. Bolestnou vzpomínkou vyhrkly jí nové slzy a v tomto rozpoložení se rozhodla přičinit znamení kříže i do země kolem hrobu.

A právě ve chvíli, kdy znamení kříže vrývala, spadly z jejích rukou plovací blány jak roztrhané rukavice.

Dokončila svoji práci, umyla se celá v čisté vodě potůčku, s údivem si prohlédla svoje jemné bílé dlaně a udělala ve vzduchu další znamení kříže mezi sebou a mrtvým. Tu se zachvěly její rty, pohnul se jazyk a jméno, které tolikrát zaznělo za jízdy lesem, vyšlo z jejích úst:

„Ježíš Kristus!“

Vtom spadla žabí kůže a ona byla i přes příkrov noci vtělené mláďa a krása. Leč hlava se klonila znaveně, údy toužily po odpočinku.

Usnula, ale její spánek neměl dlouhého trvání. O půlnoci procitla a před ní stál mrtvý kůň. Byl opět plný svěžesti a síly, oči mu svítily a srst na zraněném krku se leskla. A vedle něj se objevil zabítý křesťanský kněz. „Krásnější než Baldur,“ řekla by vikingská paní, přestože přicházel jako plameny ohně.

Vážnost spočívala v jeho velkých vlídných očích a jejich spravedlivý pohled pronikal až do nejtajnějších záhybů srdce, k němuž bylo promlouváno. A Helga se pod jeho naléhavostí chvěla a její paměť se probouzela takovou silou, jako by nastával soudný den. Vše dobré, co jí bylo kdy prokázáno, každé vlídné slovo, jež k ní bylo promluveno, jako by ožilo. Pochopila, že to byla láska, co ji vzpružovalo ve dnech zkoušky. Ji, potomka duše a bahna, jenž se dával vést jenom svými rozmary a sám od sebe nic neučinil. Vše, co jí bylo dáno, jako by bylo samo o sobě cílem.

I sklonila se hluboko, pokorná a zahanbená před tím, jenž jistě dovede číst nejen v záhybech srdce, ale i v nejtajnějších myšlenkách. Jako bleskem zasáhl ji oheň očisty, plamen Ducha svatého, a v tom okamžiku křesťanský kněz promluvil:

„Ty, dcero močálu,“ řekl, „jež jsi z bahna a země vyšla – ze země opět vstaneš! Paprsek v tobě vrátí se ke svému určení, paprsek nikoli sluneční, nýbrž paprsek od Boha!“

Žádná duše nebude ztracena, ale dlouhá je pomíjeječnost, toť kletba věčnosti. Přicházím ze země smrti, do níž i ty jednou vstoupíš, abys prošla hlubokými údolími k zářícím horám, kde

milost a dokonání bydlí. Ale nyní tě ještě nepovedu do Hadeby ke křesťanskému pohřbu. Nejdřív musíš roztrhnout vodní štít nad hlubokým močalovištěm, vytáhnout živý kořen svého života i dětství a vykonat vlastní skutky. Teprve pak smíš přijít zasvěcení!"

Zvedl ji na koně a podal jí zlatou kadidelnici. Byla k nerozeznání od té, s níž se již setkala ve vikingském dvorci. Vycházela z ní sladká a silná vůně a otevřená rána na jeho čele svítila jako diadém.

Pak se sklonil, uchopil kříž, jímž ozdobila mohylu, zvedl jej vysoko vzhůru a už letěli vzduchem přes šumící les, přes pahorky, jež byly hřbitovem obrů sedících na svých zabitých koních, a jejich mocné postavy se zvedly a vyjely k okolním vrcholům. V měsíčním svitu jim okolo čela zářily široké zlaté pásy se zlatými přezkami, pláště se třepetaly větrem. Drak, který hlídal poklady, zvedl hlavu a hleděl za nimi, trpaslíci vybíhali z návrší, děr a brázd a všude se hemžila jejich červená, modrá a zelená světla, mihotala se jako jiskry v popelu ze spáleného papíru.

Tak přes les a vřesoviště, přes potoky a bažiny doletěli až k divokému rašeliništi. Vznášeli se nad ním ve velkých obloucích a křesťanský kněz zvedl kříž do výše, až zazářil jako zlato, a z jeho úst zněl mešní zpěv.

Helga zpívala s ním, tak jako dítě zpívá se svojí matkou, mávala kadidelnicí, z níž vycházela oltářní vůně, a její divoplodnou mocí rozkvetly rákosy i ostřice pod nimi. Také všechna semínka hluboko na dně vzklíčila, vše, co mělo v sobě život, zvedlo se nad hladinu. A na spleti leknínů, jež vytvářela jakoby květinami protkávaný koberec, ležela žena, a byla tak mladá a krásná, až se Helga ulekla, že vidí samu sebe, že se to její obraz zrcadlí v tiché vodě.

Ale byla to její matka, choť krále močálů, princezna z nilských vod. Mrtvý kněz rozkázal, aby spící byla vyzvednuta na koně. Ten však klesl pod její tíží, jako by jeho tělo bylo jen rubáš poletující větrem, ale znamení kříže posílilo vzdušný přelud a všichni tři se snesli k pevné zemi.

V té chvíli zakokrhal ve vikingském dvoře kohout, preludy se rozplynuly v mlhu a proti sobě stály jen matka a dcera.

„To jsem já v hluboké vodě!“ hlesla matka.

„To jsem já v lesklém štítě!“ zvolala dcera.

Přitiskly se k sobě a nejsilněji bušilo srdce matčino.

„Moje dítě! Květ mého vlastního srdce! Můj lotos z hlubokých vod!“

S pláčem objala Helgu ještě pevněji a její slzy byly pro dívku novou životní silou, svatým křtem lásky.

„V labutím kožišku jsem přiletěla do těchto míst,“ vyprávěla matka.

„Ale sotva jsem jej odložila, propadla jsem se houpající se zemi do močálu a rašelina se nade mnou zavřela. Brzy jsem však ucítila rychlejší proudění. Nějaká síla mne stahovala hlouběji a hlouběji a spánek mi klížil víčka.

Usnula jsem a zdálo se mi, že ležím v egyptské pyramidě, ale byla tam také olše, která mě na hladině močálu tolik polekala. Trhliny v její kůře zazářily barvami a změnily se v hieroglyfy. To, nač jsem se dívala, byl obal mumie, který vzápětí praskl a z něj vystoupil dávný král, černý jako smůla, lesklý jako lesní slimák a mastný jako rašelina.

Nevěděla jsem, zda je to král močálů, nebo mumie z pyramidy. Objal mne svými rameny a mně bylo, jako bych měla umřít. To, že jsem živá, jsem poznala, teprve když jsem ucítila teplo na svých prsou. Malý ptáček tam třepetal křídly, cvrlikal a zpíval. Pak vzlétl vysoko k tmavému těžkému stropu, avšak dlouhá zelená stuha nepřestala jej sponou poutat ke mně. Naslouchala jsem a rozuměla zvukům jeho touhy: „Svobodu! Sluneční svit! Otce!“ A vzpomněla jsem si na svého otce v naší slunečné zemi, na svůj život i na svoji lásku a uvolnila jsem stuhu a nechala jej odletět pryč. Od té doby jsem už nikdy nesnila. Spala jsem těžkým a vidím, že i dlouhým spánkem, dokud mne zvuky a vůně nezvedly a neuvolnily!“

Ale kam byla odhozena zelená stužka od matčina srdce ke křídélkům ptáčkovým, kde ta se nyní třepetala? Jenom čáp věděl, že tou stužkou byl zelený rákos a sponou zářící květina, kolébka dítěte, které vyrostlo do krásy a spočívalo opět na srdci mateřském.

Ten čáp, který okolo nich kroužil, zatímco stály v objetí, a potom odlétl ke svému hnízdu, vzal po léta schovávané kožíšky a hodil každé jeden. Zabalily se do nich a odpoutaly se od země jako dvě bílé labutě.

„Nyní si pohovořme!“ řekl otec čáp. „Neboť nyní si rozumíme navzájem, ačkoli nám každému zobák jinak narostl.“

Nemohlo se věru stát nic lepšího, než že jste přišly dnes v noci. Zítřka ráno bychom již byli daleko odtud, já, matka i naši mladí. Vracím se s rodinou na jih! A vy se podle mne řiďte, vždyť jsem starý přítel z nilské země a moje máma také, třeba má lepší srdce nežli řeči. Vždy věřila, že se princezna zachrání! Já s mladými zase odnesl labutí kožešinky sem nahoru... No, to mám radost! A jaké štěstí, že tu ještě jsme! Za kuropění odtáhneme! Celá velká čapí společnost! My budeme v čele, vy jenom leťte za námi a nezabloudíte! Ostatně, budu se s mladými po vás ohlížet!“

„Poletíme,“ přikývla egyptská princezna. „A díky tobě poletí květ lotosu, který jsem měla přinést, vedle mne! Květ svého srdce budu mít s sebou, tak zní rozluštění. Domů, domů!“

Avšak Helga pravila, že nemůže opustit dánskou zemi, dokud ještě jednou nespatří svoji pěstounku, drahou vikingskou paní. V mysli se jí vynořovaly všechny krásné vzpomínky, všechna slova, všechny slzy, jež její pěstounka vyplakala, a zdálo se jí v tom okamžiku, že tuto druhou matku má nejraději.

„Dobrá, poletíme tedy nejdříve k vikingskému dvorci!“ pravil otec čáp. „Beztak tam čeká máma s mladými! Ti budou vyvalovat oči a otevírat zobáky! Ovšem, máma již tak mnoho nemluví! Stručná je a úsečná, ale tím lépe to myslí! Musím zaklepat zobákem, aby slyšeli, že přicházíme!“

I zaklepal otec čáp zobákem a odlétl s labutěmi k vikingskému hradu. Tam byli ještě všichni ponořeni do hlubokého spánku. Vždyť teprve pozdě v noci se dostala vikingská paní na lože a měla i ve spaní obavy o Helgu, která před třemi dny zmizela s křesťanským knězem.

Nemohlo být pochyb, že ona mu pomohla odtud. Její kůň zmizel ze stáje, ale jakou mocí bylo vše způsobeno?

Vikingská paní myslela na divy, které dle doslechu vykonal bílý kněz skrze ty, kteří mu věřili a následovali ho, a přeskakující myšlenky nabývaly té nejživější podoby i ve snu.

Zdálo se jí, že sedí zamyšleně na posteli, zatímco venku vládne nejčernější tma. A s tmou přišla bouře, slyšela, jak se valí vlny na západě i na východě, ze Severního moře i z vod Kattegatu. Obrovský had, který obepínal zemi v hlubině, trhal sebou strašnými záchvěvy. Bylo to před nocí bohů, „ragnaroku“, jak pohané nazývali konec světa, kdy všechno mělo zajít, i nejvyšší bohové.

A ti bohové za zvuků rohu křižovali duhu na svých koních, aby oblečení v ocel vybojovali poslední boj. Před nimi jely okřídlené štítonošky a řadu uzavíraly postavy mrtvých obrů. Jasný vzduch zářil kolem nich světlem severní záře, avšak postupně tma vítězila.

A v té strašlivé chvíli se na podlaze k nohám vikingské paní tiskla malá Helga v podobě ohyzdné žáby.

Také ona se chvěla, stále úžeji se vinula k pěstounce, vikingská paní ji vzala na klín a láskyplně ji svírala, byť jí slizká žába připadala sebeohyzdnější. Vzduch zněl údery mečů a kyjů, svištěcí šípy se nad nimi vznášely jako krupobití. Přišla chvíle, kdy se nebe i země měly rozpuknout, kdy měly hvězdy a všechno ostatní zaniknout v ohni zhouby. A přece hluboko v nitru cítila, že vzejde nové nebe, ba i nová země vzejde, že se zase bude obilí vlnit tam, kde se nyní valí moře přes neplodné písečné dno. Že nevyslovitelný Bůh bude vládnout a k němu vystoupí Baldur, vysvobozený z říše smrti, a již

přicházel, vikingská paní jej viděla. Poznala ho podle obličeje – a byl to křesťanský zajatý kněz.

„Bílý Kristus!“ zvolala hlasitě a při vyslovení toho jména vtiskla polibek na čelo ošklivé žáby.

Tu spadla žabí kůže a malá Helga tu stála ve své lidské kráse, vlídná jako nikdy předtím a se zářícíma očima.

Líbala pěstounčiny ruce, děkovala jí za všechnu péči a lásku v dobách zlých zkoušek, za myšlenky, jež v ní probudila, i za vyslovení jména:

„Bílý Kristus!“

Pak se malá Helga zvedla jako bělostná labuť a prudkým mávnutím doširoka rozprostřela svá velká křídla. Ten zvuk vikingskou paní probudil. Venku zněly tytéž silné úderý křídel – přišla, jak dobře věděla, doba, kdy čápi odlétají – a to byl nepochybně hluk, ježž slyšela.

Vstala a vyšla na práh, aby je ještě jednou viděla a dala jim sbohem. Na střeše přilehlého křídla dvorce byl čáp vedle čápa, rovněž kolem statku a nad vysokými stromy přelétávala jich hejna, zatímco dole, na roubení studně, kde jí mladá Helga tak často naháněla strach svou divokostí, seděly dvě labutě a dívaly se na ni chytrými očima.

Vzpomněla si, co se jí zdálo a co bylo tak živé jako skutečnost – na sen o malé Helze v labutí podobě, rovněž křesťanský kněz vytanul v její mysli a náhle pocítila podivnou radost v srdci.

Labutě tloukly perutěmi, skláněly svoje krky, jako by ji chtěly pozdravit, a vikingská paní rozevřela náruč, jako by tomu rozuměla, usmívala se v pláči a mnohých myšlenkách.

Vtom se s třepotáním křídel a klapáním zobáků zvedli všichni čápi, připraveni vyrazit na jih.

„Nebudeme už čekat na labutě!“ prohlásila matka čápice. „Chtějí-li s námi, ať se připojí. My zde nemůžeme sedět jako stěhovaví ptáci! Jsme zvyklí cestovat hezky v rodině, ne jako pěnkavy či bojovní jespáci, u nichž samečkové a samičky letí zvlášť. To se,

upřímně řečeno, nepatří! No, konečně jsou labutě tady, ale vidíš, jak mávají křídly?“

„Každý letí, jak dovede!“ odtušil otec čáp.

„Labutě šikmo, jestřábi klínovitě a stěhovaví ptáci hadovitou řadou!“

„Nemluv o hadech!“ pravila matka čápice přísně. „To dělá mladým jen a jen chutě, které nemohou uspokojit, když jsme nahoře!“

A o kus dál se tázala Helga v labutím kožíšku:

„Tam dole jsou vysoké hory, o nichž jsem slyšela?“

„Ach ne, to se jenom bouřné mraky pod námi ženou!“ odpověděla matka.

„Jaké bílé mraky se to zvedají před námi?“ vyptávala se dál Helga.

„To je pohoří pokryté věčným sněhem!“ vysvětlovala matka. A pak byly blíž a blíž Alpám a letěly dolů k modravému Středozemnímu moři.

„Africká pevnina! Egyptský břeh!“ jásala dcera Nilu, když vysoko v jasném vzduchu spatřila svoji otčinu jako běložlutou vlnivou čáru. Také ptáci ji viděli a zrychlili svůj let.

„Cítím už nilské bahno a vlhké žáby!“ pochvalovala si matka čápice. „Až mě z toho žaludek svědí! Ba, tady nás čeká pochutnáníčko a uvidíte marabu, ibisy a jeřáby! Ti všichni patří do našeho příbuzenstva. Ale nejsou ani zdaleka tak krásní jako my, přestože se tváří nesmírně vznešeně, zvláště ibis.“

Toho Egyptané hýčkají i mrtvého, dokonce ho nACPávají bylinami s kořenými vůněmi jako lidské mumie. Já se raději nACPávám živými žábymi, a to i vy jistě chcete a také budete! Lepší si o něco skromněji užívat za živa nežli být pro ozdobu po smrti. To je moje mínění – a to je vždycky správné!“

A v bohatém domě u břehu Nilu, kde jen napůl živý vládce čekal na loži pokrytém leopardí kůží na svoji poslední naději – květ lotosu z hluboké severské rašeliny, říkali:

„Už přiletěli čápi!“

Vtom se dovnitř snesly dvě nádherné labutě, které přiletěly s čapím hejnem, svlékly bělostné labutí kožíšky a v komnatě stály dvě spanilé ženy, jež se sobě podobaly jako dvě kapky rosy.

Přistoupily k bledému vyschlému starci, odhodily dozadu svoje dlouhé vlasy, a když se Helga sklonila nad dědečkem, vrátila se krev do jeho tváře, oči nabývaly lesku a ztuhlými údy opět proudil život.

Stařec vstal, silný a omládlý, a stiskl v náručí dceru i vnučku.

Ten stisk byl radostným pozdravem po dlouhém těžkém snu. Stejně jako vládce se radovali i jeho poddaní a radost byla i v čapím hnízdě, ale tam hlavně nad chutnými žábami, jichž se všude hemžilo velké množství. A zatímco učenci spěšně zaznamenávali příběh o princeznách a ozdravující květině, jež byla velkým požehnáním pro jejich zemi, vyprávěli tentýž příběh čapí rodiče svým dětem. Ale teprve když byli všichni nasyceni, neboť jinak měli spoustu jiného na práci.

„Nyní se asi něčím staneš!“ šeptala matka čápace. „Jinak to nebude!“

„A čím bych se měl stát?“ divil se otec čáp. „Co jsem vykonal? Nic!“

„Vykonal jsi víc než všichni ostatní! Bez tebe a mládat by princezny nikdy nespátřily Egypt a neuzdravily starce. Něco tě určitě čeká! Nejspíš se ti dostane doktorské hodnosti, naši mladí se pak již jako doktoři narodí a jejich mladí rovněž. Ty už teď vypadáš jako egyptský doktor – aspoň v mých očích!“

Jenže učenci a mudrci se zabývali hlavně základní myšlenkou celé události, jak to nazývali:

„Láska plodí život!“

A vykládali to nejrozličnějším způsobem:

„Teplý paprsek byla egyptská princezna. Sestoupila dolů ke králi močálů a z jejich sblížení vypučela květina.“

„Nevím ovšem, jestli to opakuji správně!“ pravil otec čáp, který poslouchal učené řeči na střeše a pak o tom vyprávěl v hnízdě. „Bylo tak

zamotané, co říkali, a bylo to tak chytré, že hned dostávali řády a významání, dokonce i kuchař byl vyznamenán – patrně za polévku!“

„A cos dostal ty?“ tázala se matka čápic. „Doufám, že nezapomněli na toho nejdůležitějšího, což jsi ty! Učenci při tom všem jenom klapali zobáky! Ale jestli ano, tvá odměna ještě přijde!“

Přišla noc, po dlouhé době opět klidně oddychoval dvůr, ale byl tu kdosi, kdo ještě nespal, a nešlo o otce čápa, třebaže strážil hnízdo na jedné noze. To Helga bděla, vykláněla se z balkonu a hleděla k jasné obloze, k velkým zářícím hvězdám, větším a jasnějším než na severu, a myslela na vikingskou paní u rašeliniště. Na její laskavé oči, na slzy, které vyplakala nad žabičkou, která nyní dlí u nilských vod v krásném jarním vzduchu.

Vzpomínala na lásku pohanské ženy, na city, jež věnovala tvorů, který byl v lidské podobě zlým zvířetem a jako zvíře budil odpor na pohled i na dotek. Dívala se na hvězdy a připamatovávala si lesknoucí se čelo smrti, když spolu letěly přes les a rašeliniště. Zněla v ní slova, která na té cestě slyšela vyslovit – slova o velikém zdroji lásky, o nejvyšší lásce, jež objímá veškeré tvorstvo.

To všechno jí nakonec bylo dáno, tolik toho získala a tolik se toho změnilo! Dnem i nocí se zabývala svým štěstím v celé jeho velikosti a ještě výš stoupala ve svém blaženství, jako by byla nesena k stále větší radosti a většímu štěstí, až jednoho dne v myšlenkách na dary, jichž se jí dostalo, zcela zapomněla na dárce.

To je výsadou mládí!

Její oči zářily, avšak pojednou byla vyrušena velkým hlukem dole na dvoře. Dva velcí pštrosi tam nepřestávali běhat kolem dokola v malých kruzích.

Nikdy dříve neviděla takové zvíře, tak velikého, těžkého a nemotorného ptáka, jehož křídla vypadala jako přistřižena, a pták sám, jako by mu někdo ublížil. I ptala se, co se mu stalo, a poprvé slyšela pověst, kterou Egyptané vypravují o pštrosovi.

Krásné bylo kdysi jeho pokolení. Jeho křídla byla velká a silná, ale jednoho dne mu řekli mocní ptáci lesa: „Bratře! Bude-li tomu chtít Bůh, zítra poletíme k řece, abychom se napili!“

A pštros odvětil:

„Poletím rád!“

Když se rozednilo, vydali se nejprve nahoru k slunci, oku Božímu, a pak stále výš a výš. A pštros pyšně letěl ke světlu, daleko před ostatními, spoléhaje na svoji sílu, a nikoli na dárce. Neříkal:

„Chce-li tomu Bůh!“

Tu anděl Trestu odhrnul závoj celý ze zářivých slunečních paprsků... V témže okamžiku sežehly peří na ptačích křídlech plameny a pštros spadl na zem.

Od té doby se ani on, ani jeho rod nemohou zvednout a s hrůzou utíkají či pobíhají v kruzích v malém prostoru. Má to připomenout nám lidem, abychom při všech svých myšlenkách, při všech skutečích říkali:

„Chce-li tomu Bůh!“

Pověst byla u konce a Helga zamyšleně skláněla hlavu a nespouštěla oči z prohánějícího se pštroso. Viděla jeho úzkost, poté zase jeho bláhovou radost při pohledu na svůj vlastní velký stín na bílé zdi a v jejím nitru zapustily kořeny skromnost a pokora. Život tak bohatý naštěstí jí byl dán – nyní ať se stane:

„Co chce Bůh!“

Záhy z jara se čápi zase chystali na sever a Helga vzala svůj zlatý náramek a vyryla do něho svoje jméno. Pak poprosila otce čápa, aby jej odnesl vikingské paní, jež z toho vyrozumí, že její schovanka žije a vzpomíná na ni.

„Je to těžké!“ pomyslel si otec čáp, když mu Helga připjala náramek na krk. „Ale zlato a čest nesmíme odhazovat na cestě! Aspoň to bude pro ty nahoře potvrzením, že čápi nosí štěstí!“

„Ty snášíš zlato a já snáším vejce!“ pravila matka čápice. „Ty snášíš jenom jednou, kdežto já každý rok, leč uznání se nedostane ani jednomu z nás! To tak uráží!“

„Avšak máme sebevědomí, matko!“ odtušil otec čáp.

„To si můžeš pověsit na kabát!“ pokračovala matka čápice. „Z toho nemáš ani příznivý vítr, ani jídlo!“

Potom odlétli.

Malý slavík, který zpíval v tamaryškovém keři, se rovněž chystal na sever. Helga jej často slýchala nahoře v rašeliništi a také mu chtěla svěřit poselství. Zнала ptačí řeč od té doby, co cestovala s čápy v labutím kožíšku, a tak jí snad i slavík porozumí.

I prosila jej, aby letěl k hrobu z kamenů a větví v bukovém lese na Jutském poloostrově a požádal všechny ptáčky, aby jej střežili a aby nad ním co nejčastěji zpívali své kouzelné písně.

A slavík letěl – a čas letěl také!

Orel na pyramidě pak na podzim spatřil velký průvod bohatě naložených velbloudů, doprovázených nádherně oblečenými ozbrojenými muži na supějících arabských koních se srstí zářící jako zlato, chvějícími se nozdrami a hřívou až k nohám. To vznešení hosté v čele s královským princem z arabské země, krásným, jak princ má být, jeli do hrdého domu, na němž nyní čapí hnízdo zelo prázdnotou.

A záhy celý dvůr ožil svatebním ruchem. Malá Helga byla nevěstou oblečenou do hedvábí a šperků, ženichem onen mladý princ z arabské země.

Oba seděli v čele stolu mezi matkou a dědečkem, ona se však nedívala do ženichovy snědé mužné tváře, na níž se vlnil černý vous, nehleděla do jeho černých ohnivých očí, jež se na ni upíraly. Vzhlížela ven, k jiskřivým hvězdám, které zářily na nebi.

Tu se ozvaly silné údery křídel vracejících se čápů a staří, ač byli znaveni cestou a toužili po odpočinku, zamířili přímo k zábradlí balkonu, neboť už na hranicích země slyšeli, jaká slavnost se chys-

tá, a také, že je Helga oba nechala namalovat na zeď, neboť patřili k jejímu životnímu příběhu.

„To od ní bylo velice hezké!“ pravil otec čáp.

„To je velmi málo!“ namítla matka čápice. „Méně toho být nemohlo.“ Vtom je malá Helga zahlédla a vyšla na balkon, aby je pohladila. Staří čápi pokyvovali hlavami, nejmladší mladí na to kulili oči, ale všichni se cítili poctěni.

Pak Helga znovu upřela zrak na nebe a viděla, že se mezi ní a hvězdou, která září stále jasněji, pohybuje postava, čistší nežli vzduch, a přece patrná, a snáší se blíž a blíž.

Byl to mrtvý křesťanský kněz, rovněž on přišel z říše nebeské na její svatbu.

„Lesk a krása tam převyšují všechno, co svět zná!“ pravil.

A malá Helga sepjala ruce a modlila se tak vroucně, tak z hloubi, jak se ještě nikdy nemodlila. Prosila, aby se směla nahoru aspoň na jedinou minutku podívat, aby mohla vrhnout jeden jediný pohled do říše nebeského otce.

Kněz ji vyslyšel, zvedl ji do lesku a krásy, do proudu zvuků i světla – a nesvítilo a neznělo jenom okolo ní, ale i v jejím nitru, co se slovy nedá vypovědět.

„Ale teď musíme zpět, postrádají tě!“ pravil.

„Ještě malou chvíli!“ prosila. „Jenom jedinou minutu!“

„Musíme na svět, všichni hosté už odcházejí!“

„Jenom jediný pohled! Poslední!“

Potom opět stála Helga na balkoně – ale všechny pochodně venku byly pozhasínané, všechna světla v sále zmizela a čápi byli pryč.

Žádného hosta nebylo vidět, ani ženich tu nebyl – jako by ty tři krátké minuty všechno odvály. Helga s úzkostí v srdci kráčela velkým prázdným sálem a vkročila do sousední světnice, kde spali cizí vojáci.

Otevřela postranní dveře, které vedly do jejího pokojíku, ale ledva se zklidnila, že je v jeho bezpečí, stála venku v zahradě. Tak to zde přece dříve nevypadalo, pomyslela si. A nebe se červenalo, již blízko bylo svítání.

Tu spatřila čápy a volala na ně jejich řečí. Otec čáp kroutil hlavou, nicméně poslouchal a po chvíli se přiblížil až k ní.

„Ty hovoříš naší řečí!“ pravil. „Co chceš? A co tu hledáš, cizí ženo?“

„Vždyť to jsem já! Helga! Což mne nepoznáváš? Před třemi minutami jsme spolu mluvili tamhle na balkoně!“

„To bude omyl!“ řekl čáp. „To se ti muselo jenom zdát!“

„Ne, ne!“ pravila a připomněla mu vikingský dvorec, divoké rašeliniště i cestu sem!

Otec čáp zablýskal očima:

„Ale ne, to je ta stará historie, kterou mi vyprávěli rodiče a ti ji měli od mé prapraprababičky! Opravdu byla zde v Egyptě taková princezna z dánské země, ale zmizela v podvečer svojí svatby před mnoha sty lety a už se nevrátila! Můžeš si to sama přecíst zde na pomníku v zahradě. Jsou tam vytesány labutě a čápi a nahoře stojí ona v bílém mramoru.“

Tak tomu tedy bylo.

Malá Helga to viděla, porozuměla tomu a padla na kolena.

Slunce vysvitlo – a jako z ní kdysi v jeho paprscích spadla žabí kůže a vyjevila se její lidská podstata, tak se nyní křtem zvedla jasnější než světlo a čistší než vzduch – k Bohu. Tělo se rozpadlo v prach, uvadlý květ lotosu ležel tam, kde dříve stála.

„Ale to je neočekávaný konec té povídky!“ řekl otec čáp. „Toho bych se byl nenadál! Nicméně docela se mi líbí!“

„Já si spíš kladu otázku, co si z toho vezmou naši mladí,“ podotkla matka čápace a otec čáp pokývl:

„Ovšem, to je nejdůležitější!“

Zvonivá tůň

„Bim – bam! Bim – bam!“ je slyšet ze „zvonivé“ tůně v řece Odense. Jaká je to řeka?

Zná ji každé dítě ve městě stejného jména. Teče pod zahradami, od splavu k mlýnu, pod dřevěnými mosty. Rostou u ní zářivě žluté blatouchy i vysoký hnědě zbarvený rákos a na slatinném břehu ne-daleko bělidla hledí přes vodu staré, sehnuté a všelijak pokroucené vrby s rozprýskanou kůrou.

Hned na druhé straně řeky je však zahrada vedle zahrady a každá jiná. Jedna s krásnými květinami a úpravnou besídkou, roztomilou jako domeček pro panenky. Na jiných roste jenom zelí, anebo je ani není vidět přes záplavu bezových keřů, jež visí nad hladinou.

Pod nimi je někde tak hluboko, že nedosáhneš veslem ke dnu, ale nejhlubší je řeka pod starým klášterem jeptišek. Tomu místu se říká „zvonivá“ tůň a bydlí tam vodník.

Spí ve dne, když slunce prosvítá vodou tůně. Ven vychází jen za hvězdných nocí a měsíčního svitu a je velice starý.

Babička tvrdí, že o něm slyšela vyprávět už svoji babičku. Vede osamělý život, jediný, s kým si může pohovořit, je velký starý kostelní zvon. Kdysi ten zvon visel v kostelní věži, ale teď již není stopy ani po věži, ani po kostele zvaném „svatoalbanský“.

„Bim – bam! Bim – bam!“

Nyní jdu na lože!“ zazpíval kdysi zvon a odletěl tam, kde dosahovala řeka Odense největší hloubky. Proto se to tu nazývá „zvonivá“ tůň. Ale nenašel ani zde klidný spánek. I u vodníka zvoní a hlaholí, až to bývá slyšet nad vodu. Mnozí lidé to považují za znamení, že někdo umírá, avšak to není pravda, kdepak! To zvon hlaholivě vypráví, aby vodník nebyl tak sám.

A co vypravuje? Říká, že je velmi starý, že i on tu byl dávno před tím, než se narodila babiččina babička. I tak je ale věkem jenom dítě proti podivnému tichému vodníkovi v kalhotách z úhoří kůže, kazajce z rybích šupin, se žlutými blatouchy a rákosem kolem hlavy, se žabincem ve vousech – což není právě hezké.

Ptáte se, co ještě zvon vypravuje? To bych vám musel povídat rok a den. Vypravuje a vypravuje, často totéž, hned krátce, hned zdlouhavě, jak se mu zachce.

Hlavně ale o starých dobách.

O zlých a temných dobách, v nichž přišel do věže svatoalbanského kostela, tam nahoru, kde zvon visel, mnich.

„Byl mladý a krásný, ale zamyšlený jako žádný jiný. Díval se z vikýře přes řeku Odense, jejíž koryto bylo tehdy tak široké, že i dnešní močál byl jezerem. Hleděl přes vodu na protější břeh, na vrch jeptišek, kde stál klášter, a na světlo, jež zářilo z cely jedné jeptišky. Znal ji dobře – a vzpomínal. Srdce mu přitom prudceji bilo.

Bim – bam! Bim – bam!“

Ano, i to vypravoval zvon a pokračoval:

„Do věže přišel také biskupův slabomyslný čeledín, když jsem se já, zvon celý ulitý z kovu, tvrdý a těžký, houpal a létal tak prudce, že jsem mu mohl roztřístit čelo. Posadil se hned pode mne a pohyboval dvěma dřívky, jako by hrál na housle, a zpíval k tomu:

„Nyní smím zpívat hlasitě, o čem si jinak ani netroufám šeptat, zpívat o všem, co se skrývá za nedobytnými zámky a padacími dveřmi! Je tam chladno a vlhko! Krysy ojírají živé tělo! Nikdo o tom ale neví, nikdo o tom nikdy neslyšel! A ani teď neuslyší, neboť zvon zní tak hlasitě:

Bim – bam! Bim – bam!“

A zvon znal i osud krále, jenž se jmenoval Knud. Klaněl se před biskupem i mnichy, ale poté, co na poddané příliš tvrdě doléhal, vzali zbraně a obušky a vyhnali jej jako divoké zvíře.

„Utekl do kostela a zavřel bránu i dveře. Násilnický zástup zůstal venku, jen straky, vrány a kavky vlétaly do věže, dívaly se na zástup okny kostela a křičely hlasitě nad tím, co viděly. Král Knud klečel před oltářem a modlil se, jeho bratři Erik a Benedikt stáli vedle něho jako stráž s tasenými meči, ale falešný králův sluha zradil svého pána. Pověděl davu, kde je možné jej zastihnout, jeden kámen proletěl oknem – a král ležel mrtev!

To bylo jakotu a volání od divokého zástupu i hejna ptáků a já jsem volal s nimi, pěl jsem a zněl:

Bim – bam! Bim – bam!“

Ano, kostelní zvon visí vysoko, dívá se daleko kolem, je navštěvován ptáky a rozumí jejich řeči. Také vítr vnikající k němu otvory a průrvami mu kdeco poví. Má to od vzduchu, který objímá vše živoucí, dostává se až do nitra lidského, neunikne mu nic, ani jediné slovo, ani jediný vzdech! Vzduch všechno ví, vítr to roznáší, kostelní zvon rozumí jeho řeči a hlaholí to celému světu:

Bim – bam! Bim – bam!“

„Ale zavedlo by mě daleko poslouchat a vědět všechno. Vždyť bych to ani nemohl všechno rozhlaholit! I tak jsem se znavil, stal jsem se těžkým, až trám praskl a já vzlétl do zářivého vzduchu a pak dolů – tam, kde je řeka nejhlubší, kde vodník bydlí, sám a sám. A zde vypravuji rok za rokem, co jsem slyšel a co vím:

Bim – bam! Bim – bam!“

Tak to zní ve „zvonivé“ tůni v řece Odense, tak mi to vyprávěla babička. Ale náš pan učitel říká:

„Není tam žádný zvon, který by mohl znít, to není možné! A nebydlí tam vodník, protože žádní vodníci nejsou!“

A když všechny kostelní zvony nahoře vesele hlaholí, tvrdí, že to nehlaholí ony, ale že to vlastně zní vzduch. Že to vzduch dává hlas – což podle babiččina vyprávění i zvon pravil. V tom jsou tedy babička a pan učitel zajedno, v tom spolu souhlasí – proto je to jisté!

„Bud' opatrný, bud' opatrný a měj se vždy na pozoru!“ říkají také oba svorně.

„Vzduch ví všechno! Je kolem nás, je v nás, hovoří o našich myšlenkách i o našich skutcích. A jeho hlas se rozléhá dál, nežli myslíš, že se rozléhá hlas zvonu v řece Odense, kde bydlí vodník. Nese se do velké tůně nebeské, daleko, předaleko, nese se věčně a vždy, když nebeské zvony zahlaholí:

Bim – bam! Bim – bam!“

Anna Bětka

Anna Bětka byla krev a mléko, mladá, veselá a krásná na pohled. Zuby jí jen svítily, její oči byly jasné, noha lehká v tanci a mysl měla ještě lehčí. Co z toho pošlo? Ošklivý chlapec!

Anna Bětka jej dala na vychování k cestářově ženě a sama sedala v hraběcím zámku v šatech z hedvábí a sametu. Ani větřík ji nesměl ovanout, nikdo jí nesměl říci špatného slova, pranic jí nesmělo uškodit! Kojila přece hraběcí dítě, jemné jako princ a krásné jako anděl. Ach, jak to dítě milovala! Její vlastní zatím dlelo u cestářů, kde hrnec nepřekypoval.

Chlapec plakal hladu, většinou však nikdo nebyl doma – a co nikdo neslyší, to s nikým nehne. Nakonec se vždy uplakal do spánku, v němž naštěstí necítíš ani hlad, ani žízeň. Spánek je dobrý vynález! Tak s utíkajícími léty – v nichž rostou i plevy, jak se říká – synek Anny Bětky dospíval. Už neplakal, pouze v růstu zůstával opožděný. Jinak se ovšem zcela šzil s rodinou, která za něj dostala peníze. Anna Bětka se ho zbavila nadobro, byla městskou dámou a vedlo se jí dobře. Ven vycházela jen v klobouku, nikdy ale nezamířila k cestářovu domu. Jednak to bylo daleko od města a pak nevěděla, co by tam dělala. Chlapec byl jejich a dařilo se mu. A aby za stravu také něco užitečného dělal, pásal černou krávu Madse Jensena.

Však dovedl pást, i leccos jiného svedl! Hlídací pes v panském sídle sedí za slunka hrdě na střeše své boudy a štěká na každého, kdo jde okolo. Přijde-li déšť, vlezte dovnitř a pěkně si hoví v suchu a teple. Chlapec Anny Bětky sedal za slunka i za deště v příkopu. Ořezával kus dřívka, těšil se na ostružiny, neboť na jaře viděl tři ostružiníky v květu, a v plískanicích promokál na kůži, jen ostrý vítr mu vysušoval šaty na těle. Když přišel domů, byl plísňen a bit a ostatní děti říkaly, že je ošklivý a nevzhledný.

Takže, jak se dařilo chlapci Anny Bětky? Jakkoli se mu mělo dařit? Nikdy nebyl milován a nakonec byl bez výstrahy hozen do neznámého světa. V chatrném člunu se vydal na moře, držel kormidlo, když se lodník posiloval, a nevzhledný byl, zmrzlý a hltavý. Soudil bys, že se nikdy dosyta nenajedl. A také že nenajedl.

S blížícím se koncem roku vládlo vlhké a větrné počasí. Vítr studil skrz šaty, zvláště na moři, a přece plul dál ten chatrný člun o jedné plachtě pouze se dvěma muži na palubě. I když spíše jen půldruhého jich bylo – lodník a jeho tovaryš. Šero už bylo skoro celý den a lodník v řezavém chladu popíjel kořalku. Ta aspoň zevnitř zahřeje. Sklínka naplněná až po okraj před ním stála – uraženou nožičku nahrazoval modře pomalovaný kus dřívka.

„Jeden hlt udělá dobře, dva udělají ještě líp,“ soudil muž a chlapec zatím seděl u kormidla a svíral je svými tvrdými dehtem ušpištěnými rukama. Pořád stejně ošklivý, se zježenými vlasy, pomalý a zakrnělý byl cestářův syn. V matrice však stálo, že je Anna Bětky.

A vítr spěchal svým způsobem a loďka rovněž! Plachta se vzdouvala, byl to víc let než jízda, zima a vlhko vládly kolem. Ale moře ještě neřeklo své poslední slovo.

Stůj! Co to bylo! Co to prasklo, co se stalo s lodí? Proč se otáčí kolem! Přišla průtrž mračen, zvedla se pěnivá vlna? A vtom chlapec u kormidla hlasitě vzkřikl:

„Prokristapána!“

Loď narazila na veliký kámen na mořském dně a klesala jako dřevá bota. Potápěla se se vším všudy, i s tím půldruhým mužem. A nikdo kromě ukřižovaných racků a ryb to neviděl. Vlastně ani ryby to pořádně neviděly, neboť polekaně odplavaly, když se voda proudem vevalila do lodi.

Pohřbeni byli oba, pohřbeni, zapomenuti! Jenom sklínka s kouskem dřeva místo podstavce se nepotopila. Dřevo ji drželo nahoře, plula dál, aby se dříve či později vržena na břeh rozbila.

Kdy a kde už nebylo důležité, jen to, že sloužilo a bylo milováno. Takový osud nepotkal chlapce Anny Bětky! Ale v říši nebeské nebude moci říci žádná duše:

„Nikdy mě nikdo nemiloval!“

Anna Bětka byla ve městě již tak mnoho let, že jí říkali paní, a zvedala pyšně hlavu, zvláště když hovořila o dobách v hraběcím domě, kdy jezdila v kočáře a rozprávěla s hraběnkou a baronesami. Její sladké hrabátko byl rozkošný Boží andělíček, nejdražší duše. Milovala jej a hošík zase miloval ji. Mazlili se spolu, byl její radostí, polovinou jejího života. Nyní, kdy byl už veliký, zrovna dovršil čtrnáct let, byl nejen krásný, ale i učený. Ovšem ona ho neviděla od doby, co jej nosila na rukou.

„Jednou se tam ale vypravím!“ říkala Anna Bětka. „Musím ke svému potěšení, ke svému sladkému drahouskovi! Jistě i on touží po mně, má mě rád, jako tehdy, když mě brával svýma andělskýma ručkama okolo krku a říkal: Anno! Bětko!“

Ano, musím jej ještě spatřit, stůj co stůj.“

A tak se tam rozjela a pěšky došla zbytek cesty k hraběcímu zámku. Byl stejně nádherný jako dřív, obklopený pěstěným sadem, avšak v domě byli všichni lidé cizí, ani jediný z nich neslyšel o Anně Bětce, nevěděli, co kdysi znamenala.

Však jim to řekne hraběnka a také její chlapec. Řeknou, jak po svém svěřenci toužila!

Ale musela čekat a čekání bývá dlouhé! Než šlo panstvo ke stolu, byla však přece pozvána k hraběnce. Paní ji přívětivě oslovila, nicméně svého sladkého chlapce měla spatřit až po obědě, teprve pak byla opět zavolána dovnitř.

A viděla, jak vyrostl, jak byl štíhlý! A přelíbezné oči měl a andělská ústa! Díval se na ni, ale neřekl ani slova. Nepoznal ji, o tom nebylo pochyb. Obrátil se, chtěl zase jít, avšak tu se chopila jeho ruky a přitiskla ji ke svým rtům.

„No, dobře, dobře!“ řekl. Nic víc. Jen s tím se vzdálil miláček jejích myšlenek, hoch, jehož bezmezně milovala, její pozemská pýcha.

Anna Bětka vyšla ze zámku a smutně vykročila k domovu.

Byl k ní tak cizí, neměl o ni nejmenší zájem, nepromluvil na ni jediného vlídného slova, on, jehož navždy uchovávala v srdci. A tu se snesla na silnici veliká černá vrána, křikla a křikla ještě jednou.

„Hej,“ pravila, „tys nějaký zlověstný pták!“

A pak, protože cesta vedla okolo cestářova domu, se zastavila s cestářkou, jež stála ve dveřích.

„Tobě se asi daří dobře!“ pravila ubohá žena. „Jsi pěkná a silná. Tobě je hej!“

„Opravdu?“ opáčila Anna Bětka.

„Lod', na které se plavil, ztroskotala!“ pokračovala žena. „Lodník Lars i chlapec se utopili. A já doufala, že mi jednou pomůže pár haléři. Ale je konec. Ted', kdy by již nic nestál!“

„Utopili se!“ pravila Anna Bětka a pak už o tom nemluvily. Anna Bětka byla příliš zarmoucená chováním hrabátka, kvůli kterému vážila tak dlouhou cestu. Také peníze to stálo a radost, která ji čekala, nebyla veliká. Ale o tom se nezmínila. Vždyť by si cestářova žena mohla myslet, že již není u hrabecí rodiny oblíbená.

A tu opět vzkřikla vrána nad její hlavou.

„Ta černá havěť,“ pravila Anna Bětka, „mě dnes nějak pronásleduje!“

Přinesla s sebou kávu a cikorii¹², a to bylo pro cestářku dobrodíní. Pozvala Annu Bětku dovnitř a honem spěchala postavit vodu.

Anna Bětka usedla na židli, ale v příští chvíli usnula a zdálo se jí o tom, o němž se jí dříve nikdy nezdálo. Bylo to divné, ale snila o svém vlastním dítěti, které v tomto domě hladovělo a křičelo, když bylo špinavé, mokré a samo. Ted' leží bůhvídkde v hlubokém moři. A snila dál, že sedí tam, kde opravdu seděla, že cestářka vedle vaří

12 Mletý pražený kořen čekanky, používaný jako náhražka kávy. *Pozn. red.*

kávu, cítila její vůni a viděla, že ve dveřích stojí kdosi právě tak hezký, jako bývalo hrabátko, a ten maličký pravil:

„Nyní svět zanikne! Ale ty se můžeš podržet mne, vždyť jsi moje matka. Máš anděla v nebeské říši! Drž se mne!“

Sáhl po ní – a tu se ozval strašlivý hřmot, s nímž se svět bořil, ale anděl ji držel tak pevně za rukáv šatů, že cítila, jak se zvedá ze země. Vtom se jí však pověsilo cosi nesmírně těžkého na nohy a nakonec jí to spočinulo na zádech, jako by se k ní sto žen přitisklo a říkalo:

„Máš-li být ty zachráněna, musíme se my zachránit také! Zavěsit se! Zavěsit se!“

A vskutku se na ni všechny pověsily, ale bylo jich příliš mnoho. „Ryc – ryc!“ bylo slyšet, látka šatů se náhle roztrhla a Anna Bětka padala tak strašným pádem, že se málem svalila i s židlí. Její mysl oživila, ale hlava se jí točila, že si nedokázala vzpomenout, co se jí zdálo, muselo to však být něco zlého.

Potom pily s cestářkou kávu a ještě chvíli hovořily, než zamířila Anna Bětka do blízkého města. Stihne-li povozníka do večera, bude téže noci ve své posteli. Ale povozník řekl, že může vyjet až další večer. Anna Bětka si promyslela, co ji bude stát, jestli zůstane, spočítala délku cesty, kterou měla před sebou, a usoudila, že pokud vydrží počasí a povede ji měsíc v úplňku, bude nazítří doma i pěšky.

Vykočila tedy, zatímco slunce zapadalo a večerní zvony zněly – ale vlastně to nebyly zvony, to žáby Petra One kvákaly v bažinách. Pak umlkly. Vše odpočívalo, jediného ptáčka nebylo slyšet, pouze sova bděla v tom bezhlasém lese, kterým šla, a také na břehu slyšela jenom svoje vlastní kroky. Ani moře nešplouchalo, i ve vodních hlubinách se vše uložilo do ticha, němí byli všichni tam dole, živí i mrtví.

Anna Bětka šla dál a snažila se na nic nemyslet. Zaháněla svoje myšlenky, ale ony se zapudit nenechaly. Nikdy se nedají zapudit, jenom dřímají. Ty, které byly oživeny, i ty dávno pozapomenuté dlí v našem srdci či v naší hlavě a mohou nás kdykoli přepadnout.

„Dobrý skutek nese ovoce požehnání,“ stojí psáno. „V hříchu je smrt!“ – stojí tam také! Ano, mnoho stojí psáno, mnoho bylo řečeno, a my spoustu z toho neznáme nebo si to nepamatujeme. Tak tomu bylo i s Annou Bětkou. Ale tak se stává, tak se může přihodit!

Všechny nepravosti, stejně tak jako ctnosti leží v našem srdci! V tvém i v mém! Spočívají tam jako maličká neviditelná zrníčka. Ale přijde paprsek slunce, dotek zlé ruky, zatočíš za roh, vpravo nebo vlevo, ba to může rozhodnout, a malé semínko sebou pohne, nabobtná, pukne, jeho obsah se ocitne v tvé krvi a pak již tebou vládne. Děsivé myšlenky rovněž. Neznáš je, dokud jdeš v dřímotě, ale stačí jen málo a vyvstanou. Tak vyvstaly i před Annou Bětkou! Od Hromnic do Hromnic má srdce v sobě mnoho nestrádáno, účet každého dne – hříchy slovem a myšlenkami proti Bohu, bližnímu i proti vlastnímu svědomí. Nemyslíme však na to – a nemyslela na to ani Anna Bětka. Neprovinila se přece proti zákonům a právu země. Měla pověst ženy počestné a úctyhodné, to věděla.

Avšak jak nyní šla po břehu – copak to tam bylo pohozeno? Co to tam bylo vyplaveno? Zastavila se a hleděla na starý mužský klobouk. Jak se asi dostal přes palubu? Šla blíž, aby si jej mohla lépe prohlédnout a – oj! Co tu leželo! Nesmírně se polekala, ale nebylo to nic hrůzostrašného. Jen mořská tráva a třtina obtočily se kolem velikého podlouhlého kamene připomínajícího člověka! Ona se ale cítila nesvá, a když šla dál, přišlo jí na mysl mnohé, co slýchala jako dítě o mořských tvorech a nepohřbených tělech na pustý břeh vyhozených lidí.

Mořský tvor, mrtvé tělo neudělali ničeho. Ale jejich duch šel jako mořské strašidlo za osamělým poutníkem, pověsil se naň a žádal, aby byl donesen na hřbitov a pohřben v křesťanské půdě. „Zavěsit se! Zavěsit se!“ říkal.

A sotva si Anna Bětka připomněla tato slova, vynořil se před ní celý její sen. Jak živoucně se k ní přitiskly ženy s výkřikem: „Zavěste se! Zavěste se!“ Jak se svět bortil, jak se její oděv roztrhl a ona se

nechytila dost silně svého dítěte, které jí v hodině soudu chtělo podržet.

To dítě, její vlastní krev, dítě, které nikdy nemilovala, na které zapomněla, je nyní na mořském dně a mohlo by jako mořské strašidlo přijít a říci: „Dones mě do křesťanské půdy!“

A jak na to všechno myslela, přidávala do kroku, jako by ji bodalo do pat. Strach se jí dotýkal jako studená vlhká ruka a hutněl vším kolem. Hustá mlha se snášela do křovin a stromů a dodávala jim podivného vzhledu.

Obrátila se, aby se podívala na měsíc za sebou. Stál na obloze jako bledý terč bez paprsků, a vtom jako by se Anně Bětce cosi těžkého položilo na všechny údy. „Zavěsit se! Zavěsit se!“

Znovu se obrátila, ale nic za ní nebylo, jen se jí zdálo, že se bledý měsíc dotýká jejího obličeje a mlha visí jako plátno přes její ramena.

„Zavěsit! Dones mě do křesťanské půdy!“

To jako by měla slyšet – a také slyšela – podivným dutým hlasem, jenž nepocházel ani od žab, ani od vran nebo krkavců, neboť žádné neviděla.

„Pohřbi mě! Pohřbi mě!“ znělo tentokrát zřetelně. A bylo to zcela jistě vodní strašidlo jejího dítěte, které zůstávalo na dně moře a nemohlo najít pokoje, dokud nebude doneseno na hřbitov a uloženo do křesťanské půdy.

Tam musí jít, tam jej musí pohřbít. Šla tedy tím směrem, kde stál kostel, a tu se jí zdálo, že se její břímě stává lehčím a lehčím, jako by mizelo. V té chvíli se chtěla zase obrátit a dostat se nejkratší cestou domů. Ale vtom ji to stisklo znovu: „Zavěsit se! Zavěsit se!“

Znělo to jako kvákání žab a znělo to jako nářek ptáka, ale smysl byl jasný: „Pohřbi mě! Pohřbi mě!“

A mlha byla čím dál studenější a její ruce i obličej byly mokré hrůzou, její tělo se užilo a nitro bylo přeplněno myšlenkami, jež si dříve nepřipouštěla.

Za jednu jedinou jarní noc může zde na severu bukový les vyrašit a stát znovu ve své mladistvé a zářící nádheře na denním slunci. Za jedinou vteřinu se může v našem nitru přeměnit v myšlenku a čin setba hříchu, kterou je náš dřívější život obtěžkán, když se probudí svědomí.

A Bůh je probudí, když to nejméně čekáme, a nic, zhola nic se nedá omluvit. Skutky zůstávají a svědčí, z myšlenek povstávají slova a nepřeslechnutelně zní světem. Hrozíme se toho, co jsme nosili v sobě a neudusili, hrozíme se všeho, co způsobila naše bezmyšlenkovost, ba zpupnost. Srdce v sobě skrývá všechny ctnosti, ale i všechny neřesti – a těm se daří i v půdě nejjalovější.

Anna Bětka se obírala v nejhlubší myslí tím, co jsme tu vyřkli, a byla tím tak přemožena, že padla a po zemi lezla kus cesty...

„Pohřbi mě! Pohřbi mě!“ znělo to kolem ní a ona by nejraději i pohřbila sama sebe, kdyby hrob byl věčným zapomenutím všeho. Byla to vážná chvíle probuzení, plná hrůzy a děsu. Pověra vlévala žár i chlad do její krve, vše, co si nikdy nechtěla připustit, vstupovalo do její mysli.

A vtom bez hlesu, jako stín mraku přetínající jasnou sluneční zář, přehnala se kolem ní další předzvěst, o níž již dříve slyšela. Čtyři supící koně, jimž oheň šlehal z očí a nozder, ji těsně minuli, zapřažení do žhoucího vozu, v němž seděl zlý pán, který před více nežli sto lety vládl tomuto kraji. Říkalo se o něm, že každou půlnoc vjíždí do svého dvorce, ale v okamžiku zase vyráží ven. Nebyl bledý, jak se o mrtvých často tvrdívá, ne, byl jako uhel, sežehnutý na oharek. Kýval na Annu Bětku a volal:

„Zavěsit se! Zavěsit se! Pak můžeš zase jezdit v hraběcím voze a zapomenout na svoje dítě!“

Ještě více si pospíšila, a tak se konečně přiblížila k hřbitovu, černé kříže a černé vrány se jí však míhaly před očima. Vrány křičely jako ta, která na ni již dříve křičela, ale teprve nyní rozuměla:

„Jsem krkavčí matka! Jsem krkavčí matka!“ říkala každá z nich a Anna Bětko věděla, že to jméno patří také jí. Že možná rovněž bude proměněna v takového černého ptáka a bude muset neustále křičet, co vrány křičely, nespočítá-li její syn v posvěcené půdě. I vrhla se na zem a hrabala v tvrdé zemi, až jí prsty krvácely.

„Pohřbi mě! Pohřbi mě!“ znělo jí v uších neustále. Bála se kohoutího zakokrhání a prvního červeného pruhu na východě, neboť přijde-li obojí dřív, než bude hotova s prací, je ztracena.

A kohout zakokrhál, na východě začalo svítat, avšak hrob byl vykopán jen do poloviny.

Ledová ruka přejela Anně Bětce přes hlavu a pak přes obličej až dolů k srdci a truchlivý hlas zavzlykal:

„Půl hrobu jenom!“

Potom všechno zmizelo dolů na mořské dno.

Ba, bylo to mořské strašidlo! Anna Bětko klesla vysílením k zemi a pozbyla vědomí.

Byl jasný den, když se vzpamatovala. Dva muži zvedali ji ze země a neležela na hřbitově, nýbrž na pobřeží. Tam vykopala hlubokou jámu v písku a rozedrala si prsty do krve o rozbitou sklenku, jejíž odlomený podstavec tkvěl v modře pomalovaném dřívku. Tam se probudila churavá, neboť její svědomí zamíchalo kartami pověr, vyložilo je a vyčetlo z nich, že má nyní jenom polovinu duše. Zbytek vzalo s sebou její dítě a ona nebude moci dosáhnout Boží milosti, dokud nedostane zpět druhou část, tu, která se nyní nachází v hlubině. Vrátila se domů, ale nebyla to už Anna Bětko, jakou bývala dřív. Její myšlenky zůstaly spleteny jako zamotaná síť – jen o jediném neměla pochybnost, o záměru donést mořské strašidlo na hřbitov, vyhrabat mu tam hrob a tím získat zpět ztracenou polovinu duše.

Mnohou noc ji pohřešovali a pokaždé ji našli na břehu, kde čekala na svůj přízrak. Tak uplynul celý rok. Pak opět jedné noci zmizela, ale tentokrát nebyla k nalezení.

Celý příští den uplynul v marném pátrání. Až kostelník, jenž vešel k večeru do kostela odzvonit klekání, uviděl ji ležet před oltářem.

Zde byla od časného jitra, síla z ní skoro vyprchala, ale její oči planuly, její obličej zářil růžovým leskem. A poslední paprsky slunce, které dopadaly dovnitř, padaly i na ni a přes oltář rovněž na lesklou sponu bible, jež ležela otevřena na místě, kde stojí slova proroka Joela:

„Roztrhejte svoje srdce, a nikoli svoje šaty, obraťte se k Pánu!“

„To ovšem byla jen čirá náhoda,“ říkali lidé, „takových náhod je spousta.“

Ale v obličejí Anny Bětky, osvětleném zapadajícím sluncem, mírem i milostí, bylo možné číst něco jiného. Získala opět, co ztratila, ale nejen proto jí bylo tak dobře. V noci u ní bylo mořské strašidlo, její vlastní dítě, a pravilo:

„Vykopala jsi jenom půl hrobu pro mne, ale rok a den jsi mě pochovávala celého ve svém srdci a tam uchová matka svoje dítě nejlépe.“

Potom jí dalo zpátky ztracenou polovinu duše a dovedlo ji sem do kostela.

„Nyní jsem v domě Božím,“ pokývla, „kde je člověk blažený!“

Když slunce úplně zapadlo za obzor, vzlétla duše Anny Bětky nahoru, až tam, kam se nemusí bát ten, kdo bojoval, a Anna Bětka bojovala.

Krásná!

Sochař Alfréd, znáš ho nejspíš... Známe jej všichni. Dostal zlatou medaili, odcestoval do Itálie a pak se opět vrátil do Dánska. Tehdy byl mladý, vlastně je dosud mladý, ale přece asi o deset let starší nežli tenkrát.

Po příjezdu domů navštívil jedno malé město na Själlandu. Všichni jeho obyvatelé věděli o příchodu cizince, věděli, kdo to je. Na jeho počest se u jedné z nejbohatších rodin sešla společnost a každý, kdo něco znamenal nebo měl, byl pozván. Stalo se to událostí, o níž celé město vědělo, aniž byla vyhubnována.

Řemeslníční tovaryši, děti prostých rodičů a také dospělí různého stáří stáli venku a vzhlíželi k světlům prosvítajícím spuštěnými záclonami. Ponocný si mohl namlouvat, že i on hostí společnost, tolik lidí stálo na ulici. Všude bylo cítit radost a uvnitř byla radost dvojnásobná, neboť tam byl pan Alfréd, sochař.

Mluvil, vyprávěl a všichni v sále ho pozorně poslouchali, ale nikdo horlivěji nežli jedna postarší vdova z úřednických kruhů. Třímala v ruce nepopsaný šedý papír, který ihned vsál do sebe všechno, co pan Alfréd řekl, a vzápětí prosila o další a další vyprávění, s bezmeznou naivností stavěla světu na odiv svou nevědomost a prostotu. Hotový ženský Kašpar Hauser.

„Řím bych ráda viděla!“ pravila. „To je asi krásné město s tím nepřeborným množstvím cizinců, kteří tam přicházejí. Popište nám nyní Řím! Jak vypadá, když do něj vejdeme bránou?“

„To se nedá jen tak popsat!“ namítl mladý sochař, nicméně pokračoval. „Přijdeme na veliké náměstí, uprostřed něhož stojí čtyři tisíce let starý obelisk.“

„Organist!“ vzkřikla paní, jež nikdy v životě neslyšela slovo obelisk. Někteří hosté se málem dali do smíchu, rovněž sochařovu tvář

přelétl úsměv, ale jak přišel, tak zmizel, proměnil se v úžas, neboť vedle paní spatřil dvojici velkých blankytných očí. Byla to dcera té ženy, a má-li někdo takovou dceru, může být i hloupý. Matka byla vyčerpávajícím pramenem otázek, dcera líbeznou Najádou¹³, přínaležející k tomu prameni.

Jak byla spanilá! Jak úchvatná na pohled! A o ten sochaři šlo. Netoužil s ní hovořit a ona naštěstí vůbec nic neříkala, nebo aspoň velice málo.

„Má papež velikou rodinu?“ tázala se paní.

A mladý muž odvětil, jako by byla otázka dobře položena:

„Ne, není z velké rodiny!“

„Tak to nemíním!“ pravila paní. „Myslím, má-li ženu a děti.“

„Papež se nesmí ženit,“ osvědčil sochař trpělivost.

„Takové způsoby nemám ráda!“ řekla paní.

Pravda, mohla se ptát a hovořit chytřeji, ale kdyby nebyla činila opak, nemluvila způsobem, jímž to dělala, zdali by se jí její dcera tak opřela o rameno a dívala se na ni s téměř dojmavým úsměvem?

A tak pan Alfréd vyprávěl a vyprávěl o nádherně barevné Itálii, o modravých horách, o blankytu Středozemního moře i o jiskřivé a krásné modři jihu, jíž se na severu vyrovnají jen modré oči místních žen. Ten příměr byl zvolen úmyslně, ale zejména ta, jíž byl určen, nedala na sobě znát, že mu rozumí. Avšak i to bylo hezké! A část společnosti vzdychala:

„Ach, Itálie!“

„Cestování!“ vzdychali další. „Krásné! Krásné!“

„Až vyhraji padesát tisíc tolarů v loterii,“ pravila paní, „budeme rovněž cestovat! Já a moje dcera. A vy, pane Alfréde, nás povedete! Pocestujeme všichni tři a několik dobrých přátel se jistě přidá!“ Kývla vesele na všechny, takže se každý mohl domnívat, že je tím vyvoleným. „Do Itálie pojedeme! Ale ne tam,

13 Postava z řeckých bájí, věčně mladá a krásná víla. *Pozn. red.*

kde jsou lupiči, do Říma, a vyjedeme-li z města, pak jen tam, kde budeme v bezpečí.“

V tu chvíli dcera slabě vzdychla. Věru i nadějně si lze takový malý vzdech vyložit, a to také mladý muž činil. Dvě modré oči, které jej toho večera okouzlovaly, pro něj skrývaly nezměrné poklady. Poklady ducha a srdce, o nic menší než všechny krásy Říma, takže když opouštěl společnost – ano, tu byl již do slečny celý pryč.

Vdovin dům se stal nyní jediným, který pan Alfréd, sochař, navštěvoval. A ačkoli si povídal převážně s matkou, všichni věděli, že přichází kvůli dceři. Kala jí říkali. Ve skutečnosti se jmenovala Karen Malena, ale takto půvabně byla obě jména stažena. Jak jsme řekli, ona sama byla také půvabná, ale stále trochu ospalá, šeptalo se o ní, že si ráno ráda dlouho poleží.

„Je tomu zvyklá od dětství!“ uváděla to na pravou míru matka. „Byla to odjakživa naše malá Venuše a ty se lehko unaví. Ano, leží trochu déle, ale díky tomu jsou její oči tak jasné.“

A byla věru velká moc v těch jasných očích, modrých jako vody moře, průzračných jak tichá tůň! To cítil mladý muž, neboť seděl hluboko na jejich dně.

Přitom hovořil a vyprávěl. A matka se vyptávala stejně živě, s touž prostotou jako při jejich prvním setkání a dychtivě naslouchala novým historiím pana Alfréda. Vyprávěl o Neapoli, o poutích na Vesuv, dokonce své povídání doplnil barevnými obrázky sopečných výbuchů. O tom paní nikdy dříve neslyšela.

„Chraň nás Bůh!“ říkala nyní. „Ta hora chrlí oheň! Nemůže při tom někdo přijít k úrazu?“

„Celá města už byla zničena!“ odvětil. „Pompeje a Herculaneum!“

„Ach, ti nešťastní lidé! A to všechno jste sám zažil?“

„Nikoli to, co je na obrázcích. Ale ukážu vám na vlastním náčrtku, jaký výbuch jsem viděl.“

Vytáhl kresbu tužkou a matka, stále ještě v zajetí silně kolorovaných obrazů, vykřikla úžasem:

„Vy jste viděl, jak soptí bílou lávu!“

To byl okamžik, který otřásl vážností, již pan Alfréd k paní domu choval, ale vzápětí z jasných očí Kaly vyčetl, že to není důležité. Neměla ponětí o spoustě věcí, avšak měla to nejkrásnější, Kalu.

A s Kalou se Alfréd zasnoubil, nemohlo to dopadnout jinak. Psalo se o tom i v místním tisku a matka si koupila hned třicet výtisků, aby to oznámení vystříhla a vložila do dopisů přátelům a známým.

Snoubenci byli šťastni a budoucí tchyně rovněž – vstoupí do lůna Thorvaldsenovy rodiny.

„Vždyť vy jste jeho přímé pokračování!“

Alfrédovi to přišlo velice duchaplné. Kala neřekla nic, ale její oči zářily, úsměv se usadil na rtech i každý její pohled byl krásný. To, že byla krásná celá, už ani nemá smysl opakovat a Alfréd ji modeloval a modeloval i její matku. Seděly před ním a dívaly se, jak prsty hladí a utváří měkkou hlínu.

„Tím jsme vinny my,“ podotkla budoucí tchyně, „že sám děláte tu všední práci, že nenecháte na svých tovaryších, aby se tím mazali!“

„To ne, je naprosto nezbytné, abych to já utvářel v hlíně!“ odpověděl.

„Vy jste vždy tak nevšedně galantní!“ řekla matka a Kala stiskla tiše Alfrédovu ruku, na níž ulpěly kousíčky hlíny.

A on jim oběma vykládal o krásách přírody, o jejím stvoření a zákonech, jak živé stojí nad mrtvým, rostlina nad nerostem, zvíře nad rostlinou, člověk nad zvířetem. Jak se duch a krása projevují tvarem a jak jim sochař dává pozemský výraz v jejich nejkrásnějších projevech. Kala mlčky uvažovala o myšlenkách, jež vyslovil, a matka pronesla:

„Je velmi těžké vás sledovat! Sotva vám stačím, myšlenky mi bzučí v hlavě, ale já je udržím.“

A jeho zase držela krása, to cítil, zcela jej uchvátila a ovládla. Krása zářila z celé postavy Kaly – z každého jejího pohledu, koutků úst i z pohybu prstů. To také Alfréd vyslovil, neboť jako sochař se

v tom vyznal. Hovořil jen o ní, myslel jenom na ni, oba splynuli v jedno tělo.

Tak minul den zasnoubení a přišla svatba s družičkami a svatebními dary, o nichž pak bylo hovořeno ve svatebních řečech.

Tchyně postavila ve svatebním domě do čela stolu Thorvald-senovo poprsí a ovinula kolem něj župan. Připadalo jí jako úžasný nápad, že bude rovněž hostem, a zpívaly se písně a pilo se z pohárů. Byla to veselá svatba a byl to krásný pár. „Pygmalion dostal svoji Galatheu,“ zaznělo v jedné písni.

„Tak tomu bylo už v mytologii!“ řekla tchyně a nazítří mladí odjeli do Kodaně, kde měli bydlet. Tchyně jela s nimi, aby na sebe vzala hrubé věci, jak říkala, aby vedla domácnost. Kala měla mít život jako v bavlnce! A vskutku bylo všechno lesklé a krásné v novém bytě. Zde seděli všichni tři a Alfréd – vida, přísloví mi nabízí vhodný přírůbek – seděl jako biskup v husím hnízdě.

Kouzlo tvaru jej omámilo, díval se na pouzdro, ne na to, co se v pouzdře ukrývá, a to bývá neštěstí, veliké neštěstí v manželství! Když se pouzdro rozklíží a pozlátka opadá, tu lituješ, žeš špatné koupil. Ve veliké společnosti se cítíš nepříjemně, zpozoruješ-li, že se ti utrhl knoflík u kalhot, a vidíš-li, že se nemůžeš spoléhat na pásek, protože žádný nemáš, ale ještě horší je, uvědomíš-li si v takové společnosti, že tvoje žena a tchyně mluví hloupě a že se ani nesnaží přijít na to, jak svoji hloupost zastříť. Přesto dál sedali mladí manželé ruku v ruce, on hovořil, zatímco ona sotva vyřkla slovo – stále tatáž melodie, tytéž dva tři zvonkové hlasy. Závan změny přinášela s sebou jen Žofie, jedna z Kaliných přítelkyň.

Žofie nebyla nijak krásná. Kala sice říkala, že je trochu sražená, ale nešlo o tělesnou vadu, nebylo toho víc, než co neunikne přísnému oku přítelkyně. Jinak to bylo velmi vzdělané a hluboce založené děvče, a tak nikoho ani stínem nenapadlo, že by mohla být nebezpečná. Stala se osvěžujícím větérkem v krabici loutek, a osvěžení tu bylo zapotřebí, to uznávali všichni. Přímo vyvětrat

bylo nutno, i usnesli se, že vyvětrají. Tchyně a mladí manželé jeli do Itálie.

„Bohudíky, že jsme zase doma!“ pravily matka s dcerou, když se po roce zase všichni vrátili.

„Není věru žádný požitek cestovat!“ prohlásila tchyně. Je to vlastně velice nudné! Odpust', že to říkám, ale nudila jsem se, ač jsem měla vás děti s sebou. A drahý, nesmírně drahý je pobyt venku! Všechny ty galerie, které musíš zhlédnout! Všechno to, po čem se musíš pít! Vždyť se v tom ani nevyznáš, a když přijedeš domů, vyptávají se tě, kde všude jsi byl! A samozřejmě neopomenou dodat, že na to nejkrásnější ses zapomněl podívat. Ano, mne víc než nudila ta dlouhá řada věčných madon. To aby ses sám stal madonou.“

„Nemluvě o jídle, které tam dostaneš!“ připojila se Kala.

„Ani poctivou hovězí polévku neznají!“ přikyvovala matka. Jsou na tom vskutku bledě se svým kuchtěním!“

Ale nemělo zůstat jen u toho. Kala byla z té cesty unavena a nejhorší na tom bylo, že ji únava už neopustila.

Žofie přišla pomáhat a byla opravdu užitečná.

„Musí se jí přiznat,“ říkala tchyně, „že se vyzná jak v domácnosti, tak i v umění.“

Ano, vyznala se ve všem, s čím si ona ve své zhýčkanosti nevěděla rady. A k tomu byla velice počestná a naprosto věrná. To poznala dobře, když Kala ulehla a začala se jí ztrácet před očima.

Je-li pouzdro výjimečné, musí přece něco vydržet – ale bylo po pouzdře: Kala zemřela.

„Byla krásná!“ zoufala matka. „Byla opravdu něco jiného nežli ty otlučené antické dívky! Kala byla celá – a to má krása být.“

Alfréd plakal a matka plakala s ním a oba chodili v černých šatech. Matce černé šaty obzvláště slušely. Chodila v nich nejdéle, nejdelší dobu dávala světu najevo svůj smutek a nový smutek jí přibyl, když se Alfréd znova oženil. Vzal si Žofii – dívku, u níž se věru nedalo mluvit o krásném zevnějšku.

„Taková výstřednost!“ říkala tchyně. „Jít od nejkrásnější k nej-
ošklivější! Prosím, mohl zapomenout na svoji první ženu, taková
už je mužská přirozenost! I když můj muž byl jiný! Také zemřel
dříve nežli já.“

„Pygmalion dostal svoji Galatheu!“ říkal Alfréd. „Ano, jak zpívali
svatebčané, také já jsem se zamiloval do krásné sochy, která nabyla
života v mém objetí. Ale příbuznou duši, kterou nám nebe posílá,
jednoho z andělů, kteří mohou cítit s námi, myslet s námi, pozvedat
nás, když se nakláníme k zemi, našel jsem a získal teprve nyní. Tys
přišla, Žofie! Ne v kráse tvarů, v lesku paprsků – ale přece dobrá
a krásnější, nežli je třeba.“

Hlavní věc je hlavní věc! Tys přišla a naučila sochaře, že jeho dílo
je pouze hlína a prach, jenom otisk niterných hodnot, jež máme
hledat. Ubohá Kala! Náš život byl jako soužití dvou lidí na cestách!
Tam nahoře, v tom vyšším prostoru, kde je třeba souznít, byli jsme
si napůl cizí.“

„To od tebe nebylo laskavé,“ pravila Žofie. „A nebylo to ani
křesťanské! Tam nahoře, kam nevcházíme jako manželé, kde, jak
říkáš, spojuje duše vzájemná sympatie, tam, kde se vše půvabné
rozvíjí a roste, tam možná zazní její duše takovou silou, že přehluší
moji, a ty opět zvoláš v okouzlení stejně jako v okamžiku prvního
zamilování: Krásná! Krásná!“

Motýl

Motýl si chtěl opatřit snoubenku a samozřejmě toužil po nějaké pěkné květině. Začal se tedy kolem sebe rozhlížet a viděl, že každá květina sedí tak tiše a zadumaně na svém stonku, jak má sedět panna, jež není zasnoubena. Ale bylo jich, kam oči dohlédly, tolik, že motýl nevěděl, pro kterou se rozhodnout. I rozletěl se k chudobce. Francouzi ji nazývají Markétka, tvrdí, že umí prorokovat, a to ona opravdu dělá, když z ní milenci utrhávají lístek po lístku a ptají se, zda je jejich miláček má, nebo nemá rád. Každý se tak ptá, a motýl se přišel také zeptat. Neotrhával okvětní lístky, naopak každý zvlášť políbil v domnění, že po dobrém nejdál dojdeš.

„Sladká chudobko Markétko!“ pravil. „Jste nejchytřejší ze všech květinových žen. Umíte předpovídat! Povězte mi, dostanu tu, nebo onu? Či spíše – kterou dostanu? Když to budu vědět, mohu letět přímo k ní a ucházet se o ni!“

Ale Markétka neodpověděla. Cítila se dotčená, že ji nazval ženou. Byla přece panna, žádná žena. Motýl se ale nevzdal – ptal se podruhé, ptal se potřetí, a teprve když z ní ani potom nedostal jediného slova, přestal mít chuť dotazovat se dál a letěl na námluvy jen tak.

Bylo časně jaro a kromě chudobek všude kvetla spousta sněženek a kosatců.

„Jsou velmi spanilé!“ řekl motýl. „Jsou to opravdu rozkošné malé dívky, ale trochu hloupé.“

Jako všichni mladíci pokukoval spíše po starších dívkách, tak minul sněženky i kosatce a zamířil k sasankám. Ty mu však přišly poněkud zatrpklé, fialky zase blouznivé, tulipány příliš nádherné, narcisky nemožně měšťanské, květy lípy přespříliš drobné a navíc měly široké příbuzenstvo. Květy jabloně se sice na pohled podobaly různým, ale byly tu dnes a zítra padnou za oběť prvnímu závanu

jarního větru. To by bylo příliš krátké manželství, usoudil, a tak nakonec došel k závěru, že se mu nejvíc zamlouvá hrách. Květ červeně a bíle, zářil čistotou a uchvacoval jemností. Bylo vidět, že má dobré vychování, pěkně vypadá a přitom se hodí i do kuchyně. Málem se o něj ucházel, ale vtom spatřil hned vedle lusk s uvadlým květem na špici.

„Kdo je to?“ optal se.

„To je můj starší bratr,“ odvětil hrách v rozpuku.

„Takhle tedy budeš vypadat později?“

Motýl se polekal a odletěl.

Zastavil se až nad plotem, přes nějž visela růže z Jericha s množstvím panen dlouhého obličejce a žluté pleti. Takové také neměl rád.

Ale jaké měl vlastně rád? Ptej se ho!

Jaro minulo, léto minulo, přišly chladnější dny – a motýl byl tam, kde dřív. Podzimní květy se sice oblékly do svých nejkrásnějších šatů, ale málo platné! Svěží mládí bylo pryč a vůně, po níž touží srdce ve stáří nejvíc, není nic, čím se mohou chlubit jiřiny a topolovky.

I sestoupil motýl k puškvorci.

„Nemá to, co nazýváme květem, to však vůbec nevadí, protože je celý květinou, voní od kořene k vršku, má vůni v každém lupínku. Ten si vyberu.“ A začal se o něj ucházet.

Avšak puškvorec stál beze slova a bez pohnutí, až po nějaké chvíli řekl:

„Přátelství, ale nic víc! Já jsem starý, vy jste starý. Můžeme žít jeden pro druhého, ale vzít se – to ne! Nedělejme ze sebe blázny. V našem věku!“

Tak se stalo, že se motýl neoženil s žádnou květinou. Hledal příliš dlouho a to se nemá dělat, nechce-li ženich skončit jako starý mládenec, jak se říká.

A byl tu pozdní podzim s dešti a plískanicemi. Chladný vítr přebíhal po zádech starých vrb, až to praštělo. Nebylo radno létat v letních šatech, pokud jsi nechtěl dostat co proto, a motýl nelétal

vůbec. Šťastnou náhodou se dostal dveřmi do místnosti, kde sálala kamna, ba věru, bylo zde teplo jak v létě. Mohl žít.

„Ale žít nestačí!“ napadlo ho po nějakém čase. „Slunce, volnost a malou květinu musíš mít!“

Zamířil si to k okenní tabulce, kde ho spatřili, obdivovali a nakonec nabodli na špendlík a zařadili do sbírky. Víc se pro něj nedalo udělat.

„Ted' sedím rovněž na stopce, jako květy!“ pravil. „Kdovíjak příjemné to není, i když podobně by mi nejspíš bylo, kdybych byl ženatý, kdybych se usadil!“

Tou myšlenkou se těšil, ale květiny v kořenáči podotkly:

„To je ubohá útěcha!“

Jenže květinám v květináčích nehodlal motýl nijak zvlášť věřit, neboť věděl, že se „příliš stýkají s lidmi“.

Psyche

Za svítání září v růžovém vzduchu velká hvězda, nejjasnější hvězda na obloze – jitřenka. Její mihotavé světlo se chvěje na bílé klenbě, jako by chtěla napsat všechno, co umí vyprávět, co za tisíciletí spatřila tu i onde na našem otáčejícím se světě.

A tak poslyšte jednu z jejích povídek!

Nedávno (její nedávno znamená ovšem pro nás lidi mnoho staletí) jsem sledovala mladého umělce. Bylo to v papežském státě Vatikánu, uprostřed proslulého Říma. Leccos se během doby změnilo, ale ne tak rychle, ne takovým tempem, jakým se dítě mění ve starce.

Z císařského hradu, pravda, zbyly jen zříceniny, zato fíkovník a vavříin dál bujně rostly mezi povalenými mramorovými sloupy a věnčily zpustošené lázně, jež dobu svého rozkvětu připomínaly už jen zlatisté zářivými stěnami. Také Koloseum bylo zbořeno, ale kostelní zvony zněly nad městem, kadidlo vonělo a zářivý baldachýn vedl dlouhé procesí ulicemi o velkém církevním svátku. Avšak také umění mělo co slavit. V Římě žil a tvořil jeden z největších světových malířů Rafael i největší sochař své doby Michelangelo. Sám papež oba obdivoval a poctíval je návštěvami. Umění bylo uznáváno, podporováno a navíc odměňováno. Ovšem ne všemu velkému se dostalo náležitých poct.

V jedné malé úzké uličce stál starý dům, vlastně to byl bývalý kostel, a v něm bydlel mladý, neznámý umělec. Měl samozřejmě přátele svého věku, rovněž umělce mladé duchem, nadějemi a myšlenkami, kteří ho přesvědčovali, že má bohaté a výjimečné nadání, ale on byl tak bláhový, že jejich slovům nevěřil. Rozbíjel vše, co z hlíny vytvořil, nikdy nebyl dost spokojený, nikdy nic nedokončil.

A to je nutné, neboť dílo musí být viděno a oceněno, aby vyneslo peníze.

„Jsi snílek!“ říkali ti, co mu byli nejbližší. „A to je tvoje neštěstí! Ale to je tím, že jsi dosud nežil, neokusil života, neochutnal vše, co je třeba ochutnat. Právě v mládí se to má – a musí – dělat, aby člověk ze sebe něco učinil! Podívej se na velkého Mistra Rafaela! Papež se mu klaní, svět se mu obdivuje, a jak rád si zavdá vína a chleba!“

„Hrává s námi v kostky a karty!“ přidal se Angelo, jeden z nejve-selejších mladíkových přátel.

A napovídali toho všichni ještě hodně, každý podle svého založení a rozumu. Byli by rádi vzali mladého umělce s sebou na divoké a bláznivé výšlapy, jak by se to snad dalo nazvat. A také on pocítoval občas na krátký okamžik chuť vyrazit si s nimi – i jemu bušila v žilách prudká krev a podněcovala nejrůznější fantazie. Dokázal se účastnit veselých hovorů, smát se hlasitě s ostatními, a přece to, co nazývali životem podle Rafaela, vzrušilo ho sotva jako opar ranní mlhy ve srovnání s božským odleskem, který zahlédl zářit z obrazů velkého Mistra. Ve srovnání s rozpoložením, jež se ho zmocňovalo, když stál ve Vatikánu před nádhernými sochami, v něž mistři již před mnoha tisíci let přetvořili balvany mramoru.

Teprve zde vzdouvala se jeho hrud' a on cítil v sobě cosi velkého, svatého, povznášejícího i dobrého a přál si vykouzlit z mramoru stejně úchvatné postavy. Chtěl jako dávní tvůrci stvořit obraz toho, co vyvěrá z jeho srdce směrem k nekonečnu.

Jenže jak, v jaké podobě?

Měkká hlína poddávala se jeho prstům a prsty ji měnily v krásné tvary, ale nazítří, tak jako vždy, všechno rozbil.

Jednoho dne vedly jeho kroky okolo bohatého paláce, jichž má Řím tak nepřeberné množství, a zastavil se před otevřeným portálem, kterým bylo vidět do malé zahrádky. Byla plná nejkrásnějších růží a obklopena arkádami pomalovanými krásnými obrazy. Velké bílé květy se šťavnatými zelenými listy vyrážely z mramorové nádrže plné jasné šplouchající vody a uprostřed toho všeho se vznášela postava mladé dívky, dcery majitele tohoto knížecího domu, a byla

tak jemná, tak lehkonohá a krásná, že takovou ženu ještě nikdy neviděl. I když přece jenom! Zvěčněnou Rafaelem jako Psyche v jednom z dalších římských paláců. Není žádných pochyb – tam spatřil tu, jež tady chodila živá.

A živá zůstala i v jeho myšlenkách a srdci. Vrátil se domů, do své chudobné světničky, vytvořil z hlíny podobu Psyche a byla to ona – lehkonohá bohatá mladá Římanka ze šlechtického rodu.

Poprvé se bez zášti zahleděl na své dílo, poprvé shledal, že má opravdu význam. A přátelé při pohledu na novou sochu jásali radostí. Poslední práce byla projevem jeho umělecké velikosti, jež z jejich strany byla už dávno rozpoznána – a nyní ji pozná i svět.

Avšak tvárná hlína, již si podmanil, mladíka dlouho neuspokojovala, neboť neměla bělost a trvanlivost mramoru. Jen a jen mramorový kámen by dokázal Psyche vdechnout život, a on kus drahocenného mramoru měl. Byl pozůstatkem majetku jeho rodičů a ležel již mnoho let ladem na dvoře. Střepy láhví, staré kusy hrnců a zbytky artyčoků se na něm hromadily a pokrývaly jej špínou. Ale uvnitř byl jako horský sníh, z něho se mohla zvednout Psyche!

Pak se jednou stalo – jasná hvězda o tomhle nevypravuje, neviděla to, ale my to víme –, že vznešená římská společnost zamířila do úzké uličky, v níž žil. Vůz zastavil o kus dál a společnost vešla, aby se podívala na práci mladého umělce, o níž se náhodou dozvěděla.

A kdo byli ti vznešení návštěvníci? Ubohý mladý muž! Ač nejšťastnějším mladým mužem mohli bychom jej také nazvat. Jeho múza, mladá šlechtična sama, stála v jeho světnici a její otec pronesl: „Vždyť to jsi ty jako živá!“

Nedá se perem popsat úsměv ani pohled, ten zvláštní pohled, jež dívka na mladého umělce upřela, ale jeho výraz povznášel, zušlechťoval i – drtil.

„Vaše Psyche musí být vytesána z mramoru!“ rozhodl vzápětí vznešený pán. A jeho slova byla elixírem nejen pro mrtvou hlínu a omšelé mramorový balvan, ale rovněž pro schopného mladého muže.

„Až bude práce dokončena, koupím ji!“ dodal kníže a bylo to, jako by úplně nový život vnikl do chudobné dílny. Nadšení a veselost hleděly ze všech koutů a práce šla utěšeně od ruky. Zářivá jitřenka viděla, jak umělec pokračuje.

Hlína byla jakoby oduševnělejší od té doby, co tu dívka byla, a téměř sama se přetvářela ve známé krásné rysy.

„Nyní vím, co je život!“ jásal jinoch. „Život, to je láska! Povznesení k velkoleposti, uchvácení krásou! To, co moji nejbližší přátelé nazývají životem a rozkoší, je pomíjivé, jsou to bubliny v kynoucím kvasu, nikoli čisté nebeské oltární víno, jímž jsme se zasvětili bytí!“ Mramorový kvádr byl vztyčen a dláto začalo odsekávat velké kusy. Také míry byly naznačeny, značky nadělány, a jak práce postupovala, ponenáhlu se kámen stával tělem, krásným jako obraz Boží. Těžký kámen se stal vznosným, tančivým, vzdušným, rozkošnou Psyche s nebesky nevinným úsměvem, jak se obrážela v srdci mladého sochaře.

Hvězda v růžovém jitru vše viděla, rozuměla všemu, co bouřilo v mladém muži – střídavým barvám jeho tváře i lesku jeho oka v touze zobrazit, co Bůh dal.

„Věru si nezádáš s řeckými mistry!“ volali nadšeně přátelé. „Záhy bude celý svět obdivovat tvoji Psyche.“

„Moji Psyche!“ opakoval. „Moji! Ba, tou musí být! Jsem stejný mistr jako ti velcí nebožtíci! Bůh mě obdařil svou milostí, pozvedl mě tak vysoko jako ty ze šlechtického rodu.“

Klesl na kolena se slzami vděčnosti v očích – ale pak zase na Boha zapomněl – pro ni, pro její obraz v mramoru, pro sněžně bílou Psyche rdící se v jitrním slunci.

A zase měl spatřit živou a skutečnou tu, jež celá zněla jako hudba, když do bohatého paláce přinášel zprávu, že mramorová Psyche je dokončena.

Vešel vysokým zdobným portálem do dvora, kde voda tryskala z delfínů, a vstoupil do veliké předsíně, jejíž stěny a strop se skvěly

barvami, štíty a obrazy. Vystrojení sluhové, nosící hlavu vzhůru jako koně zapřažené do saní, chodili sem a tam, jiní se povalovali na vyřezávaných lavicích, jako by byli pravými pány domu. Řekl, co chce, a byl veden po lesklém schodišti s měkkými koberci a sochami po obou stranách i bohatými sály se zářivými mozaikovými podlahami.

Ta nádhera a lesk až tížily dech, ale záhy se uvolnil, neboť starý kníže ho uvítal velmi přívětivě. Když pohovořili, vyzval jej, aby zašel k dceři, která ho chce také vidět, a další sloužící jej vedli vznosnými síněmi ke skvostné komnatě, v níž ona byla největší ozdobou, největší krásou.

Hovořila s ním a ani miserere¹⁴, ani kostelní zpěv nemohly víc dojímat srdce. Chopil se její ruky a přitiskl ji ke své hrudi. Neznal nádhernější růži a z té nádhery přecházel na něj žár a slova se řinula z jeho úst, ani sám nevěděl jak. Ale ví kráter, že vrhá žhoucí lávu?

Poté, co jí vyznal svoji lásku, stála nehnutě – překvapená, uražená, pyšná, ba s výrazem, jako by se náhle dotkla mokré slizké žáby. Její tváře zrudly, rty zbledly a oči se proměnily v oheň, byť zůstaly černé jako temná noc.

„Jste šílený! Ven! Okamžitě!“ obrátila se k němu zády a její krásná tvář náhle připomínala obličej obkroužený hady.

Zhroucen, téměř bez života se dostal na ulici, jako náměsíčník došel domů. Teprve tam se pln zuřivosti a bolesti chopil kladiva, aby rozbil svou mramorovou sochu. Ve svém rozpoložení si nepovšiml přítele Angela, který mocným stiskem zadržel jeho ruku.

„Zbláznil ses? Co to chceš udělat?“

Chvilí spolu zápasili, ale přítel byl silnější.

Mladý umělec se s hlubokým povzdechem zhroutil na židli.

„Co se ti stalo?“ ptal se Angelo. „Vzpamatuj se přece! Mluv!“

14 Úvodní slovo náboženského zpěvu, žalmu věnovaného kajícínosti. Pozn. red.

Ale co mu mohl říci? A Angelo, když ho nemohl přivést k řeči, začal mluvit sám:

„Houstne ti krev v tom tvém věčném snění! Bud' přece jako my ostatní. Zapomeň na ideály, nebo si srazíš vaz! Trochu vína by ti udělalo dobře, po něm se krásně spí! A dovol pěkné dívce, aby byla tvým lékařem! Dívka z Kampaně je stejně krásná jako princezna v mramorovém zámku, obě jsou dcery Eviny a v ráji je nerozeznáš!

Nech se vést svým Anjelem! Jsem tvůj anděl, anděl života! Přijde doba, že zestárneš, tělo ztratí sílu a za krásného slunného dne, kdy se všechno směje a jásá, budeš tu ležet jako zvadlá sláma. Nevěřím řečem o posmrtném životě. To je krásný klam, pohádka pro děti, dost zajímavá, když si to dovedeš namluvit. Ale já nežiji v takových klamech, nýbrž ve skutečnosti. Pojd' se mnou, staň se konečně normálním člověkem!“

Táhl jej s sebou – a to mohl v tomto okamžiku, kdy zpěněná krev mladého umělce toužila po proměně duše, chtěla se vyrvat ze svého starého „já“, ze všeho, nač byl zvyklý.

V jednom zákoutí Říma byla umělci hojně navštěvována vinárna postavená ve zřícenině starých lázní. Velké žluté citrony tam visely mezi tmavým listím a zakrývaly část starých červenožlutých zdí. Vstupovalo se hlubokým klenutím, skoro jako do zříceniny, uvnitř hořela lampa před obrazem Madony a velký oheň plál v ohništi, kde se peklo, vařilo a smažilo. Venku stálo pod citronovými a vavřínovými stromy několik prostřených stolů.

Oba přátelé byli s jásotem uvítáni ostatními. Pojedli trochu jídla a hodně pili, což jim přidávalo na povznesené náladě, a zpívalo se, tančilo a hrálo na kytaru. Několik mladých dívek, vesměs modelek mladých začínajících umělců, se také dalo do tance, bez velkých okolků se vmísily do jejich společnosti. Rozkošné bakchantky neměly postavy Psyche, nebyly to ty nejjemnější a nejkrásnější růže, nýbrž silné, žhavé a čerstvé karafiáty.

A bylo teplo toho dne, neodešlo ani se zapadajícím sluncem! Oheň sálal v krvi i v každém pohledu, vzduch oplýval zlatem a květy, život byl zlato a květy.

„Konečně jsi jednou s námi! Dej se unášet vším, co je kolem tebe i v tobě!“

„Ještě nikdy jsem se necítil tak dobře!“ prohlásil mladý umělec. „Máš pravdu, máte všichni pravdu, byl jsem neuvěřitelný bláhovec, naivní snilek. Člověk má žít skutečností, ne fantazií!“

Se zpěvem a za zvuku kytar vyšli pak mladí muži do jasné hvězdnaté noci s žhoucími karafiáty, dcerami Kampaně po boku.

V Angelově pokojíku, mezi rozházenými skicami a bujnými obrazy, zněly jejich hlasy o něco tlumeněji, ale neméně ohnivě. Na podlaze ležely kresby, spousta kreseb podobných dívek většího či menšího půvabu, ale jejich společnice byly mnohem krásnější.

Šestiramenný svícen rozléval své světlo a žár i světlo byly v pěti lidských postavách.

„Apollo! Jupiter! Do vašeho nebe a vaší krásy jsem zvedán! Je mi, jako by květ života právě vypučel v mém srdci.“

Vypučel – rozpukl se, zvald a omamná, oslepující a myšlenky zatemňující pachut' vyvřela z něho. Oheň smyla tma.

Jinoch se vrátil do svého domu a usedl na postel.

„Fuj, ubožáku!“ zaznělo hluše z jeho vlastních úst, ze dna jeho zlomeného srdce. „Ven! Okamžitě!“

Bolestně vzdychl.

„Ven! Okamžitě!“ Slova živoucí Psyche nesl ve svých rozervaných prsou, v hloubi nitra. Hlava mu klesla do podušek, myšlenky začaly splývat a vzápětí usnul.

Za svítání vstal a pomalu se upamatovával na včerejšek. Vskutku se to stalo? Nebo se mu všechno jenom zdálo? Byla pouhým snem slova knížecí dcery, návštěva ve vinárně, večer s karafiáty žhavé Kampaně?

Ne, všechno byla nová, dosud neznámá skutečnost.

V purpuru jitra zářila jasná hvězda a její paprsky dopadaly na něj i jeho mramorovou Psyche. Chvěl se při pohledu na ten odraz věčnosti a nepomíjitelnosti a nečistý mu připadal jeho pohled.

Hodil šátek přes sochu a znovu jej poodhrnul, ale nemohl se více podívat na své dílo. Tiše zahloubán do sebe a svého neutuchajícího smutku proseděl celý den, aniž věděl, co se děje venku, aniž venku věděli, co se děje v tomto lidském srdci.

Pomaloučku míjely dny a týdny, ale noci byly nejdelší.

A jednoho rána zastihla jej zářivá jitřenka bledého a chvějícího se horečkou vstávat z postele. Přistoupil k mramorové soše a stáhl šátek, po dlouhé době hleděl bolestným i vroucím pohledem na svoje dílo. Pak klesající pod tíží kamene vyvlekl sochu do zahrady k polorozpadlé a vyschlé studni. Do té hodil Psyche, navršil na ni hlínu a chrastím a kopřivami překryl čerstvý hrob.

„Pryč! Okamžitě!“ tak zněla krátká pohřební řeč a hvězda se na to dívala růžovým oparem a chvěla se ve dvojici slz, jež stekly umělci po smrtelně bledých lících.

„Churaví horečkou,“ říkali o něm, neboť vzápětí ulehl na lože.

Klášterní bratr Ignác přišel jako přítel a lékař se zbožnou útechou, mluvil o štěstí víry, o lidském hříchu, o milosti a klidu v Bohu a jeho slova padala jako teplé sluneční paprsky do vlhké půdy. Úrodná zůstala, ale mlhy, které ji obklopovaly, se teprve zvedaly. Jako z plovoucích ostrovů se díval na lidský život, jenž pro něj dosud byl jen omylem a zklamáním.

Ba, umění je čarodějka, která nás svádí k ješitnosti, vábí světskými radostmi, a my jsme pak falešní sami k sobě, ke svým přátelům i k nejvyššímu. Had v nás promlouvá:

„Okus a budeš jako Bůh!“

Nyní měl ale pocít, že si konečně porozuměl, že našel svou cestu k pravdě. V jeho utrápeném nitru zavládl mír poznání, že ve víře je Boží světlo i jas a že v mnišské cele lze najít klid, kde právě lidství může růst a spět k věčnosti.

Bratr Ignác podporoval jeho myšlenku, a tak se světské dítě stalo sluhou Božím, mladý umělec dal světu vale a odešel do kláštera.

Jak srdečně, jak vesele jej pozdravili bratři! Jak svátečně slavnostní bylo jeho zasvěcení! Zdálo se mu, že vidí Boha v slunečním světle, jež zalévalo chrám, že září z každého ze svatých obrazů i lesklých křížů. A když pak v podvečer osaměl ve své malé cele, otevřel okno a díval se na starý Řím, na jeho zbořené kostely a kdysi mocné Koloseum. Bylo to na jaře, kdy kvetou akácie, svěže se zelená brčál, růže nasazují na květ, citrony i pomerančovníky září a palmy se ovívají svými vějíři. Otevřená a tichá Kampaň se před jeho očima zvedala k modravým, světlem pokrytým, jakoby v horkém vzduchu namalovaným horám a on se cítil uchvácen a vyrovnaný jako nikdy dřív. Všechno splývalo, dýchalo mírem a krásou, vše plynulo jako sen!

A snem byl i jeho nový svět. Avšak zatímco sen vládne času a současně je časem ovládán, klášterní život je v ubíhajících letech neměnný a dlouhý. Tak dlouhý pro lidské nitro, jež má mnohé stránky, které činí člověka pramálo vznešeným. To si musel přiznat.

A jaký to byl oheň, který v něm občas žhnul, jaký pramen zla z něj znovu a znovu tryskal? Trestal svoje tělo, ale zlo zůstávalo a dralo se na povrch. Poddajný duch připomínal hada ovíjejícího sebe sama, zastíral svědomí pláštěm lásky a utěšoval se:

„Svatí prosí za nás, matka prosí za nás, Ježíš sám dal nám krev.“

Ale nebylo to dětinství, lehkomyšlnost či zklamané mládí, jež způsobily, že se obětoval a cítil se tou obětí povznesen nad tak mnohé? Jen proto, že odmítl ješitnost světa, že se stal synem církve?

A pak jednoho dne, nebo spíš po mnoha letech, potkal Angela, jenž přítele po krátkém zaváhání poznal:

„Člověče!“ pravil. „Jsi to vážně ty? A jsi nyní šťasten? Nezhřešil jsi proti Bohu, když jsi odvrhl jeho dar, svoje poslání na tomto světě? Měl by sis někdy přečíst podobenství o svěřených hřivnách. Co jsi tím získal, cos našel? Neutekl jsi od života k snění? Není nyníjší

zbožnost pouze v tvojí hlavě tak jako v hlavách mnoha dalších? Pouhé přání, aby žití bylo jen sen, pouze krásná fantazie a krásné myšlenky?“

„Odstup ode mne, satane!“ řekl mnich v něm a spěchal pryč od Angela.

„Je to ďábel, zosobněný ďábel! Ano, učiněného ďábla jsem dnes potkal!“ hovořil mumlavě sám k sobě. „Kdysi jsem mu podal prst, a on se chopil celé mojí ruky!“

Po chvíli však vzdychl:

„Ne, ve mně samotném je zlo, stejně tak jako v něm, ale on se jím nenechal pokořit, jde světem se vztyčenou hlavou, nepostrádá klid, který já hledám v útěše náboženské! Ach, kéž by to jen byla útěcha!

Kéž by to všechno, proč jsem světu unikl, byly jenom ušlechtilé myšlenky, nikoli klam, jakým je krása rudých červánků, vlnivá modř mořských vln a vzdálených hor! Zblízka jsou jiné! Jenom ty, věčnosti, stále zůstáváš velkým, tichým a nekonečným prostorem, jenž nás k sobě zve. Prostorem, který nás volá a naplňuje tušeními i pochybami, a když do něho vstoupíme, klesáme, mizíme, umíráme – přestáváme být! Klam! Pryč s ním! Ven!“

Ale kam? Mnich bez slz a zhroucený do sebe seděl na svém tvrdém lůžku a pak zase klečel.

Ale před kým? Před kamenným křížem ve zdi? Ne, to jenom zvyk kázal tělu tuto polohu, a čím hlouběji a přísněji muž zkoumal sebe sama, tím temnější se mu vše jevilo.

„Nic uvnitř, nic vně! Prohraný život!“ Lavina nejhorších myšlenek se na něj valila, drtila jej a ničila.

„A nikomu se nesmím svěřit s tím červem pochybností, který ve mně hlodá! To smutné tajemství je mým zajatcem pouze do chvíle, než unikne!“

„Pane! Pane!“ volal ve svém zoufalém zápase. „Bud' milosrdný, dej mi víru! Tvůj dar tvůrčí milosti jsem odhodil, neměl jsem dost sil, nedal jsi mi je. Jen nesmrtelnost Psyche v mojí hrudi. Ven!“

Okamžitě! Pohřbena budiž ona Psyche, to nejlepší, co jsem dokázal! Ať nikdy nevstane z hrobu!“

Vzešlo nové ráno. Hvězda se opět vznášela v růžovém vzduchu, ale jednou uhasne a zapadne, tak jako duše svítí, jen dokud žijí. Chvějící se paprsek dopadl na bílou stěnu, ale žádný vzkaz tam pro mne nevtělil, pomyslel si bledý muž, nic o tom, co by mělo znít hrudí pevně věřícího.

„Vím jen, že Psyche uvnitř mne nikdy nezemře! Je to nepochopitelné? Ale stejně nepochopitelný je přece i zbytek mého ,já, nepochopitelný jsi i ty, ó, Pane! Celý tvůj svět je nepochopitelný. Ono zázračné dílo moci, krásy a lásky!“

A zatímco takto přemítal, jeho planoucí oči se pomalu obracely v sloup, zvuk kostelního zvonu byl posledním hlasem, který zazněl nad jeho mrtvým tělem. Dali ho do země, převezli do Jeruzaléma a smísili s prachem jiných zbožných mrtvých. Po letech byla kostra vyndána, tak jako mnoho koster před ním, oblečena do hnědé kutny. S růžencem v ruce stála v klášterní kostnici spolu s kostrami dalších mnichů a venku svítilo slunce, kadidlo vonělo, mše byla čtena.

Další léta minula. Kosti a hnáty se rozpadaly, lebky ale zůstaly. Vyplňovaly celou vnitřní zeď kostela a lebka umělce byla mezi nimi. Nikdo však již nevěděl, která z nich mu patří, i jeho jméno bylo zapomenuto, ale hleďte!

V sluneční záři pohnulo se cosi živoucího mezi bílými kostmi. A co to bylo? Pestrobarevné zvířátko poskakovalo v jedné z dutých lebek, procházelo se prázdnými očními důlky. Byl opět život uvnitř hlavy, a možná právě té kdysi plné velkých myšlenek, světlých snů i lásky k umění a kráse, odkud horké slzy kanuly a kde žila naděje v nesmrtelnost. Zvířátko ještě chvíli poskakovalo, ale pak zmizelo a lebka dál práchnivěla, prach stával se prachem.

Jasná hvězda však i po stoletích zářila stejně jako před tisíci lety a vzduch čistých rán a večerů dál svítil růžově, čerstvý jak růže, žhoucí jako krev. Na místě úzké uličky se zříceninami starého

kostela, v níž mladý umělec bydlel, stál nyní klášter a v zahradě kopali hrob pro mladou jeptišku, jež zemřela a měla být v této časné hodině pochována.

Leč krumpáč narazil na překážku, až jiskry odlétly, a v zemi cosi oslnivě zazářilo. Další kopnutí už obnažila větší kus mramoru a kámen se postupně zaokrouhloval do podoby údu. Ještě opatrněji vedli krumpáč a tu uviděli ženskou hlavu a pak motýlí křídla.

Z jámy, do níž měla být mladá jeptiška uložena, vyzvedli za vzcházejícího jitra krásnou postavu Psyche.

„Jak je nádherná! Jak dokonalá! Jaké umělecké dílo!“ říkali. Kdo mohl být mistr, nikdo netušil, nikdo – kromě jasně zářící hvězdy – o něm nic nevěděl.

Jenom ona znala jeho osud, zkoušky, jimiž procházel, jeho slabosti – vše, co bylo mrtvo, odvanuto, jak prach má být. Ale výsledek jeho nejlepšího snažení, to nejkrásnější, co ukazovalo na božství v něm – jeho Psyche, jež nikdy nezemře, byla spatřena a po právu obdivována a milována.

Jasná jitřenka v oparu růžového vzduchu vysílala k ní své zářivé paprsky, úsměvy štěstí na tvářích těch, kdo se jí obdivovali, hladily duši vtesanou do mramorového kvádru.

Vše pozemské bude odváto, zapomenuto, to hvězda dobře ví. Co je nebeské, však bude zářit ve vzpomínce, a když i vzpomínka zhasne – žije ještě Psyche.

Šnek a růžový keř

Kolem zahrady byl plot ze vzrostlých lísek a za ním se rozkládala pole a louky s kravami a ovce. Uprostřed zahrady stál kvetoucí růžový keř a pod ním seděl šnek, skálopevně přesvědčený o své vlastní hodnotě.

„Jen počkejte, až přijde moje doba!“ říkal. „Pak uvidíte, že dokážu něco víc než kvést, plodit oříšky či dávat mléko.“

„Doufám, že to bude opravdu něco,“ pravil růžový keř. „A smím se zeptat, kdy to přijde?“

„Nespěchám,“ odvětil šnek. „Když spěcháte, není v tom žádné napětí, jež s sebou přináší očekávání!“

Další rok zastihl šneka na stejném místě. Pod růžovým keřem, na němž se nová poupata rozvíjela v nové čerstvé růže. Šnek povylezl za svého domu, vystrčil tykadla a zase se stáhl.

„Všechno je jako vloni! Nikde žádný pokrok! Růže zkrátka zůstane růží, dál to nedotáhne!“

Minulo léto, přišel podzim. Růžový keř stále nasazoval na květ, teprve s příchodem sněhu se sklonil k zemi a šnek se zavrtil pod ním. Jakmile ale začal nový rok, znovu se objevily růžové květy a znovu se objevil i šnek.

„Pěkně jste zestárl,“ vzhlédl k růžovému keři. „Tak byste se měl rychle klidit. Už jste dal světu vše, co jste měl. Jestli to za něco stálo, je jiná otázka, o tom nemám čas přemýšlet. Ale jedno je jisté, neudělal jste ani to nejmenší pro svůj vnitřní rozvoj, nevyšlo z vás nic nového! Dovedete říci – z jakého důvodu? Protože brzy z vás zbude jen holý klacek! Chápete, co vám tím naznačuji?“

„Spíš mě děsíte,“ odpověděl růžový keř. „Takhle jsem o sobě nikdy nepřemýšlel.“

„Vy jste si nikdy nedal moc práce s přemýšlením! Objasnil jste někdy sám sobě, proč vůbec kvetete, jak k tomu došlo a proč děláte právě tohle?“

„Ne!“ odvětil keř. „Kvetl jsem z radosti. Prostě jsem nemohl jinak. Slunce mne zahřívalo, pil jsem ranní rosu a nechal se omývat deštěm. Dýchal jsem, žil jsem! Země a vzduch mi dávaly sílu. Cítil jsem se šťastný. Proto jsem musel stále kvést, to bylo mé bytí, netoužil jsem po jiném!“

„Velmi pohodlný život,“ pokývl šnek.

„To je pravda! Všeho se mi dostalo, ale vám bylo dáno ještě víc! Vy náležíte k přemýšlivým a vysoce nadaným tvorům. Jistě jednou překvápíte svět.“

„To nemám v úmyslu,“ prohlásil šnek. „O svět se nestarám! Mám dost práce sám se sebou a vystačím si sám se sebou.“

„Avšak neříkal jste, že máme ze sebe vydat ve prospěch ostatních to nejlepší, co můžeme? Nevyčetl jste mi, že já dávám jen růže? A co vy, jemuz se dostalo tak mnoho, co vy jste dal světu? Co mu dáváte?“

„Co jsem dal a co mu dávám? Plivu na něj! Je k ničemu! Nic mi po něm není. Jenom si znovu a znovu nasazujte na květ, lísky ať plodí oříšky a krávy a ovce necht' dávají mléko. Všichni k tomu potřebujete obecenstvo, já ne, mám vše, co potřebuji, v sobě! Vejdu do sebe a tam zůstanu. Svět mi může být ukradený!“

Po těch slovech vlezl šnek do domku a zalepil dveře.

„Je trochu smutné,“ posteskl si růžový keř, „že já nemohu nikam zalézt, že musím neustále obrážet a kvést. Lístky opadají, vítr je odnese. Ale jeden můj květ uložila hospodyně do modlitební knížky, jiný jsem viděl na nadrech krásné dívky a další políbila ústa šťastného dítěte. To mi dělalo dobře. To je moje vzpomínka, můj život!“

A růžový keř, blažený ve své nevinnosti, dál pilně kvetl a šnek klímal ve svém domku, aniž ho sebedmív vzrušovalo, co se děje venku.

Tak uplynulo mnoho let. Šnek se obrátil v prach a keř se obrátil v prach. Také růžička v modlitební knížce se rozpadla, ale v zahradě kvetly nové růžové keře a pod nimi vyrůstali noví šneci, zalézali do svých domků a plivali na svět, který je pramálo zajímal.

Jestli chcete, můžete přečíst tenhle příběh ještě jednou od začátku – ale jiný nebude.

Bludičky jsou ve městě, řekla čarodějnice

Byl jeden muž, který vždy znával mnoho nových pohádek, ale pak mu už žádná nepřišla na mysl, říkal, že pojednou došly. Pohádky, které dříve samy k němu přicházely, již neklepaly na jeho dveře. A proč nepřicházely? Muž na pohádku poslední rok a den vůbec nepomyslel. Nečekal, až zaklepe, neboť venku zuřila válka a země byla plná starostí a bídy, které válka nese s sebou.

Čápi a vlaštovky se vraceli ze svých dalekých cest a na nějaké nebezpečí ani nepomysleli. Záhy ale zjistili, že všechna hnízda byla spálena. Ba, i domy lidí byly spáleny, ploty rozbity nebo nadobro pryč a koně nepřátel šlapali po starých hrobech. Byly to krušné a smutné časy, ale i ty musejí mít svůj konec.

A pak ten konec nastal, ale pohádka pořád ještě neklepala na mužovy dveře ani o sobě nedávala vědět.

„Že by zahynula tak jako mnoho jiného?“ říkal si muž. Ale pohádka přece nezahyne nikdy!

A když přešel celý rok, zatoužil po pohádce víc než jindy.

„Kéž by opět přišla a zaklepala u mne,“ povzdechl a rozpomínal živě na nejružnější podoby, v nichž se k němu přibližovala. Hned mladá a krásná jako samo jaro, rozkošná dívka s mařinkovým věncem ve vlasech, bukovou větévkou v ruce a očima, jež se jako hluboká lesní jezera leskla v sluneční záři. Hned jako potulný kramář otevřela svou skříň, v níž poletovaly hedvábné stuhy s verši a nápisy na památku. Ale nejkrásnější přece jen byla, když přišla jako stará matička se stříbrobílou hlavou a velkýma jasnýma očima. Ta nejlip dovedla vyprávět o prastarých časech, kdy princezny předly na zlatých vřetenech a draci i obludy leželi před vchodem a číhali na ně. To vyprávěla tak živě, že se každému, kdo jí naslouchal, úžil

dech a podlaha se zdála plná lidské krve. Hrůzostrašné to bylo na poslech, a přece současně okouzlující a zábavné, protože uplynulo tolik vody od doby, co se to událo.

„Kdyby tak zaklepala!“ znovu povzdechl muž a zíral ke dveřím, až se mu tmělo před očima, i on viděl černé skvrny na podlaze a nevěděl, zda je to krev, či smuteční závoj, pozůstatek nedávných těžkých dnů.

Jak tu tak seděl, napadlo ho, neschovávali se před ním pohádka jako princezna, o níž každá správná pohádka vypráví, a nechce-li být hledána, aby pak nalezena zazářila v nové kráse, spanilejší než kdy dřív

„Kdoví, možná leží v stéblu, které se kolébá na okraji studně. Musím postupovat opatrně! Nebo se ukryla do suchého květu, jenž leží v jedné z těch velkých knih na polici.“

A muž přistoupil blíž, otevřel knihu, jež možná mohla přinést nějaké vysvětlení, ale nebyl v ní žádný květ. Pojednávala o Holgerovi Dánském. Muž četl a dozvěděl se, že legendu o něm vymyslel jakýsi mnich ve Francii, otiskl jako román, který pak „byl přeložen a vydán v dánské řeči“. Že žádný Holger Dánský nikdy neexistoval, a nemůže se tedy vrátit národu ku pomoci, jak se vždy zpívalo a jak se tomu věřilo. Je to prý s ním stejné jako s Vilémem Tellem, všechno je jenom pověst, k níž se sice lze upínat, ale na niž se nedá spoléhat. Tak to stálo v té knize spolu s dalšími učenostmi.

„Nu, já se ale přesto přidržím toho, čemu chci věřit,“ pravil muž. „Neroste jitrocel, kam žádná noha nevzkročila.“

Zavřel knihu, odnesl ji zpátky na polici a přistoupil k čerstvým květinám na okně. Co když si pohádka hová v červeném tulipánu se zlatistými okraji, v bělostné růži nebo v pestrobarevné kamélii? Ale pouze sluneční zář se chvěla na listech, pohádka nikde.

Místo ní vytanula muži na mysli vzpomínka na mnohem krásnější květiny, jež uřezány v době smutku a svázané do věnce zdobily rakev přikrytou praporem. A kdoví, snad s tou rakví byla pohřbena i po-

hádka! Ale o tom by květiny musely něco vědět a rakev by to musela upozorovat. A země rovněž, každé čerstvě vyrážející stébélko trávy by o ní vyprávělo. Pohádka nikdy nezemře!

Dokonce tu již možná byla a klepala, ale kdo měl tehdy na ni pomyšlení! Chmurně, ba hněvivě hleděli jsme i na jarní slunko. Stejně jsme naslouchali cvrlikání ptáků, vnímali probouzející se zeleň a nebylo slyšet ani staré národní písně, jako by byly položeny do země s mnoha dalšími věcmi, které byly našemu srdci drahé. Pohádka možná opravdu klepala, ale neslyšena a nevítána zůstala daleko odtud.

„Půjdu ji hledat,“ rozhodl se muž. „Na venkov, do lesa a třeba i k široširému moři!“

A zamířil do dáli, kam oko nedohlédlo a kde stál starý panský dvůr s červenými střechami, zubatou lomenicí, vlajícím praporem na věži a rozlehlou zahradou. Slavík tu pěl v jemném krajkoví bukových listů a hleděl přitom na kvetoucí jabloně v domnění, že na nich rozkvétají růže. Zde měly v létě včely napilno, když se s bzučivým zpěvem rojily kolem svojí královny, a podzimní víchř vyprávěl o divokých honitbách, o vymírajících lidských rodech a padajícím listí. V době vánoční zazníval sem od moře zpěv divokých labutí, zatímco obyvatelé starého dvora usedali ke krbu, naladění poslouchat pověsti.

A jenom o pár metrů dál, ve staré části zahrady, kam divoké kaštany lákají pološerem, se zastavily kroky muže hledajícího pohádku. Vždyť tady mu vítr pošeptal příběh o Daaeovi a jeho dcerách. Dryáda, víla stromu a pohádka sama, vyprávěla mu právě na tomto místě o posledním snu starého dubu.

Za babiččiných časů však bylo i o tento kus zahrady dobře pečováno. Teď tu bujel jen plevel, jenom kopřivy se tyčily za povalenými zbytky starých soch. Oči měly plné mechu, ale viděly právě tak dobře jako dřív. To muž hledající pohádku už neměl tak dobrý zrak, nemohl pohádky najít. Kde byly?

Z korun starých stromů vzlétla černá hejna vran a jeden pták přes druhého křičel:

„Odtud! Odtud!“

I vyšel ze zahrady a zamířil přes hráz do olšového háje. Tam k malému šestihrannému domku přiléhal husí a kachní dvůr a uvnitř uprostřed jizby seděla stará žena, která tomu všemu vládla. Důkladně věděla o každém sneseném vejci, o každém čerstvě vyklubaném kuřátku, ale ona nebyla pohádkou, kterou muž hledal. To mohla dokázat křestním listem a očkovacím vysvědčením, které byly uloženy v zásuvce.

Venku za domem se zvedalo návrší porostlé hlohem a čilimníkem a uprostřed ležel starý náhrobek, který se sem před mnoha lety dostal z městského hřbitova jako památka na jednoho váženého radního. I jeho ženu a jeho pět dcer s rukama sepjatýma a s tuhými krejzlíky okolo krků kameník vytesal. A stačilo, aby ses na náhrobek zahleděl, a měl jsi pocit, že každý kousek kamene vypráví o starých časech. Odjakživa to tak připadalo muži, který se vypravil za pohádkou.

A když se dnes přiblížil, spatřil na čele sochy pana radního motýla. Chvilku seděl, hýbal křídly, pak malý kousek popolétl, ale zase se vrátil k pomníku, jako by chtěl poukázat na čtyřlístý jetelíček, který tam rostl. A nebyl jenom jeden, hned sedm jetelových čtyřlístků tisklo se vedle sebe.

„Přijde-li štěstí, tedy přijde v plné míře!“ pousmál se muž, utrhł čtyřlístky a strčil je do kapsy. „Vždyť štěstí je právě tak dobré jako hotové peníze, ale nová krásná pohádka by přece jen byla ještě lepší,“ pomyslel si, ale ani tady nebyla k mání.

Slunce zapadalo, rudé a velké, a z louky se kouřilo, to, jak bahenní žena vařila. Muž stál sám ve své světnici a hleděl přes louku a rašeliníště na moře. Měsíc jasně svítil, mlžný opar se zvedal z luk, jako by pod ním bylo velké jezero.

„Podle pověsti se tu kdysi jezero opravdu rozprostíralo. V měsíčním svitu jako by se zjevoval jeho odraz,“ napadalo muže a přemýšlel o tom, co četl ve městě. Možná je pravda, že Vilém Tell a Holger Dánský nikdy neexistovali, ale mají pevné místo v srdcích lidí, v jejich víře zůstávají – jako to jezero žijící v odrazu měsíce. Ano, bude-li třeba, Holger Dánský se vrátí!

Dál stál a přemítal a vtom udeřilo něco silně do okna. Byl to pták? Netopýr či sova, jimž se neotevívá, ani když klepají? Ale to už se okno samo rozlétlo a dovnitř vstrčila hlavu stará žena.

„Co si přejete?“ optal se. „A kde jste se tu vzala? A jak to, že vidíte do prvního poschodí! Stojíte na žebříku?“

„Máte v kapse čtyřlístek,“ odpověděla. „Úplně přesně – máte jich sedm, a jeden z nich je šestilístek.“

„Kdopak jste?“ chtěl vědět muž.

„Bahenní žena!“ pravila. „Bahenní žena, která musela odběhnout od vaření. Zátka v sudu pevně držela, ale jedno z bahenních dětí ji vytrhlo, odneslo sem do dvora a z rozpustilosti ji hodilo do okna. Ted' mi teče pivo z bečky – a to není nikomu k užítku.“

„Ale snad byste mi měla nejdřív vysvětlit...!“ pravil muž.

„Ted' ne! Ted' mám jiné starosti!“ přerušila ho bahenní žena a byla pryč. Když se však chystal zavřít okno, stála tam zas.

„Už je to v pořádku!“ řekla. „Ovšem polovinu piva musím zítra převařit, bude-li k tomu počasí. No, a načpak se chcete ptát? Přišla jsem znovu, protože vždycky držím slovo – a kromě toho máte v kapse sedm čtyřlístků, z nichž jeden je šestilístek. To vyžaduje úctu, je to vyznamenání, jež roste u cesty, ale každý ho nenajde. Ale nač se chcete ptát? Nestůjte tu jako panák. Já se musím vrátit ke svojí zátce a bečce!“

Tu se muž zeptal na pohádku, chtěl vědět, zda ji bahenní žena někde nepotkala.

„I propána!“ spráskla žena ruce. „Pořád ještě nemáte dost pohádek? Já bych řekla, že už o nich nikdo nechce ani slyšet. Ted' mají

lidé jiné starosti. Ani dětem se již pohádkami nezavděčíte. Dejte chlapcům doutník a děvčátkům nové šaty, to jim přijde víc vhod! Poslouchat pohádky! Kdepak, teď mají všichni důležitější věci na práci!“

„Jaké důležitější věci?“ tázal se muž. „A co víte o světě? Vždyť vidíte jen žáby a bludičky!“

„Zrovna jsem vám chtěla říct, abyste se měl před bludičkami na pozoru!“ podotkla žena. „O těch bychom měli hovořit, protože jsou venku! Utekly! Přijdete-li za mnou do bažiny, kde se bez mé přítomnosti neobejdou, všechno vám povím. Ale pospěšte si, musíte tam být dřív, než vašich šest čtyřlístků a jeden šestilístek zvadnou a měsíc sejde z oblohy!“ Sotva bahenní žena dořekla, byla tatam.

Pak hodiny na věži odbily dvanáct, a nežli uhodily čtvrt, stál muž venku na dvoře, přešel zahradu a ocitl se na louce. Mlha zmizela, neboť bahenní žena přestala vařit.

„To byla doba, než jste přišel!“ pravila. „Skřítci sebou umějí jinak hodit! Já jsem ráda, že jsem se narodila jako čarodějnice a patřím do jejich rodu.“

„Copak jste mi chtěla říci?“ otázal se muž. „Má to snad co dělat s pohádkou?“

„Což nedokážete mluvit o něčem jiném? Nemáte nic jiného v hlavě?“ opáčila čarodějnice.

„Dovedete-li to, můžeme pohovořit o poezii budoucnosti,“ řekl muž.

„Jen ne tak zvysoka!“ zarazila ho žena.

„Myslíte jenom na básnění, vyptáváte se na pohádku, jako by to bylo děvče pro všechno! Je, pravda, nejstarší, ale nikdo z nás na ni takhle nehledí. Znáám ji dobře! Byla jsem také kdysi mladá, to není žádná dětská nemoc. Patřila jsem k nejhezčím rusalkám, tančila jsem se svými družkami za měsíčního svitu, naslouchala slavíkovi a na procházkách lesem potkávala slečnu pohádku. Neustále se potloukala někde venku. Hned si ustlala v pootevřeném tulipánu

či v luční květině, jindy se vplížila do kostela a zabalila se do smutečních stuh, které splývaly z oltářních svící!“

„Jak dobře to všechno znáte!“ řekl obdivně muž.

„No, určitě vím aspoň tolik co vy!“ broukla bahenní žena. „Pohádka a poezie, to jsou dva lokte z jednoho kusu, ať je položíš, kam chceš. Všechny vaše skutky a touhy dokážou udělat lepšími a slušnějšími, a u mne je dostanete zadarmo. Mám celou jednu skříň napěchovanou láhvemi s poezií. Její esencí, jemným výtažkem z ní. Kořínky sladkými i hořkými. Mám všechno, co kdo od poezie žádá, aby si tím lidé mohli o svátcích postríkat kapesníky a vonět k tomu.“

„To, co říkáte, je nesmírně zvláštní,“ pravil muž. „Vy že máte poezii v láhvích?“

„Víc, nežli dokážete snést!“ odvětila žena. „Určitě znáte povídku o dívce, která šlápla na chléb, aby si nezamazala nové botky! Byla i vytištěna.“

„Tu jsem sám napsal,“ přikývl muž.

„Nu, tak tedy víte,“ pokračovala čarodějnice, „že se za trest propadla do kuchyně bahenní ženy. Ďáblova bába, která tu zrovna byla na návštěvě, si dívky povšimla a vyžádala si ji za podstavec pro svého pravnuka. Dostala ji a mně na oplátku poslala skříň, jež mi není k užitku, jakousi cestovní lékárnou se spoustou láhví plných poezie. Bába také řekla, kde má skříň stát, a tam stojí dosud. Jen pohleďte! Jelikož máte v kapse svých šest čtyřlístků a jeden šestilístek, můžete to vidět!“

A opravdu, uprostřed bažiny se tyčila jako veliký neforemný předmět báбина skříň. Podle slov bahenní ženy byla přístupná nejenom jemu, ale komukoli ve všech zemích světa a ve všech dobách, pokud věděli, kde se skříň nachází. Dala se otevírat vpředu i vzadu a rovněž na všech stranách a v rozích. Byl to opravdový umělecký kus, přestože vypadala jako stará rozklížená almara. A všichni básníci světa, a zejména naši domácí, tu byli vypodobněni, jejich duch byl prozkoumán, posouzen, renovován, koncentrován

a dán do láhve. S velikým citem, jak se říká, nechceme-li mluvit přímo o geniálnosti, udělala bába výtažek ze všeho, čím chutnal ten či onen básník, přidala k té výjimečnosti trochu ďábelského koření a měla jeho poezii v láhvi pro všechny časy.

„Dovolíte, abych se podíval?“ zeptal se muž.

„Ovšem, ale musím vám říci ještě vážnější věci!“ odpověděla bahenní žena.

„Avšak nyní jsme u skříně!“ namítl muž a přistoupil blíž. „Jsou zde láhve všech velikostí. Co je v téhle? A co v tamté?“

„V téhle je to, čemu se říká májová vůně!“ odpověděla žena. „Nikdy jsem ji nezkusila, ale vím, že ukápneš-li jedinou kapku na zem, máš před sebou krásné lesní jezero lemované kosatci, mateřídouškou a divokou mátou. A upustíš-li jen dvě kapky na starý slohový sešit, třeba i z první třídy, stane se z něj divadelní kus, který se dá docela dobře předvést, a dá se nad ní i pěkně usnout, tak silně voní. Nu a tady – snad ze zdvořilosti ke mně – stojí na láhvi napsáno:

„Várka bahenní ženy.“

Zde zase stojí láhev se skandály. Její obsah vypadá, jako by to byla špinavá voda, a taky to špinavá voda je! Ale šumivý prášek a klepy, tři loty¹⁵ lži a dva gramy pravdy jsou do ní vmíchány březovým prutem, a nikoli prutem z biče, prutem vloženým do solného močálu či vyřezaným z krvavého hříšnickova těla, a není to ani kus školní metly. Nikoli, je to prut z koštěte, jímž se vymetala stoka.

Tato láhev obsahuje zbožnou poezii kostelních písní. Každá kapka vydává zvuk podobný vrzání pekelných vrat a je zhotovena z krve a potu bičovaných. Někteří říkají, že je to jen holubí žluč. Jiní ovšem tvrdí, že holubi jsou nejdobrosrdečnější zvířata a že žádnou žluč nemají. Ale to zní jen z úst lidí, kteří neznají přírodopis.“

Na dalším místě stála láhev nad všechny láhve. Šlo o láhev s všedními příběhy. Zabírala téměř celou polovinu skříně a byla

15 Stará jednotka váhy, asi 16 gramů. Pozn. red.

převázána vepřovinou a blánou z měchýře, protože jinak ztrácela svoji sílu. Na každý národ v ní čekala jeho vlastní polévka – vytékala podle toho, jak se láhev obrátila či otáčela. Byla tu starogermánská krvavá polévka s loupežnickými knedlíčky i obyčejná řídká domácí polévka. Skuteční dvorní radové v ní leželi jako zelenina a na povrchu plavala filozofická mastná oka. A nechyběla ani anglická guvernantská polévka a francouzská potage à la coque, jež se připravuje z kohoutích noh a vrabčích vajec. Ale nejlepší z polévek byla kodaňská, ovšem to prý říkali jen domorodci.

Rovněž tragédie tu byla k mání – v láhvi od šampaňského. Mohla kdykoli vybuchnout, ale to se od takové láhve očekává. Veselohra připomínala písek, jaký se hází lidem do očí, aspoň veselohra jemnějšího zrna. I drsnější kusy byly stáčeny do láhve, ale jen ve formě námětů budoucích kusů a ty názvy byly většinou to nejlepší.

Muž se během toho složitého vysvětlování několikrát hluboce zamyslel, ale bahenní žena rychle hovořila dál, jako by to chtěla mít co nejdříve za sebou.

„Tak, snad jste se už do skříně nadíval dost,“ pravila, „a je vám srozumitelné, co všechno tam je. Ale to důležitější dosud nevíte. Bludičky jsou ve městě! A to je mnohem závažnější než poezie a pohádky. Udělala bych sice líp, kdybych si dala pusku na zámek, ale nedokážu to. Musí to ze mne ven. Bludičky jsou ve městě! Utekly! Mějte se na pozoru, lidé!“

„Nerozumím ani jedinému vašemu slovu!“ pokrčil muž rameny.

„Tak si laskavě sedněte na tu skříň!“ řekla čarodějnice. „Ale opatrně, ať nespadnete dovnitř a nerozbijete láhve, víte, co v nich je! A já vám povím, co se stalo včera. Pochybuji, že to bylo poprvé, už k tomu určitě došlo i dřív. Jak dlouho to trvalo kdysi, nevím, ovšem tentokrát půjde o 365 dní. Víte přece, kolik je dní v roce?“ ujistila se bahenní žena. A pokračovala:

„Ano, něco velkého se událo v močálu během včerejší dětské slavnosti na počest nově narozené bludičky. Vlastně se o půlnoci

narodilo celkem dvanáct bludiček, a jak říkám, byla to velká událost pro celý močál a rovněž důvod k tomu, aby všechny ostatní bludičky tančily po bažinatých lukách jako malá světélka. Já seděla tady na skříni a všech dvanáct novorozeňat jsem měla v klíně. Svítila jako svatojanské mušky a také již začínala poskakovat, ano, každou minutu nabývala na velikosti, takže než uplynulo čtvrt hodiny, byla všechna tak velká jako jejich otec či strýc. A je starý zákon či výsada, že stojí-li měsíc právě tak, jak stál včera, a vítr věje, jako vál včera, mohou se všechny bludičky, které se narodí ve správnou hodinu v ten okamžik stát lidmi, jednat jako lidé a po celý rok nad lidmi uplatňovat svou moc. Mohou pobíhat po zemi i vzduchem, nebojí-li se, že spadnou do moře nebo že je silná bouře odfoukne. Mohou vstoupit do člověka, mluvit a konat za něj libovolné pohyby. Smějí na sebe vzít jakoukoli podobu, jednat v jejím duchu, aniž by ovšem zapoměly, že za ten jeden rok musí svést na scestí 365 lidí, odvést je od pravdy a všeho dobrého, a to ve velkém stylu. Tím dosáhnou toho nejvyššího, co si mladé bludičky mohou vysloužit – stanou se běžci před kočárem samotného ďábla, smějí nosit ohnivě rudé šaty a chrlit plameny. O tom se může obyčejným bludičkám jenom snít, ale tato role je spojena i s mnoha těžkostmi a nebezpečími. Když člověk prohlédne, že má co do činění s bludičkou, může ji odfouknout a ona musí zpět do močálu. A jestliže bludička sama dřív, než uplyne rok, zatouží uvidět svou rodinu, je s ní také konec. Nemůže již jasně hořet a záhy zhasne docela, aby se už nikdy nerozsvítila. A uplyne-li rok bez toho, že by odvrátila 365 lidí od pravdy, dobra a krásna, musí ve ztrouchnivělém stromě bez pohnutí světélkovat, což je pro nepokojnou bludičku ten nejstrašlivější trest.

Tohle všechno jsem věděla a pověděla těm dvanácti bludičkám rozpustile se radujícím na mém klíně. A řekla jsem jim i to, že by bylo nejbezpečnější a nej pohodlnější vzdát se cti být vyvolenou a nic nepodnikat. O tom ovšem mladá světélka nechtěla ani slyšet, už před sebou viděla své žhoucí šaty a plameny, jež jim šlehají z krku.

„Zůstaňte pěkně doma!“ říkaly i další staré bludičky.

„Jen běžte a hrajte si s lidmi, překřikovali je ostatní. „Lidé vysuší vaši louku! Co se pak stane s vašimi potomky?“

„Ano, chceme plápolat, chceme plápolat!“ volaly novorozené slečinky, a tak bylo rozhodnuto a začal minutový ples, kratší nemohl být! Rusalky se třikrát zatočily v kruhu s ostatními, aby nevypadaly pyšně – jindy tančí jen spolu. Poté byly rozdány kmotrovské dary, jako obálky létaly po močálové hladině. Každá z rusalek dala cíp svého závoje: „Vezmi si jej,“ volaly, „pak zvládneš i ten nejtěžší tanec, složité vzlety a obraty. Získáš držení těla, s nímž můžeš do té nejlepší společnosti.“ A krkavec učil každou bludičku říkat: „Tak, tak, tak!“ v pravou chvíli, a i to je dar, který se cení. Sova a čáp rovněž něco pustili, ale prý to nestálo za řeč, tedy o tom nemá smysl hovořit. Divoká honitba krále Valdemara se právě řítla přes močál, a když panstvo uslyšelo o slavnosti, hned věnovalo dva jemné psy, kteří dovedou běhat s větrem o závod a ještě unesou jednu až tři bludičky.

Dva staří upíři zase oslavence naučili umění prolézt klíčovou dírkou a nabídli se, že mladé bludičky dovezou do měst. Obvykle tam jezdívali vzduchem na vlastních kšticích svázaných do uzlů, ale nyní si sedli na honicí psy, bludičky, které měly lákat lidi, vzali na klín – a fr, byli pryč. To vše se stalo včera v noci.

Nyní jsou bludičky ve městě a již započaly své rejdy. Asi byste chtěl vědět jak! Tak chvilíčku. Můj velký prst je jako barometr, vždycky něco poví.“

„Ale vždyť to je celá pohádka,“ pravil muž.

„Ne, to je jenom začátek,“ odpověděla žena. „Nebo mi snad dovedete povědět, koho právě nyní bludičky ve městě svádějí a v jaké podobě?“

„Myslím,“ řekl muž, „že by se dal napsat celý román o bludičkách, celých dvanáct dílů, každý o jedné bludičce, a možná i divadelní hra.“

„Tu byste měl napsat,“ pravila žena, „či raději to nechte tak.“

„Ano, to je pohodlnější,“ řekl muž, „vyhnete se novinovým kritikám, jež jsou pro autora stejně nepříjemné jako pro bludičku ležet ve shnilém stromě a nesmět ani ceknout.“

„To se mne netýká,“ řekla žena, „jen rádím nechat psát jiné, ať už to dovedou, nebo nedovedou! Ne proto, že bych vám nechtěla dát čep, který otevírá láhve s poezií, ale zdá se mi, že jste si už dost poinkoustil prsty, abyste mohl být syt neustálého běhání za pohádkou. Vždyť jsou mnohem důležitější věci na práci. Snad jste porozuměl, co se chystá.“

„Bludičky jsou ve městě!“ přikývl muž. „Slyšel jsem a porozuměl. Ale co chcete, abych dělal? Znectili by mne, kdybych na setkání říkal: ‚Podívejte se, tamhle jde bludička v našem poctivém šatu!‘“

„Ony chodí také ve spodničkách!“ namítla žena. „Vždyť jsem vám říkala, že se mohou přestrojit na nejrůznější způsob. Chodí do kostela, ne však kvůli Pánubohu, ale aby vjely do faráře! Řeční na volebních schůzích, ovšem ne kvůli blahu země, nýbrž pro vlastní prospěch. Vyznají se jak v umění malířském, tak i divadelním, avšak jakmile je ovládnou, je po něm veta.“

Ale já tu melu a melu, vytreperendím všechno, co mám na jazyku, a ještě ke škodě vlastní rodiny. Jenže jednou je mi určeno být zachránkyní lidí! To jen abyste věděl, že to není žádná moje dobrá vůle a nečekám, že mne za to vyznamenají. Dokonce se domnívám, že to je to nejbláhovější na světě – povídat takové věci básníkovi, od kterého se to dozví celé město.“

„Město si z toho k srdci mnoho nevezme!“ řekl muž. „Nikoho to neznepokojí. Budou myslet, že vyprávím pohádku, i kdybych na ně s největší vážností volal: ‚Mějte se všichni na pozoru! Bludičky jsou ve městě, řekla čarodějnice.‘“

Větrný mlýn

Na vršku stál větrný mlýn – byl pyšný na pohled i v srdci, přesto tvrdil:

„Vůbec nejsem pyšný. Jsem jen osvětlený, zevně i uvnitř. Mám k dispozici sluneční i měsíční svit a rovněž světlo svíček, olejových a tukových lamp.

Mohu tedy dokonce říkat, že jsem velmi osvětlený. Jsem myslící tvor, a navíc je na mne radost pohledět. Jsem dobře stavěný, v mé mlýnské hrudi všechno šlape a na hlavě pod kloboukem mi sedí čtyři křídla. Ptáci mají jenom dvě a musejí je nosit na zádech. Jsem Holanďan rodem. Také je to vidět na mém zevnějšku. Bludný Holanďan! Ten, co bývá považován za nadpřirozeného tvora, avšak já jsem velice přirozený. Mám galerii kolem břicha a obytnou místnost ve spodní části – tam dlí moje myšlenky. A nejsilnější z nich, tu, která zde vládne a hospodaří, nazývají ostatní myšlenky „mlynářem“.

Mlynář ví, co chce, je pánem nad moukou a krupicí, a kromě toho má družku, jíž se říká panímáma. Panímáma je mým srdcem. Neběhá splašeně sem a tam, také ona ví, co chce, a rovněž, co může. Je vlídná jako vánek, silná jako vichr – dovede polichotit, ale i prosadit svoji vůli. Je jemnější polovičkou mé mysli a mlynář zas tou tvrdší. Jsou dva, a přece tvoří jeden celek. Oslovují se vzájemně „moje polovice“ a mají spolu mladé, malé myšlenky, jež nadělají spoustu hluku!

Nedávno, když jsem v těžkomyslné náladě dovolil mlynáři a jeho tovaryšům, aby nahlédli do mé hrudi, neboť jsem cítil, že něco uvnitř mne silně překáží, a je přece naší povinností pečlivě se zkoumat, dělali ti mladí takový strašlivý hluk, že to nevypadalo pěkně. Už proto, že stojím na vršku. Máme mít vždycky na paměti, že stojíme ve světle, úsudek je rovněž jistý druh osvětlení. Ale co

chci říci...! Ach ano, ti malí tropili strašlivý hluk a nejmladší z nich mi vlezl přímo do klobouku a lomozil, až mě z toho brněla hlava.

Ty malé myšlenky mohou růst a také rostou, to jsem pozoroval. A zvenčí k nim přicházejí jiné myšlenky, ale nikoli mého rodu, neboť nevidím žádného, kdo by byl z mé přízně, pokud mohu dohlédnout. Nikoho kromě sebe. Ale domy bez křídel, kde mletí není slyšet, mají rovněž své myšlenky, ty zase přicházejí k mým myšlenkám a podle jejich vlastních slov se s nimi zasnubují.

Věru podivné, náramně podivné!

A pak něco přišlo i ke mně nebo do mne. Něco se změnilo v mém složení! Vypadalo to, jako by mlynář vyměnil svou polovici za ještě roztomilejší družku, velmi mladou a zbožnou, a přece to byla stále táž, jen ještě vlídnější a zbožnější s postupujícím časem. Vše, co tu bylo hrubého, zmizelo a bylo to velmi zábavné.

Ale dny odcházejí a nastupují nové, aby směřovaly k jasu a radosti, avšak jednou, jak bylo řečeno i psáno, přijde den, kdy se mnou bude konec. Ovšem ne úplný konec! Budu stržen, aby mě mohli postavit znovu a lépe, přestanu být, a přesto vytrvám! Stanu se někým docela jiným, a přece zůstanu týmž! Víím, co chcete říci. I pro mě je těžké pochopit, ačkoli jsem tak osvětlený sluncem, měsícem, svíčkami, olejem i tukem, že se moje pažení a zdi opět zvednou z rumu.

Chci však tomu věřit – a také doufám –, že si podržím všechny svoje staré myšlenky: mlynáře, panímámu, velké a malé, rodinu, kterou nazývám celkem, každého jednotlivce, celý ten pluk myšlenek, neboť je nemohu postrádat. A rovněž já sám musím zůstat, se složením své hrudi, s křídly na hlavě a krytem kolem břicha. Jinak bych se nepoznal a ostatní by nepoznali mne a říkali by:

„Máme na vršíčku mlýn, ale pyšný jen na pohled!“

To pravil mlýn a řekl toho ještě mnohem víc, ale tohle bylo nejdůležitější. A dny přicházely, odcházely a nakonec přišel den poslední.

Ve mlýně vypukl oheň, plameny šlehaly uvnitř a sahaly ven, olizovaly krytinu i prkna, pak je pojídaly. Mlýn spadl, zbyl z něj pouze popel a dým, kouř se táhl po spáleništi a vítr jej odnášel.

Všechno živé ve mlýně zůstalo naštěstí zachováno. Nikomu se nic nestalo, byli na takové věci zvyklí.

Mlynářova rodina, ta spousta myšlenek spojená v jednu, dostala nový krásný mlýn, který již stál za to, a protože byl k nerozeznání od starého, říkalo se:

„Na vršku stojí mlýn, pyšný na pohled!“

Ale tento byl lépe zařízen, více odpovídal potřebám doby, neboť vše pokračuje. Staré červotočivé a houbovitě trámoví leželo v prachu a popelu, mlýnské tělo se nezvedlo, jak věřilo. Drželo se všeho doslova – a to by neměl nikdy nikdo dělat.

Petr, Petřík a Petříček

Jeden by nevěřil, co všechno děti v naší době vědí! Je toho tolik, že si přestáváme být jisti tím, co nevědí. Že je čáp vytáhl ze studně či kašny a přinesl otci a matce jako miminko, považují za povídačku, kterou neberou vážně, ač právě takhle to je jediné správně.

A o tom, jak se dostanou malí do studně nebo kašny, nemá asi ani spousta dospělých ponětí, i když někteří snad přece. Pozoroval jsi někdy pořádně nebe za hvězdné noci a povšiml si česání hvězd? Vypadá to, jako by hvězdy padaly a mizely. Ani nejvzdělanější lidé nedovedou vysvětlit, co sami neznají, ale dá se to vyložit, víme-li to.

To malé, jakoby vánoční světélko padající z nebe je jiskra od Pánaboha, která sjíždí na svět, a když se dostane do našeho hustšího, těžkého vzduchu, zmizí její lesk a zůstane jen to, co naše oči nepostřehnou, neboť je to mnohem jemnější nežli náš vzduch. Je to nebeské dítě poslané dolů, malý andělíček bez křídel, který se má stát člověkem. Tiše se snáší k zemi, tam jej uchopí vítr a letí s ním ke květinám, aby se v náručí pampelišky, růže nebo smolničky vzpamatoval. Je tak lehounký, že jej moucha unese v letu, a což teprve včela, jež znova a znova přilétá ke květině, aby se napila sladké šťávy.

Leží-li jim vzdušné dítě v cestě, nevyhodí je, na to nemají srdce. Přemístí je na slunce, na list vodní lilie, odkud děti slezou do vody. Zde rostou a pak je uvidí čáp a odnese je k lidské rodině, která chce právě takové sladké robátko. Ovšem – je-li sladké, nebo ne, závisí na tom, zda robě pilo z jasného, či bahnitého pramene, to jest, jestli se mu žabinec dostal do krku, neboť to dělá povahu hodně přízemní.

Ale po tom čáp nepátrá, bez okolků bere miminko, jak mu přijdou pod zobák. Jedno odnese do dobrého domu k znamenitým rodičům,

s druhým zamíří k tvrdým lidem a do tak velké bídy, že by mu bylo lépe, kdyby zůstalo v kašně.

Maličci si už nepamatují, o čem snili na listu vodní lilie, kde je v podvečer ukolébávaly žáby svým: „Kvak, kvak! Tak, tak!“ Což znamená v lidské řeči: „Tak jenom hleďte, ať spíte a sníte!“ Nevzpomínají si ani, v jaké květině leželi nebo jak voněla, a přece je něco z toho provází, něco jim, když dorostou, říká:

„Tuhle květinu mám nejraději.“

A to je právě ta, v níž leželi jako vzdušné děti.

Čáp také zestárne, přesto nepřestává dávat pozor, jak se daří maličkým, které přinesl, jak se hodí do světa, v němž se ocitli. Nemůže však pro ně nic udělat ani změnit jejich osud. Musí se starat o svoji vlastní rodinu, ale nikdy je nevypustí z mysli.

Vím to od starého a velmi ctihodného čápa, který přinesl lidem spoustu maličkých a zná jejich další osud. I v tom nejkrásnějším je prý vždy trochu rybníčního bahna a žabince a já jej prosil, aby mi vyprávěl životní příběh alespoň jednoho z nich. Odpověděl, že tedy bude povídat o třech z domu Petersenových.

Byla to obzvlášť pořádná rodina, ti Petersenovi. Muž byl jedním z dvaatřiceti radních pánů, a to bylo nějaké vyznamenání! Chodil do rady, žil pro radu a jednoho dne k němu přiletěl čáp a přinesl mu malého Petra, jak bylo dítě nazváno. Příští rok přiletěl čáp opět s děťátkem, to nazvali Petříkem, a když přinesl třetího chlapce, dali mu jméno Petříček. Neboť jména Petr – Petřík – Petříček se podobají jménu Petersen.

Byli to tedy tři bratři, tři zbloudilé hvězdy, každá kolébána ve své květině, položena pod list vodní lilie, jež rostla v kašně, a odtud čápem donesena do rodiny Petersenovy, jejíž dům stojí tamhle na rohu, však víš kde!

Rostli a sílili na těle i na duchu a chtěli se stát něčím víc než radními pány. Petr říkal, že se dá k lupičům. Viděl hru „Fra Diavolo“ a rozhodl se, že lupičské řemeslo je to nejhezčí na světě. Petřík

toužil být popelářem. A Petříček, sladký a způsobný chlapec, plný a kulatoučký, jehož jedinou chybou bylo, že si okusoval nehty, chtěl být „tatínkem“. Na tom všichni tři trvali, když se jich ptali, čím chtějí být, a pak začali chodit do školy.

Jeden jako první, druhý jako poslední, třetí se vmáčkl doprostřed, ale přesto mohli být stejně dobří a stejně chytří, a také byli, jak říkali jejich milující a uznalí rodiče.

Přišli na dětský ples, kouřili cigarety, když je nikdo neviděl, a získávali vědomosti i známosti.

Petr byl od malička svárlivý, jak má loupežník být. Byl to velmi nezpůsobný chlapec. Ale to bylo tím, jak říkala matka, že měl roupy. Nezpůsobné děti mají vždycky tyhle červíky – bahno v žaludku. Jeho tvrdohlavost a svárlivost připravily matku dokonce i o nové hedvábné šaty.

„Nestrkej do kávového stolku, můj broučku!“ pravila jednoho dne. „Mohl bys převrátit konvičku se smetanou!“

Nato se brouček pevně konvičky chopil a vylil smetanu přímo matce do klína. Nemohla neříci:

„Broučku, broučku! To nebylo rozumné!“

Ale že má to dítě svoji vůli, musela připustit, a vůle ukazuje různou povahu, což je pro matku vždy slibné...

Ano, mohl se docela snadno stát lupičem, ale nestal se jím, alespoň podle jména. Pouze vypadal jako lupič – s děravým klo-boukem na hlavě, holým krkem a dlouhými volnými vlasy. Změnil své rozhodnutí, chtěl být umělcem, ale byl jím jen podle šatů. Jinak vypadal jako topolovka a všichni lidé, které maloval, vypadali jako topolovka, tak dlouzí byli. „Měl velmi rád tu květinu, vždyť také ležel v topolovce,“ říkal čáp.

Petrík ležel v pampelišce. Působil dojmem, že má neustále zamaštěné koutky rtů, a jeho pleť byla nažloutlá, jako by měl ve tváři řez, z něhož vytéká mléko. Vypadal zkrátka jako rozený mlékař,

mohl mít i svoji vlastní firmu, v nitru ale zůstal hlučným popelářem, z něhož se nakonec vyklubala hudební odnož Petersenovy rodiny.

„Má toho za všechny,“ říkali sousedé, a vskutku. Složil sedmnáct nových polek za týden a sestavil je v operu pro trubku a řehtačku. To tedy bylo krásné!

Petříček byl bílý a červený, malý a obyčejný, však ležel v chudobce. Nikdy se nebránil, když jej starší chlapci tloukli, říkal, že je moudřejší a že moudřejší ustoupí. Sbíral nejprve psací kamínky, potom razítka, nakonec si sestavil malý přírodopisný kabinet, v němž byla psí lebka, tři slepě narozená a v lihu uložená krysí mláďata a jeden vycpaný krtek. Ano, Petříček měl smysl pro vědu a oči pro přírodu a to se líbilo rodičům i Petříčkovi.

Chodil raději do lesa než do školy, raději do přírody nežli na hodiny tance, a zatímco jeho bratři už byli zasnoubeni, on stále ještě žil jenom zdokonalováním své sbírky vajec vodních ptáků. Věděl brzy mnohem více o zvířatech nežli o lidech a jako znalec soudil, že se nemůžeme měřit se zvířaty v tom, co klademe nejvýše: to jest v lásce.

Sledoval, jak slavičí samičce sedící na vejcích zpívá sameček celé noci: „Kluk! Kluk! Ci! Ci! Lo-lo-li!“ A nikdy to nedokázal napodobit.

Viděl, jak matka čápice leží s mladými v hnízdě a otec čáp stojí celou noc na jedné noze na hřebenu střechy. Petříček by nevydržel stát tak dlouho. A když jednoho dne pozoroval dění v pavoučí síti, vzdal se nadobro myšlenky na manželství.

Pan pavouk přede, aby lapil nerozvážné mouchy, mladé a staré, krevnaté i vyzáblé, živí svoji rodinu, zatímco paní pavouková žije pouze touhou po svém muži. A jednoho dne jej sní samou láskou, sní jeho srdce, hlavu, břicho, jenom jeho dlouhé, tenké nohy zbudou v pavučině, kde sedával a staral se o své nejbližší. To je čistá pravda nejen podle přírodopisu. To viděl Petříček na vlastní oči a říkal si:

„Tak být milován svojí ženou, být jí sněden z vášnivé lásky? Věru, tak daleko to nepřivedl žádný člověk a nebylo by o co stát!“

Výzkumy tedy přivedly Petříčka k rozhodnutí, že se nikdy neožení! Dokonce že nikdy nedá ani nepřijme polibek, neboť by se to mohlo vykládat jako krok k manželství. Ale jeden polibek jej dostihl přece, ten, který nás všechny dostihne, velký polibek smrti. Neboť když jsme žili dost dlouho, dostane Smrt rozkaz:

„Polib jej!“

A člověk pak umírá, před sebou sluneční zář tak silnou, že se mu zatmí před očima, a lidská duše, která přišla jako padající hvězda, odlétne opět jako padající hvězda, ale ne aby spočinula v květině nebo snila pod listem vodní lilie. Má vážnější cíl. Vletí do velké věčné říše, o níž nikdo dosud nedokázal nic říci. Nikdo tam nenahlédl, ani čáp, třebaže viděl sebedál a věděl sebevíc.

Neví proto již nic o Petříčkovi, zato ještě mnohé o Petrovi a Petříkovi, ale o těch jsem už slyšel dost, ostatně ty rovněž. Poděkoval jsem tedy čápovi, pro tentokrát, avšak on žádá za tu malou, obyčejnou povídku tři žáby a mladého hlemýždě, neboť přijímá odměnu pouze v potravinách. Chceš zaplatit? Já nechci! Nemám ani žáby, ani mladé hlemýždě.

Domovníkův syn

Generálovi bydleli v prvním poschodí, domovníkovi dole ve sklepě. To dává tušit, že vzdálenost mezi oběma rodinami zahrnovala nejen celé přízemí, ale i veškeré důstojenství. Nicméně všichni bydleli pod stejnou střechou a měli tutéž vyhlídku na ulici i na dvůr.

Na travnatém dvoře stál akát, a vždycky když kvetl, sedala pod ním nastrojená chůva s ještě nastrojenějším generálovic dítkem, „malou Emilkou“. Před nimi tančil bosý domovníkův synek s velkýma hnědýma očima a tmavými vlasy a Emilka se na něj smála a vztahovala k němu ručky. Generál na to hledíval z okna a říkal:

„Charmant!“¹⁶

Generálka, jež byla tak mladá, že by mohla být dcerou svého muže z časného manželství, se z okna nikdy nedívala a strpěla, aby si chlapeček těch ze sklepa s jejím dítětem hrál, jen pokud se ho nedotkne. Toho rozkazu chůva pečlivě dbala a slunce svítilo do bytu v prvním poschodí i do bytu ve sklepě, akát se chystal znovu nasadit květy, jež po čase opadaly, aby tu za rok byly nové.

Ano, rok co rok strom kvetl a domovníkův synek kvetl též. Se zdravě červenými tvářemi připomínal čerstvý tulipán, zatímco generálova dcerka zůstávala jemná a bledá jako kvítek akátu, vždyť již jen zřídka přicházela na dvůr. Užívala si čerstvého vzduchu na vyjíždkách kočárem, ale nezapomínala na svého druha, pokaždé na něj kývala a posílala mu prsty hubičky, až ji matka musela okřiknout, že už je na to příliš velká.

A pak měl jednou Jiřík odnést ke generálovům dopisy a noviny, které od rána ležely v domovníkově světnici. Vyšel nahoru a tu uslyšel z komůrky u schodů zapísknutí. Myslel, že tam zůstalo zavřené

16 Róztomilé. Pozn. red.

kuře, ale nebylo tomu tak, byla to generálovic dceruška v krajkách a závoji.

„Neříkej nic tatínkovi a mamince, oni by se hněvali!“

„Proč by se měli hněvat, slečinko?“ ptal se Jiřík.

„Hoří!“ odpověděla. „Všecičko hoří!“

Jiřík otevřel dveře do dětského pokojíčku – a vskutku. Záclona v okně byla skoro spálená i tyč nad ní už byla v plamenech. Jiřík rychle přiskočil, strhl záclony i s tyčí a volal o pomoc. Nebýt jeho, zachvátil by požár celý dům.

Generál s generálkou si vzali na paškál malou Emilku:

„Vzala jsem jenom jedinou sirku,“ řekla. „Hned hořela a záclona taky. Plivala jsem na ni, abych ji uhasila, plivala jsem, jak jsem mohla, ale neměla jsem dost slin, a tak jsem se běžela schovat, protože jsem věděla, že se budete zlobit!“

„Plivala!“ otrásl se generál. „Co je to za slovo! Kdypak jsi slyšela, že bychom my řekli ‚plivat‘? To máš určitě od těch zezdola!“ Přesto Jiřík dostal čtyrák, který putoval do pokladničky, v níž bylo brzy tolik krejčárků, že si mohl koupit barvy a vybarvovat kresby, jež se jakoby samy linuly z jeho tužky a bystrých prstů.

První barevné obrázky dal malé Emilce.

„Charmant!“ kývl hlavou generál. A generálka dodala: „Má vlohy!“

S těmi slovy běžela domovnice rychle dolů do sklepa. Vždyť generálovic byli vznešení lidé! Měli svoje znaky na kočáře, paní ten svůj dokonce na každém kusu látky zvnitřku i zvenčí, na noční čepici i na nočním kabátku. A byl to drahocenný znak, neboť jej koupil její otec. Nenarodil se s ním a ona rovněž ne. Přišla na svět o celých sedm let dřív, než k tomu obchodu došlo, což si naneštěstí většina lidí pamatovala. Ale naštěstí generálův znak byl starý a velký! Takovým už se člověk mohl pyšnit – a co teprve, měl-li na sobě znaky dva. Však se také generálka nesla, když odjížděla nastrojená na dvorní ples.

Generál byl starý a šedivý, ale stále ještě seděl pevně v sedle. Denně vyjížděl v doprovodu sluhy na procházku, a vstoupil-li do

společnosti, bylo to, jako by vjel na vysokém koni. Také řádů měl, že nad tím zůstával rozum stát, i když ne vlastní zásluhou.

Již jako docela mladý sloužil u vojska, a účastnil se tedy všech manévřů. A odtud pochází jediná historka, již dovedl vyprávět. Byla o tom, jak jeho poddůstojník zajal jednoho z princů a ten pak musel se skupinou svých vojáků jet jako zajatec do města za generálem. Příhoda to musela být nezapomenutelná, protože ji generál po všechna léta znovu a znovu vyprávěl včetně památných slov, která pronesl, když vracel principi šavli:

„Jenom můj poddůstojník mohl zajmout Vaši Výsost, já nikdy!“

Na což prý princ prohlásil:

„Jste nepřekonatelný!“

V opravdové válce generál nebyl. Ve chvíli, kdy vypukla, vyrazil na diplomatickou misi a to mohl, protože mluvil francouzsky tak, že málem zapomněl svoji mateřštinu. Také dobře tančil, a že jezdil dobře na koni, jsme již naznačili. Jistě i proto řádů na jeho kabátě přibývalo, stráž mu vzdávala čest a jedna z nejhezčích mladých dívek rovněž. Za to se stala generálkou a záhy se jim narodilo děvčátko. Bylo tak půvabné, jako by spadlo z nebe, domovníkův synek mu byl rád poblíž, a jakmile trošičku povyrostlo, daroval mu všechny svoje barevné obrazy. Dívinka si je prohlížela a měla z nich radost, než je roztrhala na kusy. Ano, byla velmi něžná a roztomilá.

„Můj růžový lístku!“ říkala generálka. „Jsi zrozena pro prince!“

A princ stál už přede dveřmi, ale to oni nevěděli!

Lidé se obvykle nedívají na svůj práh. Jen domovnice sdělila toho dne muži:

„Náš chlapec se rozdělil s generálovic holčičkou o pomazánku! Nebylo k ní ani ovoce, ani chléb, ale chutnala jí, jako by to byla hovězí pečeně. To by bylo rámusu, kdyby generálovi viděli, čím se krmí.“

Ano, Jiřík se rozdělil s malou Emilkou o pomazánku a rád by se s ní rozdělil i o své srdce, kdyby jí tím udělal radost. Byl to hodný chlapec, s otevřenou hlavou, a právě teď se učil ve večerní akademii

kreslení. Malá Emilka také získávala vědomosti. Hovořila francouzsky se svojí bonou¹⁷ a měla tanečního mistra.

„Letos náš syn půjde ke confirmaci!“ pravila domovnice. „Náš Jiří vyrostl!“

„Tak by bylo záhodno, aby šel do učení!“ prohlásil otec. „A nějaké slušné řemeslo by to mělo být, abychom ho měli z domu!“

„Nejspíš u nás stejně bude spávat,“ namítala matka. „Není lehké nalézt mistra, který má postel pro učně. Také šaty mu budeme muset dávat, a něco stravy. To snad seženeme, vždyť se spokojí s trochou brambor, a učení bude mít zadarmo. Hlavně ho nech, ať si sám něco najde! Uvidíš, že z něho budeme mít radost, říká to i jeho učitel!“

Pak už tady byl confirmační den a i slavnostní šaty byly hotové. Matka je ušila sama podle stříhu, který jí udělal záplatář.

„Kdyby byl o něco zámožnější a měl dílnu s tovaryši, mohl se docela dobře stát dvorním krejčím,“ chválila jej domovnice, šťastná, že šaty pěkně padnou. Rovněž confirmand byl v pořádku – dokonce dostal v upomínku na slavnostní den hodinky v pouzdře z kočičího zlata. Věnoval mu je starý obchodní pomocník, který byl nejbohatší z Jiříkových kmotrů. Hodinky to byly bytelné, jen se stále předbýhaly, ale to bylo pořád lepší, než kdyby se zpožďovaly. Od generálových dostal modlitby v safiánové vazbě. Poslala je slečinka a na jednom z předních listů knihy stálo nejenom jeho jméno, ale také její jméno s dodatkem „vlídná příznivkyně“. Věnování bylo psáno podle generálčina diktátu a generál po jeho přečtení řekl:

„Charmant!“

Domovnice zase pravila, že je to opravdu velká pozornost od tak vznešené vrchnosti, a Jiřík musel honem nahoru – ukázat se v confirmačních šatech a pěkně poděkovat.

Generálová se choulila v dece, sužovaná bolestmi hlavy, které ji přepadaly vždy, když se nudila. Na Jiříka však pohlédla přívětivě

17 Chůva. Pozn. red.

a přála mu všechno dobré, hlavně, aby ho nikdy nebolela hlava jako ji.

Generál byl v županu, na hlavě měl čepičku se střapcem a na nohou růžové ruské střevíce. V hlubokém zadumání přešel třikrát sem a tam po pokoji, pak se zastavil a pravil:

„Jiříku, nyní jsi tedy celý křesťan! Buď také dobrým mužem a cti svoji vrchnost! Až budeš jednou starým mužem, můžeš říci, že tě té zásadě naučil generál!“

Byla to delší řeč, než jakou měl generál ve zvyku pronášet, a tak rychle zase nasadil zádumčivou tvář a vyhlížel vznešeně. Jiřík všemu zdvořile přikyvoval, ale ze všeho, co nahoře slyšel a viděl, nejvroucněji podržel v mysli slečnu Emilku.

Byla tak roztomilá, tak vlídná, a jak se lehce vznášela, jak byla jemná! Kdyby ji měl nakreslit, umístil by ji do mýdlové bubliny. S vůní, jež vycházela z jejích nadýchaných šatů, s kučeravými zlatými vlasy vypadala jako právě rozpuklá růžička. Připomněl si, jak se s ní jednou rozdělil o pomazánku, s jakou chutí ji jedla, jak spokojeně pokyvovala při každém soustu. Zdalipak se na to také pamatuje? Určitě ano, jinak by mu přece nedala „na památku“ ty krásné modlitby.

Při první příležitosti vyšel s nimi ven a otevřel knihu nazdařbůh, zvědavý, na jakou píseň narazí. A byla to píseň chvály a díků, i rozevřel modlitby znovu, aby spatřil, co bude dopřáno malé Emilce. Dával velmi dobrý pozor, aby nesáhl v knize tam, kde stály pohřební písně, ale přes veškerou snahu hmátl mezi smrt a hrob. Nemohl uvěřit tomu, co četl, leč úzkost se ho přece jen zmocnila.

A co teprve když děvčátko opravdu ulehlo a před vraty den co den zastavoval lékařův povoz.

„Nezůstane jim!“ pravila domovnice. „Však Pánbůh ví, koho chce mít u sebe!“ Ale zůstala naživu a Jiří kreslil obrázky a posílal jí je. Kreslil carův zámek, moskevský Kreml s celou jeho rozložitostí i se všemi věžemi a kopulemi, které vypadaly hned jako zelené, hned

jako pozlacené. To všechno rozveselovalo malou Emilku natolik, že jí hoch poslal během týdne ještě několik kreseb, na nichž zachytil budovy, aby si při pohledu na ně mohla představovat, co všechno může být uvnitř, za mohutnými vraty a vysokými okny.

Namaloval vysoký čínský dům se zvonkovou hrou ve všech šestnácti poschodích, pak dva řecké chrámy se štíhlými mramorovými sloupy a schody kolem dokola, rovněž nakreslil starý norský kostel zbudovaný ze samých hrubě přitesaných a podivně na sebe kladených trámů, ale nejkrásnější byl obrázek, na němž byl zámek, který nazval „Emilčin“.

Tak měla bydlet, to nejhezčí pro ni Jiří vymýšlel, když přimalovával k zámku všechno, co shledával nejkrásnější na každé z ostatních budov. Měl vyřezávané trámy jako norský chrám, mramorové sloupy jako řecká svatyně, zvonkovou hru v každém poschodí a nejvýš se vypínaly kopule, zelené a pozlacené jako na carově Kremlu. Byl to zámek dětských snů!

A pod každým oknem bylo napsáno, k čemu ten který sál nebo pokoj za ním je, že zde spí Emilka, tady tančí a zde si hraje na návštěvy. Bylo to krásné i zábavné na pohled, však se na to nahoře nemohli vynadívat.

„Charmant!“ pravil generál.

Starý hrabě, neboť byl u nich právě na návštěvě jeden starý hrabě, jenž byl jako majitel velkého zámku ještě vznešenější nežli generál, neříkal nic. Nepřeslechl sice, že to, co obdivují, vymyslel a nakreslil domovníkův synáček, ale zdálo se mu nepatřičné takhle o něm hovořit. Jemu malý nepřipadal, byl již přece confirmován. A tak si jen dál tiše prohlížel Jiříkovy obrázky.

Záhy nato přišlo velmi drsné a vlhké počasí, ale jeden z těch nevlídných dnů se stal pro Jiříka nezapomenutelným, protože ho k sobě povolal profesor umělecké akademie.

„Pojď, příteli,“ řekl mu, když před něj předstoupil, „chci si s tebou pohovořit. Pánbůh, který tě štědře obdařil schopnostmi, obdařil

tě také dobrými lidmi. Starý hrabě se mnou o tobě hovořil a viděl jsem i tvoje kresby. Na ty zapomeneme, je v nich příliš mnoho neobratností! Avšak můžeš dvakrát týdně přicházet do mé školy a snad přijdeš na to, jak se jich vyvarovat. Já sám soudím, že je v tobě víc nadání pro stavitelství než pro malířství, máš ovšem dost času si to rozmyslet! Ještě dnes ale zajdi k hraběti a děkuj za něj Pánubohu!"

Dům starého hraběte stál na nároží. Byl obrovský a reliéfy velbloudů kolem oken připomínaly staré časy. Starý hrabě měl raději novou dobu se vším, co dobrého přinášela, ať se to zrodilo v paláci, ve sklepech či podkroví.

„Myslím,“ prohodila domovnice k muži, „že čím víc v sobě mají lidé vznešenosti, tím jsou méně domýšliví. Jak je starý hrabě vlídný a přímý! A hovoří skoro právě tak jako ty a já. To generálovi nedovedou! Však byl Jiřík včera zcela zmaten vlídností, jíž se mu u hraběte dostalo. A po mé dnešní rozmluvě s tím mocným mužem jsem zmatená i já. Dobře, že jsme nedali Jiříka na řemeslo! Má schopnosti.“

„Těm se ovšem musí dostat pomoci!“ zabručel otec.

„Už se stalo,“ řekla matka. „Hrabě hovořil jasnými, určitými slovy!“

„Nic by však nebylo – nebýt generálových!“ dodal otec. „Těm musíme také děkovat!“

„To jistě rádi uděláme!“ odvětila matka. „Ale já si nemyslím, že je toho mnoho, zač jim máme děkovat. Hlavně Pánubohu musíme být vděční, a nejen za syna. Také za to, že se malá Emilka konečně uzdravuje!“

Vskutku, dívka bylo stále lépe a dobře se vedlo i Jiříkovi. Již po roce byl za své úspěchy oceněn malou stříbrnou medailí a o něco později získal ještě něco většího.

„Přece jen by bývalo lepší, kdyby šel někam do učení!“ lamentovala domovnice se slzami v očích. „To by nám tu zůstal, ale takhle? Co ho to popadlo, jet do Říma, co tam chce dělat? Už svého chlapce

nikdy nespátřím, vím to. Neuvidím ho, ani když se vrátí, a to on stejně neudělá!“

„Bodejť by to dělal, v tom spočívá jeho sláva!“ podotkl otec.

„Tak to ti mockrát děkuji, muži!“ prohlásila matka. „Ty ale povídáš, čemu sám nevěříš! Dobře vím, že jsi zrovna tak hluboce zarmoucen jako já.“

A bylo tomu s tím hlubokým zármutkem a odjezdem, jak říkala, ale ostatní tvrdili, že je to pro toho chudého mladíka velké štěstí. Šel se rozloučit i ke generálovým, avšak paní nevyšla, měla zase ty své strašné bolesti hlavy. Generál mu převyprávěl na rozloučenou, co kdysi řekl princovi, a hlavně zopakoval, co princ řekl jemu:

„Jste nepřekonatelný!“

Potom podal Jiříkovi ruku a Emilka rovněž. Vypadala smutně, ale Jiří byl ještě smutnější.

Čas ubíhá, pracuješ-li, a ubíhá, i když neděláš nic. Čas je stejně dlouhý, jen ne stejně užitečný. Jiří jej dokázal zužitkovat a pomalu mu utíkal, jedině když vzpomínal na domov. Psali mu o tom, jak je nahoře i dole, a do psaní se dá vložit velmi mnoho – sluneční jas i tmavé a těžké dny. Těch byl plný dopis, který oznamoval, že otec zemřel. Matka zůstala sama, ale Emilka se stala její utěšitelkou, z dobrého srdce přicházela k ní dolů, neboť matce bylo dovoleno zůstat domovnicí.

Zatímco matka zůstávala u dopisů, generálka si psala deník. Zaznamenávala do něj každou společenskou událost, každý ples, který navštívila, a také všechny návštěvy, které jiní lidé vykonali u ní. Deník byl vyšperkován navštívenkami mnoha diplomatů a příslušníků nejvyšší šlechty a ona na něj byla velmi hrdá. Vedla si jej už dlouho, popisoval mnoho nejrůznějších událostí, četné bolesti hlavy, ale i řadu světlých nocí, za nichž se konaly dvorní bály. A pak byla poprvé na dvorním plese Emilka.

Matka si pro roli gardedámy pořídila róbu ve španělském stylu – růžové šaty s černými krajkami!

Dceřin oděv měl bílou barvu a Emilka v něm vypadala něžně a nadýchaně. Zelené hedvábné stuhy se třepotaly jako rákosí mezi kadeřavým plavým vlasem, do něhož byl vpleten věneček z bílých vodních lilií. Její oči byly modré a jasné, ústa jemná a červená – celá se podobala mořské ženě, tak krásné, jak si jenom lze představit. Tři princové s ní tančili, rozumí se samo sebou, že jeden po druhém, a bylo to natolik vzrušující, že na generálku po osm dní nepřišly bolesti hlavy.

A první ples nebyl poslední. Emilka se doma téměř nezdržela, a proto bylo dobře, že přišlo léto. Léto znamenalo odpočinek, ale také vzduch a volnost, neboť generálovic byli pozváni na zámek starého hraběte.

A byl to zámek se vším všudy a rovněž zahrada stála za podívanou. Jedna její část byla jako vystřižená ze starých časů, kolmé zelené křoviny připomínaly španělské stěny s vyhlídkovými otvory. Zimostráz a tis byly přistřiženy do hvězd a pyramid, voda tryskala z velikých jeskyní vykládaných škeblemi a kolem dokola stály figury z nejtěžšího kamene, jak bylo vidět na šatech i na obličejích. Každý květinový záhon se něčemu podobal – rybě, erbu anebo podpisu. To byla francouzská část zahrady, jež volně přecházela do zahrady anglické – svěže zeleného lesa, kde stromy směly růst, jak chtěly. Jistě i proto byly tak veliké a nádherné a tráva pod nimi byla pěstěná a pečlivě ošetřovaná, aby bylo příjemné se po ní procházet.

„Stará a nová doba!“ říkal hrabě. „Tady se dobře srovnají! Avšak teprve za dva roky nabude zámek své definitivní podoby, prodělá změnu v cosi ještě krásnějšího a lepšího. Ukážu vám všechny nákresy a také vám představím stavitele, přijde dnes na oběd!“

„Charmant!“ řekl generál.

„Tady ale už je jako v ráji!“ prohlásila generálka. „A tamhleto zřejmě bude rytířský hrad!“

„To je můj kurník!“ pousmál se hrabě. „Holubi okupují věž, krůty první poschodí a v dolním pokojíčku vládne stará Eliška. Další

hostinské pokoje má okolo sebe, zvláště bydlí kvokající slepice, stejně tak slepice s kuřátky a kachny mají vlastní východ k vodě!“

„Charmant!“ opakoval generál. A všichni se šli podívat na tu krásu.

Starou Elišku našli uprostřed světnice, vedle ní stál stavitel a byl to Jiří. Tak se on a malá Emilka po mnoha letech setkali – v kurníku.

Dospělý Jiří byl krásný na pohled, obličej měl jasný a výrazný, černé vlasy se leskly a úsměv kolem úst říkal: „Čtverák za mýma ušima vás zná zvenčí i zevnitř.“

Stará Eliška si zula dřeváky, na počest velevzácných hostů postávala jen v punčochách, a slepice kdákaly, kohout kokrhal a kachny se batolily a volaly: „Tak, tak!“

A jemné bledé dívce, přítelkyni z dětství, dceři generálově, zrůžověly jindy pobledlé líce, její oči se rozšířily a ústa hovořila, aniž pronesla jediné slovo. Tak se Jiřímu dostalo přivítání, jaké jen si mladý muž od mladé dámy může přát, nejsou-li příbuzní či častý taneční pár, a tak tomu bylo. Emilka a domovníkův syn spolu nikdy netančili. Hrabě stiskl svému staviteli ruku a představil jej.

„Docela cizí vám jistě není, náš mladý přítel!“

Generálka se poklonila, dcera pozvedla ruku, ale nepodala mu ji.

„Ale ovšem, náš milý, malý pan Jiří!“ pravil generál. „Jsme staří domácí přátelé. Charmant!“

„Stal se z vás hotový Ital!“ nechala se slyšet generálka. „A nejspíš hovoříte jejich řečí jako svojí mateřštinou!“

K tomu generál podotkl, že generálka tou řečí vlastně zpívá, ale nemluví jí, a pak se šlo k obědu, kde měl už Jiří vyhrazené místo po Emilčině pravém boku.

Ke stolu ji vedl generál, starý hrabě nabídl rámě generálce. A Jiří hovořil a vyprávěl, a vyprávěl dobře. Byl duší společnosti, ač starý hrabě jí mohl být také. Emilka seděla mlčky. Její uši pozorně naslouchaly, oči zářily, ale neřekla nic.

Pak spolu oba mladí lidé stáli na verandě. Všude kolem byla spousta květin, růžový keř je chránil před sluncem a Jiří měl opět hlavní slovo.

„Díky za vaši vlídnou starost o moji staříčkou matku,“ pravil. „Vím, že jste sešla dolů tu noc, kdy otec umíral, a byla u ní, dokud nezavřela oči. Díky!“

Chopil se Emilčiny ruky a políbil ji. V té souvislosti si to mohl dovolit. A dívku zaplavila červeň, i ona stiskla jeho ruku a hleděla na něj svýma krásnýma modrýma očima.

„Vaše matka byla dobrá duše! A jak vás měla ráda! Všechny vaše dopisy mi dávala číst, ale nejen proto si myslím, že vás znám! Byl jste ke mně tolik vlídný, když jsem byla malá! Dal jste mi obrázky...“

„Které jste roztrhala!“ pousmál se Jiří.

„Ne! Mám dosud zámek, který jste mi nakreslil!“

„Ted' vám ale mohu postavit skutečný!“ řekl Jiří a celý při té představě zčervenal.

Generál a generálka zatím o něm hovořili ve svých pokojích, zmiňovali, jak se umí pohybovat a jak odborně a přesně se vyjadřuje.

„Mohl by být zpravodajem!“ pravil generál.

„Má ducha!“ pokývla generálka, načež se odmlčeli.

V tom krásném létě pak přicházel pan Jiří na hraběcí zámek častěji a velice ho postrádali, když se některý den neobjevil.

„Kolik vám Pánbůh dal všeho toho, čeho se nám ostatním smrtelníkům nedostává!“ říkala mu Emilka. „Uvědomujete si to také?“

Jiřímu lichotilo, že ta krásná mladá dívka k němu vzhlíží, a shleďoval ji nevšedně nadanou. A generál byl stále více přesvědčen, že pan Jiří nemůže být tím dítětem ze sklepa.

„I když musím říci, že jeho matka byla velmi hodná žena!“ pravil. „Toto uznání dlužím její památce!“

Ani léto ovšem netrvá věčně, přišla zima a zase se hovořilo o panu Jiřím. Všude ho rádi viděli, byl vítán i na nejvyšších místech a také

generál se s ním setkal na jednom dvorním bále. Pak se chystal ples i v domě malé Emilky. Ale mohl být Jiří pozván?

„Koho zve král, toho mohu pozvat i já!“ pravil generál a vypjal se tak, že byl o dobrý palec vyšší.

Pan Jiří tedy dostal pozvání a přišel. Rovněž princové a hrabata přišli, jeden se vznášel v kole lépe než druhý, ale Emilka tančila jenom první tanec. Došlápla při něm špatně na nohu, ne nebezpečně, ale bylo to cítit a musela být opatrná. Usedla, jen se na ostatní dívala a stavitel stál vedle ní.

„Vy jí dáte ještě celý svatopetrský chrám!“ řekl generál, který šel právě kolem s úsměvem spokojeného hostitele na rtech. A stejně přívětivě uvítal pana Jiřího několik dní poté. Mladý muž přišel z jisté, aby poděkoval za pozvání na ples, co jiného? Ale jaké bylo jeho překvapení, v jakém úžasu naslouchal mladíkovým slovům! Generál nemohl uvěřit vlastním uším. Té „pyramidální neuvěřitelné deklamací“, jíž pan Jiří prosil o ruku jeho dcery.

„Človče!“ vybuchl nakonec rudý v obličeji. „Vůbec vám nerozumím! Nechápu, co říkáte! Co chcete? Já vás nepoznávám, pane! Jak jste se mohl opovážit s tímhle vpadnout do mého domu! Musím to poslouchat? Ó ne, myslím, že tu nemusím být!“

Zašel do své ložnice, otočil klíčem a nechal Jiřího samotného. Několik dlouhých minut se mladík ani nepohnul, potom se otočil a vyšel ven. Na chodbě stála Emilka.

„Můj otec, co vám odpověděl?“ zeptala se rozechvěle.

Jiří uchopil její ruku:

„Utekl přede mnou! Ale přijdou lepší časy, uvidíte!“

To však nezabránilo slzám, aby se neobjevily v Emilčiných očích, avšak jistotu a zmužilost vyzařoval zrak mladého muže.

Zatímco slunce svítilo oknem na oba a dávalo jim svoje požehnaní, přecházel generál rozzuřeně po svém pokoji. Vřelo to v něm, překypovalo v myšlenkách i volání: „Šílenství! Domovnické bláznovství!“

Za necelou hodinu se o tom z jeho úst dozvěděla i generálka, zavolala si k sobě Emilku a zavřela se s ní o samotě.

„Ubohé dítě! Tak tě urazit! Nás urazit! Máš také slzy v očích, ale sluší ti! Jsi rozkošná, když slzíš! Podobáš se své matce v její svatební den. Jen plač, plač, Emilko!“

„To musím!“ řekla Emilka. „To musím, když jste ani ty, ani otec nesvolili!“

„Dítě!“ vykřikla generálka. „Jsi nemocná! Mluvíš v poblouznění a já dostávám nejstrašnější bolení hlavy z neštěstí, jež přichází na náš dům! Nenech svoji matku zemřít, Emilko, neboť nebudeš mít žádnou jinou!“

Také generálce zvlhly oči, tak těžce nesla pomyslení na svoji smrt.

A v novinách bylo možné číst mezi oznámeními:

Pan Jiří jmenován profesorem, pátá třída, číslo osm.

„Škoda, že jeho rodiče zemřeli a nemohou to číst!“ řekli noví domovníkovi, kteří nyní bydleli ve sklepě pod generálovými. Znali historii domu a věděli, že se mladý profesor narodil v jejich čtyřech zdech.

„Touto profesurou se také dostane do jiné platové třídy!“ podotkl muž.

„Věru náramně mnoho dosáhl na chudé dítě,“ dodala žena. „Osmnáct tolarů ročně!“ pokračoval muž. „To je peněz!“

„Já mám na mysli postavení!“ namítla žena. „Myslíš, že se takový jako on stará o peníze? Těch on vydělá spoustu! A teď si zajisté najde i bohatou ženu. Kdybychom někdy měli dítě, muži, muselo by být rovněž stavitelem a profesorem!“

Ještě dlouho se o Jiřím hovořilo ve sklepním bytě a mnoho se o něm hovořilo i v prvním poschodí – díky starému hraběti a kresleným obrázkům z dětství. A proč se o nich mluvilo? Přišla řeč na Rusko a Moskvu, a tak se stočil hovor i na Kreml, který malý Jiřík kdysi kreslil slečně Emilce. Nakreslil v té době mnoho obrázků,

ale hrabě si obzvláště pamatoval na zámek, v němž malá Emilka spala, tančila a hrála si „na návštěvy“. Starý hrabě také zmínil, že je Jiří jako profesor velmi zdatný a že jistě jednou zemře jako vládní rada. A pročpak ne? Což by to nebylo možné, když dokázal postavit zámek tak mladé dámě? „Tentokrát byl zvláště zábavný,“ poznamenala generálka poté, co hrabě odešel. Generál potřásl zamýšleně hlavou, i vyjel si na svém vysokém koni, sledován v uctivé vzdálenosti jízdním sluhou, a nesl hlavu ještě výš než jindy.

Pak přišel den Emilčiných narozenin. Květiny a knihy, dopisy a navštívenky se hrnuly a generálka políbila dceru na ústa a generál na čelo. Ale nebyli tu jen drazí rodiče, byli pozváni i dva princové. Hovořilo se o plesích a divadlech, o diplomatických posláních, říších a vládách, rozmlouvalo se rovněž o celebritách země a přitom se dostalo i na mladého profesora a stavitele.

„Každou stavbou zakládá svou nesmrtelnost!“ mínili hosté.

„Uvidíte, že se dříve či později dostane do jedné z nejpřednějších rodin!“

„Do jedné z nejpřednějších rodin!“ opakoval generál generálce, když zůstali sami. „Kterápak z nejpřednějších rodin to asi bude?“

„Vím, kam mířili!“ prohlásila generálka. „Ale neřeknu to. Nechci na to myslet, Pánubohu poručeno! Ale žasnout snad mohu!“

„Dovol, ať také žasnu! Nemám ani tušení, o koho by se mohlo jednat,“ pravil generál, načež upadl v zadumání.

Je moc, nepojmenovatelná moc v síle milosti shůry, ať už se jedná o milost dvorskou, či milost Boží. A tím obojím byl Jiří obdarován! Ale my zapomínáme na narozeniny. Emilčin pokoj voněl květy od přátel a přítelkyň, na stole ležely krásné dary jako pozdrav a vzpomínka, ale ani jediný od Jiřího, jenž nemohl přijít, ale přesto jako by tu byl, neboť celý dům byl jediná upomínka na něj.

I z komůrky s pískem pod schody vyhlédla květina vzpomínek – na to, jak vypískla, když začala hořet záclona, a Jiřík přišel jako první zachránce. Také pohled na okno a akát pod ním připomínaly

dětské doby. Květ a listy opadaly, ale strom stál ojiněný jako obrovský korálový keř. A měsíc svítil mezi větvemi, nezměněný ve své proměnlivosti, stejně jasný a veliký jako tehdy, když se Jiřík dělil s malou Emilkou o pomazánku.

Vyňala ze zásuvky kresby s carským zámekem, svým zámekem, památkou od Jiřího. Dívala se na ně a dál vzpomínala. Na den, kdy nepozorována otcem a matkou znovu sešla dolů, tentokrát k domovnici ležící v posledním tažení. Seděla vedle ní, držela ji za ruku a slyšela její poslední slova...

„Bůh ti požehnej – Jiří!“

Matka umírala s myšlenkou na svého syna a nyní do toho Emilka vložila i svůj výklad. Ano, Jiří byl s ní o jejích narozeninách, opravdu byl! A shodou okolností slavily se nazítří v rodině další narozeniny. Generál spatřil světlo světa den po své dceři, ovšem dříve než ona, o mnoho let dříve. A opět přicházely dary a mezi nimi i sedlo mimořádného vzhledu, pohodlné a drahocenné, jenom jeden z princů měl podobné. Generál byl okouzlen, ba přímo dojat, neboť na lístečku, který byl k daru přiložen, bylo napsáno:

„Díky za včerejšek!“

Pravda, i my ostatní bychom mohli uhádnout jméno dárce, kdyby tam ovšem ještě nestálo:

„Od kohosi, jehož pan generál nezná.“

„Kohopak na světě neznám! Všechny lidi znám!“ probíral generál v duchu vysokou společnost a nakonec usoudil:

„To je od mojí ženy. Žertuje se mnou! Charmant!“

Ale ta doba, kdy s ním generálka žertovala, již minula. A byla další slavnost, tentokrát ne u generálů – jeden z princů pořádal kostýmní ples. Generál přišel za Rubense, ve španělském úboru s nabíraným límcem, kordem a dobrým držením těla. Generálka vstoupila jako paní Rubensová, celá v černém sametu, a její límec nejspíš připomínal mlýnské kolo. Sice strašlivě hřál, ale jinak byl jako vystřižený z holandského obrazu, který byl generálovým ma-

jetkem a na němž byly obdivovány zejména ruce, neboť se tak velmi podobají generálčiným.

Emilka v závojích a krajkách představovala Psyche a i bez křídel se vznášela jako labuť, jež se v Psyche pouze převtělila.

Bylo tu tolik lesku, nádhery, světél a květů, bohatství i vkusu k spatření, že tentokrát nedošly obdivu ruce paní Rubensové a i ona sama na ně zapomněla, když černé domino s akátovým květem za kloboukem vyzvalo k tanci její Psyche.

„Kdo to může být?“ zeptala se.

„Jeho královská Výsost!“ prohlásil generál. „Jsem si tím naprosto jist, poznal jsem jej podle stisku ruky.“

Generálka poněkud pochybovala, a tak po tanci přistoupil generál k černému dominu a napsal mu na dlaň královské iniciály.

Maska však zavrtěla hlavou a v odpověď napsala:

„Značka sedlo! Kdosi, koho pan generál nezná.“

„Ale já vás přece znám!“ řekl generál. „To sedlo jste poslal mně!“

To už ale domino se zvednutými pažemi zmizelo mezi ostatními a také generálka se marně snažila vyzvědět na své dceři:

„Kdo je to černé domino, s nímž jsi tančila, Emilko?“

„Neptala jsem se ho na jméno!“ odvětila dívka.

„Protože jsi jej znala! Je to profesor! Váš protežé¹⁸, pane hrabě, je tu!“ obrátila se k hraběti, jenž stál vedle ní. „Černé domino s akátovým květem!“

„To je docela klidně možné, milostivá!“ odvětil hrabě. „Ale jeden z princů je stejně převlečen!“

„A já nade vši pochybnost poznal stisk jeho ruky!“ přidal se generál. „Tak jako jsem poznal, od koho mám sedlo. Mohu směle prince pozvat k našemu stolu!“

„Udělejte to! Je-li domino princ, jistě přijde!“ usmál se hrabě.

18 Chránělec. Pozn. red.

„A jestli je to ten druhý, nepřijde,“ kývl generál a znovu vykročil k černému dominu. Právě zakončilo rozhovor s králem, a tak generál zvláště uctivě přednesl své pozvání a jist si tím, koho zve, mluvil tak hlasitě, že to všichni, kdo stáli poblíž, slyšeli. Když skončil, zvedlo domino svoji masku a byl to Jiří.

„Trvá pan generál na svém pozvání?“ zeptal se.

Generál opět nejméně o prst delší udělal dva kroky vzad a jeden vpřed, jako v menuetu.

„Neberu svá slova nikdy zpět, pan profesor je pozván!“ uklonil se, pohled upřený na krále, jenž očividně tak jako ostatní vše slyšel. Tak se u generálů pořádala hostina a byli na ni pozváni jenom starý hrabě a jeho chráněnci.

„Nohy pod stolem,“ říkal si Jiří v duchu, „to je základ úspěchu!“ A základ byl doopravdy položen, dokonce s velikou pompou, to se muselo generálovi a generálce nechat. Hlavní host, jak ostatně již dříve poznali, hovořil jako muž z dobré společnosti a působil tak zajímavě, že generál často musel opakovat svoje „charmant“. Generálka probírala chody svého oběda s jistou dvorní dámou a tato žena, jež patřila k nejduchaplnějším, požádala, aby byla opět pozvána, až u nich bude profesor na návštěvě. Nezbylo než přikývnout, znovu Jiřího pozvat, on i podruhé přijal a byl opět „charmant“, neboť uměl dokonce hrát šachy.

„Nepatří do sklepa! Je to vznešený muž! Pravda, jsou i jinak vznešení muži, ale za to ten mladík nemůže,“ usoudil nakonec generál. Tak bylo panu profesorovi, který měl přístup do králova domu, dovoleno chodit i do domu generálova, ale o tom, že by tam zapustil kořeny, se nehovořilo. Leč zapustil je přece – nikoho nepřekvapilo, že se ve chvíli, kdy byl jmenován státním radou, Emilka stala paní státní radovou.

„Život je buď tragédie, nebo komedie,“ okomentoval to generál. „V tragédii lidé umírají, v komedii se vezmou.“

V našem příběhu se oba mladí lidé vzali a po čase se jim narodili tři bystří chlapci. Když byli u dědečka a babičky, jezdili na vycpaných koních z jednoho pokoje do druhého. Generál – rovněž na vycpaném koni – jezdil za nimi a generálka seděla na pohovce a usmívala se, i když měla velké bolesti hlavy. Tak daleko to dopravoval schopný mladý muž, a ještě mnohem dál, jinak by ani nestálo za námahu vyprávět o synovi prostého domovníka.

Povídka slunečního paprsku

„Teď budu vyprávět!“ řekl vítr. „Nikoli,“ odvětila plískanice, „jestli dovolíte, na řadě jsem já! Stál jste dost dlouho na rohu ulice a vytroubil všechno, co jste vytroubit mohl!“

„To mám za to, že jsem obrátil a polámal spoustu deštníků, když s vámi lidé nechtěli nic mít?“ štětil se vítr.

„Tiše! Já vypravuji!“ přerušil je sluneční paprsek s takovým šarmem a majestátností, že se vítr natáhl, jak byl dlouhý, ale plískanice do něj šťouchala:

„My máme mluvit! Jenže tenhle pan sluneční svit si vždycky prosadí svou. Nebudeme poslouchat! Stejně to nebude stát za to!“

Sluneční paprsek však přesto vyprávěl.

„Labuť letěla přes vlnící se moře a každé její pírkó zářilo jako zlato. Jedno z nich spadlo na velkou kupeckou loď, která tudy plula s napjatými plachtami, a rovnou do kučeravého vlasu mladého muže. Mladík pouze dohlížel na převážené zboží, ale sotva se šťastné pírkó dotklo jeho čela, změnilo se v pero v jeho ruce a z něj se stal bohatý kupec, který si mohl koupit zlaté ostruhy a vyměnit zlatý pohár za šlechtický znak.

Zaléval jsem ho svým svitem,“ pravil sluneční paprsek, „a labuť letěla dál, přes zelenou louku, kde pasáček ovcí, asi sedmiletý chlapec, ulehl pod strom, který nabízel stín. V letu políbila jeden jeho list, ten se snesl do chlapcovy ruky a zde se z něho udělaly dva listy, tři, deset, celá kniha a on v ní četl o podivných dílech přírody, o mateřské řeči, o víře a vědě. Na noc si položil knihu pod hlavu, aby nezapomněl, co četl, a kniha jej donesla ke školní lavici a posléze i ke stolu nejvyšší vzdělanosti.

Ano, viděl jsem jeho jméno mezi učenci!“ dodal sluneční paprsek. A vypravoval dál:

„Nato labuť vlétla do osaměle vyhlížejícího lesa, spustila se na tiché tmavé jezero, kde rostou vodní lilie a planá lesní jablka, kde mají svůj domov kukačka a divoký holub. O kus dál sbírala chudá žena chrastí a spadané větve a pak se s nákladem na zádech a malým dítětem u prsu vracela domů. Zlatá labuť štěstí se právě zvedala z rákosem porostlého břehu, a co to zasvitlo v těch místech? Zlaté vejce!

Žena si je přiložila k hrudi a ono hřálo, ba, cosi jako by pípalo tam uvnitř skořápky! Naslouchala těm zvukům a myslela, že to tluče její srdce.

V chudobné světničce zlaté vejce vyňala. ‚Tik! Tik!‘ znovu bylo slyšet, ale nebyly to drahocenné hodinky. Ve vejci byl život, a když skořápka pukla, vykouklo z něj malé labutí mládě, s chmýřím jako z ryzího zlata. Kolem krku mělo čtyři prsteny, a protože chudá žena měla čtyři chlapce, tři doma a toho, jež nesla s sebou do lesa, hned pochopila, že jsou to dary pro ně. Zlatý ptáček si to přečetl v její tváři, odlétl a ona políbila zlaté prsteny, položila každému dítěti jeden na prsa a potom jim je navlékla na prsty.“

Viděl jsem to!“ pokračoval sluneční paprsek. „A viděl jsem také, co následovalo. Jeden chlapec vstoupil do příkopu s jílem, kus uloupl a mnul v prstech tak dlouho, až z něj vyvstala postava bájného Jasona, toho Jasona, který přivezl zlaté rouno.

Druhý chlapec běžel na louku, kde byly květy všech myslitelných barev. Hrst jich natrhal a svíral je tak pevně, až mu štáva z nich zmáčela prsten a vnikla do jeho mysli i ruky. Za rok a den už hovořili ve velkém městě o velkém malíři!

Třetí chlapec zase tiskl prsten v ústech, až se jeho hlas podobal zpěvu dvou srdcí. Tolik citu bylo v těch tónech, že se zvedaly jako lépe labutě a opět se jako labutě nořily do jezera myšlenek. Stal se takovým mistrem tónů, že zdomácněl všude ve světě.

Čtvrtý chlapec byl ubožáček. Posmívali se mu, že má tipec¹⁹ a že mu musejí dávat pepř a máslo jako nemocným kuřatům! Ale ode mne dostal sluneční polibek, ne, deset najednou jsem mu jich dal. Byl tedy postrkován i líbán, a protože byl básnivá povaha a vlastnil šťastný prsten, myšlenky z něj vylétaly jako zlatí motýli a staly se symbolem nesmrtelnosti!“

„To byla dlouhá povídka!“ řekl vítr.

„A nezábavná!“ štípla plískanice. „Foukni na mě, ať se vzpamatuju!“

A vítr foukal, ale vyprávění slunečního paprsku ještě nebyl konec.

„Za lesem zamířila šťastná labuť nad hluboký mořský záliv, kde rybáři napínali své sítě. Nejchudšímu z nich, který pomýšlel na ženitbu a také se oženil, přinesla kus jantaru, jehož magická přitažlivost spojovala srdce v domě. Jantar je nejkrásnější kadidlo, jeho vůně nepřipomíná jen kostel, nýbrž vůni celé Boží přírody. S ním se cítili šťastni a spokojeni i v malých poměrech, a tak byl jejich život jediným a nekonečným slunečným příběhem.“

„Ted' už ho ale opravdu přerušíme!“ prohlásil vítr. „Vskutku již dost dlouho vyprávěl. Nudil jsem se!“

„Já také!“ pravila plískanice.

„Jenže – co řekneme těm dalším, kteří ho poslouchali?“

„Řekneme: ‚Už je konec!‘“

19 Chorobně zrohovatělý povrch jazyka u drůbeže. *Pozn. red.*

Husopaska Markétka a její rodina

Husopaska Markétka byla jediným člověkem, který bydlel v novém nádherném domě pro husy a kachny, jenž byl postaven uprostřed panského dvora, na místě starého rytířského hradu s věží, lomenicí, pevnostními valy a padacím mostem. Hned vedle se rozprostírala houština stromů a křovin, původně rozlehlá zahrada, která se táhla až k velikému jezeru, z něhož zbyl už jen močál.

Vrány, krkavci a kavky poletovali s křikem a krákoráním po starých stromech a hemžila se jich tu stále větší hejna. Neubývalo jich, ani když je odstřelovali, spíše naopak. A bylo je slyšet až do husince, kde seděla husopaska Markétka. Kachňátka se batolila kolem jejích dřeváků a ona znala každou slepici, každou kachnu i husu od chvíle, kdy se vyklubaly z vejce.

Byla hrdá na svoji čeládku i na nádherný dům, jen pro ni postavený. A bylo vždy pečlivě uklizeno v její světničce, neboť tak to bezpodmínečně vyžadovala paní, které husinec patřil a jež sem často zavítala s jemnými a vznešenými hosty, aby jim ukázala „kasárna hus a kachen“, jak své drůbeží farmě říkala.

Stál tu šatník a lenoška, ba i pohovka tu byla. A na ní hladká, do vysokého lesku vypulírovaná mosazná deska, do níž bylo vyryto slovo „Grubbe“. Bylo to jméno starého urozeného rodu, jemuž zdejší rytířský dvůr patřival. Mosaznou desku našli dělníci, když zde kopali, a kostelník řekl, že nemá jinou cenu nežli tu, že je památeční. A kostelník to musel vědět nejlíp, neboť vyčetl v knihách spoustu zajímavého o tomto místě, mnoho toho zaznamenal a uložil do zásuvky stolu.

Měl také značné povědomí o starých časech, ale nejstarší havran možná věděl víc. A nejspíš právě o tom křičel nyní svojí řečí, ale byla to havraní řeč a té kostelník ani přes svou chytrost nerozuměl.

Z močálu vystupovaly po teplém letním dnu páry, takže to vypadalo, jako by se celé jezero rozkládalo u pat stromů obležených vránami, krkavci a kavkami. A stejný pohled se zde nejspíš naskýtal i tenkrát, když byl rytíř Grubbe ještě plný sil a kdy tu pevně stál starý hrad se silnými červenými zdmi. Skrze jeho věž se vcházelo dovnitř, do chodby vydlážděné kamením, jež vedla k pokojům. Okna byla úzká a tabulky malé, dokonce i v prostorném tanečním sále, ale za posledního Grubba se v něm již nepořádaly plesy, ač tu zůstal ležet zapomenutý starý buben. Rovněž zde stála uměle vyřezaná skříň a v ní se skrývaly cibulky vzácných květů, protože paní Grubbová milovala květiny, stromy i byliny. Její muž raději střílel vlky a divoké svině a vždy ho na lovu provázela jeho dceruška Marie. V pěti letech seděla hrdě na svém koni a dívala se směle kolem sebe svými velkými černými očima. Její radostí bylo šlehat bičem mezi smečkou honičích psů, ale otec vídal raději, když se strefovala mezi selské děti, které přicházely k hradu, aby si prohlédly panstvo.

V hliněném domku vedle dvora pak bydlel baráčník, který měl syna Sörena. Chlapec byl stejného věku jako urozená slečinka, a protože uměl vlézt, kam si zámýšlel, musel jí snášet na zem ptačí hnízda. Ptáci křičeli, jak dovedli, a jednou ho jeden z největších klovl do oka, až krev vytryskla. Všichni mysleli, že přijde o zrak, ale oko to vydrželo a Marie ho odškodnila tím, že jej nazvala „svým Sörenem“. To byl znak velké přízně, jež se záhy nato vyplatila hochovu otci, chudému Jönovi. Pochybil a měl být za trest posazen na dřevěného koně, který stál na dvoře – se čtyřmi kládami místo noh a jediným úzkým prknem místo hřbetu.

Ano, přikázali mu rozkročmo na koně usednout a ještě mu přivázali několik cihel k nohám, aby neseděl příliš lehce – tak musel jet a jeho obličej záhy prozrazoval takovou bolest, že Sören s pláčem prosil malou Marii o slitování. Ta hned rozkázala, aby byl Sörenův otec sundán, a když ji neposlechli, dupala nožkami a rvala otce za

rukáv, až se roztrhl. Ať chtěla cokoli, bylo jí to nakonec splněno, a tak se dostal baráčník z koně dolů.

Paní Grubbová se k tomu nachomýtla, pohladila svoji dcerušku po vlasech a pohlédla na ni vlídnýma očima. Marie však nerozuměla. Dál chtěla k honicím psům, a ne být s matkou, která se ráda procházela zahradou k jezeru. Vodní lilie a stulík byly právě v plném květu a ona na ně s potěšením hleděla a radovala se ze vší té svěžesti.

„Jak je tu příjemně!“ říkala.

A v zahradě stál také zvláštní strom, který sama zasadila. Buk krvavý se jmenoval a mezi ostatními dřevinami vypadal jako černochoch, tak tmavohnědé byly jeho listy. Musel mít plné slunce, ve stálém stínu by zezelenal a ztratil svoji výjimečnost. A rovněž tu stály vysoké kaštany a mezi jejich mohutnými větvemi – stejně jako v křoví i vysoké trávě – bylo mnoho ptačích hnízd. Jako by ptáci věděli, že jsou tady v bezpečí, že zde na ně nebude nikdo střílet z pušky.

Jenže i sem přivedla malá Marie Sörena, jenž uměl lézt jako veverka, a rozkázala mu, aby snesl dolů vejce a opeřená mláďata. Ostatní ptáci se vznesli s úzkostným křikem, malí i velcí létali jako šílení! I čejka z pole, vrány, krkavci a kavky z vysokých stromů křičeli a křičeli – a byl to křik, jaký vydávají ještě za našich dnů.

„Co to děláte, děti!“ zvolala vlídná paní. „Vždyť je to bezbožnost!“

Sören zůstal stát s hlavou sklopenou, urozená slečinka se dívala chvíli stranou, ale potom řekla:

„Musím za otcem!“

A sotva odběhla, pobízeli všichni ti černí ptáci druh druhu k odletu. „Pryč! Pryč!“ volali a vzdalovali se, nicméně následující den se zase vrátili zpátky, neboť tady měli své místo. Tiché vlídné paní však zde již nebylo, Pánbůh zavolal k sobě tu, jež i živá měla spíše u něho svůj domov nežli v tomto hradě. A kostelní zvony tklivými hlasy slavnostně zněly, když její tělo vezli do kostela, a oči chudáků

se zarosily, neboť k nim byla vždy dobrá. Odešla. Nikdo už na ni nevzpomínal, nikdo si nevšímal jejích rostlin a zahrada pustla.

„Pan Grubbe je tvrdý muž,“ říkali lidé, „a jablko nepadlo daleko od stromu.“ Jeho dcera, třebas mladá, jej ovládala. Neuměl jí nic odepřít, smál se jejím nápadům, a tak vždycky provedla svoji. Nyní jí bylo dvanáct let, měla vyspělou postavu, dívala se svýma černýma očima lidem přímo do očí, jezdila na koni jako muž a střílela z pušky jako cvičený lovec. Tu poctila kraj vzácná, ba nejvznešenější návštěva – mladý král a jeho nevlastní bratr pan Ulrik Frederik Gyldenlöve. Přijeli strávit den a noc na hradě rytíře Grubba a zastřílet si v jeho honitbě na divokou.

Gyldenlöve zaujal u stolu místo vedle Marie Grubbové, přitáhl si k sobě její hlavu a políbil ji, jako by byli příbuzní. Dívka mu však oplátila políčkem a řekla, že ho nemůže vystát.

Všichni se tomu hodně nasmáli, jako by to bylo zábavné – a snad i bylo. Neboť pět let nato, když Marie dovršila sedmnáctý rok, přijel posel s dopisem, v němž pan Gyldenlöve prosil o ruku urozené slečny. To bylo něco!

„Je jedním z nejurozenějších a nejgalantnějších pánů v říši!“ pravil pan Grubbe. „To není k zahození.“

„Ani v nejmenším mi na něm nezáleží,“ poznamenala Marie Grubbová, ale neodmítla muže zvyklého sedat královi po boku.

Naložili na loď hedvábné šaty, vlněné i plátěné prádlo a také dívka se chystala odjet do Kodaně. Po souši se tam dostala za deset dní, ovšem její výbavě trvalo při nepříznivém nebo vůbec žádném větru plné čtyři měsíce, než dorazila na místo, a když konečně připlula, byla paní Gyldenlovová opět pryč.

„Spíš chci ležet na koudeli než v tvojí hedvábné posteli! Raději budu chodit bosá než jezdit s tebou v kočáře!“ pravila.

A jednoho pozdního listopadového večera vjely dvě ženy koňmo do města Aarhusu. Byla to paní Gyldenlovová-Grubbová a její služka. Přicestovaly z Veile, kam se dostaly z Kodaně povozem,

a pokračovaly nahoru, k novému kamennému hradu pana Grubba. Nebyl potěšen tou návštěvou. Zahrnul dceru tvrdými slovy, ale komůrku, v níž mohla ulehnout, jí poskytnout neodmítl. Dostalo se jí rovněž pivní polévky, nikoli však hřejivých slov. Všechnu zlobu ve svém srdci vmetl jí otec do tváře.

Na to nebyla zvyklá, sama neoplývala jemnou myslí, a proto jak se do lesa volalo, tak se z lesa ozývalo. Odpovídala zpupně a hovořila s odporem i nenávistí o svém choti, s nímž nechtěla žít, neboť na to je prý příliš počestná a poctivá.

Tak uplynul rok a nebyl právě veselý. Ošklivá a zlá slova nepřestávala padat mezi otcem a dcerou, a to se nemá nikdy stát. Zlá slova vždy nesou zlé ovoce, takže je nasnadě, jaký to muselo vzít konec!

„My dva nemůžeme zůstat pod jednou střechou!“ řekl otec jednoho dne. „Odstěhuj se do našeho starého dvora, ale raději si ukousni jazyk, než abys šířila lživé pomlavy!“

Tak se oba rozloučili a Marie odjela se svojí služkou do starého hradu, kde se narodila a byla vychována, kde její matka, tichá a zbožná paní, ležela v kostelní hrobce. Kromě nich ve dvoře bydlel už jen starý honák, to bylo veškeré osazenstvo. Ve světnicích visely pavučiny, černé a těžké prachem, zahrada rostla, jak chtěla. Úponky chmele a svlačec snovaly sítě mezi stromy a křovinami, bolehlav a kopřivy rostly a sílily. Krvavý buk se choulil ve stínu a jeho listy byly nyní zelené jako na ostatních obyčejných stromech – bylo po nádheře. Jen vrány, krkavci a kavky poletovali jako dřív ve velkých hejnech po rozložitých kaštanech a křičeli a krákorali, jako by si mezi sebou sdělovali:

„Ted' tu byla zase ta malá, co nechala krást naše vejce a mláďata. A zloděj sám, hoch, který je vzal a slézal s nimi z bezlistého stromu, seděl nyní na vysokém stěžni a za každé pochybení dostával bití ráhnem.“ To všechno vyprávěl za naší doby kostelník. Sebral to a vypsál z knih a obrazů, ale leželo toho mnohem víc napsáno a schováno v zásuvce.

„Nahoru a dolů, takový je chod světa!“ říkal. A my ještě uslyšíme, jak se dál dařilo Marii Grubbové, ale proto nezapomeneme na Markétku, která nyní sedí v husinci, tak jako kdysi Marie Grubbová, nikoli však s myslí staré husopasky.

Zima minula, jaro a léto minuly, zase přišel větrný podzimní čas s mokřými studenými mořskými mlhami a bylo smutno a nudno ve dvoře. I vzala Marie Grubbová svoji pušku a vyšla do vřesoviště střílet zajíce a lišky. Střílela i ptáky, jež mohla zasáhnout, a nedlouho tam potkala urozeného pana Palle Dyre z Nörrebäku, který vycházel také s puškou a psy. Byl velký a silný a rád se tím chlubil, když spolu mluvili. Byl si jist, že se může měřit s nebožtíkem panem Brockenhussem z Fylu, o jehož síle se v kraji vyprávělo, a tak si dal podle jeho příkladu zavěsit na svou bránu železný řetěz s loveckým rohem, aby se mohl při příchodu domů řetězu chopit, zvednout se i s koněm ze země a zatroubit na roh.

„Přijďte se podívat, paní Marie!“ pravil. „Je pěkně v Nörrebäku!“

Kdy přišla na jeho dvorec, není psáno, ale na svícnech v místním kostele se zachoval nápis, že byly darovány „Pallem Dyrem a Marií Grubbovou, sídlem na hradě Nörrebäku“.

Pan Palle Dyre vlastnil tělo plné síly a pil jako houba. Byl jako bečka, která se nemohla naplnit, chrápal jako celý prasečí chlívěk a jeho červený obličej byl čím dál oduljší.

„Je jako vepř a stále se hádá!“ prohlásila paní Dyrová. Grubbově dceři se brzy znechutil takový život a jednoho dne osiřel prostřený stůl a jídlo vychládalo.

Pán byl na lovu lišek a paní nebylo možné nalézt. Palle Dyre přišel domů o půlnoci, ale paní Dyrová nepřišla ani o půlnoci, ani ráno, ukázala Nörrebäku záda, odjela bez pozdravu a rozloučení.

Vládlo opět vlhké drsné počasí. Vítr chladně vál, hejno černých křiklavých ptáků letělo nad ní. Byli bez domova jako ona. Nejprve zamířila na Sönder, k samým hranicím s německou říší. Tam zpeněžila několik zlatých náramků s drahými kameny. Potom se vydala na

východ a pak se zase obrátila na západ, neměla před sebou žádný cíl a zlobila se na všechny, i na dobrého Pánaboha, tak zbědovaná byla její mysl. A záhy bylo i její tělo zbědované, sotva se držela na nohou. Čejka vylétla ze svého hnízda a křičela jako vždycky:

„Tvůj zloděj! Tvůj zloděj!“

Grubbova dcera nikdy nesáhla na majetek bližního, ale ptačí vejce a mláďata dávala jako malé děvčátko vybírat – a na to nyní myslela.

Z místa, kde sklesla, viděla na duny u pobřeží, na domky, v nichž bydleli rybáři, ale tam se už nedokázala dostat. Velcí bílí rackové přelétali nad ní a křičeli, jako křičívali krkavci, vrány a kavky ve dvorské zahradě. A létali stále blíž a blíž a nakonec se jí zdálo, že zčernali, ale to se jí jen zatmělo před očima.

Když se probrala, cítila, že ji kdosi zvedl. A byl to velký silný chlapík, kdo ji vzal na ruce. Viděla mu přímo do vousatého obličejce, v němž se jizva táhla přes jedno oko, takže obočí vypadalo jako rozdělené na dva díly. Donesl ji, bédnou, až k lodi a nedbal, že mu za to lodník hrubě vyčínil.

Následujícího dne loď odplula a Marie Grubbová s ní. Ale vrátila se ještě? A kdy a kde? Také o tom dovedl kostelník vyprávět a nebyla to historie, kterou si sám vymyslel, měl ji z důvěryhodných pramenů, které jsou přístupné i nám. Dánský historik Ludvig Holberg, autor mnoha knih, které stojí za přečtení, a divadelních her, v nichž přibližuje svoji dobu a lidi v ní, vypráví ve svých dopisech, kde a jak se ve světě setkal s Marií Grubbovou, a stojí to za poslechnutí. Ale ani pro to nezapomeneme na husopasku Markétku, která si vesele a spokojeně sedí ve svém výstavném husinci.

Loď tedy odplula i s Marií Grubbovou. Až tam jsme došli. A uplynul rok a opět uplynul rok. Mor zuřil v Kodani roku 1711 a nákaza se šířila tak rychle, že dánská královna přesídlila na svůj německý dvůr a rovněž král a ostatní, kdo si to mohli dovolit, spěchali odtud. I studenti, přestože tu měli zdarma byt i stravu, prchali.

Poslední odcházel ve dvě hodiny ráno s ranečkem, ve kterém bylo více písemností a knih než kusů oděvu. Vlhká a sychravá mlha visela nad městem, jediného člověka cestou nepotkal a všude, kudy šel, viděl na dveřích a vratech kříže na znamení, že uvnitř jsou nemocní nebo že všichni v domě pomřeli. Vtom jej se řinčením minul velký nákladní vůz. Kočí šlehal bičem, koně klusali a vůz byl plný mrtvol. Mladý student kráčel dál, držel si ruku před obličejem a čichal k silnému lihu, kterým měl napuštěnou houbu v mosazné krabičce.

Z nedaleké krčmy zněl hlučný zpěv a hrubý, otrlý smích lidí, kteří propíjeli noc, aby zapomněli, že po nich mor vztahuje ruce, že je chce mít na nákladním voze s ostatními. A u zámeckého mostu se jedna z menších lodí chystala odrazit, aby se dostala z nakaženého města.

„Popřeje-li nám Bůh život a příznivý vítr, dostaneme se ke Grön-sundu u ostrova Falsteru,“ řekl lodník a zeptal se studenta, který žádal, aby ho vzali s sebou, jak se jmenuje.

„Ludvig Holberg,“ odpověděl mladík. Tehdy to jméno znělo jako každé jiné, nyní však patří k nejvýznamnějším dánským jménům.

Lod' obeplula zámek, a než vzešlo jasné jitro, přiblížila se k širému moři. Lehký vítr je popoháněl, plachta se dmula a mladý student vystavil obličej tomu čerstvému větru a upadl do spánku, což nebylo právě nejmoudřejší. Třetího rána dorazila lod' k Falsteru.

„Znáte zde někoho, u něhož bych se mohl za levný peníz ubytovat?“ otázal se Holberg kapitána.

„Myslím, že uděláte nejlíp, zkusíte-li to u převoznice – tam v tom domě,“ odpověděl loďař. „Chcete-li být galantní, jmenuje se matka Sören Sörensen Möllerová! Ale mohlo by se stát, že se jí v hlavě všechno poplete, budete-li k ní příliš zdvořilý! Její muž je ve vězení pro jakýsi přečin, a tak sama převáží na prámu. A musím říct, že má silné ruce!“

Student popadl raneček a vykročil k domu u přívozu. Dveře nebyly zamčené, klika povolila a on vstoupil do vydlážděné světnice, v níž nejvzácnějším kusem nábytku byla skládací postel s velikou kožešinovou pokrývkou.

K ní byla přivázána bílá slepice, kolem níž se batolila kuřátka, a nejspíš právě převalila misku s pitím, protože po podlaze tekla voda. Jinak zde nikdo nebyl, jenom ve vedlejší komoře stála kolébka s dítětem.

A tu si všiml, že se prám vrací... Seděla v něm jedna osoba, zda muž, či žena, nebylo možné poznat, a pak člun přirazil. Šlo vskutku o ženu a ve chvílce vstoupila do světnice. Vypadala docela pěkně, když se vzpřímila a dvě hrdé oči vyhlédly zpod černého obočí. Byla to matka Sörenová, převoznice, ovšem vrány, krkavci a kavky by křičeli jiné jméno. Vše naznačovalo, že je prudké povahy, nerada mnoho hovoří, ale přece jen se smluvili a sjednali, že student zůstane na stravu, dokud bude v Kodani zle.

Do domku u přívozu často přicházeli dva vážení měšťané z ne-dalekého města, nožír Frands s brašnářem Sivertem. Vypili džbáněk piva a rozmlouvali se studentem. Byl to obratný mladík, který znal své praktiky, jak to nazývali, četl řecký i latinsky a byl školený i v jiných učenostech.

„Čím méně víš, tím méně tě to tíží!“ říkala však matka Sörenová. A když jednoho dne vyráběla klíny pro svoji loď a sama osekávala sukovitě dříví na palivo, pravil Holberg:

„Máte krušný život!“

„Necht!“ odvětila.

„Musela jste se od malička plahočit a namáhat?“

„To snad můžete vyčíst z mých dlaní!“ natáhla k němu svoje velmi malé, ale tvrdé a silné ruce s ubroušenými nehty. „Jste přece učený a dovedete číst!“

O Vánocích přišla silná vánice. Nastala zima, vítr ostře fičel, jako by chtěl sněhem omýt lidem tváře. Matka Sörenová se tím ale ne-

dala odstrašit a pokračovala v práci. Když padla tma, a to bylo již v časném odpoledni, nakladla dříví a roští na ohniště a potom si sedla a látala svoje punčochy, neboť nebyl v domě nikdo, kdo by ji zastoupil. Navečer pak pronášela k studentovi více slov, než bývalo jindy zvykem. Hovořila o svém muži.

„Zabil z neopatrnosti jednoho lodníka, a musí proto v Holmu tři roky pracovat v železech. Je jenom obyčejný námořník, a tak zákon musel dostat průchod.“

„Zákon platí i na vyšší stavy,“ namítl Holberg.

„Jen si to myslete!“ prohlásila matka Sörenová, aniž odtrhla oči od ohně. Potom ale začala znovu. „Slyšel jste o Kai Lykkovi, jenž nechal strhnout jeden ze svých kostelů? Když kněz Matěj hřměl nad tím kacířským skutkem z kazatelny, Kai Lykke jej dal uvrhnout do želez, ustanovil soud, který ho odsoudil ke ztrátě hrdla. Pan Matěj byl stát. Nešlo o žádnou osudnou náhodu, a přece zůstal Kai Lykke volný jako pták!“

„Ve své době byl v právu!“ řekl Holberg. „Nyní už jsme někde jinde!“

„To povídejte bláznům!“ odtušila matka Sörenová a odebrala se do komory. Nový rok přivítal jasný slunečný den. Mrzlo, až praštělo, navátý sních byl tak tvrdý, že se po něm dalo chodit. Zvony ve městě zvonily do kostela a student Holberg vklouzl do své vlněné kazajky, rozhodnutý se tam vypravit.

Nad domem přelétli vrány, krkavci a kavky a jejich hlasitý křik a krákorání přehlušily zvuk zvonů. Matka Sörenová plnila před domem mosazný kotel sněhem, aby na ohni roztál a bylo co pít. Vzhledla při tom k hejnu povykujících ptáků a hlavou jí šla spousta myšlenek.

Student Holberg vykročil ke kostelu. Cestou tam i zpět šel kolem brašnářství u brány a brašnář Sivert ho pozval do domu na šálek teplého piva se sirupem a zázvorem. Řeč se stočila na matku Sörenovou, ale brašnář věděl jen to, co znala většina.

Pravil, že není z Falsteru, ale že není pochyb, že kdysi měla nějaké jmění. Vyprávěl, že její muž je obyčejný námořník, žhavého temperamentu, který zabil lodníka.

Pak přišel tříkrálový večer.

Matka Sörenová rozžehla před Holbergem tříkrálové světlo – tři lojové svíčky, které sama zhotovila.

„Jedno světlo za každého muže!“ pravil Holberg.

„Za každého muže?“ upřela naň žena oči.

„Za každého moudrého muže od Východu!“ pokývl Holberg.

„Tak tedy!“ řekla. Poté dlouho mlčela, ale přece jen se toho večera dozvěděl víc, než mu zatím bylo známo.

„Zřejmě milujete toho, s nímž žijete v manželství,“ podotkl Holberg. „Lidé však říkají, že s vámi moc špatně nakládal.“

„To se netýká nikoho než mne!“ odvětila. „Rány, jichž se mi dostalo, jsem asi měla dostávat jako malá. Ale také mnoho dobrého pro mne udělal,“ vstala od stolu.

„Když jsem ležela zesláblá nemocí ve vřesovišti a nikdo kromě černých vran a krkavců se nestaral, co se mnou bude, odnesl mne na rukou a vyslechl tvrdá slova za úlovek, který přitáhl na loď. Každý jedná podle svého, Sören rovněž. Nemáme posuzovat koně podle ohlávky! S ním jsem při tom všem žila radostněji nežli s tím, jehož nazývali nejgalantnějším a nejvznešenějším ze všech poddaných. Byla jsem provdána za místodržitele Gyldenlöva, nevlastního králova bratra. Potom jsem si vzala Palla Dyra! Bylo to prašť jako uhoď, každý byl, jaký byl, včetně mne. Byla to dlouhá řeč, ale teď to víte!“

Převoznice odešla ze světnice a byla to Marie Grubbová. Tak podivně se pro ni utvářel osud! Mnoho tříkrálových večerů již nebyla mezi živými, Holberg napsal, že zemřela v červnu 1716. Nedodal, neboť o tom nevěděl, že když matka Sörenová, jak se nazývala, ležela mrtvá v domku, přiletělo hejno velkých černých ptáků, ale nekřičeli, neboť věděli, že v domě smutku má být ticho. Po pohřbu už nebylo ptáky vidět, ale téhož večera se slétlo nad starým dvor-

cem v Jutsku nesmírné množství vran, krkavců, havranů i kavek a povykovali a skákali si do řeči, jako by každý z nich chtěl první něco sdělit! Že by o selském synkovi, který jim jako malý hoch bral vejce a opeřená mláďata a pak dostal železné podvazky na Kongens Holmu? Či o urozené slečně, která skončila jako převoznice u Grön-sundu?

„Tak! Tak!“ křičeli.

„A stejně křičeli jejich potomci, když byl stržen starý dvorec, a křičí tak dosud, přestože již není kvůli čemu!“ podotkl kostelník a dovyprávěl: „Rod vymřel, dvorec je pryč. Na jeho místě stojí výstavný husinec, pod jehož pozlacenými korouhvičkami žije stará husopaska Markétka a raduje se ze svého hezkého obydlí, neboť kdyby nemohla být tady, musela by bydlet v chudobinci.“ Holubi nad ní vrkají, krocani hudrují a kachny štěbetají.

„Nikdo se k ní nezná!“ říkají. „Nemá žádné příbuzné, je skutkem milosrdenství, že tu smí zůstat.“

Příbuzné však měla přece. Jenom je neznala a kostelník rovněž ne, ač měl tolik sepsaného uloženo v zásuvce. Pouze jeden starý havran o nich věděl. Vyprávěl dál, co slyšel od své matky a babičky o Markétčině matce a babičce. Tu dobře známe. To ona jela jako dítě po padacím mostě a zírала kolem sebe, jako by jí patřil celý svět a všechna ptačí hnízda. To ji jsme viděli na vřesovišti u dun a nakonec v převoznickém domku.

Až její vnučka, poslední z rodu, se vrátila domů, tam, kde stával starý dvorec s křikem obletovaný divokými vránami, krkavci, havrany a kavkami. Avšak ona seděla mezi krotkými ptáky, přátelila se s nimi a oni se přátelili s ní.

Nic víc husopaska Markétka nechtěla. Tak žila šťastně až do stáří, kdy si pro ni přišla smrt. Uložili ji do hrobu, o němž věděl jen starý krkavec – ale kdoví, jestli je ještě na světě!

A to je konec příběhu o starém dvorci a celé rodině husopasky Markétky.

Nejneuvěřitelnější věc

Kdo vykoná nejneuvěřitelnější věc, dostane královu dceru a půl království.

Mladí, ale i staří, jak to uslyšeli, napínali svoje myšlenky a svaly. Dva se ujedli k smrti a jeden se upil. Všichni tři byli přesvědčeni, že dělají tu nejneuvěřitelnější věc, ale takhle to probíhat nemělo. Malí uličníci zase pokládali za nejneuvěřitelnější plivnout si na záda a honem to pilně cvičili, neboť v určitý den se mělo ukázat, co si kdo připravil, a soudcovská lavice byla pestrá.

Seděli v ní děti od tří let věku, ale i dospělí lidé. Před sebou měli celou sbírku neuvěřitelných věcí, brzy se však shodli a označili za nejneuvěřitelnější velké skříňové hodiny s živými obrazy, které ukazovaly, co hodiny byly. Celých dvanáct představení s pohyblivými figurami, zpěvy a řečmi tu bylo k vidění!

„To je ta nejneuvěřitelnější věc!“ říkali i ostatní lidé.

A hodiny odbily jednu – a Mojžíš stál na hoře a vpisoval do desky první Boží přikázání:

„V jednoho Boha věřit budeš.“

Hodiny byly dvě – a v rajské zahradě se setkali Adam a Eva, šťastni, ač neměli ani šatník, ale oni jej vlastně nepotřebovali.

Ve tři hodiny se ukázali tři králové, jeden s tváří sluncem dočerna opálenou. Přišli s kadidlem a drahocennými dary.

Když hodiny začaly bít čtyři, přišly roční doby. Jaro s kukačkou na svěžím výhonku bukové ratolesti, léto s kobyolkou na zralém žitném klasu, podzim s opuštěným čapím hnízdem a zima se starým havranem, který dovedl vyprávět příběhy v koutku u kamen.

Sotva hodiny odbily pět, zjevilo se pět smyslů. Zrak jako zhotovitel brýlí, sluch coby kotlář, čich provázely fialky a mařinka, chuť

představoval kuchař a cit funebrák²⁰ se smutečným fáborem až na paty.

Potom hodiny odbily šest, hráč u stolu hodil kostku a ta se obrátila vzhůru stranou se šesti puntíky. Sedm úderů připomínalo sedm dnů v týdnu či sedm smrtelných hříchů – na tom se lidé neshodli, neboť obojí spolu souviselo tak těsně, že se to nedalo snadno rozeznat. V osm vystoupil sbor mnichů s osmihlasým zpěvem.

Devět úderů přivedlo devět Múz. Jedna z nich byla bohyně astronomie, druhá bohyně historie a ostatek náležel divadlu.

Deset úderů přivedlo zpět Mojžíše a v deskách zákona stálo již všech deset přikázání.

Jako další vhopkovala skupinka malých chlapců a dívek a hráli hru, při které zpívali:

„Málo nás, málo nás, pojd', ať je nás jedenáct!“

A hodiny byly jedenáct. Nakonec odbily dvanáct a ponocný v plášti a s píkou²¹ zazpíval dávnou píseň všech ponocných:

*„O půlnoční hodině
narodil se Spasitel náš
svatě rodině.“*

A zatímco zpíval, vyrůstaly kolem něj růže a měnily se v hlavy andělů vznášejících se na křídlech duhových barev.

Bylo to překrásné, na pohled i na poslech. Krásné jako celek, jako výjimečné umělecké dílo, jako nejneuvěřitelnější věc, říkali všichni a umělec byl mladý muž dobrého srdce, dětsky veselý myslí, věrný přátelům a podporující své chudé rodiče. Věru si zasloužil princeznu i půl království.

20 Pohřební zřízenec. Pozn. red.

21 Bodná zbraň. Pozn. red.

V den rozhodování bylo město v plném lesku a princezna seděla na trůně, do něhož dali nové žíně, což ovšem neznamenal, že se cítila pohodlněji. Soudcové se rozhlíželi kolem sebe, vrhali potouchlé pohledy na toho, jenž měl zvítězit, ale on stál směle s jiskrou v oku. Jeho štěstí bylo jisté, vykonal nejneuvěřitelnější věc.

„Nikoli, tu nyní vykonám já!“ zvolal dlouhý kostnatý habán.

Rozehnal se obrovskou sekerou po uměleckém díle a – prask, rup, bum! Z hodin zbyly jen třísky, kolečka a pera se rozběhla po podlaze, všechno bylo zničeno!

„To jsem dokázal já!“ pravil muž. „Můj čin zničil tvůrce a jeho výtvor najednou. Já jsem udělal nejneuvěřitelnější věc!“

„Zničit takové umělecké dílo!“ přitakávali soudci. „To je vskutku to nejneuvěřitelnější!“

A protože celé město říkalo totéž, měl dostat princeznu a půl království, neboť zákon je zákon, i kdyby byl sebeneuvěřitelnější. Z hradeb a věží byla vytroubena svatba, z čehož králova dcera neměla žádnou radost, přesto vypadala půvabně a byla nádherně oblečena. Pozdě navečer, kdy se to nejlíp vyjímá, se kostel rozzářil spoustou světel a urozené slečny zpívaly a vedly nevěstu, rovněž rytíři zpívali a vedli ženicha. Šel zpřímá, jako by ho nic nemohlo zlomit.

Vtom zpěv ustal, rozhostilo se ticho, že by bylo slyšet, kdyby špendlík upadl na zem, a uprostřed toho ticha se s velkým lomozem rozlétly vysoké kostelní dveře a – bum, bum! – vstoupily hodiny, prošly mezi shromážděnými lidmi a postavily se mezi ženicha a nevěstu. Mrtví lidé již nemohou povstat, to víme velmi dobře, ale umělecké dílo může chodit, pokud pouze jeho tělo bylo rozbito na kusy, nikoli jeho duch.

Dílo mladého umělce tu tedy stálo stejně živé, celé a nedotčené jako na výstavě a údery hodin zněly jeden za druhým – až do dvanácti, ba i jednotlivé postavy se objevovaly. Jako první přišel Mojžíš a s čelem jakoby žhnoucím ohnivými plameny hodil těžké

kamenné desky zákona ženichovi na nohy a připoutal jej tak k podlaze chrámu. „Nemohu je zvednout!“ pravil. „Urazil jsi mi ruce, proto stůj, jak stojíš!“

A po Mojžíšovi přišli Adam a Eva, mudrci z Východu a čtyři roční doby, každý mu řekl:

„Styd' se!“

Ale on se nestyděl.

Také všechny postavy, které se při dalších úderech měly ukazovat, vystoupily z hodin a všechny dorůstaly strašlivé velikosti, takže se zdálo, že tu již není místo pro skutečné lidi. A když se při posledním, dvanáctém úderu zjevil ponocný v plášti a s píkou, nastal podivný šum. Kráčel přímo k ženichovi a rozehnal se píkou proti jeho čelu.

„Ránu za ránu!“ pravil. „Nyní jsme pomstěni a mistr též!“

Potom celé umělecké dílo opět zmizelo. Ale světla v kostele se proměnila ve velké zářící květy, pozlacené hvězdy pod stropem vysílaly dlouhé a jasné paprsky a varhany se samy od sebe rozezvuly.

Všichni říkali, že to byla nejneuvěřitelnější věc, kterou zažili, a princezna řekla:

„Tak ať patřím tomu pravému! Ten, jenž zhotovil umělecké dílo, ať je mým manželem a pánem!“

A protože byl také v kostele, všechen lid ho k oltáři doprovázel, všichni se radovali a všichni mu žehnali. Nebylo tu žádného závistníka – a to bylo nejneuvěřitelnější!

Štěstí může ležet v dřívku

Rozhodl jsem se, že vám budu vyprávět povídku o štěstí.

Štěstí známe všichni. Někoho provází krok za krokem, jiného jenom v určitých letech či v jednotlivých dnech, dokonce jsou lidé, kteří je spatří pouze jedinkrát v životě, ale spatříme je všichni.

K tomu není zapotřebí zmiňovat, neboť to každý ví, že Pánbůh posílá na svět malé děťátko a klade je matce do klína, ať se nachází v bohatém zámku, chudé světnici či v otevřeném poli, kde vane studený vítr. Avšak každý možná neví, a přece je to zcela jisté, že Pánbůh společně s dítětem přinese také dárek pro ně. Leč nedává jej přímo, hned vedle nemluvňátka, položí ho na takovém místě, kde by to nikdo nepředpokládal, kde by vůbec nikoho nenapadlo jej hledat. A přece je pokaždé nalezen – a to je to nejradostnější.

Může být vložen do jablka, jak tomu bylo u velmi učeného muže, zvaného Newton. Jablko upadlo a on tak našel svoje štěstí. Neznáš-li ten příběh, tedy popros někoho, kdo jej zná, aby ti ho vyprávěl. Já se chystám vyprávět jiný příběh, a to příběh o hrušce.

Byl muž, jenž se narodil v chudobě, vyrostl v chudobě a také se chudě oženil. Byl povoláním soustružník, soustruhoval převážně násady a kroužky na deštníky, ale rodina měla sotva do úst.

„Nikdy nenajdu štěstí!“ říkal. Já to po něm pouze opakuji, protože mluvím o skutečné události, mohl bych jmenovat i zemi a místo, kde ten muž žil, ale to není pro náš příběh významné.

Důležitá je jeho zahrada, v níž rostly červené jeřáby. Ty byly největší ozdobou domu i sadu, ale rostla tam také hrušeň. Obvyčejná hrušeň, jež téměř nikdy neplodila, a přece bylo mužovo štěstí uloženo právě do této hrušně, lépe řečeno, do jejích neviditelných hrušek.

Jednou v noci bouřilo tak strašlivě, že psali v novinách o velkém dostavníku, který víchr zdvihl z cesty a pohazoval si s ním jako s kusem hadru. Nebylo tedy divu, že se ulomila i velká větev hrušně. Větev dali do dílny a muž z ní z dlouhé chvíle vykroužil velikou hrušku. Pak udělal ještě jednu stejně velkou, jednu menší a nakonec několik docela malých.

„Tak hrušeň přece jenom dala ovoce,“ zažertoval a dal hrušky dětem, aby si s nimi hrály.

Jenže k životním nutnostem ve vlhké zemi, jež byla jejich domovem, patřil deštník. Mužova rodina se dělila o jediný kus, a vál-li vítr příliš silně, obrátil se deštník naruby, ba, několikrát se dokonce zlomil. Muž jej, pravda, uměl dát zase do pořádku. Ale k zlosti bylo, že knoflík, který měl zavřený deštník držet pohromadě, příliš často vyskočil. Jindy se polámal kroužek, do nějž bylo nutné knoflík zaklesnout, a jednoho dne praskl i samotný knoflík. Muž jej hledal na podlaze – a tu mu zrak padl na jednu z těch maličkých hruštiček, které před časem vysoustruhoval a dal dětem na hraní.

„Knoflík není nikde k nalezení,“ pravil, „ale tahle maličkost snad udělá stejnou službu!“ Vyvrtal do svého výtvaru otvor, protáhl šňůru skrz a – vida! Hruštička na zlomeném kroužku dobře držela, dokonce to byla ta nejlepší spona, jakou kdy na deštníku viděl.

A tak příští rok, když se zase chystal poslat deštníkové násady do hlavního města, kde jeho soustružnické zboží odebírali, přibalil do zásilky rovněž několik hruštiček s polovičním kroužkem a prosbou, aby je prodejce nechal vyzkoušet.

Tak se hruštičky dostaly až do Ameriky. Tam hned poznali, že drží lépe nežli knoflík, a žádali v obchodech, aby se napříště deštníky zavíraly pouze tímto způsobem. A hned přišla objednávka! Hrušky po tisících! Dřevěné hrušky na všechny deštníky. A muž se tužil. Kroužil a kroužil ve dne v noci. Celou hrušeň proměnil v hruštičky!

To bylo peněz! A velkých!

„V té hrušni bylo uloženo moje štěstí!“ pokyvoval hlavou muž, který měl nyní velkou dílnu s tovaryši a učedníky. A vždy, když byl v dobré náladě, dodával:

„Ba, štěstí může ležet i v dřívku!“

A to potvrzuji také já, jenž vyprávím tuto povídku. Říká se:

„Vezmi bílé dřívko do úst a jsi neviditelným!“

Ale musí to být to pravé dřívko – to, které nám dal Pánbůh jako dárek pro štěstí. I já je dostal. Mohu si stejně jako onen muž opatřit vzácné zlato, dokonce to nejvzácnější, jež svítí v dětských očích, zvoní v dětských ústech a vyzařuje z pohledů jejich otců a matek.

Čtou moje povídky a já tak jsem mezi nimi, stojím uprostřed jejich světnice neviditelný, neboť mám bílé dřívko v ústech. Ale cítím-li, že mají potěšení z toho, co vyprávím, tu říkám také:

„Štěstí může ležet i v dřívku!“

Dny v týdnu

Dny v týdnu chtěly mít také jednou volno, sejít se a uspořádat slavnost. Neboť každý z nich byl po celý rok tak zaměstnán, že neměl ani chvilku času, s nímž by mohl svobodně naložit.

Potřebovaly tedy jeden pěkný celý den a pak si vzpomněly, že každý čtvrtý rok takový den má: bývá v únoru, aby se uvedlo do pořádku počítání doby. V přestupní den si tedy plánovaly sejít se a slavit. A poněvadž je únor masopustní měsíc, rozhodly se přijít v maškarním obleku, každý podle svého vkusu a určení. Rovněž chtěly dobře jíst a pít, vést řeči a častovat se navzájem příjemnými i nepříjemnými štulci²², jež s sebou nese upřímné kamarádství.

Starověcí obři házeli při velkých hodech ohlodané hnáty za hlavu, všední dny však počítaly jen se špatnými vtipy a jadrnými žerty, jakými si lidé zpestřují neškodné masopustní zábavy. Nadešel netrpělivě očekávaný přestupný den a dny se sešly. Neděle, náčelník dnů v týdnu, vstoupil v černém hedvábném plášti. Zbožné lidi by ani nenapadlo, že to není kněz oblečený do kostela. Děti však hned poznaly, že se chce v dominu²³ postarat o veselí a že kvetoucí karafiát v jeho knoflíkové dírcce není nic jiného než červená divadelní lampa, která říká:

„Je vyprodáno, tak se hleďte bavit.“

Pak vešel pondělek. Úhledný mladý muž byl spřízněn s nedělí, také on se s velkou chutí oddával radovánkám a přiznal, že zavřel dílnu, sotva uslyšel pochodovat vojenskou kapelu.

„Vylákalo mě to ven – poslechnout si Offenbachovu hudbu. Necítím ji ani v hlavě, ani v srdci, ale v nohách mě svědčí tak, že musím

22 Štřouchanec. *Pozn. red.*

23 Černobílý maškarní plášť. *Pozn. red.*

tančit, pít a pak zalézt do postele třeba i s boulí na oku a teprve druhý den se opřít do práce!“

O úterku se říká, že je dnem síly. „A to se na mne věru hodí!“ vzal si slovo další den v týdnu. „Dávám se do práce, připínám Merkurova křídla k nohám kupcovým, dívám se, jsou-li tovární kola namazaná a točí-li se, dbám, aby krejčí seděl u stolu a dlaždič klečel na dlažebních kamenech. Každý si hled' svého zaměstnání! Mám oči na všem, proto chodím v policejním stejnokroji a přezdí-vají mi policejní den. Jestli je to špatný vtip, ať zkusí někdo z vás udělat lepší!“

„Po něm přicházím já!“ vmísila se do hovoru středa. Jsem pevný bod uprostřed týdne. Němci mi říkali Herr Mittwoch. Podobám se pomocníkovi v krámě, stojím jako květ uprostřed ostatních vážených dnů v týdnu! Vyrukujeme-li pospolu, mám tři dny před sebou a tři dny za sebou. To je, jako by mě doprovázela čestná stráž, a mohu se tedy právem domnívat, že jsem nejznamenitější den týdne!“

Čtvrtek se dostavil v obleku kotláře, s kladivem a měděným kotlem jako znaky svého šlechtictví. „Já jsem z nejvzácnějšího rodu. Mí předkové byli pohanského i božského původu! V severních zemích jsem nazýván podle Thora, v jižních zase podle Jupitera. Oba metalí hromy a blesky a už to zůstalo v rodině!“ pravil a ranami do kotle dokazoval svou výjimečnost.

Pátek byl oblečen jako mladé děvče a říkal si Freja nebo Venuše, podle toho, jak bylo v té které zemi zvykem. Tvrdil o sobě, že je tiché a něžné povahy, ale dnes byl veselý a dovádivý. Vždyť byl přestupní den a ten dává volnost i ženě! Může si podle starého zvyku sama namlouvat a nemusí čekat, až si budou namlouvat ji.

Sobota připochodovala jako stará hospodyně se smetákem coby symbolem čistoty. Její jedinou stravou byla pivní polévka, ale

nenaléhala, aby ji podávali při této slavnostní příležitosti všem, jenom pro sebe si ji vyžádala.

Potom dny zasedly za stůl.

Všechny pohromadě, pro skupiny a rodinné kroužky, kde se mohou předvést tak zajímavě, jak jim to dovolíte. My o nich píšeme jenom žertem – v únoru, v jediném dnu za celé čtyři roky, který dostávají dny nádavkem!

Svíčky

Byla jedna velká vosková svíčka, která dobře věděla, čím je. „Jsem zrozená z vosku a ulitá ve formě!“ říkala. „Svítím lépe a hořím delší dobu než jiné svíčky. Moje místo je na lustru nebo na stříbrném svícnu!“

„Tam to asi musí být velice krásné!“ pravila lojová svíčka. „Já jsem jen z loje, ale útěchou mi je, že jsem přece trochu víc nežli sirka. Tu namáčeji jenom dvakrát, zatímco mne osmkrát, abych získala náležitou tloušťku. Jsem spokojená! Je sice větší elegance a štěstí vzejít z vosku než z loje, jenže našinec se neocitne na tomto světě vlastním přičiněním. Vy se dostanete do sálu s nádhernými lustry, já zůstanu v kuchyni, ale to je rovněž dobré místo, neboť zde se pro celou rodinu připravuje jídlo!“

„Je ovšem ještě cosi důležitějšího než jídlo!“ podotkla vosková svíčka. „Společnost! Vidět ji zářit a sebe také! Dnes večer se koná ples a já i celá moje rodina budeme u toho!“

Sotva domluvila, přišli si pro všechny voskové svíčky, ale odnese-na byla i svíčka lojová. Paní ji vzala do své jemné ruky a odnesla do kuchyně. Tam stál malý hoch s košíkem plným brambor a několika jablky navrchu. To vše dala dobrá paní chudému chlapci.

„Tady máš ještě svíčku, malý příteli!“ řekla. „Tvoje matka sedává u práce dlouho do noci, může se jí hodit!“

Domácích dceruška seděla vedle matky, a když slyšela slova „dlouho do noci“, vyhrkla:

„Já také budu vzhůru dlouho do noci! Budeme mít ples a já dostanu dlouhou červenou vlečku!“

Obličej jí celý zářil! Takovou radost! Ani vosková svíčka nedokáže zářit jako dvojice dětských očí!

„Jaký to rozkošný, přenádherný pohled!“ pomyslela si lojová svíčka. „Musím si jej dobře zapamatovat, protože něco takového už určitě nikdy nespatřím!“

Potom ji položili do koše, zaklapli víko a chlapec ji odnášel.

„Kampak se asi dostanu?“ říkala si svíčka. „K chudým lidem a nanejvýš do mosazného svícnu, zatímco vosková svíčka si pěkně sedí ve stříbře a shlíží na nejvznešenější společnost. Jak je asi krásné vidět kolem sebe samé jemné lidi! Jenže mým údělem je být lojem, a ne voskem!“

A jak svíčka tušila, dostala se k chudým lidem – k vdově, jež žila se svými třemi dětmi v malé nízké světničce naproti bohatému domu.

„Bůh žehnej té hodné paní za dary, které mi poslala!“ vzhledla matka k chlapci. „To je hezká svíčka, ta bude hořet dlouho do noci,“ zapálila ji.

„Fuj!“ oklepala se svíčka. „Takovou odporně páchnoucí sirkou mě zažehnout! To se jistě nestane voskové svíčce v bohatém domě!“

Vskutku, naproti byly také zapáleny svíce. Zářily až do ulice a kočáry s nastrojenými plesovými hosty hrčely a hudba zněla.

„Právě začínají!“ pomyslela si lojová svíčka a myslela na rozzářený obličej bohatého děvčátka, jehož očka vydávala víc jasu než všechny voskové svíčky. „Já ovšem ten pohled už nikdy neuvidím!“

Vtom vešlo vdovino nejmenší dítě, bylo to rovněž děvčátko, a vzalo bratra i sestru kolem krku, neboť to, co mělo na srdci, se muselo šeptat:

„Máme dnes, jen si pomyslete! My dnes máme k večeři teplé brambory!“

Obličej děvčátka zářil a svíčka, jež přímo na ně svítila, viděla, že jeho štěstí není o nic menší než štěstí dívenky, která dnes odpoledne v bohatém domě pravila:

„Dnes večer se u nás pořádá ples a já na něm budu mít dlouhou červenou vlečku!“

„Je právě tak velké štěstí dostat teplé brambory?“ mudrovala svíčka. „Už to tak bude, protože obě děti měly stejně velkou radost!“

A kýchla přitom, tedy spíše prskla, víc lojová svíčka nedovede.

Chudý stůl byl prostřen a jedli brambory. Ó, jak všem chutnalo! Byly to celé hody, děti dostaly navrch jablka a nejmladší holčička odříkala veršiček:

*„Děkujeme Ti, ó, Bože náš,
žeš dobrým jídlem obšťastnil nás...“*

A protože ostatní přešli její říkanku mlčky, honem se ujišťovala:

„Nebylo to dobře, maminko?“

„Nemáš se takhle ptát a ani nemáš hovořit!“ odpověděla matka.

„Máš jenom myslet na dobrého Pánaboha, který tě právě nasýtil!“

Pak děti dostaly políbení, vklouzly do postele a hned usnuly. Matka seděla a šila při hubeném světle ještě dlouho do noci. Také naproti, v bohatém domě, stále zářily svíčky, ale jenom hvězdy svítily nad chudými a bohatými stejně jasně, stejně krásně.

„Byl to vlastně nádherný večer! Zdalipak se měly lépe voskové svíce ve stříbrných svícnech, to bych věru ráda věděla, než dohořím,“ říkala si lojová svíčka a myslela přitom na obě šťastné děti – jedno ozářené voskovou a druhé lojovou svíčkou.

A to je celá povídka!

Velký mořský had

Byla jedna mořská rybka z dobré rodiny. Její jméno si nepamatuji, to ti povědí učenci. Víím jen, že měla osmnáct set stejně starých sourozenců a žádný z nich neznal ani otce, ani matku. Rybky se od narození o sebe musely starat samy, plout sem a tam, ale to bylo docela příjemné. Vody k pití měly dost a dost, celé světové moře, a také potrava přicházela jaksi samozřejmě.

Každá z rybek se ale chtěla vydat dál, aby prožila vlastní příběh, i když zatím na to nemyslely. Slunce svítilo do vody, takže byla velmi jasná a průzračná, avšak rovněž plná nejpodivnějších tvorů. Někteří z nich byli tak velcí a měli tak obrovské tlamy, že mohli spolknout všech osmnáct set sourozenců najednou. Ani to si ale naše rybky nijak nepřipouštěly, neboť ještě nebyly spolknuty.

Držely se pěkně v houfu a plavaly těsně vedle sebe, jako to dělají tresky či makrelky. Ale právě když se jim nejlépe plulo a nemyslely vůbec na nic, spadlo mezi ně se strašlivým hlukem cosi dlouhého a těžkého, čemu nechtělo být konce. Cosi, co se táhlo do daleka, co každou rybkou, která se tomu připletla do cesty, rozdrtilo svou tíhou nebo jí to dalo ránu, z níž se už nevzpamatovala.

Zbylé malé i velké ryby, ať se nacházely nahoře pod hladinou, či dole u mořského dna, se rozprchly hrůzou. A ta těžká strašlivá věc klesala hloub a hloub, stávala se delší a delší, až nakonec sahala přes celé moře. Nejen ryby, ale i měkkýši a všechno, co pluje nebo je hnáno proudy, pocítili strašlivou sílu tohoto nekonečného mořského úhoře, který se sem náhle dostal shůry. Co to bylo? Ach ano, my to víme! Bylo to mocné, na míle dlouhé telegrafní lano, které lidé spustili mezi Evropou a Amerikou.

Jenže právě tohle lano vyděsilo zákonité obyvatele moře všude, kam padlo. Létající ryba vyskočila nad hladinu, jak nejvýš mohla,

ba i štítník ulétl celou jednu délku nad vodou, jako by jej vynesla rána z pušky. Jiné ryby zase zamířily ke dnu. Pluly tak rychle, že se dostaly dolů dřív než telegrafní lano, a vyplašily tresky a ráčky, kteří tu, jak bylo jejich zvykem, klidně lezli a pojídali ještě menší tvory.

A několik mořských korýšů přepadla z příchodu lana taková hrůza, že vyplivli svůj žaludek, ale žili dál, protože to naštěstí mohou. Mnoho humrů a krabů opustilo svá pevná brnění, avšak museli tam nechat nohy. Při té panice a zmatku rozprchlo se i našich osmnáct set rybiček a už nikdy se nesetkaly, nebo se navzájem nepoznaly.

Jenom asi deset jich zůstalo na stejném místě, tichých a zaražených, ale když překonaly první zděšení, začaly být zvědavé. Rozhlížely se na všechny strany, dívaly se nahoru a dolů a pojednou se jim zdálo, že tam kdesi v hloubi vidí tu strašlivou věc, která polekala velké i malé. Spočívala na mořském dně, pokud je zrak neklamal, a byla velmi těžká. Rybky ale nevěděly, jak je silná nebo jak ještě může zesílit. Byla docela tiše, ale ony si říkaly, že v tom může být lest.

„Nechte to ležet, jak to leží! Nic nám po tom není!“ pravila nejopatrnější z rybek, ale nejmenší z nich si nemohla pomoci, musela zjistit, o co vlastně jde.

„Shůry to přišlo, nahoře se tedy nejspíš něco dozvíme,“ prohlásila.

I pluly nahoru, kde panovalo pokojné povětrí, a tam potkaly delfína. Byl to vynikající skokan, ten nejlepší mořský cirkusák, jenž uměl dělat kotrmelce nad hladinou. Jeho oči mohly něco spatřit, napadlo rybky, a snad by podal i nějaké vysvětlení.

Zdvořile se ho zeptaly, ale on myslel jenom na sebe a na svoje přemety a veletoce. Utrousil odtazitě, že nic neviděl, tedy nemůže sloužit – a pak se odmlčel.

Tak se obrátily na tuleně. Vášnivý pojídač rybiček byl vstřícnější a naštěstí toho dne i sytý, ale jinak věděl jen o málo víc než delfín.

„Strávil jsem mnoho nocí na vlhkém balvanu a díval se do vnitrozemí, na míle odtud. Žijí tam lstiví tvorové. Sami sebe nazývají lidmi, pasou po nás, ale my jim většinou unikneme, jako ten mořský úhoř, po němž se ptáte. Byl v jejich moci, drželi jej nahoře na pevnině, jak dlouho nejspíš nikdo nepamatuje. Odtud jej chtěli odvézt na lodi přes moře, do jiné vzdálené země.

Sledoval jsem, kolik je stálo sil dostat ho na palubu, a po dlouhém úsilí se jim to podařilo, protože na pevnině pozbyl síly. Stáčeli jej do kol a věnců, slyšel jsem, jak chřestil, viděl jsem, jak se kroutil, když ho navíjeli, i to, jak jim uklouzl. Drželi jej všemi silami, mnoho rukou jej svíralo, ale přece unikl a dostal se ke dnu. Tam leží, myslím, dosud!“

„Je trochu tenký!“ prohlásily rybičky

„Vyhladověli jej!“ pokývl tuleň. „Ale určitě se brzy vzpamatuje a nabude své bývalé tloušťky a velikosti. Myslím, že je to ten velký mořský had, jenž odedávna vzbuzuje tolik obav a o němž se toho už tolik vyprávělo. Zatím jsem se s ním nesetkal, proto jsem na něj nijak zvlášť nevěřil, ale soudím, že to bude on!“

Po těch slovech se tuleň ponořil pod vodu.

„Jak mnoho věděl! A jak mnoho mluvil!“ řekla jedna z rybek. „Ještě nikdy mě nikdo takhle nepoučil! Jenom – není-li to lež!“

„Můžeme k tomu doplout, hezky se o všem samy přesvědčit. A cestou vyslechneme mínění ostatních!“ navrhla nejmenší.

„Už nehme ani ploutví, abychom se o té podivnosti dozvěděly víc!“ odvrátily se ostatní rybky.

„Ale já to udělám!“ zahleděla se nejmenší rybka do vody.

„Dlouhá ponořená věc“ musela ležet kdesi hluboko pod ní. Ponořila se, zamířila do těch míst, a jak plula, napadalo ji, že si ještě nikdy neuvědomila, jak je její svět veliký.

Sledí táhli v hustých hejnech a zářili jako obrovský stříbrný člun, makrelky se držely za nimi a vypadaly ještě nádherněji. Míjely se tu ryby všech tvarů a barev, poloprůhledné květy medúz se dávaly unášet a vést proudy, rozmanité rostliny vyrůstaly z mořského dna,

stejně jako na sáh vysoká tráva i palmovité stromy, jejichž každý lupen byl posázen zářivými skořápkami měkkýšů.

Konečně rybka před sebou spatřila dlouhou tmavou čáru. Vydala se k ní, ale nebyla to věc, kterou hledala – byl to stěžeň korábu, jehož paluba se prolomila tlakem mořské vody.

Rybka vplula do prostory, odkud voda odnesla všechno živé. Všichni lidé zahynuli, když se loď potopila, pomyslela si, ale vtom opodál uviděla mladou ženu s malým děťátkem v náručí. Voda je kolébala nahoru a dolů, takže se zdálo, že oba tvrdě spí. A rybička se velmi polekala, když zjistila, že se už nemohou probudit.

Vodní rostliny visely jako listoví nad vrakem a krásnými mrtvými těly matky a dítěte a bylo tu tak tiše, tak osaměle. Rybka se co nejrychleji vzdálila tam, kde měla voda více jasu, kde bylo opět vidět ryby, a sotva chvíli plula, setkala se s mladou velrybou.

„Nepolykej mě!“ prosila rybička. „Jsem tak malá, že nevydám ani za sousto, a je mi tak příjemné žít!“

„Tak co pohledáváš tady hluboko dole, v místech, kam ryby tvého druhu nepřicházejí?“ otázala se velryba.

I vyprávěla jí rybka o dlouhém podivném úhoři, či co to je, který se shůry ponořil do vody a poděsil i nejodvážnější mořské tvory.

„Ho, ho!“ pronesla velryba a vtáhla do sebe tolik vody, že vypustila celý vodní sloup, když vyplula na hladinu.

Potom nabrala vzduch a zopakovala:

„Ho, ho! To byla asi ta věc, co mě šimrala na zádech, když jsem se obracela! Myslela jsem, že je to lodní stěžeň a že by se hodil jako bidlo! Ale tady to nebylo. Kdepak, hodně daleko odtud leží ta zvláštnost. Poohlédnu se po ní, beztak nemám nic jiného na práci!“

Plula napřed a rybka za ní, ne však příliš blízko, neboť všude, kde velrybí ohon brázdil vodu, vznikal strhující proud.

Cestou potkaly žraloka a starého pilouna. Oba už také slyšeli o podivném tenkém a dlouhém úhoři. Dosud ho neviděli, ale rozhodně jej chtěli spatřit.

Pak se k nim přidala sépie.

„Jdu rovněž s vámi!“ pravila. „Není-li ten mořský had tlustší než kotevní lano, překousnu jej na jeden ráz!“ rozevřela tlamu a ukázala šest řad svých zubů. „Zmůžu-li kotevní sponu, co bych nezmohla takovou tyčku!“

„Tady je! Už ho vidím!“ zvolala velryba, přesvědčená, že při svém mládí a velikosti vidí lépe než ostatní. „Hled'te, jak se zvedá, jak se hýbe, točí a kroutí!“

Ale byl to jen neobyčejně velký mořský úhoř, kdo se k nim hnál, a když se přiblížil na dosah, prohlásil piloun:

„Toho jsem už mnohokrát potkal. Nenadělal nikdy žádný velký hluk ani nenaháněl hrůzu žádné velké rybě!“

I dali se s ním do hovoru o novém úhoři a ptali se, chce-li s nimi na výzkumy.

„To si pište,“ přitakal mořský úhoř. „A je-li ten nový úhoř delší než já, stane se mu něco velice nemilého!“

„Jsme pro!“ souhlasili ostatní. „Stejně už ho máme dost!“

Pospíšili dál, jenže vtom jim překřížila cestu prapodivná obrovská věc, větší nežli všechny obrovské věci dohromady. Vypadalo to na plovoucí ostrov, který se neudrží nahoře, leč byla to prastará velryba. Její hlava byla porostlá mořskými rostlinami a na jejím hřbetě bydlela taková spousta nejrůznějších měkkýšů, ústřic a mušlí, že byla její hrubá černá kůže celá kropenatá.

„Pojď s námi, stará!“ pobízel ji putující houf sborem. „Dostala se sem ryba, kterou nestrpíme.“

„Chci zůstat, kde jsem!“ zabručela velrybí stařena. „A chci, abyste mi dali pokoj! Nechte mě ležet! Ach, jojojo! Jsem nemocná a uleví se mi, jenom když vynořím hřbet nad hladinu! Ten velcí mořští ptáci nepřehlédnou, přilétají a klovou do něj. To mi dělá velmi dobře, pokud ovšem nevrážíjí zobáky příliš hluboko, což se ale mnohdy stává. Ano, bohužel, často klovnou až do mého sádla! Jen se podívejte! Celou ptačí kostru najdete na mých zádech. Pták se zasekl

příliš hluboko, právě když jsem se nořila ke dnu, a už se nedokázal odtrhnout. Nyní jej vyjedly rybičky. Vidíte, jak vypadá? A záhy tak budu vypadat i já! Jsem těžce nemocná!“

„To je jenom domněnka!“ prohlásila mladá velryba. „Já nejsem nikdy nemocná. Žádná ryba není nemocná!“

„Úhoř má kožní chorobu, kapr prý zase neštovice a všichni máme, s prominutím, červy ve vnitřnostech,“ namítla stará velryba.

„To je všechno nesmysl!“ pravil žralok, neboť takové řeči nechťel poslouchat a ostatní rovněž. Měli přece na práci něco docela jiného!

A pak se konečně splnilo jejich očekávání a přiblížili se k telegrafnímu lanu.

Mělo nejdelší lůžko na mořském dně. Vinulo se od Evropy až k Americe, přes píščiny a duny, skalnaté výběžky a divoké rostliny, přes korálové lesy. Překonávalo v hlubině se střídající proudy a víry, klikatilo se celým mořem, kde ryby plují v mnohem větších houfech, než připomínají hejna ptáků, která lidé vídají v době stěhování. Táhl se vodou, kde je pohyb, život, vření a hukot. Hukot, jímž ještě nahoře promlouvá každá velká prázdná mušle, přiložíš-li si ji k uchu.

Konvoj dorazil k cíli.

„Tohle je tedy to zvíře!“ pravily velké ryby.

Malá rybka řekla totéž a houby, polypové i medúzy se zvedali ode dna a skláněli se v řadě nad tím cizím tvorem, takže jej záhy bylo sotva vidět.

Také mořští ježci, slimáci a červi se pohybovali kolem, obrovský pavouk, který měl na sobě celou snůšku korýšů, lezl přímo po laně a shromáždili se i temně modří sumýši – či jak se ta havěť, která jí celým tělem, jmenuje – a zevlovali na vetřelce, který si hodlal přivlastnit mořské dno. Kambaly a tresky se obracely ve vodě, aby jim z žádné strany nic neuniklo, a hvězdice, která se vždy zavrtává do bahna až po dlouhé paprsky s očima, upřeně hleděla, co z toho všeho vzejde.

Telegrafní lano však leželo bez hnutí. Ale život v něm byl a lidské myšlenky jím procházely.

„Ta věc je záludná!“ pravila velryba. „Je s to udeřit mě do břicha, a to je moje citlivá stránka!“

„Dotkněme se toho!“ řekl polyp. „Mám dlouhá ramena a rychle se pohybující prsty. Už jsem se toho jednou dotkl, teď za to ale vezmu silněji.“

Vymrštil svoji nejdelší paži, objal lano kolem dokola a udiveně dodal:

„Nemá to žádné šupiny! Ani kůži! Myslím, že to nikdy neporodí živá mláďata!“

Mořský úhoř si pro změnu podél telegrafního lana lehl a natáhl se, jak nejdéle mohl.

„Ta věc je vskutku delší než já!“ pronesl v úžasu. „Ale nakonec o délku tolik neběží, hlavně že máme kůži, břicho a obratnost.“

A mladá a silná velryba se sklonila hlouběji než kdykoli jindy a otázala se:

„Jsi ryba, či rostlina? Nebo jenom dílo shůry, kterému se u nás dole nemůže dařit?“

Ale telegrafní lano neodpovědělo, neboť na těchto místech odpovédět nemohlo. Procházely jím však lidské myšlenky a bylo je slyšet za vteřinu na sta mil daleko, nesly se od země k zemi, od světadílu k světadílu.

„Odpovíš – anebo chceš, abychom tě zlomili?“ připojil se k mladé velrybě rvavý žralok a všechny ostatní ryby se ptaly stejně:

„Odpovíš, nebo tě máme zlomit?“

Avšak ani teď lano neodpovědělo, dokonce se ani nepohnulo. Mělo svoji pěknou myšlenku a takovou může mít jenom ten, kdo je plný myšlenek.

Mezitím nahoře zapadalo slunce, jak tomu lidé říkají, měnilo se v rudou výheň a rudě zářily i všechny nebeské mraky, jeden plál nádherněji než druhý.

„Hleďme,“ pravili polypové, „v červeném osvětlení je ta věc lépe vidět než předtím!“

„Na ni! Na ni!“ vykřikla sépie a ukázala svoje zuby.

„Na ni! Na ni!“ přidali se piloun, velryba a mořský úhoř.

Chvatně vyrazili vpřed, každý chtěl být první, ale zrovna když se chystali udeřit, zařízl se piloun místo do lana do zadní části sépie, a to byla velká chyba!

V bahně nastal shon, velké a malé ryby, korýši i měkkýši honili jeden druhého, pojídali se navzájem, drtili se a mačkali. Pouze lano pokojně leželo a tiše konalo svoji práci, jak to máme dělat všichni.

Pak se nahoře snesla tmavá noc, jen miliardy živoucích mořských zvířátek prosvěcovaly vodní hlubinu, ba i ráčkové, velcí sotva jako špendlíková hlavička!

Já vím, že se to zdá divné, ale je tomu tak. A další a další mořská zvířata zírala v tom svitu na telegrafní lano:

„Co asi ta věc je a co není?“

A to byla příhodná otázka pro starou mořskou krávu, která sem právě připlula.

Lidé ji také někdy nazývají mořskou žínkou nebo mořským mužem. A tohle byla mořská žínka, protože to byla samička. Měla ocas, dvě krátké paže na mávání, visutá prsa, chaluhy a cizopasná zvířata na hlavě.

„Chcete odpověď?“ pravila. „Já jediná vám ji mohu dát. Ale žádám za to bezpečnou pastvu na mořském dně pro sebe i svoje děti. Jsem ryba, avšak jsem také vycvičena v lezení. Jsem nejchytřejší tvor v hlubinách, vím o všem, co se hýbá dole, i o všem, co se děje nahoře. Ta věc, nad kterou se tak zamýšlíte, je shůry. A co shůry sem dolů spadne, je mrtvé nebo zahyne. Nemá to žádnou moc! Tak to nechte ležet. Je to jen lidský výmysl!“

„Myslím, že to není jen tak nějaký výmysl, bude v tom něco víc!“ ozvala se malá rybka, ale mořská kráva ji usadila:

„Ty mlč, makrelko!“ pravila a zopakovala, že tu všeobecnou paniku vzbuzující zvíře je pouhopouhý vynález z pevniny, a přidala obsáhlou přednášku o lidské špatnosti, nepříliš vzdálenou názorům starého tuleně.

„Nejde jim o nic jiného než nás pochyťat,“ prohlásila, „to je jediné, proč žijí. Napínají sítě, na udice připevňují nejrůznější vnadidla, aby nás nalákali. Tohle je jakýsi dlouhý motouz, o němž si myslí, že se do něho zakousneme! Ale my nejsme tak hloupí! Jenom se té slátaniny nedotýkejte, však se roztřepí a zbude z ní jen prach a bláto. Co přichází shůry, je vždy nanejvýš pochybné a bez řádného držení. Zkrátka to nestojí za nic!“

„Nestojí to za nic!“ opakovali všichni mořští tvorové. Ochotně souhlasili s míněním mořské krávy, aby měli vůbec nějaký názor, jen malá mořská rybka se držela svého:

„Ten nesmírně dlouhý tenký had je jistě nejpodivnější ryba v moři. Cítím to.“

A „nejpodivnější“ říkáme i my lidé a vyslovujeme to s rozvahou, obdivem, úctou a přesvědčením.

O velkém hadu hovořily již dříve zpěvy a pověsti. Zrodil se a byl unášen, vyskočil z lidské chytrosti a ulehl na mořské dno, natáhl se od východních zemí k západním, aby jím proletělo poselství tak rychle jako paprsky světla od slunce k naší zemi.

A dál a dál roste v moci a rozpětí, roste rok od roku ve všech mořích světa, pod proudícími i zrcadlícími se vodami, kde rybář, jako by plul průhledným vzduchem, vidí hluboko pod sebou hemžící se ryby a celý ohňostroj barev.

Nejhlouběji se ale táhne onen požehnaný červ, který se zakusuje do svého ocasu, když objímá zemi.

Ryby a koryši narážejí do něj čelem, ale nerozumějí těm důmyslným, všemi jazyky hlásaným, a přece bezezvukým zpěvům lidstva o dobrou a zlu, tomu nejpodivnějšímu z divů naší doby – velkému mořskému hadu.

Klíč od vrat

Každý klíč má svoji historii a je mnoho klíčů – klíč od komory, klíč k hodinám, petrklíč... Ale nemůžeme vyprávět o všech, a tak povíme něco jen o klíči od domu pana komořího. Byl zhotoven u zámečníka, ale mohl bys klidně myslet, že vznikl u podkováře, tak na něm řemeslník pracoval, koval a piloval. Byl příliš velký na kapsu u kalhot, a proto doprovázel-li svého pána, musel do kapsy u kabátu. Tam ležel povětšinou v nejhlubší tmě, ale jinak měl svoje pevné místo na zdi, hned vedle dětské podobanky pana komořího, té, na níž vypadal jako knedlík s telecími drobky.

Říká se, že každý člověk má v povaze a způsobu jednání cosi z nebeského znamení, v němž se narodil – *Býk, Panna* anebo *Štír* je obvykle nazývají v kalendáři. Žena komořího ale nejmenovala žádné z nich, říkala, že se její muž narodil „ve znamení trakaře“, protože také musí být stále postrkován vpřed. Jeho otec ho strčil do kanceláře, matka zase do manželství a jeho žena jej strkala nahoru, až se stal komořím. Avšak o tom posledním nemluvila. Byla to nejen rozšafná a moudrá, ale i hodná žena, která mlčela na pravém místě a mluvila a strkala rovněž na správném místě.

Nyní byl komoří v letech, „dobře urostlý“, jak sám říkal, sečtělý, dobromyslný a k tomu „klíčově chytrý“, čemuž brzy porozumíme. Vždy byl v dobré náladě, všechny lidi měl rád a také s nimi rád hovořival. Šel-li do města, bylo těžké dostat jej zpět, nebyla-li s ním žena, aby ho opět postrčila. Musel promluvit s každým známým, kterého potkal, a jelikož měl mnoho známých, protáhlo se to často i přes poledne. Paní komoří jej pokaždé vyhlížela z okna.

„Už přichází!“ pravila služce, sotva jej z dálky zahlédla. „Přistavte hrnec!“ Ale to ještě vůbec nic neznamenalo. Mnohokrát musela dodat: „Teď se zastavil a s kýmsi hovoří. Odtáhněte hrnec, sice se jídlo

převaří!“ A pak zase poručila: „Ted’ už opravdu přichází! Honem postavte hrnec zpět!“

Jenomže komoří mohl stát i pod oknem domu a kývat vzhůru, ale šel-li kolem známý, neodolal říci mu několik slov. A přišel-li, zatímco s ním mluvil, jiný známý, držel prvního za knoflíkovou díрку a druhého za ruku, zatímco volal na třetího, jenž tudy také směřoval.

To pak byla pro jeho ženu velká zkouška trpělivosti. „Komoří! Komoří!“ volávala a sama pro sebe hubovala, „ten člověk se vskutku narodil ve znamení trakaře. Nedostane se z místa, nestrká-li ho někdo, a nedostane!“

A pan komoří si nejen rád popovídal, také si oblíbil navštěvovat knihkupectví. Zde si prohlížel knihy i časopisy a dával knihkupci malý honorář, aby se směl s novými knihami seznámit pěkně v pohodlí. To znamenalo, že si je směl odnést domů a rozřezat, ovšemže podél, nikoli napříč, neboť pak by se už nemohly prodat jako nové. Byl živoucí noviny ve vši počestnosti, věděl o všech zasnoubeních, svatbách a pohřbech, knižních senzacích a městských jednáních, ba z jeho tajuplných narážek vysvívalo, že ví i to, co nikdo nevěděl. A nikdo zase netušil, že to má od domovního klíče.

Již jako mladí manželé bydleli komořích ve vlastním domě. Od té doby měli tytéž klíče, ale netušili nic o jejich podivné moci, s tou se měli seznámit teprve později.

Bylo to za časů krále Bedřicha VI. Kodaň tehdy ještě neznala plyn, jenom petrolejové svítilny, neměla Tivoli²⁴ ani Kasino a neměla žádné tramvaje ani železnice. Byla malá a nebylo tu zdaleka tolik radovánek jako nyní.

V neděli její obyvatelé chodili na procházku za bránu směrem k hřbitovu, mnozí četli nápisy na hrobech anebo si jen tak sedli do trávy, jedli zásoby z košíku, který si vzali s sebou, a upíjeli likér. Jindy si zase vyšli na Frederiksberg. Před zámkem hrála plukovní

24 Kodaňský zábavní park. *Pozn. red.*

hudba, ale mnoho lidí sem přicházelo kvůli tomu, aby viděli královskou rodinu veslovat v úzkých a nízko položených průplavech. Starý král kormidloval a společně s královnou zdravili všechny lidi bez rozdílu stavů. Zámožné rodiny z města tu obvykle popíjely večerní čaj. Teplou vodu dostaly v malé chaloupce mezi poli, ale musely si s sebou přinést samovar.

Sem se chystali jednoho slunného nedělního odpoledne i komořích, poté, co vyslali napřed služku se samovarem a košem s potravinami.

„Hlavně nezapomeň vzít klíč,“ připomněla paní komoří muži ve dveřích, „ať se dostaneme zpátky. Jak víš, dům se zavírá za soumraku, rukojeť zvonku je od včerejška přelomena a my se dnes vrátíme pozdě! Z Frederiksbergu půjdeme do divadla na Vestenoro, moc ráda bych viděla pantomimu, kterou tam dávají. Stojí to dvě koruny za osobu.“

I šli, naslouchali kapele, která na Frederiksbergu vyhrávala, a samo sebou si nenechali ujít královský člun s třepotavou vlajkou, starého krále a bílé labutě.

Když se napili dobrého čaje, pospíšili odtud, ale stejně nepřišli včas do divadla, a to vinou pana komořího, který se cestou co chvíli zastavoval, aby společensky pohovořil. V divadle také našel dobré přátele, a když představení skončilo, bylo naprosto nezbytné zajít s jednou známou rodinou na „Most“ a vypít sklenici punče. Tvrdil, že se zdrží jenom deset minut, ty se ovšem protáhly na celou hodinu. Hovořili a hovořili a obzvláště zábavný byl švédský baron, nebo snad německý, to pan komoří v hlavě neuložil, ale zato jeho umění s klíčem se naučil a zapamatoval si je pro všechny časy. Bylo to náramně zábavné!

Mohl přinutit svůj klíč, aby odpověděl na všechno, nač se ho zeptal, aby mu pověděl i největší tajnosti.

Navíc se jeho klíč k takovým úkonům zvláště dobře hodil. Byl dostatečně těžký dole, jak řekl baron, který zavěsil klíč na ukazová-

ček pravé ruky, aby volně a lehce visel. V této poloze každičkový úder tepny v konečku prstu jej dovedl uvést do pohybu, takže se otáčel, a ne-li, tedy jej baron dokázal nepozorovatelně roztočit. Každé otočení bylo jedno písmeno od A – a tímto způsobem bylo možno pokračovat v abecedě donekonečna. Když první písmeno bylo nalezeno, otočil se klíč opačným směrem. Nato se hledalo další písmeno, až člověk dostal celé slovo, celé věty a nakonec i odpověď na otázku.

Klam to všechno je, ale neobyčejně zábavný! To bylo první, co napadlo pana komořího, ale nedržel se toho, se stále větším napětím a čím dál tím bedlivěji sledoval, co se s klíčem děje.

„Muži! Muži!“ volala paní komoří. „Západní brána se zavírá ve dvanáct! Nedostaneme se tam včas, máme jenom čtvrt hodiny času.“

Po těch slovech se komoří konečně odpoutal a přidal do kroku. Více osob, které chtěly zpátky do města, je stejně spěšně míjelo či dohánělo. Přesto udeřila půlnoc dřív, než došli ke krajní strážnici, a brána se zavřela. Značná část lidí zůstala venku, mezi nimi i komoří se ženou a služkou, samovarem a košem na potraviny. Někteří tu stáli plni obav, jiní se zlobili. Každý to přijal svým způsobem, ale nedalo se nic dělat! Naštěstí padlo v nedávné době rozhodnutí, aby severní městská brána nebyla zavírána, takže byl ještě způsob, jak se pěší osoby mohly dostat do města. Cesta sice nebyla právě krátká, ale počasí to vynahradilo. Nebe bylo krásně jasné a hvězdné. Některé hvězdy dokonce padaly k zemi, žáby skřehotaly a kuňkaly v příkopech a bažinách a pochodující společnost se po chvíli sama od sebe dala do zpěvu. Zněla píseň za písní, jen komoří nezpíval, uchvácen tím hvězdným hemžením, ba ani na cestu nehleděl, takže se natáhl jak široký, tak dlouhý, a div že ne rovnou do příkopu. Skoro to vypadalo, že pil příliš mnoho, ale nikoli punč, nýbrž klíč mu stoupl do hlavy a točil se tam.

Konečně došli ke strážnici u severní brány a přes most se dostali do města.

„Zaplat' Pánbůh, tady jsou naše vrata!“ řekla paní komoří. „Teď jsem zase veselá!“

„Ale kde je klíč?“ začal se prohledávat komoří, avšak klíč nebyl ani v zadní, ani v postranní kapse.

„Ach, ty nešťastníče!“ záúpěla paní komoří. „Opravdu ten klíč nemáš? Ano, ano, zapomněl sis jej vzít zpět po těch baronových pokusech, o tom není nejmenších pochyb. Jenže – jak se teď dostaneme dovnitř! Jak dobře víš, táhlo zvonku je přelomené a ani ponocný nemá další klíč od našich vrat. Jsme v zoufalém postavení!“

Po těch slovech i služka začala úpět, jediný komoří zachoval klid. „Zaboucháme na okno u hokynáře,“ pravil, „vzbudíme ho a tak se dostaneme dovnitř.“

Bouchal pěstí hned na jedno okno, hned na druhé, volal: „Peter-sene!“ – a po chvíli si pomáhal i holí od deštníku. Nato uvnitř vykřikla hokynářova dcera, hokynář otevřel dveře výčepu a hulákal:

„Stráž! Stráž!“

Nakonec poznal komořího a jeho ženu, rychle jim otevřel, ale bylo už pozdě. Stráž procházející sousední ulicí zapískala, druhá stráž jí stejným zapísknutím odpověděla a lidé se sbíhali k oknům:

„Kdepak hoří? Co se děje?“ ptali se jeden druhého. A ptali se ještě, když se komoří doma svlékal a našel klíč – ale ne v kapse, nýbrž v podšívce kabátu. Tam se dostal otvorem, který v kapse neměl být, a od toho večera požíval zvláště velké vážnosti, a nejen při podvečerních vycházkách, ale i během večerů strávených u krbu, kdy komoří ukazoval svoji dovednost a nechával klíč odpovídat na otázky.

Na dotazy, jejichž odpovědi sám vymyslel a jimž nakonec sám uvěřil, na rozdíl od lékárníka, mladého muže z blízkého příbuzenstva paní komoří, jenž byl neobyčejně bystrá hlava, ba hlava přímo kritická. Již jako školák psal recenze o knihách a divadle, sice pod pseudonymem, ale to se dělá hojně. Ano, byl to, čemu se říká krasoduch, což ovšem neznamenalo, že věřil na duchy, klíčové duchy nevyjímaje.

„Věřím, věřím,“ říkal přesto panu komořímu, „věřím v klíč od vrat a vůbec ve všechny klíčové duchy právě tak pevně, jako věřím v novou odnož vědy, která se nyní začíná prosazovat. Mám na mysli tančící stoly a duchy ve starém i novém nábytku. Slyšel jste už o tom? Já ano! A pochyboval jsem, však víte, že jsem pochybovač, ale obrátil jsem, když jsem si přečetl v důvěryhodném zahraničním listě tu strašlivou historii. Považte jen, pane komoří! Ale ne, povím vám raději slovo od slova, co tam stálo psáno.

Dvě bystré děti viděly své rodiče probouzet ducha ve velkém jídelním stole. Když zůstaly samy, pokusily se tímž způsobem vyvolat život ve staré pohovce se zásuvkami. Život přišel, duch se probudil, ale nesnesl dětské poručníkování. Vstal, až to v pohovce zapraskalo, vytrhl zásuvky, položil do nich děti a pak pohovka letěla otevřenými dveřmi dolů po schodech a ven na ulici – až ke kanálu, kde se potopila a obě děti s ní.

Malé mrtvolky se dostaly do křesťanské země, ale pohovka byla přinesena před soud, odsouzena pro vraždu dětí a za živa upálena na náměstí. To jsem doopravdy četl,“ řekl lékárník. „Četl jsem to v zahraničním časopise, nevymyslel jsem si to. Ale klíč mě také upoutal! Přímo mne fascinuje. Přísahám slavnostně!“

Komořímu nedošlo, že mladíkova historka není ničím jiným než neomaleným žertem. Usoudil pouze, že nikdy neměl hovořit o klíči s někým tak „klíčově hloupým“, a raději už jen sám pokračoval v klíčovém umění.

A klíč byl jeho zábavou a zdrojem chytrosti.

Jednoho večera, právě když se chystal do postele a stál napůl odstrojen ve svém pokoji, kdosi zaklepal v chodbě na dveře. To výčepník přicházel tak pozdě a také napůl svlečen. Ale napadla jej, jak říkal, myšlenka, jež mu nedala usnout:

„Musím s vámi mluvit o svojí dceři Lottě-Lence. Je hezká, potvrzovaná a rád bych ji provdal!“

„Nejsem ještě vdovec!“ odušil komoří s úsměvem, „ani nemám syna, kterého bych jí mohl nabídnout.“

„Nerozumíte mi, komoří!“ pravil výčepník. „Hraje na klavír, zpívá, jistě je to slyšet až sem nahoru. Ani já nevím všechno, nač si to děvče vzpomene. Umí s každým pohovořit. Je stvořena pro divadlo – což je dobrá cesta pro řádné dívky z dobré rodiny, mohou se provdat za hrabata, ale na to nemyslím ani já, ani Lotta-Lenka. Také zpívat dovede a hrát na klavír! Zašel jsem s ní nedávno do pěvecké školy. Předvedla, co umí, ale nemá, čemu říkám, pivní bas u žen, ani nedosáhne kanářího křiku v nejvyšších tónech, jak to nyní žádají od zpěvaček, i radili jí, aby toho nechala. Nu, říkal jsem si, nemůže-li z ní být zpěvačka, může ještě vždycky být herečka, k tomu je zapotřebí jen výřečnosti. A dnes jsem o tom mluvil s inspicientem, jak člověku, který se v tom vyzná, říkají.“

„Je sečtělá?“ ptal se.

„Ne,“ řekl jsem, „naprosto ne!“

„Bez sečtělosti se umělkyně neobejde!“ řekl a já na to, že tu není těžké nabýt, a šel jsem domů. Může přece chodit do knihovny a přečíst, co tam mají, myslel jsem si. Ale jak tak dnes večer sedím a odstrojuji se, napadne mě: K čemu platit za knihy, když si je můžeš vypůjčit... Komoří má plno knih, ať si přečte ty. To je čtení dost – a navíc zadarmo!“

„Lotta-Lenka je dobré děvče!“ prohlásil komoří. „Hezké děvče! Knihy ke čtení dostane. Ale má i to, čemu říkáme nadání či talent? A je, což má nemenší důležitost, dítětem štěstěny?“

„Vyhrála dvakrát ve věcné loterii,“ řekl výčepník. „Jednou vyhrála skříň a jednou šest párů prostěradel. To nazývám štěstím, takže to ona má!“

„Zeptám se klíče!“ kývl hlavou komoří.

Pověsil klíč na svůj pravý ukazováček a na výčepníkův pravý ukazováček, aby se klíč otáčel a odpovídal písmeno za písmenem. A klíč řekl:

„Vítězství a štěstí!“

Tak byla budoucnost Lotty-Lenky určena.

Komoří jí hned poslal dvě knihy ke čtení – Dyveke a Kniggovo Obcování s lidmi – a ten večer byl také začátkem jakési bližší známosti mezi Lottou-Lenkou a rodinou komořího.

Často chodívala nahoru a komoří shledával, že je to nadmíru rozumná dívka. Věřila v něj i v klíč. Paní komoří zase viděla v prostomyslnosti, jež v každém okamžiku prozrazovala její velikou nevědomost, cosi dětsky nevinného. Manželé na ni zkrátka měli svůj názor a ona zase na ně.

„Voní to u nich tak příjemně!“ říkala Lotta-Lenka.

A měla na mysli vůni míšeňských jablíček, jichž paní komoří rozložila na chodbě celou nůši, ale také vůni růží a levandulí, jež se linula všemi místnostmi.

„To je cosi tak jemného!“ vzdychala Lotta-Lenka a její oči se přitom kochaly pohledem na množství krásných květin, které byly u paní komoří stále k vidění. Zázračně jí uprostřed zimy kvetla i třešňová větévka poté, co bezlisté větve postavila do vody v teplé světnici.

„Myslela bys, že život vymizel z nahých větví, ale pohled, jak vstávají z mrtvých.“

„To by mě nenapadlo!“ žasla Lotta-Lenka. „Příroda je tak rozkošná!“

A komoří dal dívce nahlédnout do své „klíčové knihy“, v níž byly popsány všechny zajímavé věci, které klíč pověděl. Dokonce tam bylo i o polovině jablkového koláče, který zmizel z police právě toho večera, kdy přišel ke služce na návštěvu její milý, a komoří se zeptal svého klíče:

„Kdo snědl koláč – kočka, nebo amant?“

A klíč odvětil:

„Amant!“

Komoří si to myslel, ještě než se otázal, a služka se přiznala. Ten zatracený klíč věděl všechno.

„Není to zhola nic mimořádného!“ podotkl komoří. „Jen klíč, klíč! O Lottě-Lence řekl: ‚Vítězství a štěstí!‘ A uvidíte! Ručím za to.“

„Tot' rozkošné!“ pravila Lotta-Lenka.

Paní komoří nebyla tak plná důvěry, ale nevyslovila pochybnosti v přítomnosti svého muže.

Teprve později svěřila Lottě-Lence, že měl komoří jako mladý také vlohy pro divadlo. Kdyby jej tehdy někdo trochu postrčil, jistě by z něj byl herec, ale rodina pro to neměla pochopení. Scéna ho ovšem nepřestala lákat, a aby se tam dostal, napsal divadelní kus.

„Svěřuji vám to velké tajemství, Lotto-Lenko. Kus nebyl špatný, byl přijat v Královském divadle, ale poté vypískán. Dál už o něm nebylo slyšet. Přesto jsem z toho měla radost. Jsem přece jeho žena! Nyní půjdete toutéž cestou – přeji vám všechno dobré, ale nevěřím, že to půjde, nevěřím v klíč!“

Lotta-Lenka však v něj nepřestala věřit a v té víře se dál stýkala s komořím, jejich srdce si rozuměla ve vší počestnosti.

Toho, ale i jiných ctností si u dívky paní komoří cenila. Uměla vařit hladký škrob z brambor, šít hedvábné rukavice ze starých punčoch, potahovat svoje saténové botky, a to nemluvíme o tom, jak dobře a levně dovedla nakupovat i věci nové. Měla zkrátka to, čemu hokynář říkal: „Halěře v zásuvce a obligace v pokladně.“

I přišlo paní komoří na mysl, že by to byla vhodná známost pro lékárníka. Ale neřekla to nahlas, ba ani nedovolila klíči, aby to vyslovil, ačkoli se měl lékárník záhy usadit a mít svoji lékárnu v jednom z největších měst v okolí.

Lotta-Lenka zatím četla kolem dokola Dyveke a Kniggovo Obcování s lidmi. Ponechala si obě knihy dva roky a z Dyveke znala z paměti všechny úlohy, i když tušíte, že vystupovat chtěla jenom v jedné. Ovšem rozhodně ne v hlavním městě, kde je tak mnoho závidí a kde ji nechtěli! Přála si začít svoji uměleckou dráhu, jak to komoří nazýval, v jednom z větších provinciálních center a shodou

náhod to mělo být právě tam, kde se stal nejmladším městským apatykářem blízký příbuzný paní komoří.

A dlouho očekávaný večer nastal. Večer, kdy měla Lotta-Lenka vystoupit, zvítězit a dosáhnout štěstí, jak klíč předpověděl. Pan komoří však chyběl. Musel zůstat v posteli a dostávat teplé obklady a heřmánek. Obklady kolem těla a heřmánek do těla.

Komořích tedy nebyli přítomni představení Dyveke, ale lékárník si to nenechal ujít a napsal o tom své příbuzné:

„Úloha Dyveky byla nejlepší! Kdyby ležel klíč komořího v mé kapse, byl bych jej vyndal a hvízdal na něj. To by zasloužil on a i klíč, který tak hanebně a výsměšně sliboval: ‚Vítězství a štěstí!‘“

Komoří odstrčil list:

„To všechno je jenom hrubá zlomyslnost! Nenávist ke klíči přenesená na nevinnou dívku.“

A jakmile vstal z postele a byl zase člověkem, poslal malý, ale jedovatý list lékárníkovi, který ovšem odpověděl, jako by dopis komořího nebyl ničím jiným než pouhým žertem. Děkoval za něj, jakož i za každý budoucí laskavý příspěvek k rozpoznání nezměnitelné ceny i významu klíče a kromě toho svěřoval komořímu, že mimo svoji lékařenskou činnost píše velký klíčový román, jehož všechny postavy jsou klíče, nikdo jiný – jenom a pouze klíče.

„Klíč od vrat“ je postavou titulní a klíč komořího, obdařený prorockými a dalekovidnými schopnostmi, byl lékárníkovi vzorem. Okolo něj se točí ostatní klíče – prastarý klíč, který zná lesk a slavnosti u dvora, klíč od hodin, malý a jemný, k mání za čtyři haléře u železáře, klíč od kostelní lavice, který se počítá mezi duchovenstvo, neboť když tkvěl jednou přes noc v klíčové dírce u kostelních vrat, viděl duchy. Rovněž klíče od spižírny, dřevníku a vinného sklepa se v románu snaží, aby klíč od vrat co nejvíce vynikl. Sluneční paprsky jej ozařují, takže vypadá, jako by byl stříbrný, a vítr, duch světa, do něho vjíždí, až hvízdá. Klíč všech klíčů, bývalý

komořího klíč od vrat, je nyní klíčem od samotné brány nebeské, je klíčem papežským, a tedy neomylným!

„Nová zlomyslnost!“ usykl komoří. „Pyramidální zlomyslnost!“

Od té doby se s lékárníkem neviděl, až o pohřbu paní komoří, která jako první odešla na pravdu Boží. Dům byl plný smutku a hoře. I třesňové větévky ve váze truchlily, až uschly. Bez její starostlivé péče nenasadily čerstvé pupeny a květy.

A nebyl čas ani na hádky a sváry, i šli tedy komoří a lékárník za rakví vedle sebe jako dva nejbližší příbuzní – poté, co Lotta-Lenka ovázala komořího klobouk černým závojem.

Už drahý čas byla zase doma, dávno, vítězství ani štěstí se na umělecké dráze nedočkala. Ale obojí mohlo ještě přijít, Lotta-Lenka měla budoucnost. Klíč to řekl a i komoří to řekl.

Přicházela k němu nahoru, a mluvili-li o mrtvé, plakala, když hovořili o umění, byla Lotta-Lenka silná.

„Divadelní život je krásný!“ říkala. „Ale je tam také mnoho lehkomyšlnosti a závisti. Půjdu raději svojí cestou. Nejdřív já sama, potom umění!“

Knigge měl pravdu ve své kapitole o hercích, to uznávala. Klíč nemluvil pravdu. Ale o tom s komořím nehovořila. Vlastně měla klíč docela ráda. Pokládala mu otázky a komoří se staral, aby odpovídal.

Minul rok, opět spolu trávili večer plný zvláštního rozpoložení a tu se pro změnu komoří otázel klíče:

„Ožením se ještě? A pokud ano, tak s kým?“

A protože zde nebyl nikdo, kdo by klíč postrčil, strčil do klíče sám a ten odvětil:

„S Lottou-Lenkou!“

Tak se Lotta-Lenka stala paní komoří.

„Vítězství a štěstí!“ Dvě slova, která byla již dříve řečena – klíčem od vrat.

O tetce Zubybol

Odkud máte tuhle povídku?

Chceš to vědět? Mám ji z koše, do něhož se házejí staré papíry.

Již mnohá vzácná kniha se dostala ke kupci a hokynáři, nikoli jako četba, ale jako potřebná věc. Vždyť v krámě se stále nedostává papíru na balení. Na škrob a kávu, na uzenáče, máslo i sýr a popsaný papír též dobře poslouží. Často se ale dostane do koše, co by v koši v žádném případě skončit nemělo. Znam kupeckého učně, jinak hokynářova syna, který se vypracoval ze sklepního krámků až do pěkného obchodu. A jistě i proto, že je to člověk velmi sečtělý, vzdělaný kramářskou četbou, jak tištěnou, tak psanou. Dnes už má zajímavou sbírku a v ní nejednu důležitou úřední listinu, kterou vylovil z odpadkového koše několika velice zaměstnaných, ale rovněž velice roztržitých úředníků. A má i několik důvěrných dopisů přítelkyň, plných skandálních zpráv a provázených zapřísaháním, že se ony choulostivé věci nesmějí dostat dál.

Ano, on je jakousi živoucí záchrannou službou nemalé části literatury, ba, on je k tomu přímo předurčen svou profesí, neboť profese kupeckého učně nabízí široké pole působnosti. Má přístup do skladu rodičů i do skladiště svého mistra, a uchoval tak mnohou knihu, či aspoň část listů z knih, které by zasloužily, aby si je ještě někdo přečetl.

Ukázal mi svoji sbírku tisků a rukopisů z koše. Nejvíce jich pocházelo z hokynářova skladu, ale leželo tam i několik listů z velkého sešitu a nevšedně pěkný a jasný rukopis, který se v něm zračil, upoutal moji pozornost.

„To určitě psal ten student!“ pravil hokynářův syn, když si všiml mého zaujetí. „Student, který bydlel naproti nám a zemřel právě před měsícem. Trpěl velkými bolestmi zubů, jak je ze zápisků

zjevné. Ale i jinak je velmi zajímavé to číst. To, co máte v ruce, je ovšem jenom malý zbytek všeho. Byla to celá kniha, a možná ještě více. Moji rodiče za to dali půl libry zeleného mýdla studentově bytné. Tady je pouze, co se mi podařilo získat zpět.“

Vypůjčil jsem si to, přečetl a chci se s vámi o to, co v nich je, podělit. Nadpis zněl:

O TETCE ZVANÉ „BOLEST ZUBŮ“

I

Mám tetičku, která mi celé dětství přinášela spoustu cukroví. Moje zuby to vydržely a nezkazily se. Nyní jsem již téměř dospělý, dokonce student, ona mne však dál zahrnuje sladkostmi a tvrdí, že ze mne bude básník.

Nu, možná je ve mně kus básníka, ale ne velký. Projevuje se jen tím, že si někdy v ulicích města připadám, jako bych bloudil velikánskou knihovnou. Domy jsou police, každé poschodí je přihrádka s knihami. Zde stojí všední příběh, tam dobrá stará veselohra, vědecká díla všech možných oborů, špatná literatura i dobrá četba.

Nad tím dovedu spřádat sny a filosofovat, nejspíš tedy přece jen mám nějaké nadání, ale určitě méně, než kolik by bylo zapotřebí. Mnozí lidé ho mají právě tolik, a přece nenosí štítek nebo stužku s nápisem: „Básník.“ Byli obdařeni jako já Božím požehnáním, takový dar je ovšem dost velký pro ně samotné, ale příliš malý na to, aby se o něj dělili s jinými. Vždyť je to jen sluneční paprsek, který naplní duši a myšlenky, snese se na nás jako vůně květin, jako melodie, kterou známe, ale nepamatujeme se odkud.

Včera večer jsem seděl ve svém pokojíku a byl bych se rád – jako jindy – do něčeho začetl, ale neměl jsem žádnou knihu ani časopis. Vtom z lípy spadl svěže zelený list a vítr jej zanesl oknem až ke mně.

Pozoroval jsem množství proplétajících se žilek, malého červíčka, který po nich lezl, jako by chtěl list důkladně prostudovat, a tu jsem si vzpomněl na jednu starou moudrost. My lidé také lezeme po listu, máme co dělat, abychom jej prostudovali, ale tváříme se, jako bychom rozuměli celému velkému stromu, kořenu, kmenu i koruně. Tím velkým stromem je míněn Bůh, svět a nesmrtelnost – nekonečný vesmírný celek, jehož jsme sami jediným maličkým lístečkem... A zatímco jsem tak seděl, přišla ke mně na návštěvu teta Emilie.

Ukázal jsem jí zelený lístek s červem, svěřil jsem se jí s myšlenkami, jež se mi při pohledu na to malé zvířátko vybavily, a její oči se rozzářily.

„Ty jsi opravdu básník!“ pravila nadšeně. „Snad vůbec největší, jakého máme. Kež se dožiji toho, aby to uznali i jiní. Pak se ochotně a ráda odeberu do hrobu! Ano, již od pohřbu sládka Rasmussena jsi mne uváděl v úžas svojí velikou fantazií!“ To řekla teta Emilie a políbila mne. A kdo byla teta Emilie a kdo byl sládek Rasmussen?

II

Byla to ve skutečnosti teta mojí matky. Ale my děti jsme v ní viděly svoji tetu a neměly jsme pro ni jiného jména.

Dávala nám zavařeniny a cukr, třebaže tím páchala veliké škody na našem chrupu, neboť – jak donekonečna opakovala – byla vůči svým drahým dětem slabá. Prý by bylo nelidské odpírat nám tu trochu sladkostí, které tak rády jíme. A my jsme ji za to milovaly.

Byla to stará slečna, a pokud mne moje vzpomínky neklamou, vypadala vždycky stará, jako by se jí léta zastavila. V mladších letech sama mnoho trpěla bolestí zubů, neustále o tom mluvila, a tak se stalo, že ji její přítel, sládek Rasmussen, vtipně nazval tetkou Zubybol.

Sládek v posledních letech již nevařil žádné pivo, žil ze svých úroků a často chodil k tetě na návštěvu. Byl starší než ona a neměl

už vůbec žádné zuby. V ústech mu zůstalo jen několik černých úlomků, podle jeho vyprávění důsledkem toho, že jedl v dětství příliš cukru. To prý potom člověk takhle vypadá! Tetička nejspíš ani jako malá cukr neokusila, protože měla překrásné bílé zuby.

„Však si je také šetří, ani s nimi v noci nespí!“ říkával sládek Rasmussen, ale to chtěl jen tetičku pozlobit. I my děti jsme to poznaly a ona pravila, že tím nemyslel nic zlého.

Jednou dopoledne nám tetička při snídani svěřovala, jaký měla v noci ošklivý sen – zdálo se jí, že jí vypadl jeden zub.

„To znamená,“ pravila, „že ztratím upřímného přítele nebo přítelkyni!“

„Jestliže to ale byl falešný zub,“ pravil sládek s úsměvem, „tedy ztratíte pouze falešného přítele!“

„Vy jste nezdvořilý starý pán!“ pokárala ho teta a byla tak rozhněvaná, jak jsem ji nikdy dřív, avšak ani nikdy potom, rozhněvanou neviděl. Později ale pravila, že to byl opět jenom žert jejího starého přítele, že je sládek nejšlechtnější člověk na světě, a že až jednou zemře, určitě se promění v Božího andělíčka.

Přemýšlel jsem dlouze o takové proměně a velice mne zajímalo, zdali bych jej poznal i v jeho nové podobě. Když teta byla mladá a on byl také mladší, ucházel se o ni. Jenže ona se tak dlouho rozmýšlela, až se z ní stala stará panna. Svému ctiteli ale navždy zůstala věrnou přítelkyní.

A potom sládek Rasmussen opravdu zemřel. Odvezli ho na hřbitov v nejdražším pohřebním voze a doprovázelo ho mnoho lidí, někteří dokonce ve stejnokroji a s řády na prsou. Tetička v černém šatě pozorovala vše z okna společně s námi dětmi, nebyl tam jen bratříček, kterého přinesl čáp teprve před týdnem. Pohřební vůz s průvodem přešly, ulice se vyprázdnila a tetička se chystala poodstoupit. Ale já od okna nechtěl, čekal jsem na anděla – sládka Rasmussena. Proměnil se přece v andělíčka Božího a musel se ukázat.

„Tetičko!“ řekl jsem. „Nemyslíš, že nyní přijde? Či až nám zase čáp přinese bratříčka, přinese nám také anděla Rasmussena?“

Teta byla mojí fantazií dojata a pravila:

„To dítě bude velikým básníkem!“

A ta slova pak opakovala po celou dobu, co jsem chodil do školy, opakovala je při mé confirmaci a často se k nim uchýlovala i nyní, v dobách mých studií. Od dětství byla – a dodnes zůstala – mojí nejvěrnější přítelkyní, jež s hlubokou účastí prožívala moje básnické bolesti i bolesti zubů, neboť trpím prudkými záchvaty obojího.

„Jenom pěkně zapisuj svoje myšlenky,“ dodávala ještě, „a schovej si je do zásuvky u stolu. To dělával Jean Paul a stal se velikým básníkem, i když já ho příliš ráda nemám, protože není dost napínavý! Pamatuj si, musíš psát napínavě. Ale to ty určitě budeš!“

A já každičkou noc po takovém rozhovoru strávil s očima otevřenýma, pln touhy, tísně i chutí stát se tak velkým básníkem, jakého tetička ve mně tuší. Ano, přepadaly mne básnické bolesti! Ale byla horší bolest. Bolest zubů, jež se mnou často tak lomcovala a škubala, že jsem se svíjel jako červ a dával si na tvář křenovou placku.

„To znám!“ hledívala na mne teta soucitně, laskavý úsměv jí hrál kolem úst a její zuby se bělostně skvěly! Ale nyní musím začít další pokračování povídky o sobě a o mé tetě.

III

Přestěhoval jsem se a po měsíci v novém bytě jsem o tom mluvil s tetičkou:

„Bydlím u velmi tiché rodiny, která si ani mých pozdních příchoďů nijak nevšímá. Asi proto, že i jinak to v domě neustále hřmotí – venkovní hluk se mísí s rámusem větru a vichru či lidí. Mám pokoj přímo nad domovními vraty, a tak každý vůz, který vyjíždí

nebo vjíždí, otrásá stěnami, že se až obrazy pohybují. Všechny dveře bouchají a řinčí, jako nějaké zemětřesení. Ležím-li v posteli, probíhají mi ty rány všemi údy, ale to prý posiluje nervy. Fučí-li vítr, a ten u nás fičí neustále, rozhoupají se dlouhé venkovní okenní háky a tlučou do zdi. Také zvonek nad sousedovými dveřmi řinčí při každém závanu větru.

Obyvatelé domu se vracejí domů po jednom od pozdního večera až dlouho do noci. Soused, co bydlí nade mnou a vyučuje ve dne hře na pozoun, přichází nejpozději a neulehne, dokud si neodbude svoji půlnoční procházku bytem. Jeho krok je těžký a boty má po-bité železnými cvočky.

O dvojitém okně nemůže být řeč, je tu jenom rozbitá tabulka, kterou moje bytná zalepila papírem. Vítr si v ní ovšem najde skulinu a vyluzuje podobný zvuk jako bzučící ovád, to je moje ukolébavka. A usnu-li nakonec, vzápětí mne probudí hlasité kokrhání. Kohouti a slepice, kteří nám oznamují, že se blíží jitro, patří nájemnici sklepa. Malí koníci, jimž chybí pořádná stáj, jsou uzavřeni v přístěnku dole pod schody, kopají do dveří a pažení, kdykoli se pohnou.

Svítá a vrátný, který spí se svojí rodinou v podkroví, dupe dolů po schodech, dřeváky klapou, vrata se lomozem otevírají, dům se celý chvěje, a když to přestane, začne soused nade mnou cvičit s těžkými železnými koulemi. Zvedá je nahoru, ale protože je neudrží, znovu a znovu padají na podlahu.

V téže době se okolo s křikem řítí mládež spěchající do školy. Otevřu okno v naději, že se nadýchám čerstvého osvěžujícího vzduchu, ale slečna v zadním traktu pere rukavice v roztoku na čištění skvrn. Ne svoje vlastní, je to její zaměstnání. Jinak ale jde o příjemný dům a já bydlím u tiché rodiny.“ To byla zpráva, kterou jsem tetě podal o svém bytě. Působila ovšem živěji, neboť ústní podání má vždy více svěžesti nežli psané slovo, a teta zvolala:

„Ty jsi básník! Jenom napiš, co jsi řekl, a vyrovnáš se Dickensovi. Nyní mě zajímáš ještě víc! Ty maluješ, když hovoříš! Když popisuješ

svůj dům, jako bych jej viděla, až mráz člověka přechází! Ano, básni dál! Jenom do toho vlož ještě něco živoucího, lidi, půvabné lidi, nejraději nešťastné!“ Měla pravdu, popsal jsem pravdivě dům, jak se mi jevil, s jeho hlukem a hřmotem, ale jenom tak, bez děje. Ten přišel později!

IV

Bylo to v zimě, večer po divadle. Snesl se strašlivý nečas, sněhová vánice, takže jsi sotva mohl kráčet kupředu.

Teta se vracela z představení a já ji chtěl doprovodit domů. Ale nedokázal jsem jít sám, natož podpírat jiné, nájemné povozy byly všechny zamluveny a teta bydlela daleko ve městě. Naštěstí dům, ve kterém jsem bydlel, stál přímo u divadla, neboť nebýt té náhody, nezbylo by nám než zůstat ve strážní budce a čekat, jak se počasí vyvine. Klopýtali jsme vpřed v hlubokém sněhu, ovívání poletujícími vločkami. Zvedal jsem ji, držel a podpíral. Upadli jsme pouze dvakrát a jen do měkkého.

Před mými vraty jsme ze sebe setřásli sněh a na schodech jsme se znova pečlivě oklepali. Přesto ho na nás zbylo ještě tolik, abychom zamokřili podlahu v předsíni. Svlékli jsme ze šatstva úplně všechno, co se dalo odložit, a bytná tetě půjčila své suché punčochy a župan. Prohlásila, že je to nutné, že by se teta této noci na žádný způsob nedostala domů, což byla pravda, a prosila ji, aby vzala zavděk její světnicí, že tam jí upraví lože na pohovce, za neustále uzavřenými dveřmi do mého pokoje. A tak se i stalo.

V kamnech hořel oheň, samovar stál na stole – v malé světničce bylo útulno, třeba ne tak útulno jako u tety, kde v zimě zakrývají jedny těžké závěsy dveře a druhé okna, kde na podlaze leží dvě vrstvy koberců a pod nimi ještě tři vrstvy papíru. Sedí se tam jako v dobře uzátkované láhvi s teplým vzduchem. Leč, jak řečeno, bylo

také u mne útulno. A zatímco vítr venku skučel, teta rozjímala a vypravovala. Hovořila o svém mládí i o sládkovi a staré vzpomínky ožívaly. Pamatovala se, jak mi vyrostl první zub a jakou radost z toho měla celá rodina. První zub! Zub nevinnosti, bělostný jako malá bílá kapka mléka, mléčný zub.

Vyrostl jeden a vyrostlo jich víc, celá řada. Druh vedle druhu, nahoře i dole, nejkrásnější dětské zoubky, ale zatím jenom předvoj, nikoli ty pravé, které mi měly zůstat po celý život.

Ty však také přišly a s nimi zuby moudrosti, jako křídelní pobočníci v řadě, zuby zrozené v bolestech a s velkými obtížemi.

Odcházely opět každý zvlášť! A většinou to bylo dřív, nežli stačila uplynout doba jejich služby. Nakonec ale i poslední zub odejde a ten den není žádným svátkem, je to den bolesti. Tak zestárneš, třebaš by ti mysl zůstávala mladá. Takové myšlenky nejsou veselé, a přece jsme se dostali k hovoru o tom všem, vrátili jsme se do dětských let, a bylo již dvanáct hodin, když se teta odebírala k odpočinku do sousedního pokoje.

„Dobrou noc, děťátko!“ volala. „Nyní budu spát, jako bych ležela na svojí vlastní velké pohovce!“ Pak se ztišila, ale neutišilo se ani v domě, ani venku. Vichr otřásal okny, tloukl dlouhými železnými háky, rozezvučel zvonek u sousedových dveří. Nájemník nade mnou přišel domů a došlo i na jeho noční přecházení v botách. Potom se sice odebral na lože, ale chrápal, že to bylo slyšet skrze strop.

Já jsem tedy nenalezl klidu, nedostalo se mi odpočinku. Ani bouře se neuklidnila, byla nestydatě divoká. Vítr fičel, zpíval plný života a moje zuby také začínaly ožívat svým obvyklým způsobem.

Začal veliký zpěv bolavých zubů.

A od okna táhlo a měsíc svítil dovnitř na podlahu. Jeho světlo přicházelo a mizelo, jak přicházely a mizely mraky ve vichřici, a neklid v mracích i ve světle nakonec nabýval na podlaze určité podoby.

Podoby čehosi pohyblivého – a pak jsem pocítil ledově chladný závan. Na podlaze seděla jakási tenká a dlouhá postava, jako když dítě kamínkem kreslí na tabulce cosi, co se má podobat člověku. Jedna tenká čára tvoří tělo, další čára a ještě jedna jsou ruce. Nohy jsou opět dvě čáry a hlava mnohoúhelník. Brzy se ale postava stávala zřetelnější, jako by se na ni vršil oděv, velmi tenký, velmi jemný, dokazující, že asi patří ženskému pohlaví. A vzápětí jsem uslyšel podivné bzučení. Nevím, co – zdali ta postava, či vítr – tu bzučelo jako moucha masařka na rozbitém okně. Ale ne – byla to ona sama, tetka „Bolest zubů“! Její strašlivost, *Satania infernalis*, Bůh nás chraň a opatruj před její návštěvou!

„Tady je dobře!“ bručela. „Dobré bydlo, bahnitá země, rašelina! Tady se komáři něco nabzučeli s jedem v sosáku! Nyní mám i já sosák, ten musím brousit na lidských zubech a tomu zde na posteli se zuby tak přepěkně lesknou. Vzduchovaly sladkostí a kyselostí, horku a chladu, ořechovým skořápkám a peckám ze švestek! Nevaď, i tak je rozviklám a uvolním, projedu jejich kořeny jako průvan, dám jim studenou lázeň!“ Byl to strašlivý host, byla to strašlivá řeč, a ještě nebyl konec.

„Tak tys tedy básník,“ pravila. „No, však já už tě procvičím z veršů bolesti. Vrazím ti železo a ocel do těla, vetknu drát do všech tvých nervových vláken!“ A bylo to, jako by mi žhavé šídlo vjelo do dásní, ale marně jsem se odvracel.

„Znamenité, opravdu znamenité zuby,“ pokračovala. „Jako varhany, jen na ně zahrát! Věru, nebyl by to velkolepý koncert s bubny, trumpetami, flautou piccolo²⁵, jakož i pozounem v zubu moudrosti? Velký básník, veliká hudba!“ A hned začala hrát a vypadala přitom strašlivě, třebaže z ní nebylo vidět víc než ruku. Či spíš stín šedé ruky s dlouhými, jako šídlo tenkými prsty, z nichž každý byl mučícím nástrojem.

25 Pikola, dřevěný dechový nástroj, menší varianta příčné flétny. *Pozn. red.*

Palec a ukazováček byly kleště a vrták, prostředníček špičatým šídlem, prsteníček měl na konci nebozez a malíček stříkačku s komáříím jedem.

„Však já tě naučím dělat verše!“ dál vedla svou. „Velký básník má mít velké bolesti zubů, malý básník malé!“

„Ó, v tom případě mne nech být malým!“ prosil jsem. „A nech mne vůbec být! Já nejsem žádný básník, mám jenom návaly básnění jako návaly bolesti zubů! Odejdi! Odejdi!“

„Už jsi přišel na to, že jsem mocnější než poezie, filozofie, matematika a veškerá hudba?“ zeptala se. „Mocnější než všechny ty namalované a do mramoru vtesané city? Jsem starší toho všeho. Narodila jsem se u samé zahrady rajske, kde vítr foukal a vlhké houby rostly. Donutila jsem Evu, aby se oblékala za studeného počasí, a Adama také. A věř mi, že byla veliká síla v první bolesti zubů!“

„Věřím všemu,“ odvětil jsem. „Jenom odejdi! Odejdi!“

„Dobrá, jestliže přestaneš být básníkem, nebudeš-li už nikdy veršovat na papíře nebo na jiné látce, na kterou se dá psát, tedy tě pustím. Ale vrátím se, jakmile znovu začneš básnit!“

„Nezačnu, přísahám. Jenom – kéž tě již nikdy nespatriím!“

„Spatříš mne, ale v tělnatější a tobě milejší podobě, nežli mám nyní! Spatříš mne v podobě tety Emilie. A řeknu ti: ‚Básni, moje děťátko! Jsi velikým básníkem, snad největším, jakého máme.‘ Ale uvěříš-li mi, potom tvoje verše přeměním v hudbu a tu budu drnkat v tvých ústech! Vzpomeň si na mne, děťátko, až spatříš tetu Emilii!“

Pak zmizela. Na rozloučenou píchlo mě ještě jakoby žhavým šídlem v dásni, ale vzápětí bolest přestala a já se houpal mezi bílými lekníny na měkké a klidné vodě. Jejich široké zelené listy se skláněly a klesaly pode mnou, uvařené opadávaly a já jsem padal s nimi, uvolňoval se a upokojoval.

„Zemřít, roztát jako sníh!“ znělo a pělo to ve vodě. „Vypařit se jako mračno, odletět jako mračno!“

A skrze vodu až dolů ke mně zářila veliká jména, nápisy na vítězných korouhvích, patent nesmrtelnosti – napsaný na křídlech jepice. Můj spánek byl hluboký, byl to spánek beze snu. Neslyšel jsem hučící vítr, bouchající vrata, řinčící zvonek u sousedových dveří, ba ani hlučné posilování těla o patro výš. Blaženství!

Vtom přišel prudký závan bouře a zavřené dveře k tetě se rozlétly. Teta vyskočila, obula si boty, oblékla šaty a vešla ke mně.

„Spal jsi jako andělíček,“ pravila, „vůbec jsem neměla odvahu tě budit.“

Otevřel jsem oči. Dočista mi vypadlo, že teta zůstala v domě, ale záhy jsem si vzpomněl. A vzpomněl jsem si i na bolesti zubů – sen a skutečnost se pletly.

„Nepsal jsi už nic včera večer, když jsme si dali dobrou noc?“ otázala se. „I když, kéž bys byl psal, ty jsi můj básník a zůstaneš jím!“

Připadalo mi, že se potutelně usmívá, ale nevěděl jsem, zdali je to skutečná teta Emilie, která mne milovala, či ta strašlivá osoba, které jsem dal v noci slib.

„Vím, žes určitě básnil, děťátko!“

„Ne, ne!“ zvolal jsem. „A jsi ty určitě teta Emilie?“

„Kdo jiný?“ pravila, nastoupila do drožky a odjela domů.

Byla to tedy teta Emilie.

A já dal dohromady, co je tu napsáno. Není to ve verších a nebudí to nikdy otištěno.

Tady rukopis končil.

Mému mladému příteli, budoucímu kupeckému tovaryšovi, se nepodařilo sehnat zbývající části. Ty se dostaly do světa – být papírem na uzenáčích, másle a zeleném mýdlu se stalo jejich posláním. Sládek je mrtev, teta je mrtvá i student je mrtev – ten, jehož myšlenkové perly se dostaly do koše.

A to je konec povídky o tetce zvané Zubybol.

Zelenáčci

V okně stál růžový keř. Ještě nedávno byl mladistvě svěží, ale nyní vypadal churavě.

Usadil se v něm totiž kdosi, kdo jej ujídal, ač jinak působil velice slušně ve svém zeleném stejnokroji.

Vlastně se jich tam usadilo víc, ale mluvil jsem jenom s jedním. Byly mu tři roky a už byl dědečkem. A víš, co povídal?

Mnoho pravdivého o sobě a všech ostatních, kdo se do růžového keře nastěhovali.

„Jsme nejpozoruhodnější ze všech tvorů. V teplém období rodíme živá mláďata. Také se, dokud nám počasí přeje, zas nubujeme a slavíme svatbu. V chladném období klademe vajíčka, ale malí leží pěkně v teple. Nejmoudřejší zvířata, mám na mysli mravence, před nimiž máme úctu, nás studují a odhadují. Nesnědí nás hned. Vezmou naše vajíčka, položí je podle čísel do nejnižšího poschodí kopcovitého domu, v němž žijí jako jedna velká rodina, a dál nás takhle kladou vrstvu za vrstvou, aby čerství našinci mohli každý den vyskočit z vejce. Potom nás umístí do chléva, uchopí za zadní nohy a dojí nás, dokud neumřeme.

To je velmi příjemné.

A od nich máme nejlíbeznější pojmenování: „Sladké dojničky!“

Všechna zvířata s mravenčím rozumem nás tak nazývají, jenom lidé ne. A to je pro nás urážka, která způsobí, že ztratíme mnoho ze své sladkosti. Nemůžete o tom něco napsat? Nemůžete jim vysvětlit, jak se k nám mají chovat?

Dívají se na nás tak hloupě a svrchu jen proto, že sníme nějaký ten růžový lístek. Oni, kteří sami jedí všechny živoucí tvory, všechno, co se zelená a roste. A dali nám to nejpotupnější a nejohyznější jméno. Ani ho nevyslovím, oh! Až se ve mně všechno

obrací! Nemohu je vyslovit, rozhodně ne, pokud jsem ve stejnokroji, a to jsem stále.

Narodil jsem se na růžovém lupenu. Já a celý náš pluk žijeme z růžového keře, ale z nás zase žijí tvorové patřící k vyšším třídám. Lidé nás ovšem nesnášejí. Ničí nás mýdlovou vodou, což je odporný nápoj! Pořád se mi zdá, že jej cítím. Je strašlivé být umyt, nejsi-li k umývání zrozen.

Človče! Ty, jenž se na mne díváš přísnýma očima mýdlové vody, přemýšlej o našem místě v přírodě, o našem uměleckém uzpůsobení ke kladení vajíček a plození mladých! Nám dostalo se požehnání plnit a rozmnožovat! My se rodíme v růžích a umíráme v růžích. Celý náš život je poezie. Netrvej u nás na jméně, které pokládáš za nejohybnější a nejškaredější, na jméně, které – ne, neřeknu je, nevyslovím je! Zkus nás nazývat dojnicemi mravenců, růžovým plukem či zelenáčky!“

A já, člověk, jsem stál a bez hlesu zíral na tvorečky, jejichž jméno jsem nesměl vyslovit. Nebylo pochyb, že pokud nemám obyvatele růže, velikou rodinu s vajíčky a živými mláďaty urazit, musím z mýdlové vody, kterou jsem je chtěl umýt – neboť jsem přišel s mýdlovou vodou a zlými úmysly – udělat pěnu, vyfukovat bubliny a dívat se na tu nádheru. Snad v každé spočívá pohádka.

A první bublina se zvětšila a zazářila všemi barvami, jako by na jejím dně ležela stříbrná perla. Poté se třepotavě vznesla a letěla ke dveřím. Tam praskla a vzápětí se rozlétly dveře a v nich stála matka pohádka.

„Ta teď může lépe než já vyprávět o tvorech – ne, nevyslovím to jméno! Zkrátka o zelenáčích.“

„O mšicích!“ řekla matka pohádka. „Máme jmenovat každou věc pravým jménem, a nemůžeme-li tak učinit v obyčejném hovoru, tedy to dělejme aspoň v pohádce.“

Dva ostrůvky

U själlandských břehů ležely kdysi proti hradu Holštýnu dva lesnaté ostrovy – Vaenö a Glaenö. Stála na nich vesnice s hospodářskými usedlostmi a byly blízko břehu, byly blízko sebe.

Nyní je z nich jenom jediný ostrov.

Protože jedné noci přišel strašlivý nečas a rozbouřil moře tak mocně, že ani nejstarší usedlíci nic podobného nepamatovali. A bouře ještě zesilovala a všude bylo hluku, jako by měl nastat konec světa, jako by země pukala. Kostelní zvony se samy rozhoupaly a zvonily bez lidské pomoci.

Té noci zmizelo Vaenö v mořské hlubině, jako by ten ostrov nikdy neexistoval. Potom, jednoho letního večera při odlivu, kdy hladina moře byla klidná a jasná, spatřil rybář, který si vyjel s udicí a světlem na člunu na lov ryb, hluboko pod sebou Vaenö znovu. I s jeho bílou kostelní věží a vysokou zdí kolem.

„Vaenö čeká na Glaenö,“ říkala pověst.

A on viděl ostrov, slyšel dole znít kostelní zvony, ale nejspíš se mýlil, asi to byl hlas divokých labutí, které občas ve velkém množství dlí na vodní hladině. Kvokají a naříkají, jako by se nesl z veliké dálky zvuk zvonů.

Byla doba, kdy si většina starých lidí na Glaenö ještě dobře pamatovala letní večery, za nichž jako děti jezdili při odlivu mezi oběma ostrovy, tak jako se za našich časů jezdí na Glaenö od själlandského pobřeží poblíž hradu Holštýna. Vždyť voda sahala jenom do poloviny kol!

„Vaenö čeká na Glaenö,“ říkalo se tehdy – a stalo se to nejen pověstí, ale i příslovím.

Mnohého malého chlapce či děvčátko ležící v postýlce napadalo za bouřlivých nocí:

„Dnes nastane chvíle, kdy si Vaenö přijde pro Glaenö!“

A úzkostlivě přeříkávali otčenáš, dokud je nepřemohl spánek. Sladce snili, aby nazítří zase uviděli Glaenö s jeho lesy a obilnými poli, přívětivými selskými staveními a chmelnicemi. Ptáci zpívali, daňci poskakovali a krtek necítil vodu, ať ryl sebehluběji.

A přece byly dny Glaenö sečteny.

Nemůžeme říci, kolik jich zbývalo, ale byly sečteny: jednoho krásného jitra ostrov zmizel.

Ač jsi ještě včera byl dole u pobřeží a viděl divoké labutě odpocívat mezi Själlandem a Glaenö, sledoval člun míjející s napjatými plachtami lesní houštiny. Ač ty sám jsi jel po oné mořské mělčině, kterou bylo možné překonat vozem.

Koně dupali do vody, okolo kol to šplouchalo.

Pak jsi odjel pryč, snad abys ušel kus cesty širým světem. A za několik let, po svém návratu zpět, uviděl jsi před sebou les uzavírající na obzoru velikou zelenou pláň a ucítil jsi vonět seno před zdobnými selskými staveními.

Kdes byl?

Pozlacené věže hradu Holštýna se ještě skvěly, ale nikoli u samého moře, nýbrž uvnitř země. Kráčel jsi lesem a polem dolů na břeh, ale kde bylo Glaenö?

Nerozkládal se před tebou žádný lesnatý ostrov, jen otevřená vodní hladina. Přišlo si Vaenö pro Glaenö, na které tak dlouho čekalo? Kdy byla ta bouřlivá noc, kdy se stalo, že se země otrásala, až starý hrad utekl mnoho tisíc stop dovnitř země?

Nebyla žádná bouřlivá noc. Stalo se to za jasného slunečného dne. Lidský důvtip postavil hráz proti moři, lidský důvtip odvodnil půdu a připojil Glaenö k pevné zemi. Místo moře rozkládá se u tvých nohou louka s bujnou trávou, Glaenö přirostlo pevně k Själlandu, starý hrad stojí, kde stával vždy.

Nepřišlo si Vaenö pro Glaenö, nýbrž Själland vztáhl ramena svých hrází – slavnostně pronesl kouzelná zasnubní slova a získal za ně věnem mnoho tun země.

Je to pravda, je to úředně doloženo, ale máš-li smysl pro pověst, tedy ostrov Glaenö zmizel.

Hans Christian Andersen

Pohádky II

Edice Literatura pro děti a mládež

Překlad Gustav Pallas

Ilustrace na obálce EhayDy/Shutterstock.com

Redakce Markéta Teuchnerová

Vydala Městská knihovna v Praze

Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. vydání

Verze 1.0 z 12. 2. 2019

ISBN 978-80-7602-497-7 (epub)

ISBN 978-80-7602-498-4 (pdf)

ISBN 978-80-7602-499-1 (prc)